

2026-05-11

Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego

Raport z badania

Włodzimierz Durka, Albert Terelak, Sebastian Kołodziejczak
Szczecińskie Towarzystwo Socjologiczne

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

Streszczenie wyników badań tożsamości regionalnej mieszkańców Pomorza Zachodniego (2011–2026)	2
1. Definicje tożsamości	7
2. Metodologia badania	8
2.1. Konceptualizacja badania – cele i problemy badawcze	8
2.2. Metodologia analizy jakościowej	11
2.3. Organizacja badań.....	13
2.4. Metody doboru prób badawczych.....	14
3. Analiza wyników badań	16
3.1. Charakterystyka próby badawczej w badaniu pogłównym	16
3.1.1. Struktura społeczno-demograficzna uczestników badania	16
3.1.2. Geneza tożsamości Zachodniopomorzan oraz ich zakorzenienie w regionie.....	25
3.2. Tożsamość indywidualna i społeczna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Analiza porównawcza 2011-2026.....	33
3.3. Tożsamość terytorialna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego.....	42
3.3.1. Poziom ważności społecznych autoidentyfikacji Zachodniopomorzan	64
3.3.1.1. Poziom ważności autoidentyfikacji jako Polak ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia	66
3.3.1.2. Poziom autoidentyfikacji jako Europejczyk ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia	73
3.3.1.3. Poziom ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia	80
3.3.1.4. Poziom ważności autoidentyfikacji jako Mieszkaniec swojej miejscowości ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia.....	88
3.3.2. Poziom identyfikacji Zachodniopomorzan.....	95
3.3.2.1. Cechy społeczno-demograficzne Zachodniopomorzan deklarujących silną identyfikację z Polską	109
3.3.2.2. Cechy społeczno-demograficzne Zachodniopomorzan deklarujących silną identyfikację z miejscowością swojego zamieszkania.....	114

3.3.2.3. Cechy społeczno-demograficzne Zachodniopomorzan deklarujących silną identyfikację z regionem.....	118
3.3.2.4. Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na cechy społeczno-demograficzne oraz zmienne zakorzenienia.....	123
3.3.2.5. Inne wskaźniki związku Zachodniopomorzan z regionem.....	135
3.4. Identyfikacja z miejscem zamieszkania a uczestnictwo w działaniach społecznych.....	137
3.4.1. Poziomy związania z wyróżnionymi obszarami a podejmowane aktywności społeczne na rzecz tych obszarów.....	144
3.4.2. Postawy Zachodniopomorzan wobec miejscowości, w których żyją.....	173
3.4.2.1. Postawy wobec miejscowości ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia.....	189
3.4.2.2. Aktywność społeczna a postawy wobec miejscowości.....	207
3.5. Tożsamość kulturowa mieszkańców województwa zachodniopomorskiego.....	211
3.5.1. Wartości społeczno-kulturowe mieszkańców regionu.....	211
3.5.2. Wartości w ujęciu czynnikowym.....	220
Orientacja rodzinno-emocjonalna.....	224
Orientacja na kapitał społeczno-kulturowy.....	236
Orientacja na samorealizację i autonomię.....	254
Orientacja statusowo-materialna.....	266
Orientacja na satysfakcję zawodową.....	276
Orientacja hedonistyczna.....	289
3.5.3. Tradycje regionalne i wydarzenia historyczne.....	298
3.5.4. Znaczący Zachodniopomorzanie oraz ważne miejsca w województwie.....	300
3.5.5. Morze w świadomości mieszkańców regionu.....	303
3.5.6. Tożsamość regionalna mieszkańców Pomorza Zachodniego w opinii ekspertów.....	305
3.6. Wyzwania współczesności w świadomości Zachodniopomorzan.....	311
3.6.1. Poczucie zagrożenia związane z COVID-19.....	311
3.6.2. Obawy związane z wojną w Ukrainie.....	314
3.6.3. Wyzwania związane z nowoczesnymi technologiami.....	316
3.6.4. Podsumowanie: jakie są nasze obawy.....	324
3.6.4.1. Wojna w Ukrainie: Między lękiem geopolitycznym a solidarnością i dystansem etnicznym.....	324

3.6.4.2. Epidemia COVID-19: Doświadczenie traumy, zmiana funkcjonowania i kryzys zaufania	325
3.6.4.3. Nowe technologie i Sztuczna Inteligencja: Pęknięcie generacyjne szans i zagrożeń	326
3.6.4.4. Rekomendacje dla decydentów	326
Spis tablic	328
Summary of the Regional Identity Survey Results for the Inhabitants of Western Pomerania (2011–2026)	337

Lista zastosowanych skrótów

n – liczebność próby

N – liczebność zbiorowości generalnej

STS – Szczecińskie Towarzystwo Socjologiczne

pp. – punkt procentowy

Z – test statystyczny w rozkładzie normalnym

p – empiryczny poziom istotności testu statystycznego

ni – nieistotne statystycznie

ANOVA – analiza wariancji (ang. *analysis of variance*)

η^2 – współczynnik eta kwadrat

HSD – Test Tukeya HSD (ang. *Honestly Significant Difference*) test statystyczny typu *post hoc*, używany po analizie wariancji (ANOVA)

Q₃ – kwartył trzeci, pozycyjna miara opisu statystycznego

H – test H Kruskala-Wallisa

df – liczba stopni swobody (ang. *degrees of freedom*)

KMO – statystyczny wskaźnik adekwatności doboru próby (Kaiser, Meyer, Olkin)

S – odchylenie standardowe

M – średnia arytmetyczna

Warunki korzystania (Uznanie autorstwa)

Badanie tożsamości regionalnej mieszkańców województwa zachodniopomorskiego z uwzględnieniem zmian strukturalnych © 2026 autorstwa zespołu badawczego Szczecińskiego Towarzystwa Socjologicznego w składzie: dr Włodzimierz Durka, dr Albert Terelak oraz dr Sebastian Kołodziejczak. Utwór zrealizowany w ramach Umowy ROPS/191/2025 dla Województwa Zachodniopomorskiego i udostępniony na warunkach licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0). Pełny tekst licencji dostępny pod adresem: creativecommons.org.

Streszczenie wyników badań tożsamości regionalnej mieszkańców Pomorza Zachodniego (2011–2026)

Wstęp i kontekst metodologiczny

Niniejszy raport stanowi obszernie podsumowanie i analizę wyników badań tożsamości regionalnej mieszkańców województwa zachodniopomorskiego, zrealizowanych na przełomie marca i kwietnia 2026 roku. Badanie to jest bezpośrednią kontynuacją diagnozy przeprowadzonej w 2011 roku, co pozwala na uchwycenie piętnastoletniego cyklu zmian w postawach, przekonaniach i praktykach społecznych mieszkańców tego regionu. Projekt badawczy został zrealizowany w ramach szeroko zakrojonych działań z zakresu koordynacji polityki społecznej na Pomorzu Zachodnim, współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus. Metodologia obu edycji badań została starannie zaplanowana w sposób umożliwiający rzetelną analizę porównawczą. W 2011 roku wykorzystano technikę wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (CATI), podczas gdy w 2026 roku, reagując na zmiany technologiczne i preferencje uczestników badań, zastosowano ankietę internetową wspomaganą komputerowo (CAWI). W obu przypadkach zapewniono wysoką reprezentatywność próby: odpowiednio 1066 oraz 1070 respondentów, z uwzględnieniem kluczowych warstw losowania, takich jak: wiek, płeć, wielkość zamieszkiwanej miejscowości oraz podział na poszczególne powiaty. Region zachodniopomorski, ze względu na swoją specyfikę historyczną, geograficzną i społeczną (w szczególności jako kluczowy obszar tzw. Ziemi Odzyskanych), stanowi fascynujące pole do badań socjologicznych nad procesami kształtowania się więzi terytorialnych, budowania tożsamości z wyboru oraz adaptacji do nowych, globalnych i lokalnych wyzwań. Analiza zebranych danych pozwala dostrzec głębokie przemiany, jakie zaszły w społeczeństwie w ciągu ostatnich piętnastu lat, uwidaczniając między innymi procesy daleko posuniętej indywidualizacji, dekonstrukcji wielkich narracji narodowych na rzecz mniejszych, bardziej lokalnych, czy wręcz intymnych identyfikacji, a także transformacji relacji przestrzennych z makroregionu na poziom mikrośrodowiskowy. Wszystkie te zjawiska można analizować przez pryzmat koncepcji płynnej nowoczesności Zygmunta Bauman, teorii kapitału społecznego Roberta Putnama, a w odniesieniu do specyfiki regionu – koncepcji marynizacji profesora Ludwika Janiszewskiego.

Cel I: Transformacja tożsamości indywidualnej i społecznej – od narodu ku płci i jednostce

Pierwszym i najbardziej fundamentalnym obszarem badawczym była analiza ewolucji autodefinicji mieszkańców. Wyniki ukazują bezprecedensowy w swej skali spadek znaczenia tożsamości narodowej. W 2011 roku kategoria „Polak/Polka” stanowiła dominującą oś identyfikacji, wskazywaną przez niemal 41% respondentów jako pierwsze i najważniejsze określenie samych siebie. Piętnaście lat później, w roku 2026, odsetek ten drastycznie spadł

do poziomu zaledwie 18,6%. Zjawisko to koresponduje z zauważalnym wzrostem identyfikacji o charakterze uniwersalnym, egzystencjalnym – określenie „Człowiek” odnotowało znaczący wzrost wskazań (z 8,7% do 14,7%). Zmiany te świadczą o silnym odwróceniu od wielkich kategorii grupowych, instytucjonalnych na rzecz tożsamości wysoce zindywidualizowanych i uniwersalnych.

Równocześnie niezwykle wyraźnym trendem jest wysunięcie się na pierwszy plan identyfikacji opartej na płci. Odsetek kobiet definiujących się przede wszystkim jako „Kobieta” wzrósł ponad dwukrotnie (z 15,1% w 2011 r. do 39,2% w 2026 r.). Podobny, choć nieco słabszy, mechanizm zauważono wśród mężczyzn, u których identyfikacja „Mężczyzna” awansowała z 7,5% do 20,1%. Ta reorientacja autodefinicji pokazuje, że w niestabilnym i dynamicznie transformującym się świecie, płeć staje się najbardziej pewnym, bazowym punktem odniesienia, kotwicą w rzeczywistości charakteryzującej się płynnością i niepewnością innych ról społecznych. Równocześnie obserwowana jest swoista prywatyzacja tożsamości: role zawodowe, funkcje publiczne oraz ogólne definicje państwowe ustępują miejsca rolom stricte rodzinnym, choć ogólna częstotliwość wymieniania wielu mniejszych ról w rodzinie (jak babcia, dziadek) nieco spadła, to rola matki czy ojca jest fundamentem autodefinicji dla osób w wieku produkcyjnym. Z socjologicznego punktu widzenia świadczy to o budowaniu „jaźni odzwierciedlonej” (w duchu interakcjonizmu symbolicznego) w najmniejszych kręgach, w bliskich interakcjach z innymi, a odrzucaniu „projektów” narzucanych z góry przez państwo czy tradycyjne struktury hierarchiczne.

Cel II: Tożsamość terytorialna na Ziemiach Odzyskanych – ukorzenie i stabilizacja

Kolejnym aspektem badawczym była ocena tożsamości terytorialnej i więzi mieszkańców z obszarem Pomorza Zachodniego. Biorąc pod uwagę fakt, iż obszar ten po 1945 roku podlegał intensywnym procesom osadniczym i swoistemu tygłowi kulturowemu, długotrwałe badania nad identyfikacją regionalną mają tu kapitalne znaczenie. Dane z 2026 roku pozwalają na sformułowanie jednoznacznego wniosku o pełnym, głębokim ukorzeniu się ludności i ostatecznym wykształceniu trwałej więzi z regionem. Deklaracje uczestników badania pokazują, że region przestał być jedynie „ojcowizną” z przymusu, miejscem nadanym przez historię, a stał się autonomicznym, świadomym wyborem przestrzeni życia.

Przejawia się to niezwykle jasno w planach migracyjnych mieszkańców. W obliczu rosnącej w skali makro mobilności społeczeństw, o ile w 2011 roku aż 88,0% respondentów na Pomorzu Zachodnim zadeklarowało, że nie planuje opuszczać regionu, o tyle w 2026 roku odsetek ten był niższy i wyniósł 75,9% (co wskazuje na wzrost gotowości do migracji). Odpowiednio, intencje wyjazdu z regionu na stałe wzrosły z 5,3% w 2011 roku do 9,5% w 2026 roku. Zapytani o to, dlaczego chcą pozostać na tym obszarze, w 2026 roku respondenci wskazywali na poczucie zadowolenia, komfortu i przekonanie, że „czują się tutaj dobrze, podoba im się tutaj” (wzrost wskazań do 26%), co zastąpiło dawniejsze narracje opierające się

głównie na wymogach zawodowych czy przywiązaniu z uwagi na przodków. Jest to wyraźny sygnał przejścia od tożsamości emocjonalno-historycznej do tożsamości pragmatycznej. Mieszkańcy pozostają tu z wygody, oceniając Pomorze Zachodnie jako atrakcyjne miejsce do dobrego życia.

Cel III: Dynamika aktywności społecznej i metropolizacja kapitału obywatelskiego

Zmiany w aktywności społecznej mieszkańców stanowią kolejny kluczowy element analizy. Zestawienie wyników z lat 2011 i 2026 ujawnia tendencję do fragmentacji form zaangażowania obywatelskiego oraz przesunięcie środka ciężkości aktywności w stronę dużych aglomeracji – zjawisko to określić można mianem metropolizacji kapitału społecznego. O ile w 2011 roku silną i spontaniczną przynależność do lokalnych stowarzyszeń i organizacji odnotowywano częściej w małych powiatach i miejscowościach (np. w powiecie łobeskim), o tyle w 2026 roku wskaźniki te znacząco zmalały na prowincji, a sercem działań stały się ośrodki miejskie takie jak Szczecin czy Koszalin.

Sama struktura zaangażowania ewoluowała z twardej, ugruntowanej przynależności do partii politycznych czy sformalizowanych organizacji religijnych i związków zawodowych w stronę aktywności rozrywkowej, hobbystycznej (kluby fitness, koła zainteresowań, stowarzyszenia miłośników określonych aktywności sportowych) oraz akcyjnej, doraźnej, pomocowej (WOŚP, Caritas, lokalne zbiórki). Potwierdza to diagnozy o malejącej chęci angażowania się w stabilne, makrostrukturalne inicjatywy kosztem krótkoogniskowych projektów dostarczających natychmiastowej gratyfikacji lub realizujących konkretny, doraźny cel. Ta sfragmentaryzowana, luźna struktura więzi jest kolejnym przejawem postępującej „płynności” nowoczesnego społeczeństwa. Aktywność na rzecz własnej społeczności lokalnej utrzymała się na poziomie ok. 65% przynajmniej jednorazowego uczestnictwa, jednak ma ona wyraźnie inny, bardziej lokalny lub sfokusowany celowo wektor.

Cel IV: Wartości społeczno-kulturowe, tradycje i dziedzictwo historyczne

Badanie preferencji aksjologicznych mieszkańców, wyraźnie udokumentowało transformację dominujących paradygmatów normatywnych. Bez względu na zmiany polityczne czy historyczne, dwiema niezachwianymi, stałymi wartościami w regionie pozostają od 15 lat „Dobro rodziny” oraz „Zdrowie” (współczynniki oscylujące na najwyższym poziomie powyżej 9/10). Są to klasyczne filary prywatnego, zabezpieczonego życia. Zmiana uwidacznia się w drugiej dziesiątce wyborów. Wartości promujące trwałe relacje, takie jak „posiadanie przyjaciół”, uległy gwałtownej marginalizacji, a w ich miejsce pojawiły się pragnienia charakterystyczne dla późnokonsumpcyjnego stylu życia: „przyjemne spędzanie czasu”, „swoboda w zaspokajaniu pragnień” oraz „niezależność i indywidualizm”. Postrzeżać to można

jako przejaw osłabienia tkanki społecznej budującej zobowiązania, a postawienie na krótkoterminową radość i maksymalizację dobrostanu osobistego.

W kontekście dziedzictwa kulturowego i tradycyjnego dostrzeżono istotny deficyt pamięci zbiorowej. Wiedza o tradycjach regionalnych jest bardzo znikoma – jedynie 31,4% mieszkańców potrafi spontanicznie wymienić jakąkolwiek tradycję (w 2011 r. odsetek ten wynosił nieco ponad 41%). Znamienny jest tu fakt, że dawne „Dni Morza” ustąpiły pola identyfikacji opartej o kulinaria („Paprykarz szczeciński”, „Pasztecik szczeciński”). Regionalne tradycje utożsamiane są często z uniwersalnymi polskimi świętami kościelnymi czy dożynkami, co dowodzi niskiego nasycenia własnymi, autentycznymi elementami etnokułturowymi Pomorza Zachodniego.

Cel V: Poczucie bezpieczeństwa i lęki w epoce polikryzysu

Nowością w module badawczym z 2026 roku było włączenie pytań o wpływ aktualnych kryzysów globalnych: pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie oraz rozwoju sztucznej inteligencji. Zebrane dane unaocniają, że w społeczności Pomorza Zachodniego lęki związane z zagrożeniami militarnymi znacznie przewyższają lęki o charakterze epidemiologicznym. Wznowienia pandemii wirusa obawia się nieco ponad 28% respondentów, podczas gdy u ponad połowy ukształtowało się subiektywne poczucie zabezpieczenia przed wirusem. Tymczasem eskalacja wojny w Ukrainie w stronę terytorium Rzeczypospolitej Polskiej budzi obawy u co najmniej połowy (50%) ankietowanych, a zdecydowana mniejszość odczuwa zadowalający poziom zabezpieczenia militarnego.

Co więcej, obecność znacznej liczby imigrantów i uchodźców zarobkowych, szacowana w województwie na 6-7% ogółu mieszkańców (wartość powyżej średniej krajowej), rodzi zarówno postawy empatii, wywodzące się z tradycyjnej otwartości regionu osadniczego, jak i wyraźny dystans etniczny z powodu rywalizacji na rynku pracy i obaw kulturowych. Obrazu dopełnia silne odczucie dezorientowania względem rozwoju nowych technologii. Rozwój Sztucznej Inteligencji powoduje u dużej liczby mieszkańców regionu niepewność i poczucie zagrożenia – aż 39% wskazuje, że innowacje te generują więcej ryzyk niż korzyści w codziennym życiu. Wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć” we wszystkich tych zagadnieniach obrazuje głęboki szum informacyjny i niepokój jednostek wobec makroświatowych przemian.

Cel VI: Marynizacja, demarynizacja, natura i religijność

Specyficznym dla Pomorza Zachodniego elementem badawczym była weryfikacja teorii marynizacji Ludwika Janiszewskiego, zakładającej przenikanie szeroko pojętego „morza” (gospodarki, kultury i etosu pracy stocznio-wca/marynarza) we wszystkie sfery życia społecznego. Pomiar z 2026 roku dowodzą końca paradygmatu strukturalnej marynizacji, sygnalizując zaawansowany proces de-marynizacji. Upadek przemysłu stocznio-wego oraz

utrata dawnej potęgi portowej sprawiły, że dla znakomitej większości mieszkańców regionu Bałtyk nie jest już miejscem etosu, ciężkiej pracy i źródłem bytu (kategoria „Gospodarka i praca” zebrała zaledwie 4,2% wskazań). Morze postrzegane jest obecnie niemal wyłącznie w kategoriach konsumpcyjno-rekreacyjnych: jako infrastruktura do wypoczynku i podstawa zasobów naturalnych. Odnotowujemy w związku z tym feminizację pojęcia morza – twarde, męski, marynarski wizerunek ustąpił miejsca łagodniejszemu, uniwersalnemu spojrzeniu turystyczno-wypoczynkowemu.

Co więcej, to właśnie natura stała się kluczową osią dumy i prawdziwą „wizytówką” regionu. Dawne wskaźniki odwołujące się do konkretnych obiektów przemysłowych czy miast-centrów administracyjnych zostały wyparte przez odniesienia do czystości, zieleni, lasów i wód, budując silną tzw. Zieloną Tożsamość. Jeśli chodzi z kolei o wpływ zmiennych religijnych: mimo relatywnie niskiego – na tle Polski – współczynnika udziału w praktykach sakralnych na Pomorzu Zachodnim, to jednak osoby aktywnie uczestniczące w życiu religijnym przejawiały w badaniach z 2026 roku wyższy odsetek identyfikacji z regionem. Stanowi to potwierdzenie socjologicznej tezy Roberta Putnama o dodatniej korelacji pomiędzy zaangażowaniem w życie wspólnoty religijnej a kapitałem powiązań społecznych i ukorzeniem terytorialnym, jakkolwiek sama wielkość tych różnic nie była duża, gdyż obie kategorie (osoby wierzące i niewierzące) czują się obecnie w regionie zasymilowane.

Podsumowanie i rekomendacje końcowe

Na przestrzeni ostatnich piętnastu lat (2011–2026) województwo zachodniopomorskie stało się laboratorium dynamicznych procesów postmodernistycznych. Mieszkańcy dokonali silnej prywatyzacji własnego życia, odrzucając potężne kategorie takie jak Naród na rzecz tożsamości jednostkowych (człowiek, płeć, role rodzinne). Osiągnięto ostateczny i pozytywny wymiar historycznego ukorzenia – region nie jest już tylko punktem na mapie przyznanym po wojnie, ale dobrowolnie wybraną, bezpieczną i estetycznie atrakcyjną (dzięki nieskalanej naturze) ostoją, której nie chce się opuszczać. Jednocześnie władze samorządowe i lokalni decydenci polityki społecznej muszą odpowiedzieć na wyzwania polikryzysu i dekonstrukcji zaangażowania obywatelskiego. Działania na rzecz wzmocnienia partycypacji społecznej muszą zostać przemodelowane – twarde instytucje przestały działać; konieczne jest elastyczne kierowanie środków w stronę mikro-społeczności, luźnych ruchów akcyjnych w przestrzeniach miejskich oraz inicjatyw uwzględniających nowy, sfragmentaryzowany typ aktywności i rekreacyjne podejście do morza i regionu.

1. Definicje tożsamości

Tożsamość należy do osiowych zagadnień nauk społecznych, przyjmuje się, że ma ona dwa podstawowe wymiary: indywidualny oraz zbiorowy (społeczny), a relacje między oboma tymi wymiarami stanowią dynamiczną przestrzeń, zmieniającą się w wyniku oddziaływania różnych czynników społeczno-kulturowych, ekonomicznych oraz choćby klimatycznych. Zbigniew Bokszański pisze o niej tak:

Pojęcie tożsamości w socjologii i psychologii społecznej odnosi się najczęściej do sfery autodefinicji aktora społecznego – indywidualnego i zbiorowego. Można w związku z tym określić je jako zbiór wyobrażeń, sądów i przekonań owego aktora o samym sobie.¹

Na etapie konceptualizacji problematyki badania przyjęto, że tożsamość – zarówno indywidualna, jak i społeczna – manifestuje się poprzez postawy przyjmowane przez jednostki, wchodzące w skład zbiorowości, z którymi czują się one mniej lub bardziej związane.

W związku z tym, że kwestia porównania postaw respondentów uczestniczących w badaniu z 2011 roku oraz w jego obecnej edycji (2026 rok) została w badaniu potraktowana jako kluczowa, przyjęto definicję sformułowaną w 2011 roku, zatem tożsamość rozumie się jako:

zbiór przekonań o tym kim się jest, co się myśli, co się czuje, do czego się dąży, na których budowane są:

- tożsamość osobista: cechy (fizyczne, psychologiczne), które określają mnie samego;
- tożsamość społeczna: poczucie identyfikacji z grupą/kategorią społeczną oraz poczucie odrębności wobec innych grup;
- tożsamość terytorialna: poczucie identyfikacji z określonym fragmentem przestrzeni, który postrzegamy jako część siebie (tożsamość regionalna jest aspektem tożsamości terytorialnej);
- tożsamość kulturowa: względnie trwała identyfikacja ludzi z określonymi ideami, przekonaniami, wartościami, normami i symbolami.

¹ Bokszański Z., *Tożsamość*, w: Frieske K., Kubiak H., Lissowski G., Mucha J., Szacki J., Ziółkowski M. (red.), *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2022, s. 252

2. Metodologia badania

2.1. Konceptualizacja badania – cele i problemy badawcze

Cel szczegółowy nr 1:

Porównanie obszarów wydzielonych przestrzennie i społecznie, z którymi mieszkańcy województwa identyfikują się (lub nie) – rok 2026 wobec roku 2011.

Problemy badawcze sformułowane przez Zleceniodawcę:

Problem 2. Z jakimi obszarami (przestrzeń sąsiedzka, miejsce pracy, osiedle, dzielnica, miasto/wieś, powiat, gmina, województwo zachodniopomorskie, Polska i Europa oraz innych przestrzeni, wskazanych przez uczestników badania) mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego identyfikowali się w 2026 roku, w odniesieniu do stanu z 2011 roku?

Problem 3. Jaki jest stopień identyfikacji uczestników badania ze wskazanymi przez siebie przestrzeniami i czy zaobserwowano zmianę tej identyfikacji w latach 2011 do 2026?

Problem 4. Jak kształtuje się u uczestników badania subiektywna hierarchia ważności tych identyfikacji i czy zaobserwowano zmianę tej hierarchii w latach 2011 do 2026? (W przypadku, gdy mieszkańcy identyfikują się z wieloma różnymi przestrzeniami jednocześnie).

Cel szczegółowy nr 2:

Określenie czynników identyfikacji (lub braku identyfikacji) z określonymi obszarami w 2026 r. oraz zestawienie ich z czynnikami określonymi w badaniu tożsamości ROPS UMWZ z 2011 roku.

Problemy badawcze sformułowane przez Zleceniodawcę:

Problem 5. Dlaczego uczestnicy badania identyfikują się z wybranymi przez siebie przestrzeniami i czy (oraz w jaki sposób) zmienił się sposób ich identyfikacji?

Problem 9. Czy uwarunkowania geograficzno-przyrodnicze i urbanistyczno-architektoniczne stanowią elementy obecne w autoidentyfikacjach mieszkańców Pomorza Zachodniego?

Problem 11. Jakie są czynniki wiązania planów życiowych z miejscem aktualnego zamieszkania, a jakie są czynniki odpływu (decydujący czynnik/ decydujące czynniki)?

Problem 12. Jakie są decydujące czynniki odpowiadające za kształtowanie tożsamości u młodzieży i gdzie najczęściej (w jakich miejscach) dochodzi do poruszania tematyki związanej z tożsamością?

Cel szczegółowy nr 3:

Określenie, czy i jak „tożsamość” mieszkańców województwa zachodniopomorskiego może być wykorzystana dla tworzenia, specyfikacji, realizacji i rozwoju polityki społecznej w regionie.

Problemy badacze sformułowane przez Zleceniodawcę:

Problem 8. Jakie postawy wobec osób, instytucji i organizacji obecnych w Województwie przejawiają uczestnicy badania oraz jakie działania podejmowane przez te osoby, instytucje, organizacje oceniane są najwyżej w 2026 roku, w odniesieniu do postaw i działań w 2011 roku.

Problem 10. Czy i jaki jest obecnie związek między identyfikacją z daną przestrzenią (sąsiedzką, osiedlem, dzielnicą, miastem/wsią, podregionem, etc.) a deklarowanym i faktycznym uczestnictwem w różnych działaniach podejmowanych na rzecz tej przestrzeni?

Cel szczegółowy nr 4:

Analiza specyfiki mieszkańców województwa zachodniopomorskiego, cechujących się wysokim poziomem identyfikacji z danym obszarem (przestrzennym i/lub społecznym), z perspektywy ich działalności na rzecz tego obszaru.

Problemy badacze sformułowane przez Zleceniodawcę:

Problem 14. Czy da się silnie skorelować poczucie tożsamości i większe zaangażowanie w życie społeczne i czy istnieje zauważalne powiązanie pomiędzy nimi?

Cel szczegółowy nr 5:

Określenie zmienności w obszarze wartości wokół których ogniskuje się tożsamość indywidualna i społeczna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w latach 2026 i 2011, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży.

Problemy badacze sformułowane przez Zleceniodawcę:

Problem 6. Czy oraz w jaki sposób zjawiska takie jak: COVID-19, wojna w Ukrainie oraz rozwój nowych technologii, funkcjonują w świadomości mieszkańców województwa w kontekście zmian społecznych zachodzących na Pomorzu Zachodnim?

Problem 7. Wokół jakich wartości społecznych, kulturowych i historycznych (zwyczaje, wartości, normy, język, religia, wydarzenia historyczne, tradycje, przynależność etniczna, narodowa, itp.) ogniskuje się tożsamość indywidualna i społeczna uczestników badania i czy wystąpiły zmiany w 2026 roku w odniesieniu do 2011 roku?

Cel szczegółowy nr 6:

Określenie specyfiki tożsamości mieszkańców województwa zachodniopomorskiego oraz jej możliwych przeobrażeń w czasie (trwałość czy zmienność w latach 2026 i 2011).

Problemy badawcze:

Problem 1. Czy i jakie kluczowe różnice w tożsamości mieszkańców Pomorza Zachodniego można zidentyfikować pomiędzy badaniem wykonanym w 2026 roku a badaniem z 2011 roku?

Problem 13. Czy i jak zmieniła się (ewoluowała) tożsamość w 2026 roku mieszkańców województwa zachodniopomorskiego (czy można zaobserwować związek w odniesieniu do przedstawionych w badaniu charakterystyk)?

Problemy badawcze inne niż w badaniu z 2011 r.

Problem 14. Jaki jest poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości mieszkańców regionu?

Problem 15. Czy zachodzi związek między tożsamością regionalną a zachodniopomorskimi korzeniami w rodzinach mieszkańców regionu?

Problem 16. Jaki jest związek między postawami wobec miejscowości zamieszkania oraz aktywnościami społecznymi mieszkańców regionu?

Problem 17. Jaki wpływ na aktywność obywatelską ma poczucie tożsamości i identyfikacji terytorialnej?

Problem 18. W jaki sposób morze i związana z nią aktywność społeczna i zawodowa wpływa na poczucie tożsamości i identyfikacji terytorialnej (regionalnej, lokalnej, sąsiedzkiej)?

Problem 19. Czy, i w jakim stopniu, na poczucie tożsamości regionalnej wpływa religijność (udział w praktykach religijnych) mieszkańców Pomorza Zachodniego?

Problem 20. Czy, i w jakim stopniu, poczucie tożsamości terytorialnej (regionalnej, lokalnej) wpływa na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Pomorza Zachodniego?

2.2. Metodologia analizy jakościowej

Analiza wolnych wypowiedzi respondentów (pytań otwartych) w badaniach ankietowych stanowi jedno z największych wyzwań w socjologicznych badaniach empirycznych. W edycji badania tożsamości Pomorza Zachodniego z 2026 roku, zrealizowanego na próbie $n = 1070$ respondentów za pomocą ankiety internetowej (CAWI), zebrano obszerny materiał tekstowy obejmujący niezwykle szerokie spektrum tematów. Dotyczył on zarówno globalnych wyzwań współczesności (pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie, rozwój nowoczesnych technologii), jak i lokalnych wymiarów tożsamości regionalnej, takich jak postacie ważne dla regionu, miejsca o szczególnym znaczeniu emocjonalnym i historycznym dla mieszkańców, subiektywnie postrzegane wizytówki województwa i najbliższej okolicy, tradycje regionalne oraz osobiste plany i motywacje migracyjne. Wypowiedzi te, w ujęciu metodologicznym Davida Silvermana, zaliczają się do kategorii „tekstów wywołanych przez badacza” (ang. *research-provoked texts*), w odróżnieniu od tekstów naturalnych (np. rozmów codziennych czy dokumentów zastanych). Zastosowanie pytań otwartych pozwoliło respondentom na swobodną ekspresję i ujawnienie indywidualnych struktur znaczeniowych, których nie sposób byłoby uchwycić za pomocą sztywnych kafeterii pytań zamkniętych. Z drugiej strony, tak zróżnicowany i duży wolumen danych tekstowych wymagał wdrożenia rygorystycznych procedur metodologicznych mających na celu ich poddanie systematycznemu grupowaniu, klasyfikacji, kwantyfikacji oraz ostatecznej syntezy teoretycznej.

Teoretyczno-metodologicznym fundamentem analizy surowego materiału tekstowego była Metodologia Teorii Ugruntowanej (GTM – *Grounded Theory Methodology*), w szczególności w interpretacji polskiego socjologa Krzysztofa Koneckiego². Proces badawczy opierał się na paradygmacie interpretatywnym, zakładającym, że celem badacza jest rekonstrukcja procesów nadawania znaczeń przez samych aktorów społecznych. Zgodnie z ujęciem Koneckiego, analiza jakościowa nie polega na mechanicznym nakładaniu gotowych teorii na dane, lecz na stopniowej konceptualizacji wyłaniającej się bezpośrednio z empirii.

Równoległe odwołano się do wskazań Davida Silvermana,³ który przestrzega przed dwoma skrajnymi błędami w analizie jakościowej: „anegdotyzmem” (czyli wybiórczym prezentowaniem cytatów pasujących do tezy badacza pod pretekstem ilustracji) oraz „kodowaniem bezrefleksyjnym”. Aby zachować rzetelność naukową, analiza wolnych wypowiedzi na Pomorzu Zachodnim została podporządkowana zasadzie całościowego traktowania danych (ang. *comprehensive data treatment*). Oznacza to, że każda pojedyncza wypowiedź respondenta – nawet ta skrajna, nietypowa, lakoniczna lub wyrażająca

² Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, PWN, Warszawa 2000

³ Silverman D., *Interpretacja danych jakościowych*, PWN, Warszawa 2008

dezorientację – musiała zostać zakodowana i uwzględniona w ostatecznym raporcie, zapobiegając w ten sposób zniekształceniom wynikającym z subiektywności badacza.

Procedura analityczna została podzielona na trzy fazy odpowiadające klasycznym etapom kodowania tematycznego:⁴

- Faza 1: Kodowanie otwarte i eksploracja wstępna. W pierwszym kroku dokonano uważnej lektury losowo wybranej próby wypowiedzi w celu identyfikacji powtarzających się pojęć, metafor i ładunków emocjonalnych. Na tym etapie rejestrowano surowe terminy używane przez respondentów (np. 'lockdown', „bujda”, „strach”, „szansa”, „roszczeniowość”).
- Faza 2: Konstrukcja klucza kategoryzacyjnego (klasyfikacja). Na podstawie kodowania otwartego opracowano dedykowane kategorie analityczne (tematyczne). Przykładowo, w obszarze funkcjonowania w pandemii wyróżniono cztery główne wymiary: a) „Izolacja i ograniczenie wolności” (odnoszące się do restrykcji i lockdownu), b) „Zdrowie psychiczne i trauma” (odnoszące się do samotności, lęków i depresji), c) „Transformacja i skutki systemowe” (praca zdalna, zmiany gospodarcze), d) „Negacja i kryzys zaufania” (sceptycyzm wobec wirusa i działań rządu). Operacjonalizacja tych kategorii polegała na przypisaniu im słowników słów kluczowych i rdzeni wyrazowych (np. rdzenie „kwarantan-”, „lockdown-”, „zamkni-” dla kategorii izolacji).
- Faza 3: Grupowanie i automatyzacja dopasowania. Proces klasyfikacji całego zbioru $n = 1070$ został zautomatyzowany poprzez poszukiwanie zdefiniowanych rdzeni wyrazowych. Wypowiedzi, które nie zawierały żadnego z kluczowych słów ze słownika, zostały automatycznie przydzielone do kategorii „Inne / Niesklasyfikowane”. Kategoria ta została następnie poddana weryfikacji w celu upewnienia się, że nie kryją się w niej nowe, nieodkryte wcześniej wzorce znaczeniowe, co jest zgodne z postulatami rzetelności kategoryzacji Grahama Gibbsa.

Ważnym elementem metodologii była kwantyfikacja (zliczanie frekwencji) zakodowanych kategorii. Metoda ta łączy paradygmat jakościowy z ilościowym (podejście mieszane, ang. *mixed methods*), co w socjologii znajduje silne oparcie teoretyczne.⁵ Zliczanie częstości występowania poszczególnych kategorii (np. ustalenie, że aż 50% wypowiedzi o Ukrainie dotyczy lęku militarnego, a blisko 6% o COVID-19 ma charakter negacyjny) pozwala na określenie społecznego znaczenia i skali danego zjawiska.

David Silverman w swoich pracach silnie argumentuje za stosowaniem prostych miar ilościowych w badaniach jakościowych. Zliczanie chroni badacza przed skłonnością do

⁴ Gibbs G., *Analizowanie danych jakościowych*, PWN, Warszawa 2015

⁵ Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, PWN, Warszawa 2005

podświadomego wybierania wyłącznie „spektakularnych” lub „dobrze brzmiących” cytatów, które potwierdzają aprioryczne założenia. Dzięki wyliczeniu odsetków dla każdej wyłonionej kategorii, czytelnik raportu uzyskuje jasny obraz tego, na ile dany pogląd jest powszechny w badanej zbiorowości, a na ile reprezentuje stanowisko marginalne. Pozwala to na zachowanie właściwych proporcji przy interpretacji wypowiedzi i formułowaniu wniosków dla polityki regionalnej.

Ostatnim etapem procedury badawczej była synteza i interpretacja. Proces ten opierał się na triangulacji danych, czyli zestawieniu rozkładów frekwencji wolnych wypowiedzi ze strukturą demograficzną respondentów (płeć, wiek, generacje, miejsce zamieszkania) oraz z wynikami pytań zamkniętych. Dzięki temu możliwe było np. precyzyjne powiązanie lęków technologicznych (technofobii) z generacjami Baby Boomers i X, a techno optymizmu z pokoleniem Z i Y.

Syntetyzowanie polegało na przejściu od poziomu opisowego (surowe dane i cytaty) do poziomu teoretycznego. Wyniki analizy jakościowej zostały osadzone w uznanych teoriach socjologicznych:

- koncepcji „płynnej nowoczesności” Zygmunta Baumana (interpretacja rozpadu więzi instytucjonalnych, wzrostu indywidualizmu i dążenia do prywatnego „świętego spokoju”);
- teorii kapitału społecznego Roberta Putnama (analiza zaangażowania obywatelskiego i specyfiki więzi łączących i pomostowych w województwie, a także korelacji między religijnością a zakorzenieniem regionalnym);
- koncepcji „marynizacji” i „demarynizacji” Profesora Ludwika Janiszewskiego (weryfikacja zanikania etosu morskiego na rzecz marynizacji rekreacyjno-turystycznej w świadomości mieszkańców).

2.3. Organizacja badań

Badanie zostało przeprowadzone w panelu „Ariadna”, na reprezentatywnej, kwotowej – dobranej losowo – próbie mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w wieku 15 i więcej lat. Dobór osób do badania został przeprowadzony z zastosowaniem warstwowania próby i uwzględnił rodzaj miejscowości zamieszkania, płeć, wiek oraz powiat. Udział osób niebinarnych został potraktowany jako rozszerzenie podstawowej liczebności próby (1068 osób).

2.4. Metody doboru prób badawczych

Podobnie, jak w badaniu z 2011 roku, także w 2026 roku została zastosowana metoda kwotowego doboru próby badanej. Metoda ta polega na tym, że udział (odsetek, procent) osób w próbie ustalany jest w taki sposób, żeby był proporcjonalny do ich rzeczywistego udziału w całej populacji badanej. Przy doborze kwotowym uwzględniana jest płeć, wiek i miejsce zamieszkania uczestników badania.

Dodatkowo, ze względu na genealogię województwa zachodniopomorskiego, w doborze próby zostało uwzględnione zróżnicowanie regionalne, gdyż województwo zachodniopomorskie składa się z powiatów pochodzących z pięciu województw sprzed reformy administracyjnej z 1999 roku: szczecińskiego, koszalińskiego, gorzowskiego, pilskiego i słupskiego. Zróżnicowanie to wymaga by próba badawcza rekrutowała mieszkańców wszystkich powiatów województwa zachodniopomorskiego, proporcjonalnie do udziałów w zbiorowości generalnej.

Tabela 1. Liczebności oraz udziały respondentów w podziale na podstawowe wskaźniki strukturalne w 2011 i 2026 roku

Opis cechy	Struktura próby w 2011 roku		Planowana struktura próby w 2026 roku	
	Liczby respondentów (kwoty)	Udziały	Liczby respondentów (kwoty)	Udziały
Rozkład prób badawczych ze względu na płeć				
Mężczyźni	517	48,50%	517	48,50%
Kobiety	549	51,50%	549	51,50%
Rozkład prób badawczych ze względu na miejsce zamieszkania				
Wieś	329	30,90%	342	32,10%
Miasto poniżej 50 tys. mieszkańców	366	34,30%	357	33,50%
Miasto powyżej 50 tys. mieszkańców	371	34,80%	367	34,40%
Rozkład prób badawczych ze względu na wiek				
15-19 lat	74	6,90%	64	6,00%
20-24 lata	96	9,00%	57	5,30%
25-34 lata	214	20,10%	140	13,10%
35-44 lata	160	15,00%	199	18,70%
45-54 lata	176	16,50%	187	17,50%
55-59 lat	111	10,40%	71	6,70%
60-64 lata	85	8,00%	77	7,20%
powyżej 64 lat	150	14,10%	271	25,50%

Tabela 2. cd. Liczebności oraz udziały respondentów w podziale na podstawowe wskaźniki strukturalne w 2011 i 2026 roku

Opis cechy	Struktura próby w 2011 roku		Planowana struktura próby w 2026 roku	
	Liczby respondentów (kwoty)	Udziały	Liczby respondentów (kwoty)	Udziały
Rozkład prób badawczych ze względu na powiat zamieszkania				
Goleniowski	53	5,00%	53	5,00%
Gryficki	43	4,00%	37	3,50%
Gryfiński	53	5,00%	50	4,70%
Kamieński	32	3,00%	29	2,70%
Łobeski	21	2,00%	22	2,00%
Policki	43	4,00%	57	5,40%
Pyrzycki	21	2,00%	24	2,20%
Stargardzki	75	7,00%	78	7,30%
Miasto Szczecin	256	24,00%	255	23,80%
Miasto Świnoujście	21	2,00%	25	2,40%
Białogardzki	32	3,00%	29	2,70%
Drawski	32	3,00%	35	3,30%
Kołobrzeski	53	5,00%	50	4,70%
Koszaliński	44	4,10%	42	4,00%
Szczecinecki	52	4,90%	47	4,40%
Świdwiński	32	3,00%	28	2,60%
Miasto Koszalin	64	6,00%	69	6,50%
Choszczeński	32	3,00%	29	2,70%
Myśliborski	43	4,00%	41	3,80%
Wałecki	32	3,00%	32	3,00%
Sławieński	32	3,00%	34	3,20%

Źródło: dane z 2011 roku pochodzą z publikacji: D. Rybarska-Jarosz, L. Barylski, *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2012; dane dla próby w 2026 roku obliczono na podstawie danych GUS [bdl.stat.gov.pl, stan na dzień 22.05.2026].

Porównanie wskaźników struktury populacji z 2011 i 2026 roku wskazuje na istotne zmiany ze względu na wiek oraz miejsce zamieszkania. W ciągu blisko 15 lat dominująca kategoria respondentów z 2011 roku licząca 25-44 lata stanowiąca ponad 35% całej populacji ustąpiła pierwszeństwa innym kategoriom. Obecnie taką dominującą kategorią są osoby powyżej 64 roku życia, których jest obecnie 25,5% ogółu mieszkańców województwa, podczas gdy jeszcze w 2011 roku osoby należące do tej kategorii stanowiły nieco ponad 14%.

Inną zmianą, wpisującą się w ogólnopolskie trendy demograficzne, jest zwiększający się udział liczby mieszkańców obszarów wiejskich: na wsi wolniej ubywa mieszkańców niż w mieście, co w największym stopniu wynika z procesów suburbanizacji, które dotyczą nie tylko aglomeracji, ale także mniejszych miast powiatowych.

3. Analiza wyników badań

3.1. Charakterystyka próby badawczej w badaniu pogłównym

3.1.1. Struktura społeczno-demograficzna uczestników badania

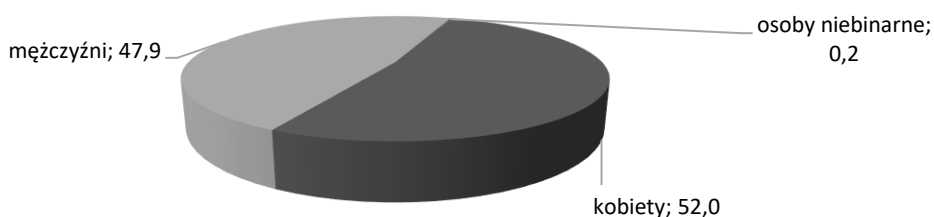
Charakterystyka próby badawczej

Tabela 3. Rozkład płci w próbie badawczej

	Częstości	Procenty	Procenty ważnych
kobiety	556	52,0	52,1
mężczyźni	512	47,9	47,9
łącznie	1068	99,8	100,0
osoby niebinarne	2	0,2	
Ogółem	1070	100,0	

Źródło: badanie własne STS

Wykres 1. Rozkład płci w próbie badawczej

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

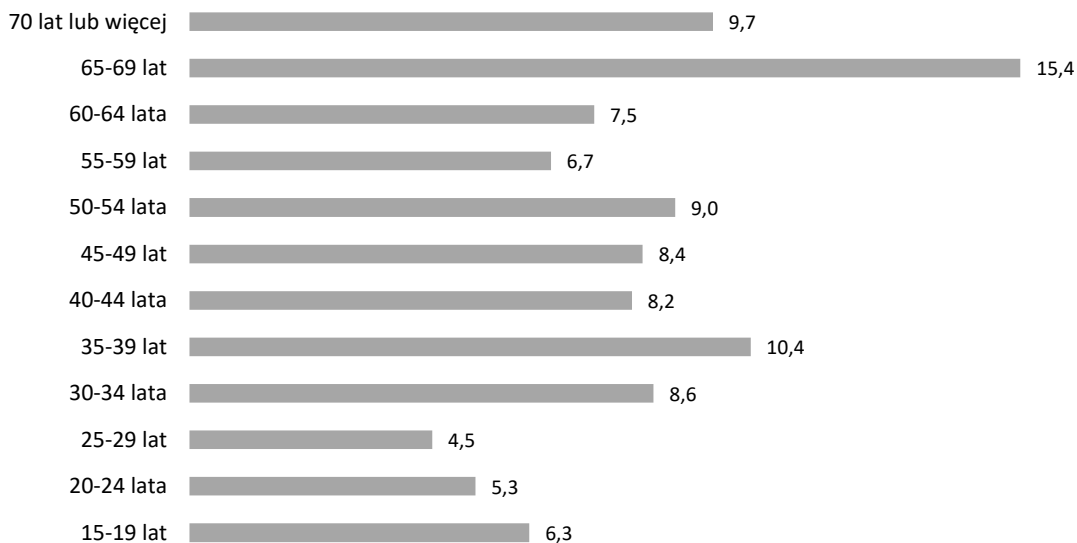
Źródło: badanie własne STS

Tabela 4. Rozkład wieku w próbie badawczej

	Częstości	Procenty
15-19 lat	67	6,3
20-24 lata	57	5,3
25-29 lat	48	4,5
30-34 lata	92	8,6
35-39 lat	111	10,4
40-44 lata	88	8,2
45-49 lat	90	8,4
50-54 lata	96	9,0
55-59 lat	72	6,7
60-64 lata	80	7,5
65-69 lat	165	15,4
70 lat lub więcej	104	9,7
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 2. Rozkład wieku w próbie badawczej

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

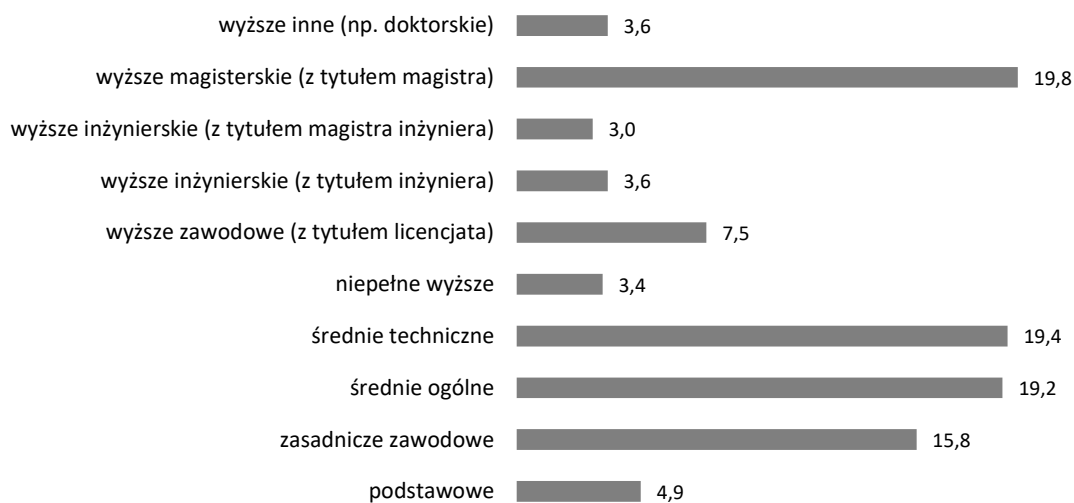
Źródło: badanie własne STS

Tabela 5. Rozkład wykształcenia w próbie badawczej

	Częstości	Procenty
podstawowe	52	4,9
zasadnicze zawodowe	169	15,8
średnie ogólne	205	19,2
średnie techniczne	208	19,4
niepełne wyższe	36	3,4
wyższe zawodowe (z tytułem licencjata)	80	7,5
wyższe inżynierskie (z tytułem inżyniera)	38	3,6
wyższe inżynierskie (z tytułem magistra inżyniera)	32	3,0
wyższe magisterskie (z tytułem magistra)	212	19,8
wyższe inne (np. doktorskie)	38	3,6
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

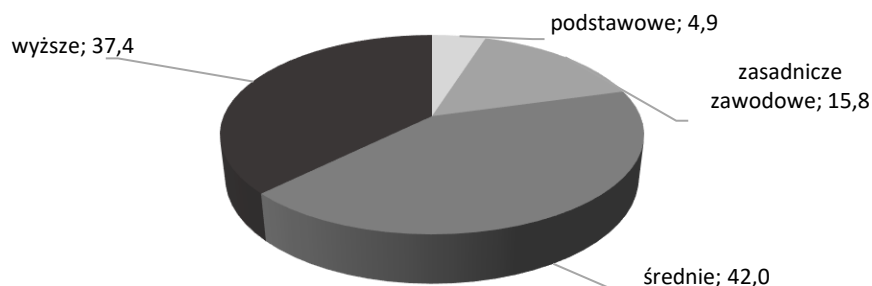
Wykres 3. Rozkład wykształcenia w próbie badawczej

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Wykres 4. Rozkład skompresowanych kategorii wykształcenia

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Tabela 6. Rozkład w próbie badawczej narodowości Zachodniopomorzan

	Częstości	Procenty
Polska	1067	99,7
Inna	3	0,3
w tym:		
narodowość słowiańska	1	0,1
ukraińska	2	0,2
Ogółem	1070	100,0

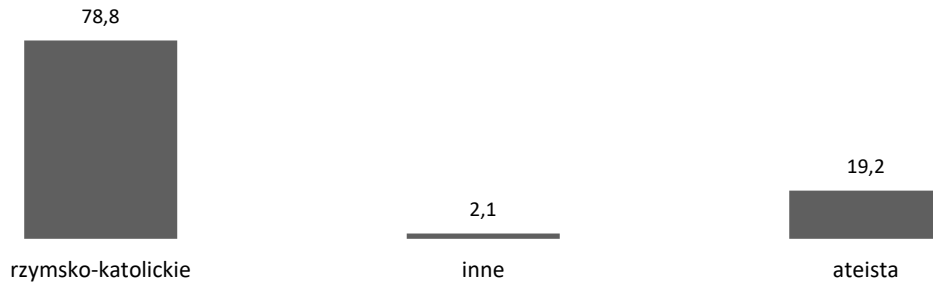
Źródło: badanie własne STS

Tabela 7. Rozkład w próbie badawczej wyznań religijnych Zachodniopomorzan

	Częstości	Procenty
Rzymsko-katolickie	843	78,8
Inne	22	2,1
Żadne - jestem ateistą	205	19,2
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 5. Rozkład w próbie badawczej wyznań religijnych Zachodniopomorzan

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Tabela 8. Rozkład w próbie badawczej „innych” wyznań religijnych Zachodniopomorzan

	Częstości	Procenty
adwentysta dnia siódmego	1	0,1
agnostycyzm	2	0,2
chrześcijańskie	2	0,2
ewangelicko-augsburskie	2	0,2
hinduistyczne	1	0,1
odmowa podania	1	0,1
protestanckie	4	0,4
Santa Muerte	2	0,2
Świadek Jehowy	3	0,3
<i>urodzona jako katolik – nie praktykuję od wielu lat poza udziałem w ślubach, chrztach, komuniach i pogrzebach</i>	1	0,1
<i>wierzę ale się nie utożsamiam z żadną religią</i>	1	0,1
<i>wierzę w boga</i>	1	0,1
<i>wierzę we wszystko</i>	1	0,1
łącznie	22	
nie dotyczy	1048	97,9
Ogółem	1070	100,0

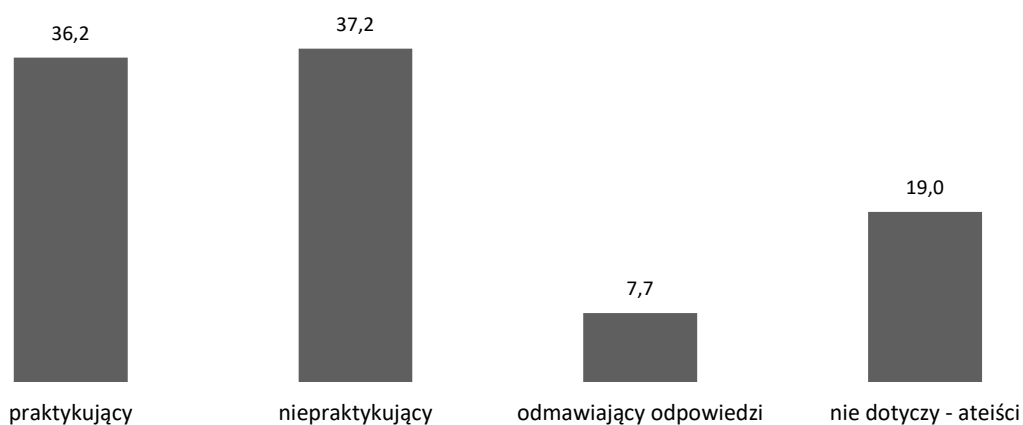
Źródło: badanie własne STS

Tabela 9. Rozkład w próbie badawczej praktyk religijnych Zachodniopomoran

	Częstości	Procenty	Procenty ważnych
praktykujący	387	36,2	44,6
nie praktykujący	398	37,2	45,9
odmawiający odpowiedzi	82	7,7	9,5
łącznie	867	81,0	100,0
nie dotyczy – ateiści	203	19,0	
Ogółem	1070	100,0	

Źródło: badanie własne STS

Wykres 6. Rozkład w próbie badawczej praktyk religijnych Zachodniopomoran

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

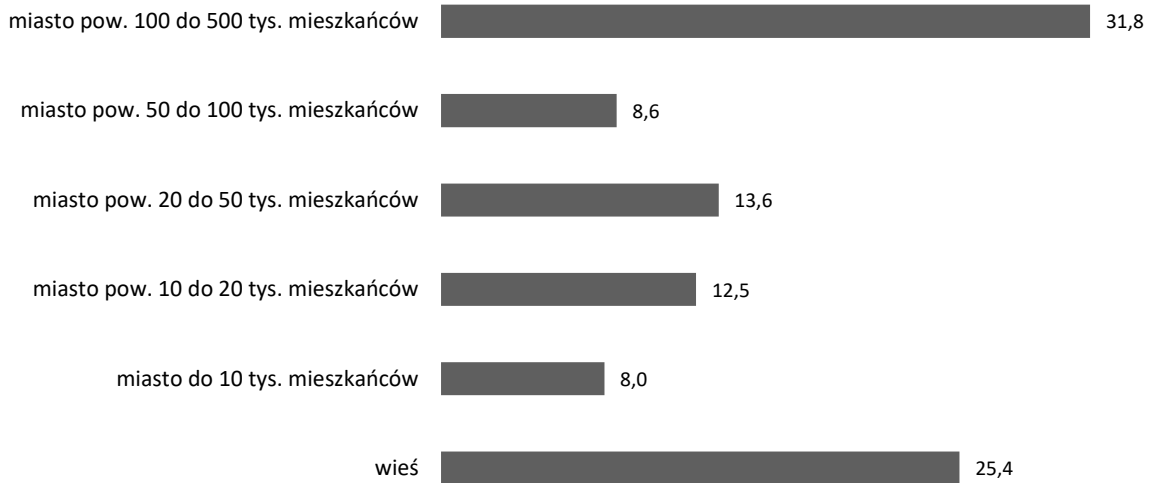
Źródło: badanie własne STS

Tabela 10. Rozkład w próbie badawczej typów miejsca zamieszkania Zachodniopomoran

	Częstości	Procenty
wieś	272	25,4
miasto do 10 tys. mieszkańców	86	8,0
miasto pow. 10 do 20 tys. mieszkańców	134	12,5
miasto pow. 20 do 50 tys. mieszkańców	146	13,6
miasto pow. 50 do 100 tys. mieszkańców	92	8,6
miasto pow. 100 do 500 tys. mieszkańców	340	31,8
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 7. Rozkład w próbie badawczej typów miejsca zamieszkania Zachodniopomorzan

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Tabela 11. Rozkład w próbie badawczej zamieszkania w Szczecinie i Koszalinie

	Częstości	Procenty	Procenty ważnych
mieszkańcy Koszalina	80	7,5	23,5
mieszkańcy Szczecina	260	24,3	76,5
łącznie	340	31,8	100,0
nie dotyczy – mieszkańcy innych miejscowości	730	68,2	
Ogółem	1070	100,0	

Źródło: badanie własne STS

Wykres 8. Rozkład w próbie badawczej zamieszkania w Szczecinie i Koszalinie

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

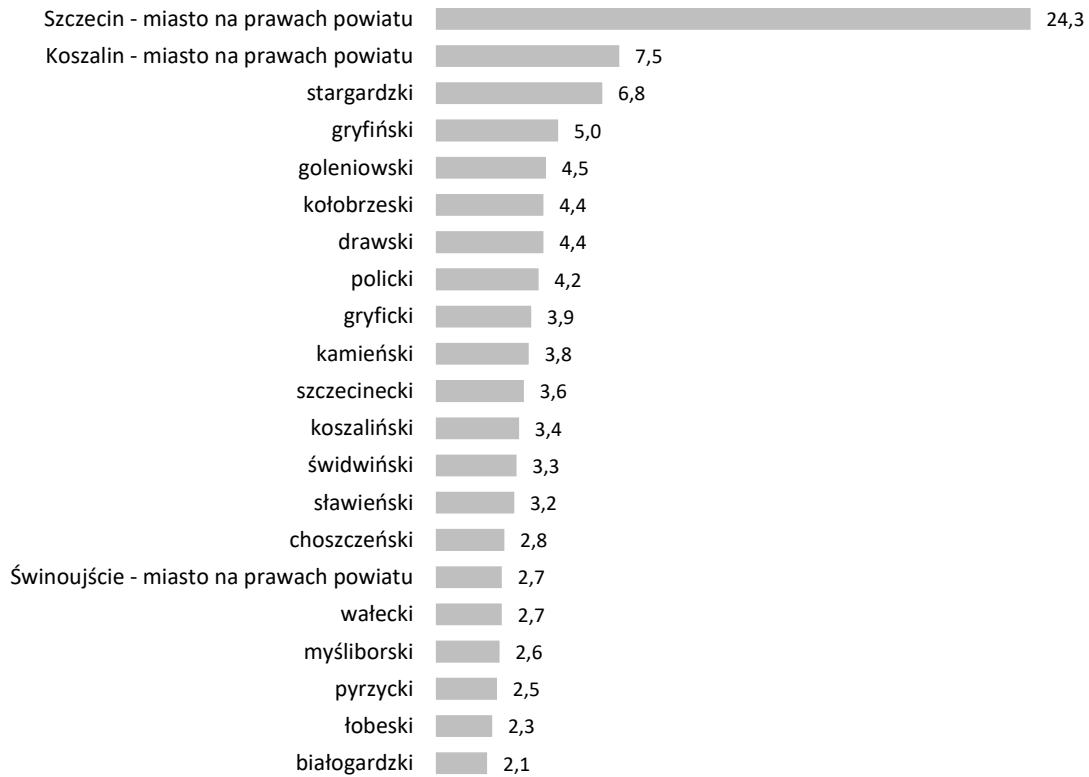
Źródło: badanie własne STS

Tabela 12. Rozkład w próbie badawczej zamieszkania w powiatach województwa Zachodniopomorskiego

	Częstości	Procenty
białogardzki	22	2,1
choszczeński	30	2,8
drawski	47	4,4
goleniowski	48	4,5
gryficki	42	3,9
gryfiński	53	5,0
kamieński	41	3,8
kołobrzeski	47	4,4
koszaliński	36	3,4
myśliborski	28	2,6
policki	45	4,2
pyrzycki	27	2,5
stawieński	34	3,2
stargardzki	73	6,8
szczecinecki	39	3,6
świdwiński	35	3,3
wałeckie	29	2,7
łobeski	25	2,3
Koszalin – miasto na prawach powiatu	80	7,5
Szczecin – miasto na prawach powiatu	260	24,3
Świnoujście – miasto na prawach powiatu	29	2,7
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 9. Rozkład w próbie badawczej zamieszkania w powiatach województwa Zachodniopomorskiego

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

3.1.2. Geneza tożsamości Zachodniopomorzan oraz ich zakorzenienie w regionie

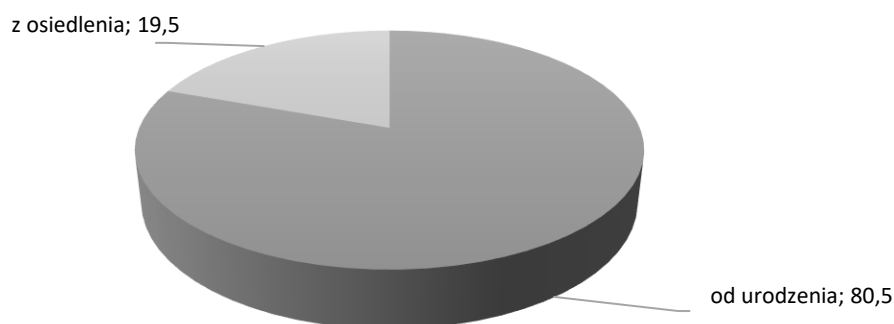
Przestrzeń własności zmiennych niezależnych istotnych dla zrozumienia przekonań mieszkańców województwa zachodniopomorskiego na temat regionu uwzględnia oprócz płci, wieku, poziomu wykształcenia i typu miejscowości zamieszkania również fakt, że poddana badaniu zbiorowość składa się z osób tutaj urodzonych oraz takich, które się tu osiedliły. Więcej jeszcze, gdyż w obu tych kategoriach da się wyróżnić osoby mające zachodniopomorskie korzenie w rodzinach (w pokoleniu rodziców lub głębiej) oraz takie, których rodziny nie są związane z Pomorzem Zachodnim. Poczyniono założenie, że kategoria osiedlonych w Zachodniopomorskiem oraz kategoria osób niemających zachodniopomorskich korzeni w rodzinie są na tyle liczne w strukturze badanej zbiorowości, że warto sprawdzić ich znaczenie dla postrzegania regionu, w którym żyją.

Tabela 13. Geneza zachodniopomorskiej tożsamości

	Częstości	Procenty
od urodzenia	861	80,5
z osiedlenia	209	19,5
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 10. Geneza zachodniopomorskiej tożsamości

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Zgromadzony materiał badawczy pozwala zauważyć, że nieco więcej niż trzy czwarte uczestników badania (80,5%) to osoby urodzone na terenie województwa.

W celu przeprowadzenia pomiaru rodzinnych korzeni w regionie oraz ustalenia zakresu zakorzenienia, opracowano pytanie kwestionariusza, które określało dwie składowe zakorzenienia w dwóch pokoleniach: rodziców i dziadków osób uczestniczących w badaniu.

- 1) zamieszkiwanie na Pomorzu Zachodnim rodziców oraz dziadków ze strony zarówno ojców, jak i matek uczestników badania;
- 2) urodzenie w regionie rodziców oraz dziadków ze strony zarówno ojców, jak i matek uczestników badania.

Treść pytania kwestionariusza:

M12. *Czy członkowie Pani/Pana rodziny są/byli mieszkańcami obszarów dzisiejszego województwa zachodniopomorskiego, a jeśli tak, to jak się nimi stali?*

Mieszkanka/ mieszkaniec woj. zachodniopomorskiego (kafeteria: nie; nie wiem; tak)

Urodziła/urodził się w na obszarach woj. zachodniopomorskiego (kafeteria: nie; nie wiem; tak)

W odniesieniu do:

Pani/Pana Matka,

Pani/Pana Ojciec

Pani/Pana Babcia ze strony Matki

Pani/Pana Dziadek ze strony Matki

Pani/Pana Babcia ze strony Ojca

Pani/Pana Dziadek ze strony Ojca

Deklaracjom respondentów przypisano wagi w myśl zasady:

- zamieszkiwanie na obszarze województwa zachodniopomorskiego – waga 1;
- urodzenie rodziców na terenie województwa – waga 2;
- urodzenie dziadków na terenie województwa – waga 3.

W oparciu o deklaracje uczestników badania na temat zamieszkiwania oraz urodzenia w dwóch pokoleniach ich rodzin – przy uwzględnieniu powyższych wag – stworzono indeks zakorzenienia, którego wartości mieszczą się w przedziale od 1 do 22. Najniższa wartość wyraża sytuację, gdy jeden rodzic uczestnika badania lub jedna babcia, albo dziadek zamieszkuje, bądź zamieszkiwała/zamieszkiwał na terenie województwa. Z kolei najwyższa wartość wyraża sytuację, gdy oboje rodziców oraz czworo dziadków zarówno zamieszkiwało, jak i urodziło się w regionie.

Dla celów analitycznych oraz interpretacyjnych, uzyskany rozkład wartości indeksu poddano normalizacji oraz standaryzacji stenowej⁶. W charakteryzowanym badaniu, wyliczono

⁶ Procedura normalizacji i standaryzacji polega na przeliczeniu uzyskanych w badaniu wartości zmiennej na wartości standaryzowane w rozkładzie normalnym w oparciu o prawdopodobieństwa ich wystąpienia w próbie. Każda uzyskana w badaniu wartość zmiennej (tutaj wartość indeksu), naniesiona zostaje na oś pod krzywą rozkładu normalnego

osiem stenów, których rozkład pozwolił określić granice przedziałów dla poszczególnych zakresów zakorzenienia, w myśl zasady: jeśli wynik pomiaru (tutaj wartość indeksu uzyskana przez danego uczestnika badania) znajdzie się w zakresie stenów pierwszego i drugiego, to oznacza to, że wynik ten określa bardzo niski poziom (tutaj zakres) badanego zjawiska, jeśli wynik pomiaru znajdzie się w zakresie stenów: trzeciego i czwartego, to wynik ten oznacza niski poziom (tutaj wąski zakres) zjawiska, jeśli wynik pomiaru znajdzie się w zakresie stenów: piątego i szóstego – poziom zjawiska jest umiarkowany, jeśli wynik pomiaru znajdzie się w zakresie stenów: siódmego i ósmego – poziom zjawiska jest wysoki, jeśli zaś wynik pomiaru znajdzie się w zakresie stenów: dziewiątego i dziesiątego – poziom zjawiska jest bardzo wysoki.

Ze względu na to, że wyniki badania rozłożyły się w przestrzeni ośmiu stenów, interpretacja zakresu zakorzenienia objęła przestrzeń od bardzo wąskiego do szerokiego zakorzenienia w regionie. Przedziały wartości indeksu dla poszczególnych zakresów zakorzenienia przedstawiają się następująco:

- **bardzo wąskie (1 i 2 sten)** – wartości indeksu: 1 w przypadku tych uczestników badania, którzy zadeklarowali, że jedna osoba z dwóch pokoleń mieszka lub mieszkała w województwie zachodniopomorskim;
- **wąskie (3 i 4 sten)** – wartości indeksu: od 2 (w przypadku tych uczestników badania, którzy zadeklarowali, że dwie osoby z dwóch pokoleń mieszka lub mieszkało w województwie zachodniopomorskim) do 5 (w przypadku tych uczestników badania, którzy zadeklarowali, że mieszkańcami województwa są lub byli: matka lub ojciec, dwoje dziadków, natomiast urodzonymi w województwie byli matka lub ojciec);
- **umiarkowane (5 i 6 sten)** – wartości indeksu: od 6 (w przypadku tych uczestników badania, którzy zadeklarowali, że dwoje rodziców oraz dwoje z czworga dziadków mieszka lub mieszkało w województwie zachodniopomorskim, natomiast urodzonymi w województwie byli matka i ojciec) do 13 (w przypadku tych uczestników badania, którzy zadeklarowali, że mieszkańcami województwa są lub byli: matka, ojciec, obie babcie i obydwaj dziadkowie, natomiast urodzonymi w województwie byli: matka, ojciec oraz jeden dziadek lub jedna babcia);
- **szerokie (7 i 8 sten)** – wartości indeksu: od 14 (w przypadku tych uczestników badania, którzy zadeklarowali, że dwoje rodziców oraz dwoje z czworga dziadków mieszka lub mieszkało w województwie zachodniopomorskim, natomiast urodzonymi w województwie byli matka i ojciec oraz dwoje dziadków) do 22 (w przypadku tych uczestników badania, którzy zadeklarowali, że mieszkańcami

standaryzowanego, na którą „nałożonych jest” dziesięć wyliczonych przedziałów, zwanych stenami (sten – ang. *standard ten*). Każdy sten zawiera pewną liczbę wartości zmiennej (tutaj indeksu), grupując je i pozwalając poddać interpretacji.

województwa są lub byli: oboje rodziców oraz czworo dziadków, jak również wszyscy oni urodzili się w regionie).

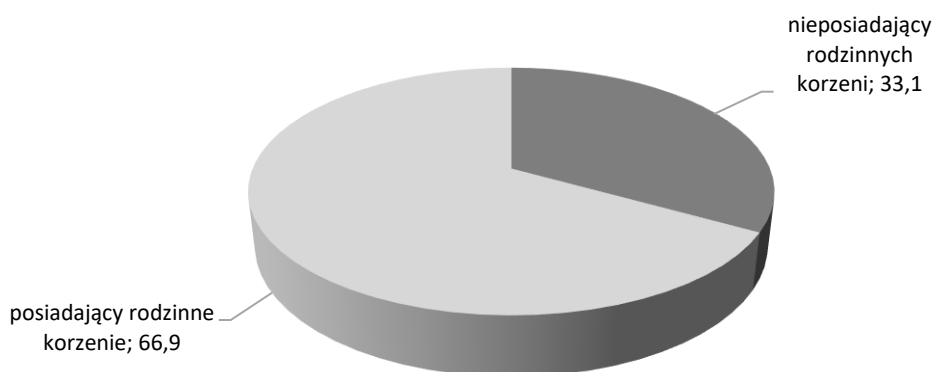
W przeprowadzonym badaniu niespełna 1/3 uczestników nie zadeklarowało jakichkolwiek rodzinnych korzeni w regionie, natomiast nieco ponad 2/3 posiada takie korzenie (66,9%). Poniższe zestawienie prezentuje rozkłady zmiennej *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim* oraz zmiennej *zakres zakorzenienia w regionie*, a także rozkład wynikający z połączenia genezy zachodniopomorskiej tożsamości i rodzinnych korzeni na Pomorzu Zachodnim.

Tabela 14. Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

	Częstości	Procenty
nieposiadający rodzinnych korzeni	354	33,1
posiadający rodzinne korzenie	716	66,9
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 11. Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Przyjmując, że zakorzenienie może realizować się w czterech formach zakresowych: bardzo wąskie, wąskie, umiarkowane oraz szerokie, można zauważyć, iż w zbiorowości mieszkańców Pomorza Zachodniego przeważają osoby zakorzenione w zakresie umiarkowanym oraz szerokim (łącznie 70,1%), gdy Zachodniopomorzanie zakorzenieni w bardzo wąskim zakresie stanowią wyraźną mniejszość (2,9%) wśród mieszkańców regionu.

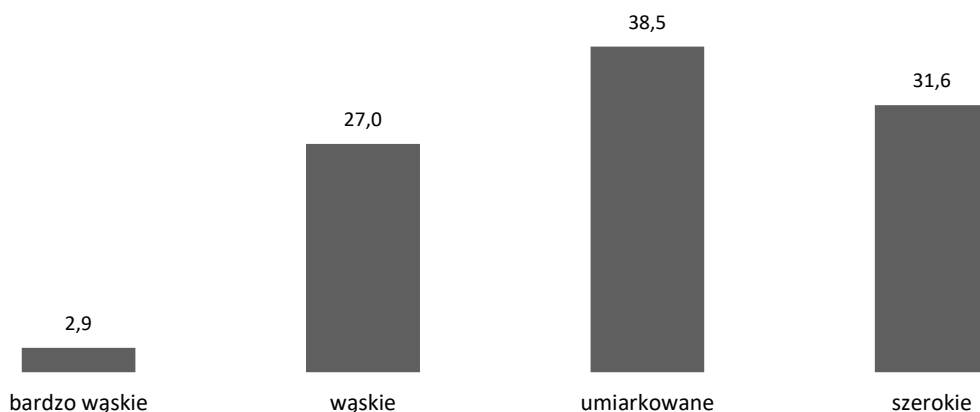
Zagadnienie to ilustrują dane zestawione w poniższej tabeli oraz zilustrowane następującym po niej wykresem.

Tabela 15. Zakres zakorzeniaenia na Pomorzu Zachodnim

	Częstości	Procenty	Procenty ważnych
bardzo wąskie	21	2,0	2,9
wąskie	193	18,0	27,0
umiarkowane	276	25,8	38,5
szerokie	226	21,1	31,6
łącznie	716	66,9	100,0
brak zakorzeniaenia	354	33,1	
Ogółem	1070	100,0	

Źródło: badanie własne STS

Wykres 12. Zakres zakorzeniaenia na Pomorzu Zachodnim

Dane wyrażone w procentach [n = 716 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

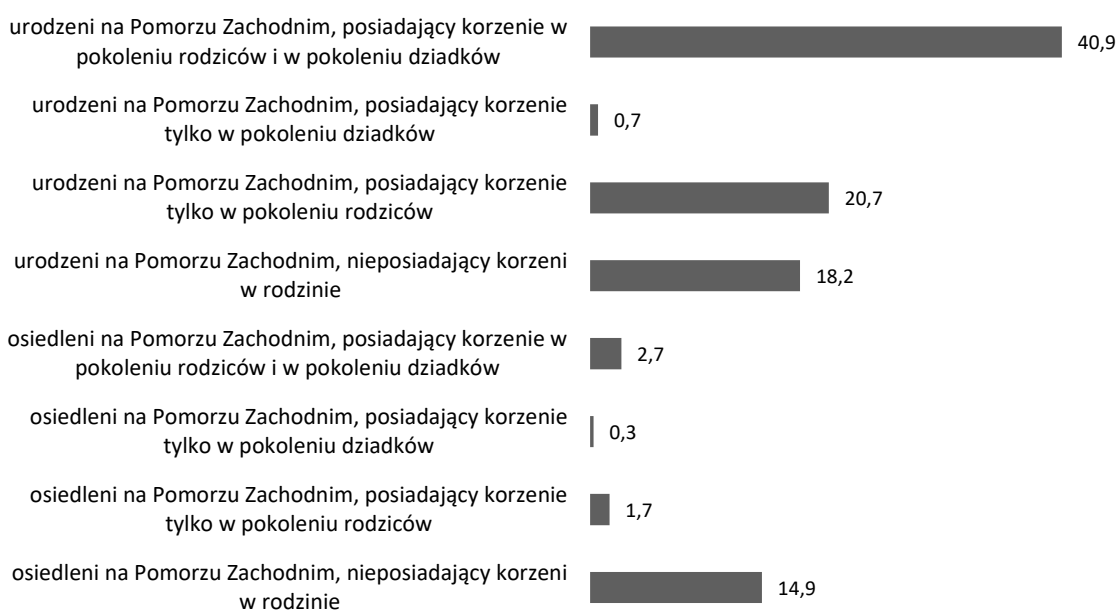
Jeżeli pokrzyżować dane odnoszące się do zmiennych: geneza zachodniopomorskiej tożsamości oraz zachodniopomorskie korzenie w rodzinie, daje się wyekstrahować osiem typów mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Wyniki poczynionych analiz zestawione zostały w poniższej tabeli oraz zilustrowane następującym po niej wykresem.

Tabela 16. Typy Zachodniopomorzan ze względu na *genezę zachodniopomorskiej tożsamości* oraz *zakorzenie*

	Częstości	Procenty
osiedleni na Pomorzu Zachodnim, nieposiadający korzeni w rodzinie	159	14,9
osiedleni na Pomorzu Zachodnim, posiadający korzenie tylko w pokoleniu rodziców	18	1,7
osiedleni na Pomorzu Zachodnim, posiadający korzenie tylko w pokoleniu dziadków	3	0,3
osiedleni na Pomorzu Zachodnim, posiadający korzenie w pokoleniu rodziców i w pokoleniu dziadków	29	2,7
urodzeni na Pomorzu Zachodnim, nieposiadający korzeni w rodzinie	195	18,2
urodzeni na Pomorzu Zachodnim, posiadający korzenie tylko w pokoleniu rodziców	221	20,7
urodzeni na Pomorzu Zachodnim, posiadający korzenie tylko w pokoleniu dziadków	7	0,7
urodzeni na Pomorzu Zachodnim, posiadający korzenie w pokoleniu rodziców i w pokoleniu dziadków	438	40,9
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 13. Typy Zachodniopomorzan ze względu na *genezę zachodniopomorskiej tożsamości* oraz *zakorzenie*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Zbiorowość mieszkańców Pomorza Zachodniego w najwyższym stopniu tworzą trzy kategorie społeczne: *urodzeni na Pomorzu Zachodnim, posiadający korzenie w pokoleniu rodziców i w pokoleniu dziadków, urodzeni na Pomorzu Zachodnim, posiadający korzenie tylko w pokoleniu rodziców* oraz *urodzeni na Pomorzu Zachodnim, nieposiadający korzeni w rodzinie,*

łącznie stanowią oni 78,8% zbiorowości. Ważne, by zauważyć, iż 14,9% stanowią *osiedleni na Pomorzu Zachodnim, nieposiadający korzeni w rodzinie*. Przypomnijmy, że *osiedleni na Pomorzu Zachodnim* to 19,5% całej zbiorowości.

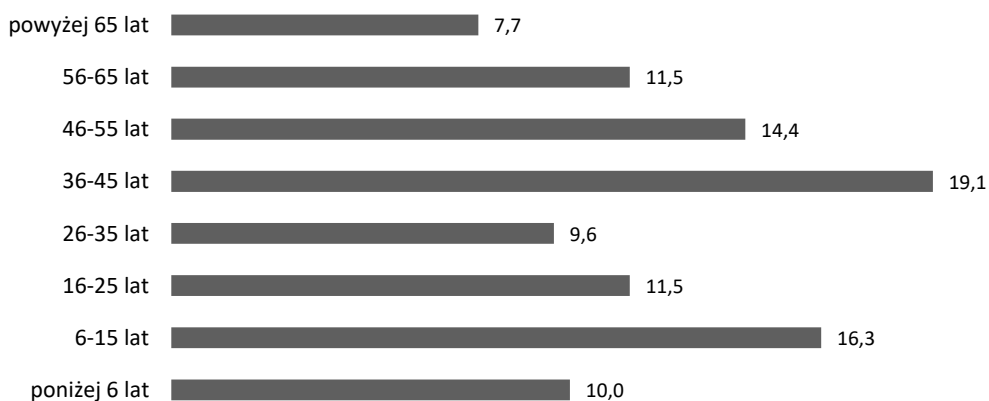
Kolejną, znaczącą z perspektywy charakterystyki próby, zmienną jest czas zamieszkiwania w regionie. Dane w tym zakresie wpisane zostały w tabelę poniżej oraz zilustrowane wykresem.

Tabela 17. Czas zamieszkiwania na Pomorzu Zachodnim

Przedziały czasu zamieszkiwania na Pomorzu Zachodnim	Częstości	Procenty
poniżej 6 lat	21	10,0
6-15 lat	34	16,3
16-25 lat	24	11,5
26-35 lat	20	9,6
36-45 lat	40	19,1
46-55 lat	30	14,4
56-65 lat	24	11,5
powyżej 65 lat	16	7,7
łącznie	209	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 14. Czas zamieszkiwania na Pomorzu Zachodnim

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Najliczniej reprezentowana w próbie była kategoria Zachodniopomorzan mieszkających w regionie od 36 do 45 lat. Natomiast wśród *osiedlonych* przeciętnie jest to 33,89 roku, przy

czym – co można dostrzec w poniższym zestawieniu – wartość środkowa zamieszkiwania Zachodniopomorzan napływowych w regionie to 36 lat.

Tabela 18. Miary opisu statystycznego dla czasu pozostawiania mieszkańcem Pomorza Zachodniego, wśród osiedlonych

	ważne	209
	braki danych	0
Ile lat osiedleni pozostają mieszkańcami Pomorza Zachodniego		
Średnia		33,89
błąd standardowy średniej		1,439
Mediana		36,00
Dominanta		36
Odchylenie standardowe		20,808
Skośność		0,105
Błąd standardowy skośności		0,168
Kurtoza		-1,035
Błąd standardowy kurtozy		0,335
Rozstęp		81
Minimum		0
Maksimum		81

Źródło: badanie własne STS

3.2. Tożsamość indywidualna i społeczna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Analiza porównawcza 2011-2026

Cel szczegółowy nr 6:

Określenie specyfiki tożsamości mieszkańców województwa zachodniopomorskiego oraz jej możliwych przeobrażeń w czasie (trwałość czy zmienność w latach 2026 i 2011).

Problem 1. Czy i jakie kluczowe różnice w tożsamości mieszkańców Pomorza Zachodniego można zidentyfikować pomiędzy badaniem wykonanym w 2026 roku a badaniem z 2011 roku?

Analizując wypowiedzi swobodne dotyczące zmian w sposobach autodefinicji (tożsamości indywidualnej) mieszkańców województwa zachodniopomorskiego na przestrzeni 15 lat (2011–2026) możemy dojść do zupełnie odmiennych wniosków niż w przypadku analiz ilościowych. W obu badaniach poproszono respondentów o odpowiedź na pytanie „kim jestem?”. W celu zachowania spójności metodologicznej, odpowiedzi z 2026 roku zostały pogrupowane w sposób odzwierciedlający kategorie analityczne zastosowane w raporcie z 2011 roku.

Poniższa tabela prezentuje odsetek badanych utożsamiających się z dziesięcioma najpopularniejszymi kategoriami tożsamościowymi w roku 2011 oraz 2026. Ze względu na możliwość podania kilku określeń przez jednego respondenta, wyniki nie sumują się do 100%.

Tabela 19. Najczęściej używane autodefinicje przez mieszkańców Pomorza Zachodniego w 2011 i 2026 roku

Kategoria tożsamościowa	Odsetek wskazań (2011)	Odsetek wskazań (2026)	Zmiana (p.p.)
Polak / Polka	40,9	18,6	-22,3
Matka / Mama	23,1	16,4	-6,7
Kobieta	14,5	20,4	+5,9
Żona	11,8	8,7	-3,1
Mężczyzna	6,6	9,7	+3,1
Emeryt / Rencista	9,0	4,8	-4,2
Człowiek	8,7	14,7	+6,0
Ojciec / Tata	7,5	8,3	+0,8
Mąż	8,2	5,9	-2,3
Babcia	7,7	2,8	-4,9

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

Porównanie danych wskazuje na istotne przesunięcia w strukturze tożsamości mieszkańców. Najbardziej drastyczny spadek odnotowano w kategorii identyfikacji narodowej:

odsetek osób określających się jako „Polak/Polka” spadł z niemal 41% w 2011 roku do zaledwie 18,6% w roku 2026. Jednocześnie zaobserwowano wyraźny wzrost identyfikacji opartych na płci („Kobieta” wzrost o 5,9 pp., „Mężczyzna” wzrost o 3,1 pp.) oraz identyfikacji o charakterze uniwersalnym, egzystencjalnym („Człowiek” wzrost z 8,7% do 14,7%). Zmniejszyło się natomiast znaczenie większości ról rodzinnych (takich jak Matka, Żona, Mąż czy Babcia), co może sugerować postępujące procesy indywidualizacji oraz transformacji ról społecznych.

W raporcie z badań z 2011 roku szczególną uwagę przywiązano do analizy zróżnicowania odpowiedzi pomiędzy kobietami a mężczyznami. Poniższe tabele ilustrują strukturę tożsamości dla obu płci w 2011 i 2026 roku.

Tabela 20. Autodefinicje kobiet (2011 vs 2026)

Kategoria	Odsetek w 2011	Odsetek w 2026	Kierunek zmiany
Kobieta	15,1	39,2	Silny wzrost
Matka	14,5	31,7	Silny wzrost
Polka	19,6	15,5	Spadek
Żona	3,9	16,4	Silny wzrost
Człowiek	6,0	11,3	Wzrost
Emerytka	4,7	4,7	Brak zmiany

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

Tabela 21. Autodefinicje mężczyzn (2011 vs 2026)

Kategoria	Odsetek w 2011	Odsetek w 2026	Kierunek zmiany
Polak	31,9	22,1	Spadek
Mężczyzna	7,5	20,1	Silny wzrost
Człowiek	8,3	18,4	Wzrost
Ojciec	2,4	17,4	Silny wzrost
Mąż	1,6	12,3	Silny wzrost
Emeryt	6,9	4,9	Spadek

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

Analiza różnic ze względu na płeć ujawnia niezwykle interesujący paradoks w danych. Z jednej strony ogólne deklaracje wielu ról rodzinnych (jak Matka, Żona, Mąż) w całościowej próbie zmalały, z drugiej jednak – w ujęciu wewnątrzgrupowym (procent osób danej płci deklarujących daną cechę) zauważalny jest ich radykalny wzrost. W 2026 roku kobiety znacznie częściej określały się mianem „Kobiety” (wzrost z 15,1% do 39,2%) oraz „Matki” (wzrost z 14,5% do 31,7%). Podobnie u mężczyzn – rola „Ojca” wzrosła z 2,4% do 17,4%, a „Męża” z 10,6% do 12,3%. Identyfikacja narodowa osłabła w obu grupach, jednak nadal jest silniejsza

wśród mężczyzn niż wśród kobiet. Wskazuje to, że choć ogólna częstotliwość występowania określeń rodzinnych spadła, dla osób, które w ogóle w 2026 r. udzielały odpowiedzi na to pytanie, rola płci i funkcji rodzinnych stała się kluczowym elementem autodefinicji.

Wyniki z 2026 roku, zestawione z badaniem z 2011 roku, pozwalają na sformułowanie następujących konkluzji:

1. **Odwrót od tożsamości narodowej.** Najbardziej uderzającą zmianą jest radykalne osłabienie identyfikacji narodowej („Polak/Polka”). Kategoria ta przestała być bezwzględnie dominującą osią tożsamości.
2. **Płeć występuje jako centralna oś tożsamości.** W obu grupach płciowych nastąpił bardzo wyraźny zwrot ku autodefinicji poprzez pryzmat płci. Bycie kobietą lub mężczyzną jest dziś znacznie częściej przywoływane w pierwszym wskazaniu autoidentyfikacji.
3. **Wzrost znaczenia tożsamości ogólnoludzkiej.** Częstsze określanie siebie mianem „człowieka” może sygnalizować potrzebę uniwersalizacji i odrzucenia sztywnych kategoryzacji (narodowych czy zawodowych).
4. **Prywatyzacja tożsamości.** Tożsamość przesuwana się ze sfery publiczno-narodowej (Polak) i zawodowej (Pracownik, Emeryt) w sferę prywatną (Płeć, Człowiek). Wymiary ról rodzinnych, choć całościowo notują spadki wskazań, dla wielu badanych stanowią jedno z głównych (najsilniejszych) kategorii.

Stosunek emocjonalny do organizacji pozarządowych i przynależność do nich (2011-2026)

Problem 17. Jaki wpływ na aktywność obywatelską ma poczucie tożsamości i identyfikacji terytorialnej?

W modelu teoretycznym tożsamości terytorialnej mieszkańców Pomorza Zachodniego przyjęto hipotezę o dużym wpływie poziomu tożsamości na poziom aktywności społecznej. Poniżej przedstawiono analizę porównawczą dwóch wymiarów zaangażowania społecznego mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w latach 2011 i 2026: (1) stosunku emocjonalnego do organizacji pozarządowych oraz (2) formalnej przynależności do nich.

Najważniejszym wnioskiem z analizy jest odnotowanie zjawiska podwójnego spadku aktywności obywatelskiej. Na przestrzeni 15 lat uległ obniżeniu zarówno ogólny poziom więzi emocjonalnych (spadek z 25% do 17,2%), jak i poziom faktycznej, twardej przynależności organizacyjnej (spadek z 19,4% do 13,6%). Świadczy to o postępującej deprecjacji struktur trzeciego sektora oraz pogłębianiu się „próżni społeczno-organizacyjnej”.

W poniższej tabeli zestawiono organizacje, do których uczestnicy badania zadeklarowali pozytywny stosunek emocjonalny, nawet jeśli nie byli ich członkami.

Tabela 22. Typy organizacji społecznych posiadających pozytywne konotacje emocjonalne w badaniach w 2011 i 2026 roku

Kategoria organizacji	Liczba wskazań (2011)	Liczba wskazań (2026)	Zmiana procentowa w strukturze
Kluby sportowe i turystyczne	71	76	Stabilna dominacja (ok. 26% wskazań w obu latach)
Partie polityczne, związki zawodowe	52	10	Drastyczny spadek
Organizacje kościelne / religijne	27	5	Znaczny spadek
Organizacje emerytów i rencistów	27	11	Spadek
Stow. dla niepełnosprawnych i chorych	23	3	Spadek
Organizacje lokalne i pomocowe (Caritas, WOŚP)	Brak wyraźnej kat.	57	Nowa jakość – silny wzrost
Inne (galerie, siłownie, biblioteki)	16	135	Bardzo silny wzrost (ok. 46% wskazań)

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

Zupełnie odmiennie wygląda kwestia rzeczywistej przynależności do organizacji społecznych. Zaobserwować można wyraźne rozszczępienie między sympatią a przynależnością: wyniki z 2026 roku pokazują interesujące zjawisko – organizacje charytatywne i akcyjne (WOŚP, Caritas) budzą bardzo duże emocje i przywiązanie (57 wskazań w badaniu więzi emocjonalnej), ale nie przekładają się na twarde deklaracje członkowskie. Jest to charakterystyczne dla nowoczesnego społeczeństwa, preferującego jednorazowe zrywy pomocowe od systematycznej pracy w sformalizowanych organizacjach.

Wskazać można także na degradację klasycznych struktur, którą można zaobserwować poprzez spadek przynależności z 19,4% do 13,6%. Spadek ten odbył się przede wszystkim kosztem organizacji „starego typu” – partii politycznych, związków zawodowych oraz, co zaskakujące, organizacji zrzeszających emerytów. Te ostatnie traciły zarówno sympatię, jak i realnych członków.

Zaistniałe zmiany zaprezentowane zostały w kolejnej tabeli, w której przedstawiono rzeczywiste członkostwo uczestników badania w strukturach formalnych oraz nieformalnych zrzeszeniach.

Tabela 23. Zmiany w przynależności do organizacji społecznych pomiędzy 2011 a 2026 rokiem

Kategoria organizacji	Udział w przynależności (2011)	Udział w przynależności (2026)	Kierunek zmiany
Kluby sportowe i turystyczne	14,0%	30,1%	Wzrost dominacji (1. zdefiniowana kategoria)
Organizacje emerytów, kluby seniorów	11,1%	1,4%	Wyraźny spadek
Związki zawodowe i partie polityczne	11,6%	Ok. 1-2%	Zanik aktywności formalnej
Organizacje religijne	5,3%	5,5%	Stabilizacja
Inne (wędkowanie, OSP, motocykliści, hobby)	58,0%	61,6%	Utrzymanie rozdrobnienia i wysokiego udziału

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

Podsumowując przeprowadzoną analizę warto zwrócić uwagę na wzrost roli sportu i „Innych” form spędzania czasu: wśród osób, które pozostały wierne przynależności (nieliczne 13,6%), na znaczeniu zyskały organizacje sportowe, które zwiększyły swój udział w tym „torcie” z 14% do 30%. Jednocześnie ogromną, ponad sześćdziesięcioprocentową pozycję stanowi kategoria „Inne”, w której obok straży pożarnej i kół wędkarskich, pojawiają się fora motocyklowe, kluby „go” czy „jiu-jitsu”. Potwierdza to daleko idącą fragmentację społeczeństwa i prywatyzację więzi.

Następuje wreszcie metropolizacja aktywności społecznej, gdyż odnotowujemy gwałtowne przeniesienie środka ciężkości pod względem geograficznym i przestrzennym. W 2011 roku najwyższe współczynniki przynależności notowano w centrum województwa (powiat łobeski – 33%), a najmniejsze w powiatach nadmorskich. W 2026 roku sercem zaangażowania stały się aglomeracje – Szczecin (prawie 28%) oraz Koszalin, podczas gdy najslabiej zurbanizowane powiaty znalazły się na dnie zestawienia. Kapitał społeczny, niczym kapitał ekonomiczny, wypływa z prowincji do centrum.

Miejsca ważne emocjonalnie (2011-2026)

W 2011 roku na 1066 respondentów 669 osób (62,8%) zadeklarowało, że posiada takie miejsce. Poniższa tabela przedstawia 15 najczęściej występujących odpowiedzi z 2011 r.

Tabela 24. Najczęściej wskazywane miejsca ważne emocjonalnie w 2011 roku

Miejsce	Liczba odpowiedzi	% informatorów (N=669)	Miejsce
Szczecin	93	13,9	Szczecin
Miasto, w którym mieszkam	65	9,7	Miasto, w którym mieszkam
Kołobrzeg	37	5,5	Kołobrzeg
Morze Bałtyckie	27	4,0	Morze Bałtyckie
Koszalin	25	3,7	Koszalin
Wały Chrobrego w Szczecinie	24	3,6	Wały Chrobrego w Szczecinie
Świnoujście	22	3,3	Świnoujście
Stargard Szczeciński	22	3,3	Stargard Szczeciński
Dom rodzinny	22	3,3	Dom rodzinny
Rodzinna miejscowość	21	3,1	Rodzinna miejscowość
Jeziora	17	2,5	Jeziora
Miasto, w którym się urodziłem (-am)	12	1,8	Miasto, w którym się urodziłem (-am)
Plaże nadmorskie	11	1,6	Plaże nadmorskie
Pojezierze Drawskie	11	1,6	Pojezierze Drawskie
Gryfice	10	1,5	Gryfice
Międzyzdroje	10	1,5	Międzyzdroje

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

W 2026 roku, 700 respondentów (65.4% całej próby n = 1070) zadeklarowało emocjonalny związek z przynajmniej jednym miejscem w regionie. Łącznie wskazano 897 odpowiedzi. Prezentowane są one w kolejnej tabeli.

Tabela 25. Najczęściej wskazywane miejsca ważne emocjonalnie w 2026 roku

Miejsce	Liczba wskazań	% informatorów (n = 700)	Miejsce
Dom / dom rodzinny	88	12.6	Dom / dom rodzinny
Szczecin	51	7.3	Szczecin
Moja miejscowość / Moje miasto	44	6.3	Moja miejscowość / Moje miasto
Kołobrzeg	23	3.3	Kołobrzeg
Parki i lasy	18	2.6	Parki i lasy
Międzyzdroje	18	2.6	Międzyzdroje
Koszalin	15	2.1	Koszalin
Morze Bałtyckie	15	2.1	Morze Bałtyckie
Jeziora	11	1.6	Jeziora
Miejsce urodzenia	10	1.4	Miejsce urodzenia
Świnoujście	7	1.0	Świnoujście
Pyrzyce	6	0.9	Pyrzyce
Stargard	6	0.9	Stargard
Czaplinek	6	0.9	Czaplinek
Szczecinek	5	0.7	Szczecinek

Źródło: Badania własne STS

Zestawienie wyników z obu badań ujawnia istotne przesunięcia w strukturze miejsc darzonych emocjonalnym sentymentem. W 2011 roku dominowały odpowiedzi wskazujące na główne miasto regionu (Szczecin – 13,9%) oraz ogólne przywiązanie do miejscowości zamieszkania (9,7%). Związek z „domem rodzinnym” deklarowało tylko 3,3% badanych, co plasowało tę kategorię w środku stawki.

W badaniu z 2026 roku obserwujemy wyraźną prywatyzację i miniaturyzację przestrzeni ważnej emocjonalnie. Na pierwsze miejsce wysuwa się „Dom / dom rodzinny”, który stał się najważniejszym punktem odniesienia, podobnie jak ogólna kategoria „Moja miejscowość / Moje miasto”. Wskazuje to na zawężenie horyzontu tożsamościowego – od wielkich miast i symboli regionalnych w stronę najbliższego otoczenia prywatnego (mikro-miejsc). Mimo tego przesunięcia, Szczecin nadal pozostaje najważniejszym pojedynczym ośrodkiem miejskim na mentalnej mapie regionu. Ważną rolę, niezmiennie od 2011 roku, odgrywają miejsca o walorach turystyczno-rekreacyjnych (Kołobrzeg, Międzyzdroje, Morze Bałtyckie). Można również zauważyć częstsze niż w 2011 roku przywoływanie przyrody (Jeziora, Parki i lasy), co może odzwierciedlać rosnące współcześnie zapotrzebowanie na kontakt z naturą.

Zmiany w postawach migracyjnych mieszkańców województwa zachodniopomorskiego (2011-2026)

Kolejnym zagadnieniem, które zostało poddane analizie jakościowej była analiza porównawcza postaw migracyjnych (chęci pozostania lub wyjazdu) oraz motywacji z nimi związanych. Tak, jak poprzednio, podstawą porównania były wyniki badania 2011 i 2026 roku. W badaniu z 2026 roku udział wzięło 1070 respondentów. Większość z nich (75,9%, czyli 812 osób) zadeklarowała chęć pozostania w regionie, natomiast 24,1% (258 osób) wyraziło chęć wyjazdu. Dla porównania, w 2011 roku wskazano 1191 motywów pozostania przez 1066 uczestników badania. Zestawienie tych dwóch perspektyw czasowych pozwala na uchwycenie dynamiki zmian społecznych, ekonomicznych oraz tożsamościowych na przestrzeni 15 lat.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie najczęściej wskazywanych powodów, dla których Zachodniopomorzanie zamierzają pozostać na terenie województwa. Wyniki zostały zaprezentowane jako odsetek ankietowanych w danej grupie (w 2011 r. respondenci mogli podać więcej niż jeden powód, w 2026 r. pogrupowano dominujące odpowiedzi tematycznie).

Tabela 26. Motywy pozostania w regionie w badaniach z 2011 i 2026 roku

Motyw pozostania	2011 (% informatorów)	2026 (% informatorów)	Dynamika zmiany	(kierunek)
Rodzina, dom (i rodzina)	40,7	27,0	Spadek	
Przywiązanie, korzenie, pochodzenie	26,0	7,9	Silny spadek	
Czuję się tutaj dobrze, podoba mi się	15,0	22,5	Wzrost	
Praca	15,6	5,7	Spadek	
Nie mam potrzeby wyjazdu	3,8	11,2	Wzrost	
Podeszły wiek	10,6	3,1	Spadek	
Brak możliwości takiego wyjazdu	4,2	0,6	Spadek	
Uczę się	4,9	0,2	Spadek	
Inne (w tym „nie wiem”, „bo tak”)	6,1	21,8	Wzrost	

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

Najbardziej widoczną zmianą na przestrzeni 15 lat jest drastyczny spadek znaczenia czynników tożsamościowych i historyczno-rodzinnych. Odsetek osób, które pozostają w regionie ze względu na „przywiązanie, korzenie i pochodzenie” spadł z 26,0% w 2011 r. do 7,9% w 2026 r. Rola rodziny i domu jako „kotwicy” również osłabła (z 40,7% do 27,0%). Oznacza to ewolucję charakteru więzi z regionem, przejście od głębokiego, emocjonalno-historycznego

zakorzenia (utożsamiania się z miejscem ze względu na przeszłość) do więzi o innym charakterze.

Można stwierdzić, że pozostanie na miejscu jest świadomym wyborem na podstawie satysfakcji, a nie z przymusu: znacząco wzrósł odsetek respondentów pozostających w województwie, ponieważ „*podoba im się tu i czują się dobrze*” (wzrost z 15,0% do 22,5%). Zmalała także grupa deklarująca „*brak możliwości wyjazdu*” (z 4,2% do 0,6%), przy jednoczesnym wzroście grupy osób, które po prostu „*nie mają potrzeby wyjazdu*” (z 3,8% do 11,2%). Dowodzi to, że przebywanie w województwie zachodniopomorskim coraz rzadziej traktowane jest jako konieczność czy wynik braku alternatyw. Decyzja o pozostaniu staje się afirmacją aktualnego stanu życia, podyktowaną dobrym samopoczuciem w regionie i zadowoleniem z codzienności („*jest mi tu dobrze*”, „*tu jest moje miejsce*”).

Warto odnotować trzykrotny spadek znaczenia posiadanej pracy jako głównego motywu utrzymującego w regionie (z 15,6% na 5,7%), co świadczy o zmniejszeniu roli czynników ekonomicznych (pracy). Jednocześnie w wynikach dotyczących wyjazdów w 2026 r. odsetki wskazujące wprost na brak pracy czy chęć jej poszukiwania nie dominują już w sposób tak bezwzględny, jak w 2011 roku (gdzie 45,3% wyjeżdżało w celu jej znalezienia, a 20,3% za „*lepszymi perspektywami*”). Może to sugerować stabilizację rynku pracy w regionie oraz fakt, że praca przestała być w 2026 r. kluczowym czynnikiem (zarówno zatrzymującym, jak i wypychającym), a stała się jedynie standardowym elementem życia, na tle którego wybijają się kwestie wygody, przyzwyczajenia i „dobrostanu”.

Kategoria „inne”, obejmująca w 2026 r. również zróżnicowane i trudne do jednoznacznego skategoryzowania odpowiedzi (np. „*bo tak*”, „*nie wiem*”), wzrosła z 6,1% do 21,8%. W przypadku osób planujących wyjazd w 2026 r., odpowiedź „*nie wiem*” stanowiła aż 17,1% wszystkich wskazań. Świadczy to o rosnącej niepewności, płynności planów życiowych oraz postępującej indywidualizacji motywów, które trudno ująć w sztywne ramy tradycyjnych kategorii socjologicznych.

Podsumowując tę część rozważań można stwierdzić, że zmiany, jakie zaszły w województwie zachodniopomorskim na przestrzeni badanych piętnastu lat, obrazują społeczeństwo, które przechodzi ewolucję od tradycyjnych, twardych kotwic (dom, przodkowie, przymus, poszukiwanie chleba) do postaw opartych na pragmatycznej ocenie wygody i indywidualnym zadowoleniu. Region nie jest już tak bardzo „ojcowizną”, ale stał się „*dobrym miejscem do życia*”, z którego się nie wyjeżdża, bo nie ma takiej konieczności.

3.3. Tożsamość terytorialna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego

Cel szczegółowy nr 6:

Określenie specyfiki tożsamości mieszkańców województwa zachodniopomorskiego oraz jej możliwych przeobrażeń w czasie (trwałość czy zmienność w latach 2026 i 2011).

Problemy badawcze:

Problem 1. Czy i jakie kluczowe różnice w tożsamości mieszkańców Pomorza Zachodniego można zidentyfikować pomiędzy badaniem wykonanym w 2026 roku a badaniem z 2011 roku?

Problem 13. Czy i jak zmieniła się (ewoluowała) tożsamość w 2026 roku mieszkańców województwa zachodniopomorskiego (czy można zaobserwować związek w odniesieniu do przedstawionych w badaniu charakterystyk)?

oraz nieobecne w badaniu z 2011 roku,

Problem 15. Czy zachodzi związek między tożsamością regionalną a zachodniopomorskimi korzeniami w rodzinach mieszkańców regionu?

Problem 19. Czy, i w jakim stopniu, na poczucie tożsamości regionalnej wpływa religijność (udział w praktykach religijnych) mieszkańców Pomorza Zachodniego?

W toku badania poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na pytanie o autoidentyfikację poprzez wskazanie od jednej do trzech odpowiedzi. Kafeteria zawierała dziewięć odpowiedzi do wyboru, z czego ostatnia pozwalała na podanie dowolnej autoidentyfikacji nie zawierającej się w żadnym z ośmiu jej wymienionych wcześniej typów:

1. *Kosmopolita (obywatel całego świata);*
2. *Europejczyk;*
3. *Polak;*
4. *Zachodniopomorzanin;*
5. *Mieszkaniec swojego powiatu;*
6. *Mieszkaniec swojej gminy;*
7. *Mieszkaniec swojej miejscowości;*
8. *Mieszkaniec swojego osiedla/dzielnicy;*
9. *Ktoś inny.*

Następnie respondenci poproszeni zostali o uszeregowanie swoich wyborów od najważniejszego dla nich osobiście (na 1 miejscu) do najmniej ważnego (na 3 miejscu).

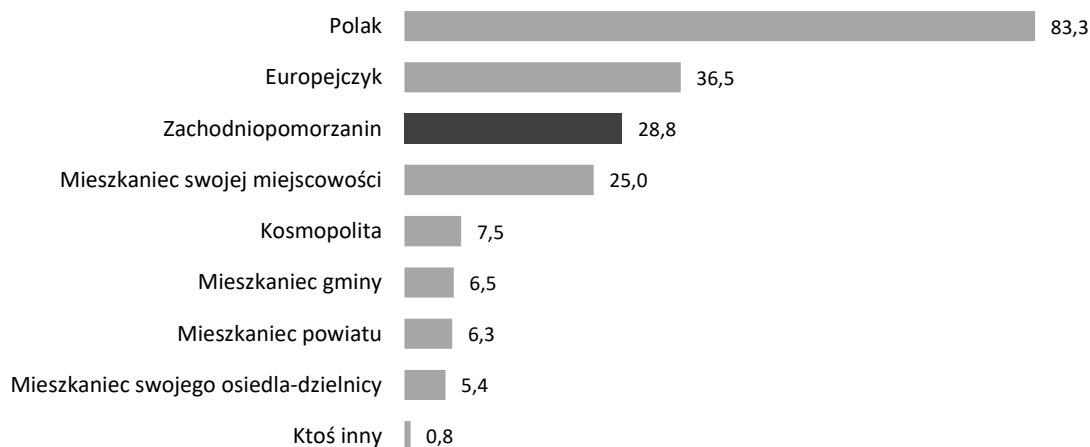
Zgromadzony materiał empiryczny w tym zakresie zestawiony została w poniższej tabeli oraz zilustrowany czterema następującymi po niej wykresami.

Tabela 27. Rozkłady w próbie autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan

Autoidentyfikacje społeczne	Częstości wskazań ogółem	Procenty	Częstości wskazań			Procenty wskazań		
			Na 1 miejscu	Na 2 miejscu	Na 3 miejscu	Na 1 miejscu	Na 2 miejscu	Na 3 miejscu
Polak	891	83,3	743	102	46	83,4	11,4	5,2
Europejczyk	391	36,5	113	147	131	28,9	37,6	33,5
Zachodniopomorzanin	308	28,8	51	131	126	16,6	42,5	40,9
Mieszkaniec swojej miejscowości	267	25,0	72	141	54	27,0	52,8	20,2
Kosmopolita	80	7,5	40	13	27	50,0	16,3	33,8
Mieszkaniec gminy	70	6,5	15	29	26	21,4	41,4	37,1
Mieszkaniec powiatu	67	6,3	14	24	29	20,9	35,8	43,3
Mieszkaniec swojego osiedla-dzielnicy	58	5,4	15	22	21	25,9	37,9	36,2
Ktoś inny	9	0,8	7	2	0	77,8	22,2	0,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 15. Rozkłady w próbie autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan

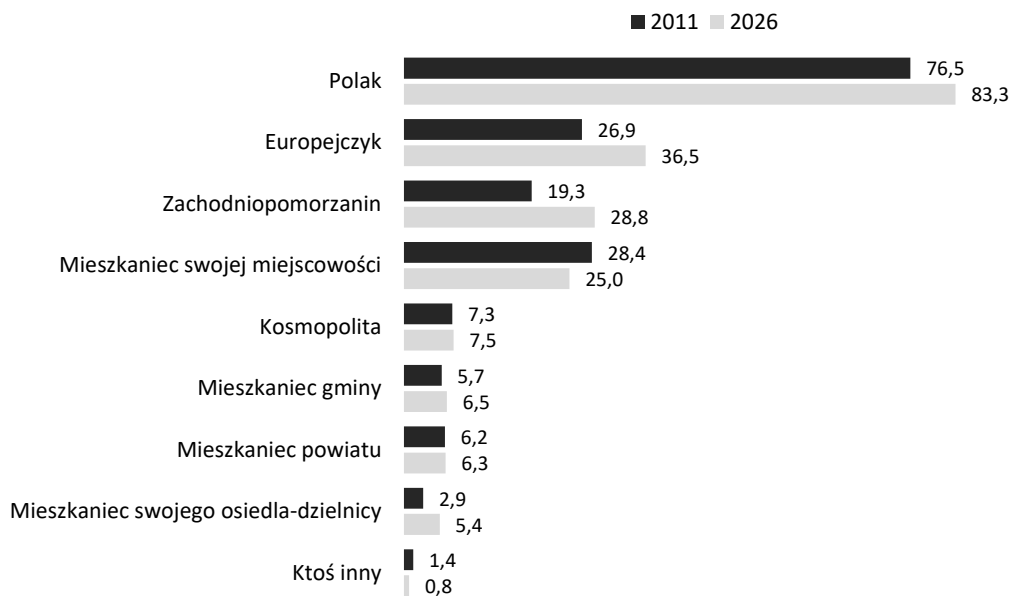

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Dla uchwycenia dynamiki zmian w zakresie autoidentyfikacji mieszkańców województwa aktualne wyniki zostały zestawione z tymi, które uzyskano w 2011 roku. Zestawienie to przedstawia poniższy wykres.

Wykres 16. Rozkłady autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan w porównaniu z wynikami uzyskanymi w badaniu z 2011 roku.

Dane wyrażone w procentach [n_{badanie 2026} = 1070 = 100%; n_{badanie 2011} = 1066 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Dla uzyskania bardziej precyzyjnego wejrzenia w dynamikę zmian dokonujących się na gruncie autoidentyfikacji mieszkańców regionu w przeciągu ostatnich piętnastu lat dzielących oba badania, porównano ich wyniki, co prezentuje test proporcji Z w rozkładzie normalnym, przeprowadzony dla sprawdzenia istotności stwierdzonych różnic udziałów wyróżnionych autoidentyfikacji wśród Zachodniopomorzan w próbach z badań prowadzonych w roku 2011 oraz 2026.

W analizie odsetka Zachodniopomorzan wskazujących autoidentyfikację *jako Polacy*, odniesiono uzyskany udział wskazań do udziału analogicznych autoidentyfikacji w badaniu w roku 2011. W celu sprawdzenia istotności różnicy między odsetkami wskazań w obydwu badaniach, zastosowano statystyczny test proporcji dla jednej próby. Poniższe zestawienie przedstawia wyniki zastosowanej procedury.

Tabela 28. Test proporcji wskaźników autoidentyfikacji jako Polak⁷

Przedziały ufności proporcji wskaźników autoidentyfikacji jako Polak							
Typ przedziału	Obserwowane			Błąd standardowy asymptotyczny	Przedział ufności 95%		
	Sukcesy	Próby	Proporcja		Dolna	Górna	
Ocena Wilsona	891	1070	0,833	0,011	0,809	0,854	

Test proporcji							
Typ testu	Obserwowane			Istotność			
	Sukcesy	Próba	Proporcja (badanie 2026)	Z	Jednostronny p	Dwustronny p	
Ocena	891	1070	0,833	5,224	<0,001	<0,001	

Wartość testowana = **0,765** (badanie 2011)

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy, empiryczny poziom istotności testu proporcji Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku różnicy między udziałami przyjętej do badania identyfikacji w obydwu badaniach. Zapis formalny: **Z (n = 891) = 5,224; p < 0,001**⁸. Innymi słowy, udział 0,833 (83,3%), stwierdzony w badaniu w roku 2026 jest istotnie wyższy niż udział 0,765 (76,5%), jaki uzyskano w badaniu z roku 2011, co pozwala wnioskować z prawdopodobieństwem większym niż 99,9% wzrost – w piętnastoletniej przestrzeni czasowej – odsetka Zachodniopomorzan identyfikujących się jako Polacy.

⁷ W tabeli przedziałów ufności oraz testu proporcji, zapisy: „Sukcesy” oznacza liczbę uczestników badania kwalifikujących się do testu (tutaj jest to liczba respondentów wskazujących analizowaną autoidentyfikację); „Próby” oznacza wielkość próby badawczej; „Proporcja” to udział wskazujących analizowaną autoidentyfikację (tutaj **0,833** czyli **83,3%** z wielkości próby czyli **1070**); „Błąd standardowy” wielkość o jaką mogą różnić się udziały z innych prób od udziału z próby zbadaanej; „Przedział ufności 95%” – dolna granica, górna granica, to wartości graniczne przedziału, w którym z prawdopodobieństwem 95% mieści się udział analizowanej autoidentyfikacji w całej zbiorowości mieszkańców Pomorza Zachodniego (tutaj wynik wskazuje, że udział ogółu Zachodniopomorzan w wieku 15 lat i więcej mieści się między **80,9%** a **85,4%**).

⁸ Zapis formalny wyników testu Z w rozkładzie normalnym odczytujemy w następujący sposób: (**n = 891**) – wielkość próby badawczej (liczba uczestników badania uwzględniona w teście); **Z = 5,224** - wartość testu statystycznego; **p < 0,001** – wartość p (empirycznego poziomu istotności testu statystycznego, p-value) gdy większa od 0,05 różnica między porównywanymi wartościami (tutaj obserwowana w badaniu w 2026 roku proporcja deklarujących autoidentyfikację jako Polak oraz wartość „teoretyczna” proporcja deklarujących tę samą autoidentyfikację w badaniu w roku 2011) jest nieistotna statystycznie (wówczas obok wartości p stosowany jest zapis (ni)), jeśli zaś wartość p jest mniejsza od 0,05, test jest istotny statystycznie; w przypadku gdy p jest równe lub mniejsze niż 0,001, test jest bardzo istotny statystycznie. Z kolei istotność jednostronnego p (One-tailed test), to istotność testu sprawdzającego, czy efekt występuje tylko w jednym, określonym kierunku (w tym przypadku czy mamy do czynienia z istotnie wyższym udziałem w 2026 niż udział w 2011). Natomiast istotność dwustronnego p (Two-tailed test), to istotność testu sprawdzającego, czy istnieje jakkolwiek różnica, niezależnie od jej kierunku.

W analizie odsetka Zachodniopomorzan wskazujących autoidentyfikację jako Europejczycy, podobnie odniesiono uzyskany w badaniu udział wskazań tej autoidentyfikacji do udziału z badania w roku 2011. Poniższe zestawienie prezentuje wyniki procedury.

Tabela 29. Test proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Europejczyk

Przedziały ufności proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Europejczyk							
Typ przedziału	Obserwowane			Błąd standardowy asymptotyczny	Przedział ufności 95%		
	Sukcesy	Próby	Proporcja		Dolna	Górna	
Ocena Wilsona	391	1070	0,365	0,015	0,337	0,395	

Test proporcji							
Typ testu	Obserwowane			Z	Istotność		
	Sukcesy	Próba	Proporcja (badanie 2026)		Jednostronny P	Dwustronny P	
Ocena	391	1070	0,365	7,113	<0,001	<0,001	

Wartość testowana = **0,269** (badanie 2011)

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy, empiryczny poziom istotności testu proporcji Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku różnicy między udziałami przyjętej do badania identyfikacji w obydwu badaniach. Zapis formalny: **Z (n = 391) = 7,113; p < 0,001**. Innymi słowy, udział 0,365 (36,5%), stwierdzony w badaniu w roku 2026 jest istotnie wyższy niż udział 0,269 (26,9%), jaki uzyskano w badaniu z roku 2011, co pozwala wnioskować z prawdopodobieństwem większym niż 99,9% wzrost – w piętnastoletniej przestrzeni czasowej – odsetka Zachodniopomorzan identyfikujących się jako Europejczycy.

Z kolei w analizie odsetka mieszkańców Pomorza Zachodniego, identyfikujących siebie jako *Zachodniopomorzanie*, również odniesiono uzyskany w badaniu udział wskaźnik tej autoidentyfikacji do udziału z badania w roku 2011.

Tabela 30. Test proporcji wskaźnik autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin

Przedziały ufności proporcji wskaźnik autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin						
Typ przedziału	Obserwowane			Błąd standardowy asymptotyczny	Przedział ufności 95%	
	Sukcesy	Próby	Proporcja		Dolna	Górna
Ocena Wilsona	308	1070	0,288	0,014	0,262	0,316
Test proporcji						
Typ testu	Obserwowane			Z	Istotność	
	Sukcesy	Próba	Proporcja (badanie 2026)		Jednostronny P	Dwustronny P
Ocena	308	1070	0,288	7,862	<0,001	<0,001

Wartość testowana = **0,193** (badanie 2011)

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy, empiryczny poziom istotności testu proporcji Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku różnicy między udziałami przyjętej do badania identyfikacji w obydwu badaniach. Zapis formalny: **Z (n = 308) = 7,862; p < 0,001**. Innymi słowy, udział 0,288 (28,8%), stwierdzony w badaniu w roku 2026 jest istotnie wyższy niż udział 0,193 (19,3%), jaki uzyskano w badaniu z roku 2011, co pozwala wnioskować z prawdopodobieństwem większym niż 99,9% wzrost – w piętnastoletniej przestrzeni czasowej – odsetka mieszkańców regionu identyfikujących się jako Zachodniopomorzanie. Różnica stwierdzona na tak wysokim poziomie istotności oraz tak wyraźna (9,5%), pozwala wnosić, że mamy do czynienia ze znaczącą przemianą tożsamości mieszkańców Pomorza Zachodniego.

W analizie odsetka mieszkańców Pomorza Zachodniego, wskazujących wśród trzech najważniejszych dla siebie identyfikacji społeczno-terytorialnych *Mieszkaniec swojej miejscowości*, podobnie odniesiono uzyskany w badaniu udział wskaźnik tej do udziału z badania w roku 2011. Poniższe zestawienie przedstawia wyniki zastosowanej procedury testu proporcji.

Tabela 31. Test proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Mieszkaniec swojej miejscowości

Przedziały ufności proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Mieszkaniec swojej miejscowości						
Typ przedziału	Obserwowane			Błąd standardowy asymptotyczny	Przedział ufności 95%	
	Sukcesy	Próby	Proporcja		Dolna	Górna
Ocena Wilsona	267	1070	0,250	0,013	0,225	0,276

Test proporcji						
Typ testu	Obserwowane			Istotność		
	Sukcesy	Próba	Proporcja (badanie 2026)	Z	Jednostronny P	Dwustronny P
Ocena	267	1070	0,250	-2,500	0,006	0,012

Wartość testowana = **0,284** (badanie 2011)

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy, empiryczny poziom istotności testu proporcji Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku różnicy między udziałami przyjętej do badania identyfikacji w obydwu badaniach. Zapis formalny: **Z (n = 267) = -2,500; p = 0,006**. Innymi słowy, udział 0,250 (25,0%), stwierdzony w badaniu w roku 2026 jest istotnie wyższy niż udział 0,284 (28,4%), jaki uzyskano w badaniu z roku 2011, co pozwala wnioskować z prawdopodobieństwem większym niż 99,4% spadek – w piętnastoletniej przestrzeni czasowej – odsetka mieszkańców regionu identyfikujących się jako mieszkańcy swoich miejscowości.

W analizie odsetka mieszkańców Pomorza Zachodniego, wskazujących wśród trzech najważniejszych dla siebie identyfikacji społeczno-terytorialnych *Kosmopolita*, w zastosowanym teście proporcji w rozkładzie normalnym, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku różnicy między udziałami przyjętej do badania identyfikacji w obydwu badaniach. Zapis formalny: **Z (n = 80) = 0,222; p_{jednostr.} = 0,412 (ni), p_{dwustr.} = 0,824 (ni)**. Oznacza to, że udział 0,075 (7,5%), stwierdzony w badaniu w roku 2026 nie jest istotnie różny niż udział 0,073 (7,3%), jaki uzyskano w badaniu z roku 2011. Podobnie przedstawiają się wyniki testu proporcji dla autoidentyfikacji: *Mieszkaniec gminy, Mieszkaniec powiatu, Ktoś inny*.⁹

⁹ Zapis formalny wyników testu proporcji Z w rozkładzie normalnym dla autoidentyfikacji jako *Mieszkańcy gminy*: **Z (n = 70) = 1,188; p_{jednostr.} = 0,117 (ni), p_{dwustr.} = 0,235 (ni)**. Oznacza to, że udział 0,065 (6,5%), stwierdzony w badaniu w roku 2026 nie jest istotnie różny niż udział 0,057 (5,7%), jaki uzyskano w badaniu z roku 2011. Zapis formalny wyników testu Z w rozkładzie normalnym dla autoidentyfikacji jako *Mieszkańcy powiatu*: **Z (n = 67) = 0,084; p_{jednostr.} = 0,467 (ni), p_{dwustr.} = 0,933 (ni)**. Oznacza to, że udział 0,063 (6,3%), stwierdzony w badaniu w roku 2026 nie jest istotnie różny niż udział 0,062 (6,2%), jaki uzyskano w badaniu z roku 2011. Zapis formalny wyników testu proporcji Z w rozkładzie normalnym dla autoidentyfikacji jako *Ktoś inny*: **Z (n = 9) = -1,556; p_{jednostr.} = 0,060 (ni), p_{dwustr.} = 0,120 (ni)**. Oznacza to, że udział 0,008 (0,8%), stwierdzony w badaniu w 2026 r. nie jest istotnie różny niż udział 0,014 (1,4%), jaki uzyskano w roku 2011.

Inaczej natomiast przedstawia się wynik analizy odsetka mieszkańców Pomorza Zachodniego, wskazujących wśród trzech najważniejszych dla siebie identyfikacji społeczno-terytorialnych *Mieszkaniec swojego osiedla/dzielnicy*. Uzyskany w próbie udział wskazań analizowanej autoidentyfikacji do udziału z badania w roku 2011. Poniższe zestawienie przedstawia wyniki zastosowanej procedury testu proporcji.

Tabela 32. Test proporcji wskazań autoidentyfikacji jako *Mieszkaniec swojego osiedla/dzielnicy*

Przedziały ufności proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Mieszkaniec swojego osiedla/dzielnicy						
Typ przedziału	Obserwowane			Błąd standardowy asymptotyczny	Przedział ufności 95%	
	Sukcesy	Próby	Proporcja		Dolna	Górna
Ocena Wilsona	58	1070	0,054	0,007	0,042	0,069

Test proporcji						
Typ testu	Obserwowane			Istotność		
	Sukcesy	Próba	Proporcja (badanie 2026)	Z	Jednostronny P	Dwustronny P
Ocena	58	1070	0,054	4,913	<0,001	<0,001

Wartość testowana = **0,029** (badanie 2011)

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy, empiryczny poziom istotności testu proporcji Z w rozkładzie normalnym, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku różnicy między udziałami przyjętej do badania identyfikacji w obydwu badaniach. Zapis formalny: **Z (n = 58) = 4,913; p < 0,001**. Innymi słowy, udział 0,054 (5,4%), stwierdzony w badaniu w roku 2026 jest istotnie wyższy niż udział 0,029 (2,9%), jaki uzyskano w badaniu z roku 2011, co pozwala wnioskować z prawdopodobieństwem większym niż 99,9% wzrost – w piętnastoletniej przestrzeni czasowej – odsetka mieszkańców regionu identyfikujących się jako mieszkańcy swoich osiedli lub dzielnic.

Stwierdzone w przedstawionej powyżej analizie różnice pomiędzy udziałami autoidentyfikacji Zachodniopomorzan w obydwu porównywanych latach, obrazuje poniższy wykres.

Wykres 17. Dynamika zmian autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan na przestrzeni ostatnich piętnastu lat

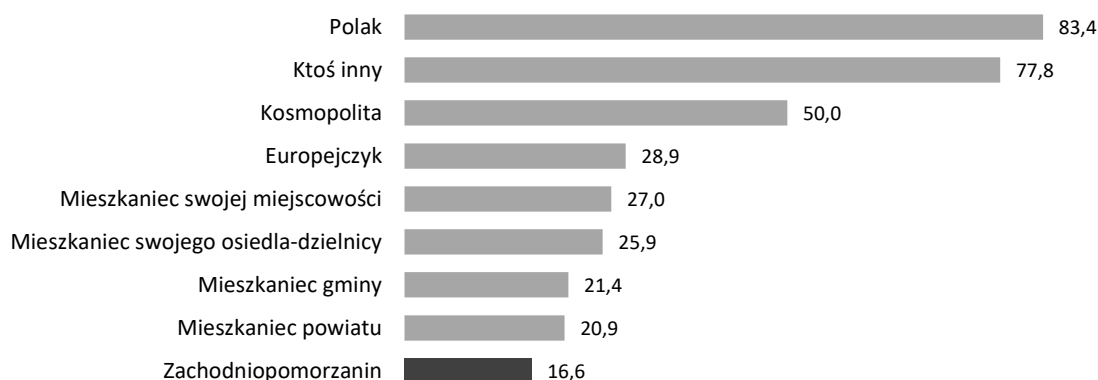
Dane wyrażone w punktach procentowych. Ze względu na rak istotności statystycznej różnic w przypadku autoidentyfikacji: jako kosmopolita; jako mieszkaniec gminy; jako mieszkaniec powiatu oraz jako ktoś inny, nie zostały one uwzględnione na wykresie.

Źródło: badanie własne STS

Prezentowane zestawienie pokazuje wyraźny wzrost udziału identyfikacji europejskiej oraz regionalnej i narodowej. Inaczej jest w wymiarze identyfikacji lokalnej, zmalał bowiem udział osób identyfikujących się z własnymi miejscowościami, co jest nieco kompensowane wzrostem udziału poczucia przywiązania do najbliższego środowiska sąsiedzkiego (osiedle/dzielnica).

Wartością dodatkową aktualnie przeprowadzonego badania, w porównaniu z badaniem z 2011 roku, jest ustalenie hierarchii wskazań autoidentyfikacyjnych, o co zostali poproszeni respondenci. Dane zgromadzone w tym zakresie zawarte zostały w trzech poniższych wykresach.

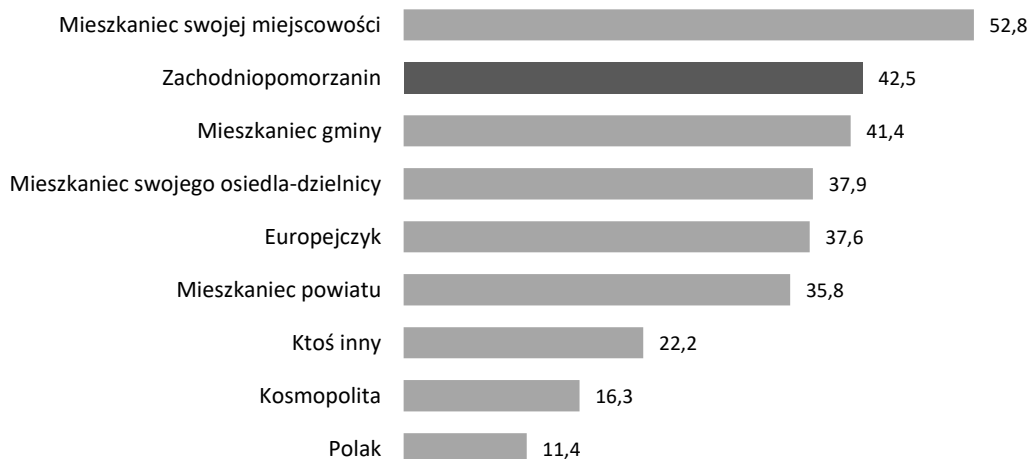
Wykres 18. Rozkłady w próbie autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan, wg kolejności wyboru – wskazania na pierwszym miejscu

Dane wyrażone w procentach [n_{Polak} = 891 = 100%; n_{Europejczyk} = 391 = 100%; n_{Zachodniopomorzanin} = 308 = 100%; n_{mieszkaniec swojej miejscowości} = 267 = 100%; n_{Kosmopolita} = 80 = 100%; n_{mieszkaniec gminy} = 70 = 100%; n_{mieszkaniec powiatu} = 67 = 100%; n_{Mieszkaniec osiedla/dzielnicy} = 58 = 100%; n_{Ktoś inny} = 9 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

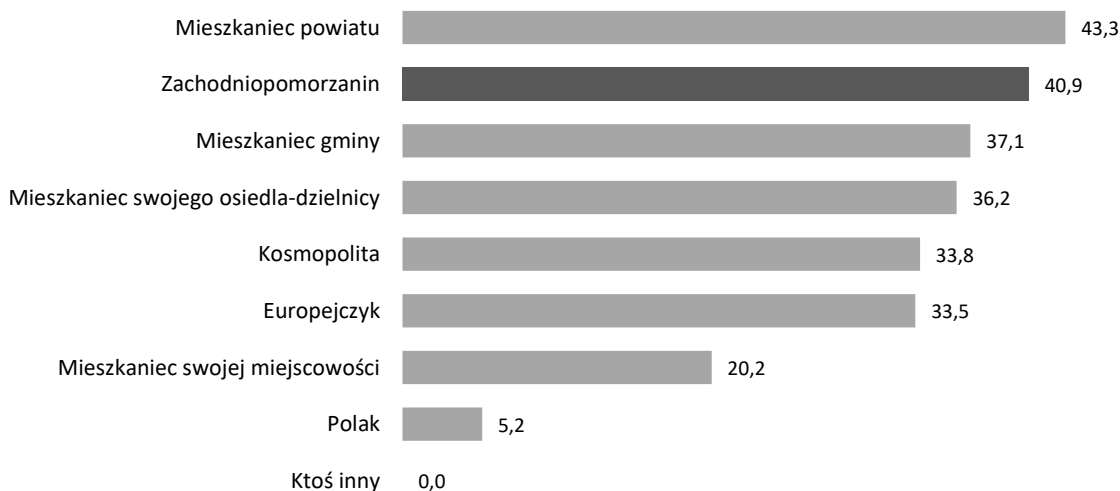
Wykres 19. Rozkłady w próbie autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan, wg kolejności wyboru – wskazania na drugim miejscu

Dane wyrażone w procentach [n_{Polak} = 891 = 100%; n_{Europejczyk} = 391 = 100%; n_{Zachodniopomorzanin} = 308 = 100%;
 n_{mieszkaniec swojej miejscowości} = 267 = 100%; n_{kosmopolita} = 80 = 100%; n_{mieszkaniec gminy} = 70 = 100%; n_{mieszkaniec powiatu} = 67 = 100%;
 n_{mieszkaniec osiedla/dzielnicy} = 58 = 100%; n_{ktoś inny} = 9 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Wykres 20. Rozkłady w próbie autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan, wg kolejności wyboru – wskazania na trzecim miejscu

Dane wyrażone w procentach [n_{Polak} = 891 = 100%; n_{Europejczyk} = 391 = 100%; n_{Zachodniopomorzanin} = 308 = 100%;
 n_{mieszkaniec swojej miejscowości} = 267 = 100%; n_{kosmopolita} = 80 = 100%; n_{mieszkaniec gminy} = 70 = 100%; n_{mieszkaniec powiatu} = 67 = 100%;
 n_{mieszkaniec osiedla/dzielnicy} = 58 = 100%; n_{ktoś inny} = 9 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Trzy powyższe wykresy zawierają dane dotyczące wyborów autoidentyfikacyjnych wg stopnia ich ważności dla respondentów. Uwagę zwracają wysokie pozycje identyfikacji

narodowej w zestawieniu wskazań na 1 miejscu, identyfikacji z miejscowości zamieszkania w zestawieniu wskazań na 2 miejscu oraz identyfikacji regionalnej oraz gminnej i powiatowej w zestawieniu wskazań na miejscu trzecim.

Dla bardziej syntetycznego ujęcia autoidentyfikacji wyrażanych przez mieszkańców Pomorza Zachodniego, wszystkie zastosowane kategorie identyfikacyjne wykorzystane zostały do utworzenia siedmiu kategorii tożsamości społecznych:

1. Narodowa (czysta) – zawierająca tylko identyfikację narodową wskazywana na pierwszym miejscu wraz identyfikacją europejską na dalszych pozycjach ;
2. Narodowo-europejska – zawierająca identyfikacje narodowe na pierwszej pozycji oraz identyfikacje z Europą na drugiej lub trzeciej pozycji;
3. Narodowo-lokalna – zawierająca identyfikacje narodowe na pierwszym miejscu, identyfikacje z miejscowością zamieszkania oraz identyfikacje z powiatem/gminą oraz/lub ze środowiskiem lokalnym (osiedle/dzielnica);
4. Lokalna – zawierająca identyfikacje z regionem oraz/lub z miejscowością zamieszkania, jak również identyfikacje z powiatem/gminą oraz/lub ze środowiskiem lokalnym (osiedle/dzielnica);
5. Europejska – identyfikacje z Europą na pozycji pierwszej;
6. Kosmopolityczna – zawierająca deklaracje kosmopolityzmu na pierwszej pozycji;
7. Pozostałe.

Szczegółowe zestawienie elementów powstałej typologii przedstawia poniższa tabela.

Tabela 33. Typologia autoidentyfikacji, uwzględniająca pozycje wskazań

	Autoidentyfikacje tożsamości społecznych						
	narodowa (czysta)	narodowo-europejska	narodowo-lokalna	lokalna	europejska	kosmopolityczna	pozostałe
Polak	na 1 pozycji	na 1 pozycji	na 1 pozycji				układy mieszane, nietypowe
Europejczyk	na dalszych pozycjach	na 2 lub 3 pozycji			na 1 pozycji		
Zachodniopomorzanin				na 1 lub 2, lub 3 pozycji			
Mieszkaniec swojej miejscowości			na 2 lub 3 pozycji				
Kosmopolita						na 1 pozycji	
Mieszkaniec gminy							
Mieszkaniec powiatu	na dalszych pozycjach		na 2 lub 3 pozycji	na 1 lub 2, lub 3 pozycji			
Mieszkaniec swojego osiedla-dzielnicy							
Ktoś inny							

Autoidentyfikacja „**narodowa (czysta)**”: 1) tożsamość narodowa ma charakter dominujący i samowystarczalny; 2) inne identyfikacje są marginalne. Narodowość stanowi „główną ramę odniesienia”. Autoidentyfikacja „**narodowo-europejska**”: 1) współwystępowanie tożsamości narodowej i ponadnarodowej; 2) narodowość plus Europa to dwa kompatybilne poziomy. Autoidentyfikacja „**narodowo-lokalna**”: 1) silne zakorzenienie narodowe i przestrzenne; 2) „tożsamość zakorzeniona”: naród + miejsce (lokalny obszar). Autoidentyfikacja „**lokalna**”: 1) podstawowym punktem odniesienia jest najbliższe otoczenie społeczne; 2) jest to „tożsamość codzienna”, zakorzeniona przestrzennie. Autoidentyfikacja „**europejska**”: 1) orientacja ponadnarodowa jako główna, w ramach której naród nie jest centralną składową; 2) jest to „tożsamość ponadnarodowa”, zorientowana instytucjonalnie, cywilizacyjnie. Autoidentyfikacja „**kosmopolityczna**”: 1) identyfikacja globalna, oderwana od struktur terytorialnych; 2) można ją nazwać „tożsamością postnarodową, globalną”. Autoidentyfikacja „**pozostałe**”: 1) identyfikacje nietypowe, niewpisujące się w pozostałe obszary; 2) brak dominującego wzorca, struktura zindywidualizowana, „hybrydowa”.

Źródło: badanie własne STS

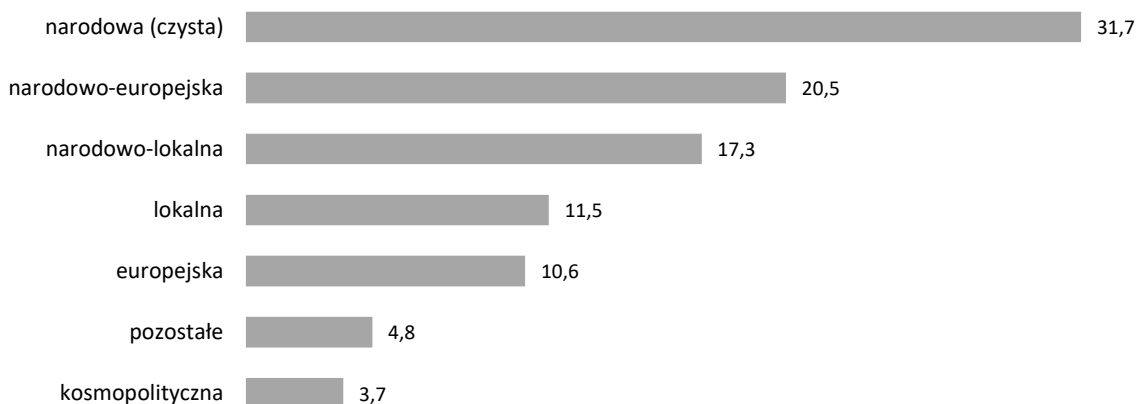
Zidentyfikowane, w opisany powyżej sposób, typy autoidentyfikacji mieszkańców zostały przeliczone dla analizy układu strukturalnego obecnego aktualnie w województwie. Przedstawia to poniższe zestawienie:

Tabela 34. Rozkład typów autoidentyfikacji mieszkańców Pomorza Zachodniego

	Częstości	Procenty	Charakter
narodowa (czysta)	339	31,7	rdzeń orientacji
narodowo-europejska	219	20,5	integracja poziomów
narodowo-lokalna	185	17,3	zakorzenienie
lokalna	123	11,5	przestrzeń codzienna
europejska	113	10,6	ponadnarodowa
pozostałe	51	4,8	niestandardowe
kosmopolityczna	40	3,7	globalna
łącznie	1070	100,0	

Źródło: badanie własne STS

Wykres 21. Rozkład typów autoidentyfikacji mieszkańców Pomorza Zachodniego

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że najpowszechniej występującym typem autoidentyfikacyjnym jest typ narodowy (czysty), któremu towarzyszy nieco mniej rozpowszechniony typ narodowo-europejski oraz – w dalszej kolejności narodowo-lokalny.

W toku analizy metodą składowych głównych, różnicujących autoidentyfikacje respondentów, przeprowadzono redukcję wielowymiarowości zgromadzonych danych oraz uchwycenie podstawowej struktury tożsamości respondentów. Takim syntetycznym układem są trzy osie tożsamości społecznych, tworzące kontinua między orientacjami tożsamościowymi, wynikającymi ze specyfiki indywidualnych identyfikacji uczestników badania:

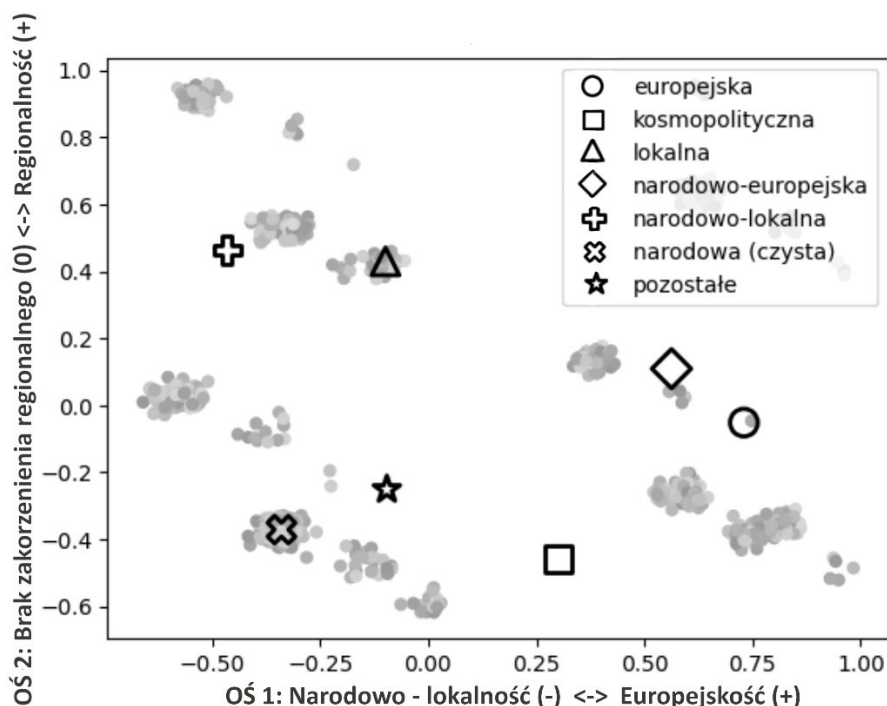
OŚ1 → tworząca kontinuum identyfikacji: narodowo-lokalne (-) vs europejskie (+)

OŚ2 → tworząca kontinuum identyfikacji: brak zakorzenienia regionalnego (-) vs regionalne (+)

OŚ3 → tworząca kontinuum identyfikacji: mikro-lokalność (-) vs region (+)

Osie te wyjaśniają łącznie 63,7% wariacji indywidualnych autoidentyfikacji uczestników badania, przy czym największe znaczenie ma oś pierwsza.

Wykres 22. Skupienia autoidentyfikacji Zachodniopomorzan w układzie osi: między narodowo-lokalnymi a europejskimi, na tle typów autoidentyfikacji

Interpretacja wykresu: prawo (Oś1 +) → orientacja bardziej europejska; lewo (Oś1 -) → orientacja bardziej narodowa/lokalna
góra (Oś2 +) → orientacja bardziej regionalna; dół (Oś2 -) → orientacja o ograniczonym zakorzenieniu regionalnym.

Rozkład „w tle” – jasnoszare punkty przedstawiają: 1) w których miejscach układu mieszczą się autoidentyfikacje uczestników badania, 2) czy są skupiska, 3) zróżnicowania („luki”). Segmenty pokazują 1) „środki ciężkości” poszczególnych typów, 2) różnice między grupami.

Źródło: badanie własne STS

Należy zauważyć, że pierwsza oś odzwierciedla wymiar europejskości w opozycji do zakorzenienia narodowo-lokalnego, natomiast druga oś odpowiada poziomowi identyfikacji regionalnej. Rozkład punktów wskazuje na wyraźną strukturę przestrzenną badanej populacji, z widocznymi skupiskami respondentów, odpowiadającymi różnym konfiguracjom tożsamości. Poszczególne ich typy rozmieszczone są zgodnie z charakterystyką: typ autoidentyfikacji europejskiej, narodowo-europejskiej oraz kosmopolitycznej lokują się po dodatniej stronie pierwszej osi, natomiast typy narodowe i narodowo-lokalne po stronie ujemnej. Z kolei zróżnicowanie wzdłuż drugiej osi, wskazuje na znaczenie identyfikacji regionalnej jako odrębnego wymiaru różnicującego respondentów.

Nałożenie średnich dla poszczególnych typów na rozkład indywidualnych wyników, pozwala stwierdzić, że wyodrębniona synteza orientacji tożsamościowych uczestników badania dobrze odzwierciedla strukturę danych, a poszczególne typy odpowiadają rzeczywistym skupiskom respondentów w przestrzeni analizowanych wymiarów.

W celu identyfikacji istotności różnic między wyróżnionymi typami autoidentyfikacji przeprowadzono analizę wariancji ANOVA¹⁰, w której zmiennymi zależnymi były wartości na osiach tożsamości społecznej, a czynnikiem grupującym – przynależność do typów tożsamości. Jej efekty przedstawiają poniższe zestawienia dla osi 1: identyfikacje między narodowo-lokalnością (-) vs europejskością (+).

Tabela 35. Miary opisowe dla typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan

Autoidentyfikacje	Częstości	Średnie	Odchylenia standardowe	Błędy standardowe
narodowa (czysta)	339	-0,339	0,007	0,001
narodowo-europejska	219	0,563	0,111	0,007
narodowo-lokalna	185	-0,464	0,121	0,009
lokalna	123	-0,099	0,439	0,040
europejska	113	0,730	0,133	0,012
pozostałe	51	-0,095	0,366	0,051
kosmopolityczna	40	0,301	0,414	0,065
Ogółem	1070	0,000	0,491	0,015

Źródło: badanie własne STS

Tabela 36. Test jednoczynnikowy ANOVA

	Suma kwadratów	df	Średni kwadrat	F	Istotność	η^2
Między grupami	213,717	6	30,619	855,434	<0,001	0,841
Wewnątrz grup	44,262	1063	0,042			
Ogółem	257,979	1069				

Źródło: badanie własne STS

Jak można stwierdzić – na podstawie przeprowadzonej analizy ANOVA – wynik testu Fishera świadczy o tym, że różnice między poszczególnymi grupami autoidentyfikacji pozostają na bardzo wysokim poziomie istotności. Nadto wartość współczynnika eta kwadrat (η^2) świadczy o bardzo dużej sile efektu, czyli bardzo silnym zróżnicowaniu segmentów wzdłuż pierwszej osi. Określa on 84% proporcję wariancji zmiennej zależnej (autoidentyfikacji tożsamości społecznych Zachodniopomorzan) wyjaśnianą przez analizowany czynnik (oś 1: identyfikacje między narodowo-lokalnością a europejskością).

Zastosowany test post hoc Tukey'a, pozwolił stwierdzić wysoką istotność różnic w większości porównywanych autoidentyfikacjach. Poniżej zestawienie sześciu typów orientacji tożsamościowych.

¹⁰ Por. Ferguson George A., *Analiza statystyczna w psychologii i pedagogice*, PWN, Warszawa 2004, s. 272-290.

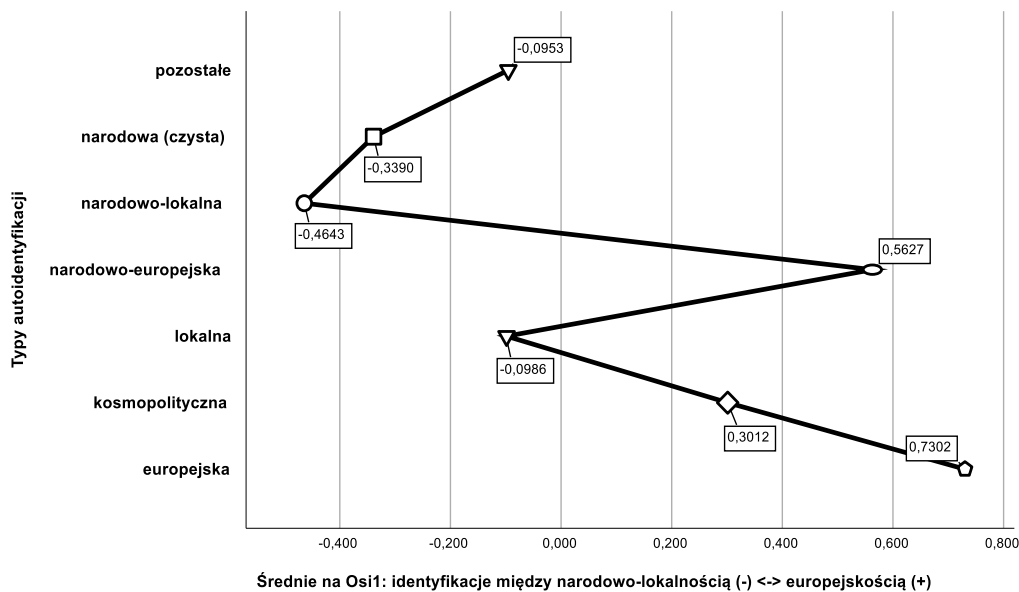
Tabela 37. Test Tukey'a HSD^{a,b}

Tożsamości społeczne	Częstości wskazań	Podzbiory poziomu europejskości orientacji dla alfa = 0,050					
		bardzo niska	niska	umiarkowanie niska	umiarkowana	wysoka	bardzo wysoka
narodowo-lokalna	185	-0,46429					
narodowa (czysta)	339		-0,33900				
lokalna	123			-0,09855			
pozostałe	51			-0,09529			
kosmopolityczna	40				0,30121		
narodowo-europejska	219					0,56273	
europejska	113						0,73016
Istotność		1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000

Wyświetlane są średnie dla grup jednorodnych a. Użyto średniej harmonicznej wielkości próby = 93,948. b. Liczebności grup nie są równe. Została użyta średnia harmoniczna liczebności grup. Poziomy błędów pierwszego rodzaju nie są zagwarantowane.

Źródło: badanie własne

Wykres 23. Skupienia typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan ze względu na poziomy europejskości orientacji tożsamościowych, na osi identyfikacji: między narodowo-lokalnymi a europejskimi

Źródło: badanie własne STS

Wartości prezentowane w podzbiórach jednorodnych odpowiadają średnim wartościom analizowanej zmiennej (osi), natomiast przynależność do podzbioru, wskazuje

brak istotnych różnic statystycznych między danymi grupami (tutaj autoidentyfikacja lokalna i pozostałe).

Analiza podzbiorów jednorodnych testu Tukey'a wskazuje, że pierwsza oś charakteryzuje się wyraźną ciągłością. Podzbiory jednorodne można interpretować jako kolejne poziomy natężenia europejskości – od bardzo niskiego (segmenty narodowo-lokalne) do bardzo wysokiego (segmenty europejskie i kosmopolityczne).

Wyniki jednoczynnikowej analizy ANOVA, przedstawiają poniższe zestawienia dla osi 2: identyfikacje między brakiem zakorzenienia regionalnego (-) a zakorzeniem regionalnym (+).

Tabela 38. Miary opisowe dla typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan

Autoidentyfikacje	Częstości	Średnie	Odchylenia standardowe	Błędy standardowe
narodowa (czysta)	339	-0,371	0,002	0,001
narodowo-europejska	219	0,110	0,395	0,027
narodowo-lokalna	185	0,464	0,355	0,026
lokalna	123	0,430	0,352	0,032
europejska	113	-0,051	0,446	0,042
pozostałe	51	-0,251	0,347	0,049
kosmopolityczna	40	-0,458	0,226	0,036
Ogółem	1070	0,000	0,460	0,014

Źródło: badanie własne STS

Tabela 39. Test jednoczynnikowy ANOVA

	Suma kwadratów	df	Średni kwadrat	F	Istotność	η^2
Między grupami	123,686	6	20,614	213,382	<0,001	0,55
Wewnątrz grup	102,694	1063	0,097			
Ogółem	226,381	1069				

Źródło: badanie własne STS

Wynik testu Fishera świadczy o tym, że różnice między poszczególnymi grupami autoidentyfikacji pozostają na bardzo wysokim poziomie istotności. Nadto wartość współczynnika eta kwadrat (η^2) świadczy o bardzo wysokiej sile efektu, czyli bardzo dużym zróżnicowaniu segmentów wzdłuż drugiej osi. Określa on 55% proporcję wariancji zmiennej zależnej (autoidentyfikacji tożsamości społecznych uczestników badania) wyjaśnianą przez analizowany czynnik (oś 2: identyfikacje między brakiem zakorzenienia regionalnego a zakorzeniem regionalnym).

Zastosowany test post hoc Tukey'a, pozwolił stwierdzić wysoką istotność różnic w większości porównywanych autoidentyfikacjach. Poniżej zestawienie pięciu typów orientacji tożsamościowych Zachodniopomorzan.

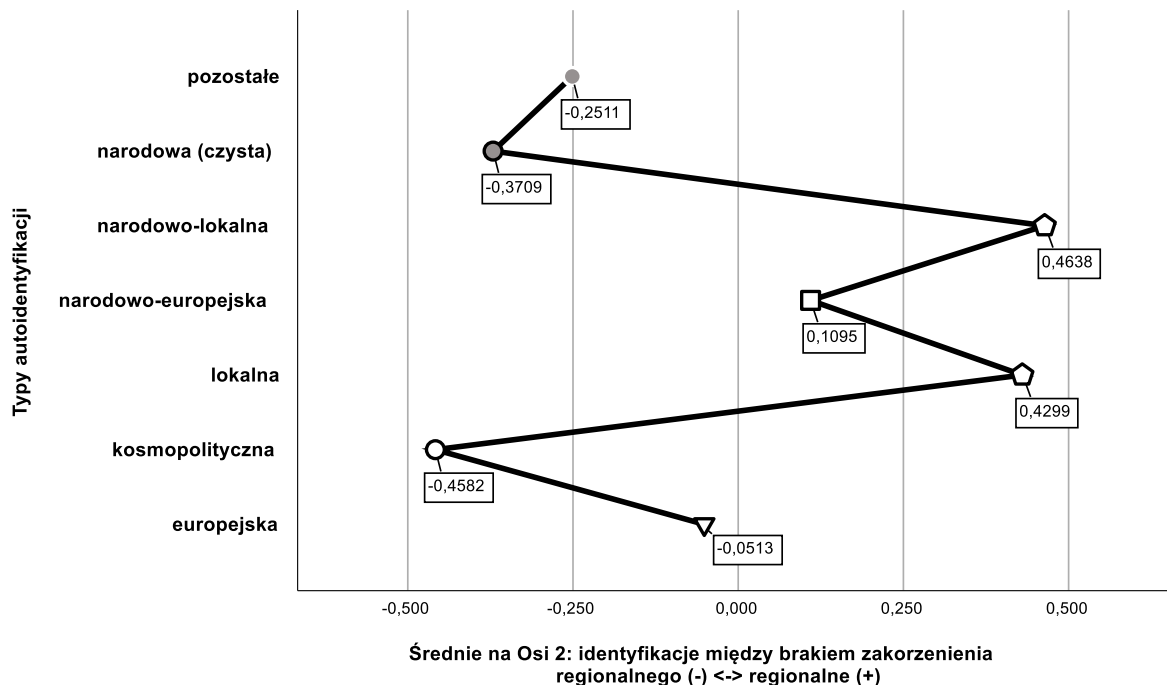
Tabela 40. Test Tukey'a HSD^{a,b}

Tożsamości społeczne	Podzbiory poziomu regionalnej orientacji dla alfa = 0.05					
	N	brak zakorzenienia regionalnego	niska	umiarkowanie niska	umiarkowana	zakorzenienie przestrzenne
kosmopolityczna	40	-0,45818				
narodowa (czysta)	339	-0,37088	-0,37088			
pozostałe	51		-0,25105			
europejska	113			-0,05134		
narodowo-europejska	219				0,10955	
lokalna	123					0,42986
narodowo-lokalna	185					0,46377
Istotność		0,464	0,115	1,000	1,000	0,989

Wyświetlane są średnie dla grup jednorodnych. a. Użyto średniej harmonicznej wielkości próby = 93,948. b. Liczebności grup nie są równe. Została użyta średnia harmoniczna liczebności grup. Poziomy błędów pierwszego rodzaju nie są zagwarantowane.

Źródło: badanie własne STS

Wykres 24. Skupienia typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan ze względu na poziomy regionalnych orientacji tożsamościowych, na osi identyfikacji: między brakiem zakorzenienia regionalnego a zakorzenieniem regionalnym

Źródło: badanie własne STS

Analiza podzbiorów jednorodnych testu Tukey'a, wskazuje na pięciostopniową strukturę różnic, odpowiadającą **poziomowi zakorzenienia regionalnego**. Typy autoidentyfikacji: kosmopolityczna i europejska charakteryzują się najniższymi wartościami na tej osi, natomiast typy: lokalna i narodowo-lokalna – najwyższymi. Identyfikacja narodowa zajmuje pozycję pośrednią, co wskazuje na umiarkowany poziom identyfikacji regionalnej.

Wyniki analizy ANOVA, przedstawiają poniższe zestawienia dla osi 3: identyfikacje między mikro-lokalnością a regionalnością.

Tabela 41. Miary opisowe dla typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan

Autoidentyfikacje	Częstości	Średnie	Odchylenia standardowe	Błędy standardowe
narodowa (czysta)	339	-0,158	0,015	0,001
narodowo-europejska	219	0,168	0,487	0,033
narodowo-lokalna	185	0,092	0,571	0,042
lokalna	123	0,119	0,612	0,055
europejska	113	-0,022	0,317	0,030
pozostałe	51	-0,101	0,414	0,058
kosmopolityczna	40	-0,179	0,218	0,035
Ogółem	1070	0,000	0,431	0,013

Źródło: badanie własne STS

Tabela 42. Test jednoczynnikowy ANOVA

	Suma kwadratów	df	Średni kwadrat	F	Istotność	η^2
Między grupami	19,785	6	3,298	19,563	<0,001	0,10
Wewnątrz grup	179,181	1063	0,169			
Ogółem	198,966	1069				

Źródło: badanie własne STS

Wynik testu Fishera świadczy o tym, że różnice między poszczególnymi grupami autoidentyfikacji pozostają na bardzo wysokim poziomie istotności. Nadto wartość współczynnika eta kwadrat (η^2) świadczy o umiarkowanej sile efektu, czyli umiarkowanym zróżnicowaniu segmentów wzdłuż trzeciej osi. Określa on 10% proporcję wariancji zmiennej zależnej (autoidentyfikacji tożsamości społecznych Zachodniopomorzan) wyjaśnianą przez analizowany czynnik (oś 3: identyfikacje między mikro-lokalnością a regionalnością).

Zastosowany test post hoc Tukey'a, pozwolił stwierdzić wysoką istotność różnic w większości porównywanych autoidentyfikacjach. Poniżej zestawienie trzech typów orientacji tożsamościowych uczniów.

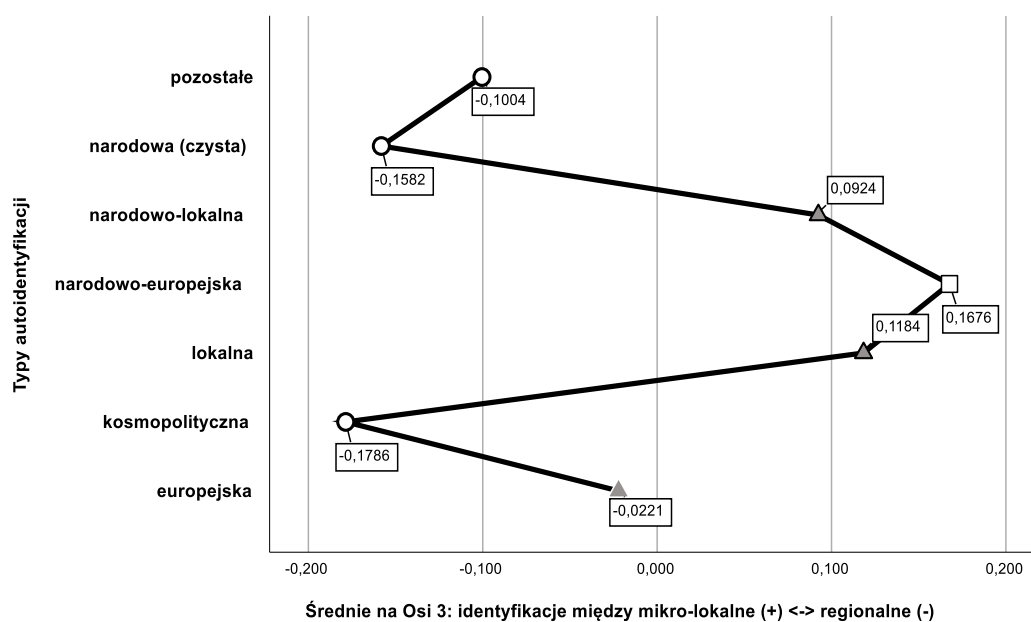
Tabela 43. Test Tukey'a HSD^{a,b}

Tożsamości społeczne	Częstości wskazań	Podzbiory poziomu lokalnej orientacji dla alfa = 0,050		
		brak lub niski	umiarkowany	wysoki
kosmopolityczna	40	-0,17858		
narodowa (czysta)	339	-0,15816		
pozostałe	51	-0,10045		
europejska	113	-0,02212	-0,02212	
narodowo-lokalna	185		0,09245	0,09245
lokalna	123		0,11839	0,11839
narodowo-europejska	219			0,16765
Istotność		0,123	0,223	0,872

Wyświetlane są średnie dla grup jednorodnych a. Użyto średniej harmonicznej wielkości próby = 93,948. b. Liczebności grup nie są równe. Została użyta średnia harmoniczna liczebności grup. Poziomy błędów pierwszego rodzaju nie są zagwarantowane.

Źródło: badanie własne STS

Wykres 25. Skupienia typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan ze względu na poziomy lokalnych orientacji tożsamościowych, na osi identyfikacji: między mikro-lokalnością a regionalnością

Źródło: badanie własne STS

Analiza podzbiorów jednorodnych testu Tukey'a wskazuje na trójstopniową strukturę różnic, obejmującą typy identyfikacji o niskim poziomie lokalności (kosmopolityczny

i europejski), typy o charakterze pośrednim (narodowy oraz narodowo-europejski) oraz typy silnie zakorzenione lokalnie (lokalny i narodowo-lokalny). **Oś ta różnicuje zatem przede wszystkim poziomy lokalności**, przeciwstawiając identyfikacje abstrakcyjne (kosmopolityczne i europejskie) identyfikacjom silnie zakorzenionym w najbliższym otoczeniu.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

3.3.1. Poziom ważności społecznych autoidentyfikacji Zachodniopomorzan

W dalszej kolejności, prośba o wskazanie oraz uporządkowanie autoidentyfikacji, została rozwinięta o określenie ważności, jaką uczestnicy badania przypisują wskazywanym identyfikacjom w swoim życiu. Na poziomie kwestionariusza, znaczenie to było określane w oparciu o dziesięciostopniową skalę, w myśl której 10 to najwyższa ważność identyfikacji, 6 wyraża umiarkowaną ważność, natomiast 1 to minimalna ważność. Zgromadzony w tym zakresie materiał empiryczny, po przeprowadzeniu niezbędnych podstawowych analiz statystycznych, został zawarty w poniższej tabeli oraz zilustrowany w następującym po niej wykresie.

Tabela 44. Rozkłady oraz miary opisu statystycznego autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan

Autoidentyfikacje społeczne	Częstości wskazań ogółem	Procenty	Średnie	Mediany	Dominanty	Odchylenia standardowe
Polak	891	83,3	8,91	10	10	1,52
Europejczyk	391	36,5	7,58	8	8	1,81
Zachodniopomorzanie	308	28,8	7,80	8	8	1,82
Mieszkaniec swojej miejscowości	267	25,0	8,38	9	10	1,62
Kosmopolita	80	7,5	7,56	8	6	1,7
Mieszkaniec gminy	70	6,5	7,53	8	8	1,77
Mieszkaniec powiatu	67	6,3	7,54	8	8	1,72
Mieszkaniec swojego osiedla-dzielnicy	58	5,4	7,83	8	9	1,9
Ktoś inny	9	0,8	8,67	10	10	2,92

Źródło: badanie własne STS

Wykres 26. Wartości średnich pozycji znaczenia autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan

Dane wyrażone w wartościach średniej arytmetycznej

Źródło: badanie własne STS

Przegląd wyników analizy wartości miar tendencji centralnej pokazuje, że układ wartości średnich dla osobistego znaczenia autoidentyfikacji wskazywanych przez uczestników badania inny aspekt poza omówioną wcześniej hierarchię udziałów wskazań na poszczególne identyfikacje. Bo o ile najczęściej wybieranymi identyfikacjami są *Polak*, *Europejczyk*, *Mieszkaniec swojej miejscowości* i *Zachodniopomorzanin*, w takiej właśnie kolejności, to patrząc na wartości średniego znaczenia nadawanego identyfikacjom przez uczestników badania, identyfikację jako *Zachodniopomorzanin* wyprzedzają kolejno: *Mieszkaniec swojego osiedla/dzielnicy*, *Mieszkaniec swojej miejscowości* oraz *Polak*, jako identyfikacja prymarna. Należy podkreślić, że wysokie znaczenie identyfikacji *Mieszkaniec swojego osiedla/dzielnicy* występuje u 5,4% respondentów, czyli w istocie ważna jest relacja *Mieszkaniec swojej miejscowości*, ponieważ prócz wysokiej wartości średniej, dotyczy ona 25,0% respondentów, podobnie jak ma to miejsce w przypadku identyfikacji *Zachodniopomorzanin* (28,8%).

3.3.1.1. Poziom ważności autoidentyfikacji jako Polak ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia

Na etapie konceptualizacji badania, przyjęto, że autoidentyfikacje najczęściej wskazywane przez respondentów, poddane zostaną analizie ze względu na zmienne społeczno-demograficzne, w celu uchwycenia podstawowych prawidłowości związanych z autopercepcją Zachodniopomorzan. Do analizy przyjęto zatem następujące autoidentyfikacje społeczne: *Polak, Europejczyk, Zachodniopomorzanin oraz Mieszkaniec swojej miejscowości.*

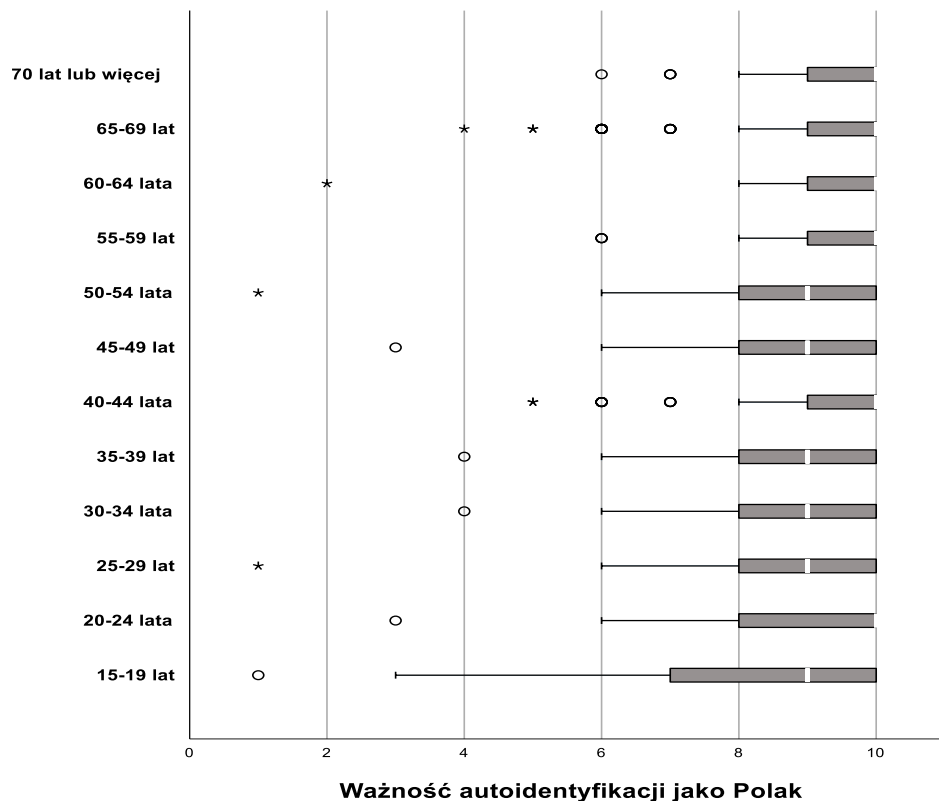
Zmiennymi społeczno-demograficznymi, ze względu na które przeprowadzono analizę są: *Płeć, Wiek, Rodzaje miejscowości zamieszkania (wieś vs miasto), Duże miasta zamieszkania (Szczecin vs Koszalin), Wykształcenie (podstawowe i zasadnicze zawodowe, średnie, wyższe), Geneza zachodniopomorskiej tożsamości (Zachodniopomorzanie od uradzenia vs z osiedlenia) oraz Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim (występują vs nie występują).*

W analizie poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Polak*, ze względu na płeć Zachodniopomorzan, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi, a zatem można stwierdzić, że nie ma między nimi istotnego statystycznie związku. Zapis formalny: **Z (n = 889) = 0,974; p = 0,330 (ni)**.¹¹ Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami płci Zachodniopomorzan nie może być traktowana jako podstawa do uogólnień na całą populację.

Odmiennie przedstawiają się wyniki analizy poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Polak* ze względu na wiek Zachodniopomorzan. Wyniki przeprowadzonego testu H Kruskala-Wallisa prezentują poniższe zestawienia.

¹¹ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a odczytujemy w następujący sposób: **(n = 889)** – wielkość próby badawczej (liczba uczestników badania uwzględniona w teście); **Z = 0,974** – wartość testu statystycznego; **p = 0,330 (ni)** – wartość p (empirycznego poziomu istotności testu statystycznego), gdy większa od 0,05 różnica między kategoriami zmiennej niezależnej (tutaj płci) jest nieistotna statystycznie, stąd zapis (ni), jeśli zaś wartość p jest mniejsza od 0,05, test jest istotny statystycznie.

Wykres 27. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Polak*, ze względu na wiek Uczestników badania¹²

Gwiazdki na wykresie oznaczają wartości obserwacji ekstremalnych. W przeciwieństwie do wartości odstających (ang. outlierów), oznaczonych kółeczkami, są to wartości bardzo odległe od mieszczących się między wąsami.

Źródło: badanie własne STS

¹² Linie wewnątrz wykresów pudełkowych wyznaczają wartości median poziomu analizowanej zmiennej(tutaj obrazują je białe kreski wewnątrz pudełek, ewentualnie na którym ich brzegi – wtedy, gdy wartość mediany jest równa wartości pierwszego lub trzeciego kwartyli; na prezentowanym wykresie sytuacja taka występuje w kategoriach wieku: 20-24 lata, 40-44 lata, 59-70 i więcej lat – wartości mediany równe są wartościom Q₃). Z kolei dolne i górne granice pudełek, wyznaczają przedziały pierwszych oraz trzecich kwartyli, wąsy wykresów wyznaczają rozstęp, czyli odległości między minimalnymi i maksymalnymi wartościami zmiennej Natomiast kropki i gwiazdki obszarem wyznaczonym wąsami, to wartości znacząco, ekstremalnie odstające.

Tabela 45. Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem Zachodniopomorzan i poziomem ważności ich autoidentyfikacji jako *Polacy*

Analizowana zmienna	Płeć uczniów	N	Średnia ranga
Poziom ważności autoidentyfikacji jako Polacy	15-19 lat	59	353,19
	20-24 lata	48	432,01
	25-29 lat	37	410,77
	30-34 lata	78	409,74
	35-39 lat	78	371,52
	40-44 lata	77	458,99
	45-49 lat	71	419,15
	50-54 lata	80	397,47
	55-59 lat	63	545,17
	60-64 lata	71	485,32
	65-69 lat	141	470,77
	70 lat lub więcej	88	540,81
	Ogółem	891	

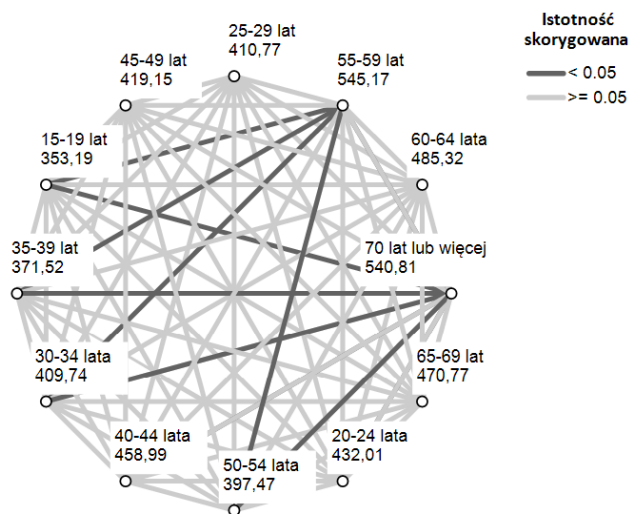
Wartości testów

Miary związku	Poziom ważności autoidentyfikacji jako Polacy
H Kruskala-Wallisa	52,880
df	11
Istotność asymptotyczna	<0,001

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy poziomu ważności autoidentyfikacji jako Polak ze względu na wiek Zachodniopomorzan, empiryczny poziom istotności testu H, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: $H(n = 891, df = 11) = 52,880; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności autoidentyfikacji jako Polacy (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość Regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom ważności autoidentyfikacji jako Polak* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 28. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako *Polaków*¹³

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej autoidentyfikacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, można dostrzec dwa wyraźne skupiska kategorii wieku uczestników badania, które pozostają w istotny statystyczny sposób różne od innych. Skupiska te tworzą kategorie: 55-59 lat (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej autoidentyfikacji) oraz 70 lat i więcej (druga pod względem wielkości średniej rangi analizowanej autoidentyfikacji). Obydwe one pozostają istotnie statystycznie różne od kategorii wieku: 15-19 lat (najniższa średnia ranga ważności analizowanej autoidentyfikacji), 30-34 lata oraz 35 – 39 lat. Swoisty ewenement stanowi tu kategoria wieku 50-54 lata, istotnie różna od obydwu kategorii o najwyższych średnich rangach.

Podsumowując, można powiedzieć, że najmłodszy oraz trzydziestolatkowie wyraźnie niżej wartościują swoją autoidentyfikację jako *Polaków* niż osoby w wieku 55-59 lat oraz najstarsi Zachodniopomorzanie.

Odmienne przedstawiają się wyniki analizowanej autoidentyfikacji ze względu na zmienne należące do ogólnej charakterystyki administracyjnej miejsc stałego zamieszkania uczestników badania: *Rodzaje miejscowości zamieszkania (wieś vs miasto)*, oraz *Duże miasta zamieszkania (Szczecin vs Koszalin)*. Podobnie jak w przypadku płci, w analizie poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Polak*, ze względu na te zmienne, empiryczne poziomy istotności testów świadczą o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej

¹³ Na wykresie przedstawione zostały połączenia między wszystkimi kategoriami zmiennej niezależnej (*Wiek Zachodniopomorzan*), pod względem średnich rang zmiennej zależnej (*Poziom ważności autoidentyfikacji jako Polak*). Linie jasne odpowiadają połączeniom, między którymi różnice nie mają waloru istotnych statystycznie (istotność $\geq 0,05$), linie ciemne odpowiadają połączeniom, między którymi różnice są istotne statystycznie (istotność $< 0,05$).

o braku związku między analizowanymi zmiennymi, a zatem można stwierdzić, że nie ma między nimi istotnego statystycznie związku¹⁴. Podobnie test zmiennej *Wykształcenie* nie wykazuje istotnych różnic między jej kategoriami.¹⁵

Bardzo interesująco przedstawiają się wyniki analizy badane autoidentyfikacji z perspektywy zmiennych zakorzenienia: *Geneza zachodniopomorskiej tożsamości (Zachodniopomorzanie od urodzenia vs z osiedlenia)* oraz *Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim (występują vs nie występują)*. Poniższe zestawienia prezentują obraz specyfiki stosunku do polskości ze względu na pierwszą zmienną.

Tabela 46. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako *Polak* i genezą zachodniopomorskiej tożsamości

Analizowana zmienna	Geneza zachodniopomorskiej tożsamości	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom ważności autoidentyfikacji jako Polak	od urodzenia	719	435,28	312964,50
	z osiedlenia	172	490,82	84421,50
	Ogółem	891		

Wartości testów

Miary związku	poziom ważności autoidentyfikacji jako Polak
U Manna-Whitneya	54124,500
W Wilcoxona	312964,500
Z	-2,767
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	0,006

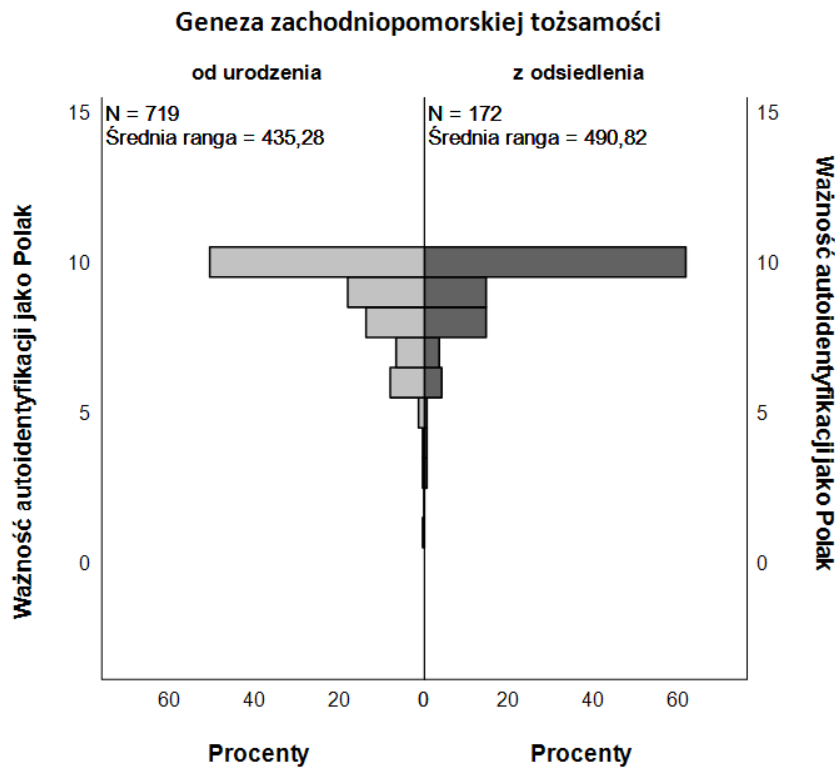
Źródło: badanie własne STS

W analizie poziomu ważności badanej autoidentyfikacji, ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: **Z (n = 891) = -2,767; p = 0,006**. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między Zachodniopomorzanami z urodzenia i z osiedlenia, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako Polaków (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem 99,4% – na całą zbiorowość regionu. Jak wynika z porównania średnich rang badanej zmiennej zależnej, Zachodniopomorzanie osiedleni przypisują wyższą, niż rodowici mieszkańcy Pomorza Zachodniego, wartość autoidentyfikacji jako *Polacy*. Prawidłowość tę obrazuje poniższy wykres.

¹⁴ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku poziomu ważności identyfikacji jako Polak z rodzajami miejscowości zamieszkania (*wieś – miasto*): **Z (n = 891) = -0,443; p = 0,658 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku z typami dużych miast (*Szczecin - Koszalin*): **Z (n = 286) = 0,789; p = 0,430 (ni)**.

¹⁵ Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Polak* z wykształceniem uczestników badania: **H (n = 891, df = 2) = 00,312; p = 0,856 (ni)**.

Wykres 29. Poziom ważności autoidentyfikacji jako *Polak* ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

Źródło: badanie własne STS

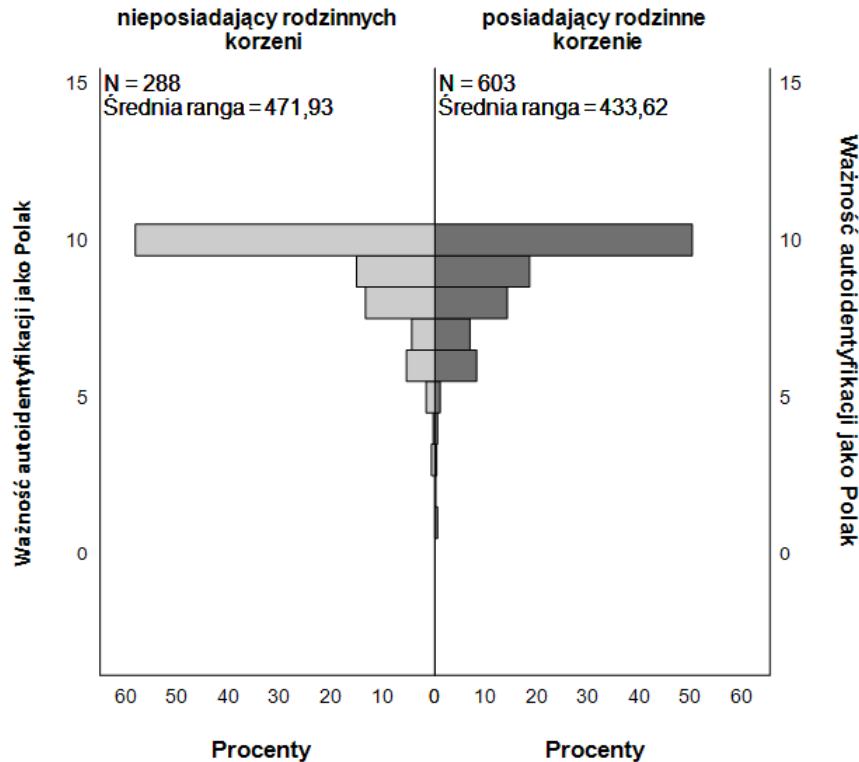
Analiza poziomu ważności badanej autoidentyfikacji, ze względu na drugą ze zmiennych zakorzenienia – *Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, również wykazuje istotne różnice między kategoriami posiadający i nieposiadający korzeni rodzinnych na Pomorzu Zachodnim.

Tabela 47. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako *Polak* i rodzinnymi korzeniami na Pomorzu Zachodnim

Analizowana zmienna	Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom ważności autoidentyfikacji jako Polak	nieposiadający rodzinnych korzeni	288	471,93	135914,50
	posiadający rodzinne korzenie	603	433,62	261471,50
	Ogółem	891		
Wartości testów				
Miary związku		poziom ważności autoidentyfikacji jako Polak		
U Manna-Whitneya		79365,500		
W Wilcoxona		261471,500		
Z		-2,261		
Istotność asymptotyczna (dwustronna)		0,024		

Źródło: badanie własne STS

Wykres 30. Poziom ważności autoidentyfikacji jako *Polak* ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Źródło: badanie własne STS

W analizie poziomu ważności badanej autoidentyfikacji, ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: $Z(n = 891) = -2,261$; $p = 0,024$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między uczestnikami nieposiadającymi a posiadającymi rodzinne korzenie w regionie, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako Polaków (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem 97,6% – na całą zbiorowość regionu. Jak wynika z porównania średnich rang badanej zmiennej zależnej, Zachodniopomorzanie nieposiadający rodzinnych korzeni w regionie przypisują wyższą wartość swej autoidentyfikacji jako *Polacy*, niż posiadający rodzinne takie korzenie.

3.3.1.2. Poziom autoidentyfikacji jako Europejczyk ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia

Analiza poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk*, ze względu na płeć Zachodniopomorzan, ukazuje istotną statystycznie zależność. Poniższe zestawienia prezentują efekty analizy.

Tabela 48. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk* i płcią uczestników badania

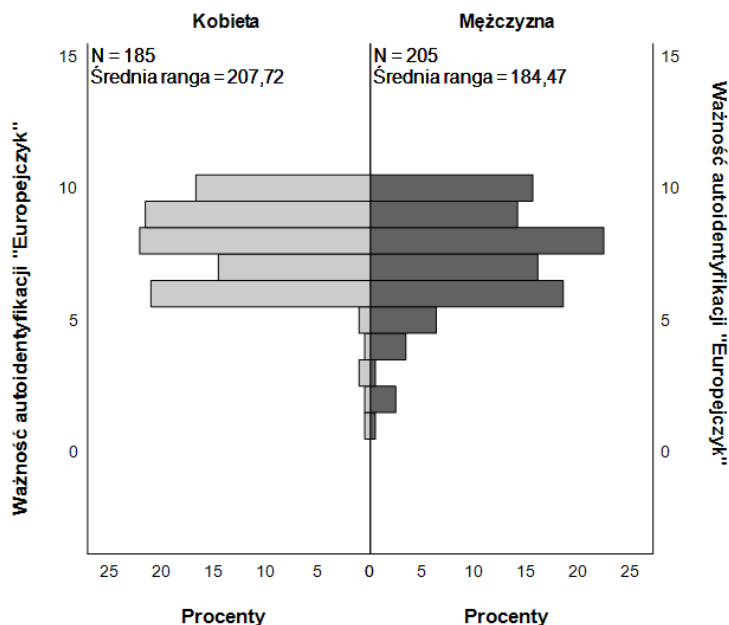
Analizowana zmienna	Płeć	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom ważności autoidentyfikacji jako Europejczyk	kobiety	185	207,72	38428,00
	mężczyźni	205	184,47	37817,00
	Ogółem	390		

Wartości testów

Miary związku	poziom ważności autoidentyfikacji jako Europejczyk
U Manna-Whitneya	16702,000
W Wilcoxona	37817,000
Z	-2,067
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	0,039

Źródło: badanie własne STS

Wykres 31. Poziom ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk* ze względu na płeć uczestników badania

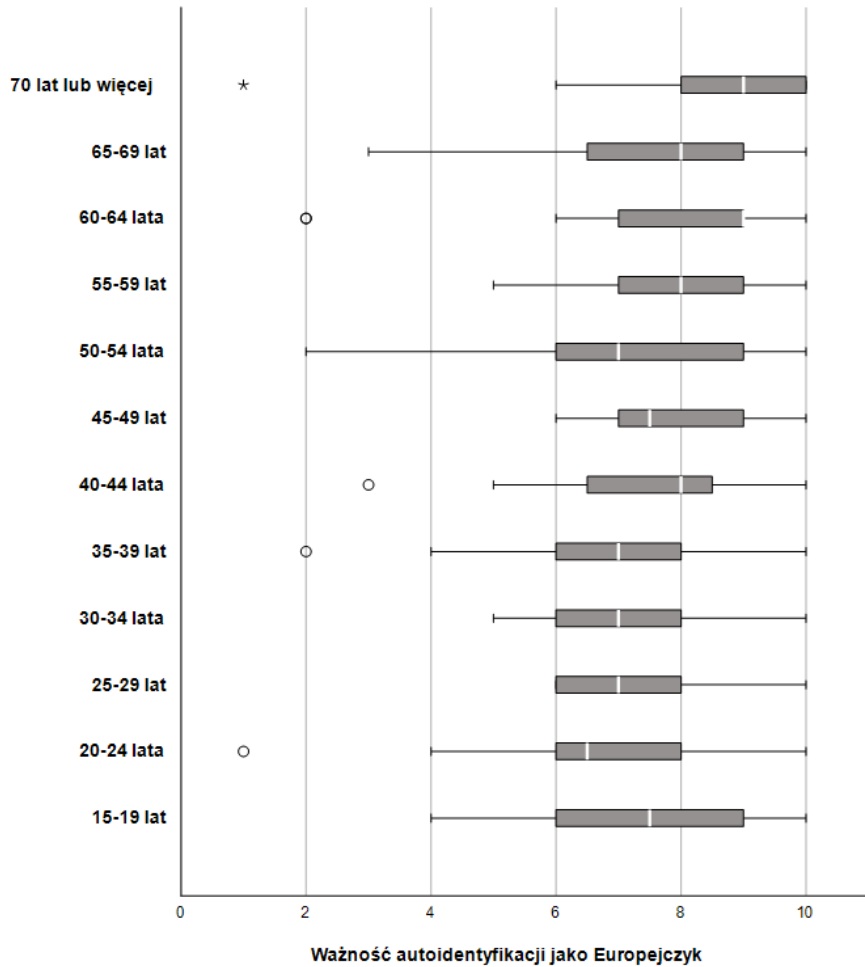

Źródło: badanie własne STS

W analizie poziomu ważności badanej autoidentyfikacji, ze względu na płeć uczestników badania, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: **Z (n = 390) = -2,067; p = 0,039**. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kobietami i mężczyznami, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako Europejczyków (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem 96,1% – na całą zbiorowość regionu. Jak wynika z porównania średnich rang badanej zmiennej zależnej, kobiety przypisują wyższą, niż mężczyźni, wartość autoidentyfikacji jako *Europejczycy*.

Bardzo interesująco przedstawiają się wyniki analizy poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk* ze względu na wiek Zachodniopomorzan. Wyniki przeprowadzonego testu H Kruskala-Wallisa prezentują poniższe zestawienia.

Wykres 32. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk*, ze względu na wiek Uczestników badania

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk* ze względu na wiek Zachodniopomorzan, empiryczny poziom istotności testu H, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi. Poniższe zestawienie przedstawia szczegółowe dane analityczne.

Tabela 49. Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem Zachodniopomorzan i poziomem ważności ich autoidentyfikacji jako *Europejczycy*

Analizowana zmienna	Płeć uczniów	N	Średnia ranga
Poziom ważności autoidentyfikacji jako Europejczycy	15-19 lat	16	182,84
	20-24 lata	24	150,40
	25-29 lat	11	163,91
	30-34 lata	24	170,13
	35-39 lat	40	156,53
	40-44 lata	24	180,79
	45-49 lat	30	197,35
	50-54 lata	37	159,23
	55-59 lat	29	226,47
	60-64 lata	41	231,96
	65-69 lat	75	208,22
	70 lat lub więcej	40	252,71
	Ogółem	391	

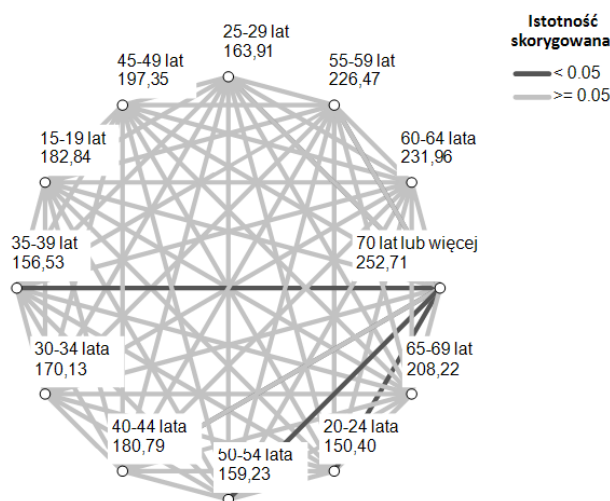
Wartości testów

Miary związku	Poziom ważności autoidentyfikacji jako Europejczycy
H Kruskala-Wallisa	33,806
df	11
Istotność asymptotyczna	<0,001

Źródło: badanie własne STS

Zapis formalny: $H(n = 391, df = 11) = 33,806; p < 0,001$. Zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Europejczycy* (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość Regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 33. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako *Europejczyków*

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej autoidentyfikacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotne statystycznie jawią się różnice między najstarszymi uczestnikami badania (70 lat i więcej - najwyższa średnia ranga ważności analizowanej autoidentyfikacji) a kategoriami: 20-24 lata (najwyższa średnia ranga ważności autoidentyfikacji jako Europejczyk), 35-39 lat oraz 50-54 lata. Należy przy tym podkreślić, że najwyższe średnie ranki wartości analizowanej autoidentyfikacji, skupione są w kategoriach wieku od 55-59 lat wzwyż, różnice między którymi pozostają nieistotne statystycznie. Pozwala to stwierdzić, że zależność między wiekiem i poziomem ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyki* nie posiada charakteru zależności liniowej.

Odmienne przedstawiają się wyniki analizowanej autoidentyfikacji ze względu na zmienne: *Rodzaje miejscowości zamieszkania (wieś vs miasto)*, oraz *Duże miasta zamieszkania (Szczecin vs Koszalin)*. Empiryczne poziomy istotności testów, zastosowanych w celu sprawdzenia zaobserwowanych w próbie badawczej różnic między kategoriami obydwu tych zmiennych, świadczą o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotez zerowych o braku związku między wymienionymi zmiennymi i poziomem ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk*. Można zatem stwierdzić, że nie zachodzi między nimi istotny statystycznie związek¹⁶.

¹⁶ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Europejczyk* z rodzajami miejscowości zamieszkania (*wieś – miasto*): $Z (n = 391) = 1,778 p = 0,075 (ni)$. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku analizowanej zmiennej zależnej z typami dużych miast (*Szczecin, Koszalin*): $Z (n = 147) = 0,129; p = 0,898 (ni)$.

Podobnie test różnic między kategoriami zmiennej *Wykształcenie* nie wykazuje istotnych różnic między jej kategoriami.¹⁷

Interesująco przedstawiają się wyniki analizy badanej autoidentyfikacji z perspektywy zmiennych zakorzenienia: *Geneza zachodniopomorskiej tożsamości (Zachodniopomorzanie od uradzenia vs z osiedlenia)* oraz *Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim (występują vs nie występują)*.

Poniższe zestawienia prezentują obraz specyfiki stosunku do polskości ze względu na pierwszą zmienną.

Tabela 50. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk* i genezą zachodniopomorskiej tożsamości

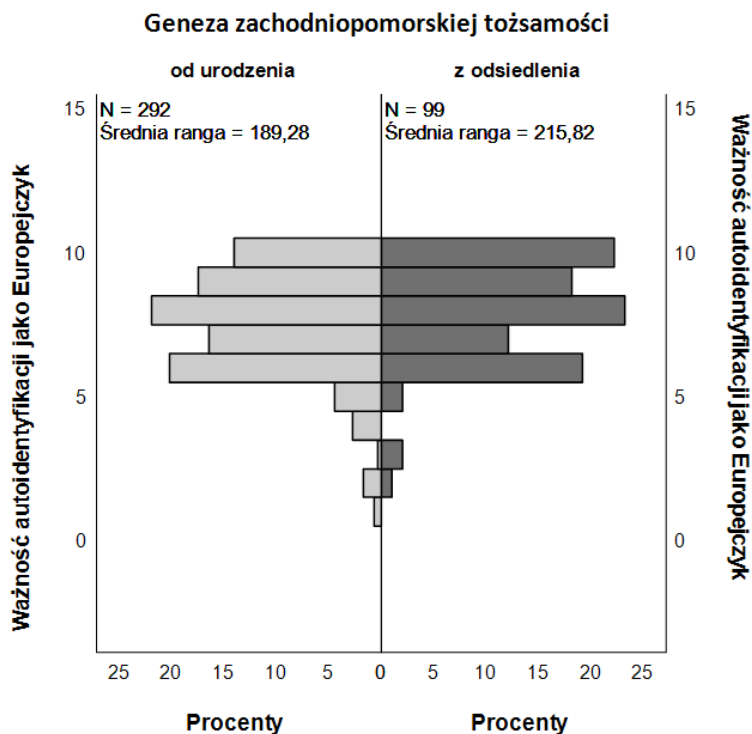
Analizowana zmienna	Geneza zachodniopomorskiej tożsamości	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom ważności autoidentyfikacji jako Europejczyk	od urodzenia	292	189,28	55270,00
	z osiedlenia	99	215,82	21366,00
	Ogółem	391		
Wartości testów				
Miary związku		poziom ważności autoidentyfikacji jako Europejczyk		
U Manna-Whitneya		12492,000		
W Wilcoxona		55270,000		
Z		-2,052		
Istotność asymptotyczna (dwustronna)		0,040		

Źródło: badanie własne STS

W analizie poziomu ważności badanej autoidentyfikacji, ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: **Z (n = 391) = -2,052; p = 0,040**. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między Zachodniopomorzanami z urodzenia i z osiedlenia, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako Europejczyków (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem 96,0% – na całą zbiorowość regionu. Jak wynika z porównania średnich rang badanej zmiennej zależnej, Zachodniopomorzanie osiedleni przypisują wyższą, niż rodowici mieszkańcy Pomorza Zachodniego, wartość autoidentyfikacji jako *Europejczycy*. Prawdopodobieństwo tę obrazuje poniższy wykres.

¹⁷ Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Europejczyk* z wykształceniem uczestników badania: **H (n = 391, df = 2) = 0,747; p = 0,688 (ni)**.

Wykres 34. Poziom ważności autoidentyfikacji jako *Europejczyk* ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

Źródło: badanie własne STS

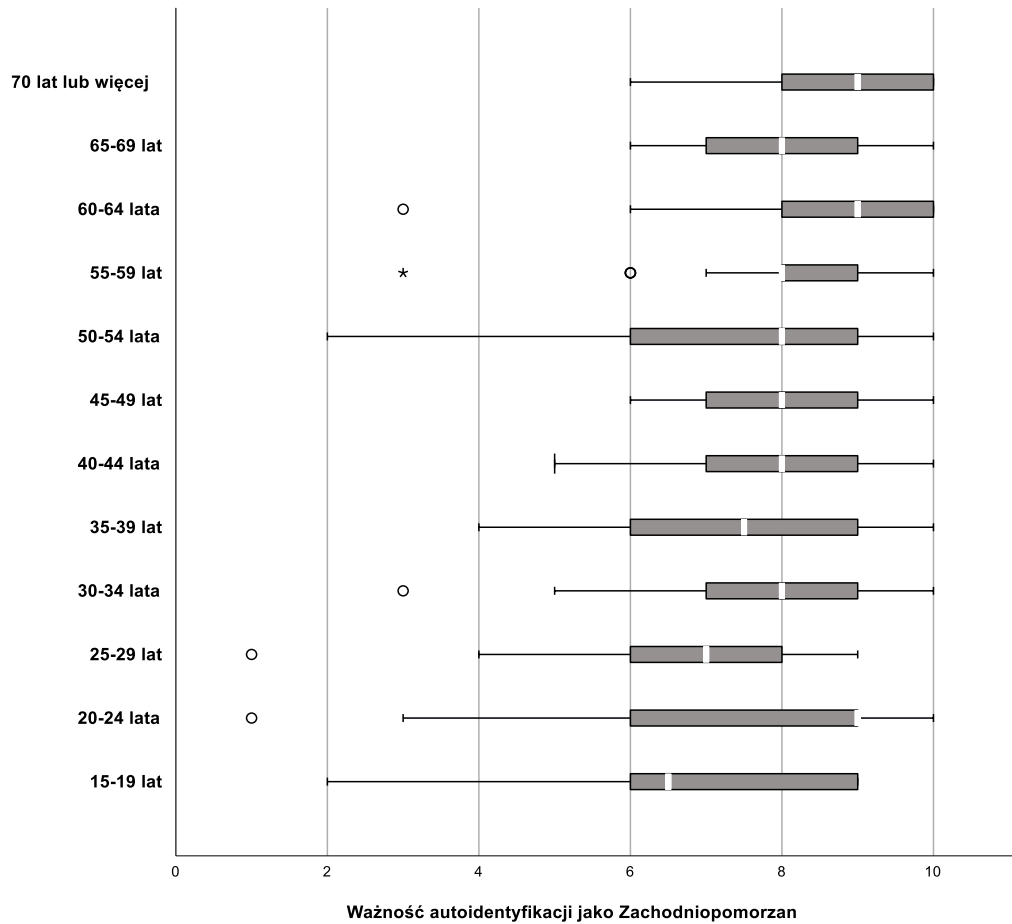
Analiza poziomu ważności badanej autoidentyfikacji, ze względu na drugą ze zmiennych zakorzenienia – *Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, nie wykazuje istotnych różnic między kategoriami posiadający i nieposiadający korzeni rodzinnych na Pomorzu Zachodnim. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney’a dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Europejczyk* z poziomem ważności analizowanej autoidentyfikacji: **Z (n = 391) = -0,948; p = 0,343.**

3.3.1.3. Poziom ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia

W analizie poziomu ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin, ze względu na płeć mieszkańców regionu, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi, a zatem należy ją przyjąć, twierdząc, że nie ma między nimi istotnego statystycznie związku. Zapis formalny: $Z (n = 307) = -0,326; p = 0,745 (ni)$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami płci Zachodniopomorzan nie może być traktowana jako podstawa do uogólnień na całą populację. Oznacza to – patrząc z innej strony – że kobiety podobnie jak mężczyźni wartościują swoją autoidentyfikację jako *Zachodniopomorzanin*. Średnie poziomy ważności sytuują się u nich niemal dokładnie na poziomie ogólnym czyli 7,80 pkt.

Odmiennie przedstawiają się wyniki analizy poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanin* ze względu na wiek mieszkańców regionu. Wyniki przeprowadzonego testu H Kruskala-Wallisa prezentują poniższe zestawienia.

Wykres 35. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanin*, ze względu na wiek uczestników badania

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanin* ze względu na wiek Zachodniopomorzan, empiryczny poziom istotności testu H, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi. Poniższe zestawienie przedstawia szczegółowe dane analityczne.

Tabela 51. Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem uczestników badania i poziomem ważności ich autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanie*

Analizowana zmienna	Płeć uczniów	N	Średnia ranga
Poziom ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie	15-19 lat	14	106,96
	20-24 lata	15	156,97
	25-29 lat	18	88,81
	30-34 lata	24	160,48
	35-39 lat	30	138,23
	40-44 lata	30	162,10
	45-49 lat	24	159,02
	50-54 lata	31	141,68
	55-59 lat	27	165,80
	60-64 lata	33	184,32
	65-69 lat	40	144,53
	70 lat lub więcej	22	214,80
	Ogółem	308	

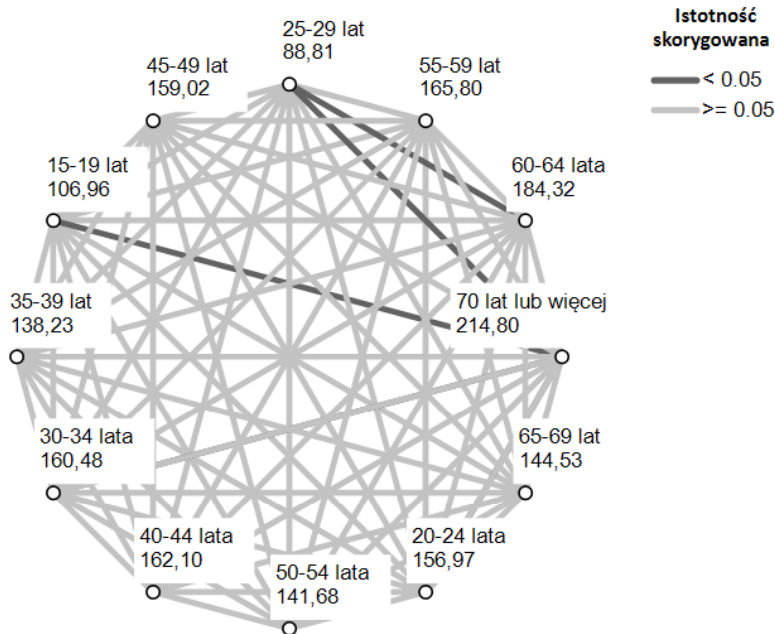
Wartości testów

Miary związku	Poziom ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie
H Kruskala-Wallisa	31,620
df	11
Istotność asymptotyczna	<0,001

Źródło: badanie własne STS

Zapis formalny: $H(n = 308, df = 11) = 31,620; p < 0,001$. Zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanie* (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość Regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 36. Obraz relacji między kategoriami wieku uczestników badania, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzan*

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej autoidentyfikacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, istotnymi statystycznie jawią się różnice między najstarszymi uczestnikami badania (70 lat i więcej – najwyższa średnia ranga ważności analizowanej autoidentyfikacji oraz 60-64 lata – druga z kolei najwyższa średnia ranga) a kategoriami najmłodszych Zachodniopomorzan (25-29 lat – najniższa średnia ranga ważności analizowanej autoidentyfikacji, a także 15-19 lat – następna w kolejności najniższych średnich rang). Objawia to swoistą polaryzację znaczenia autoidentyfikacji regionalnej wśród mieszkańców Pomorza Zachodniego.

Odmienne przedstawiają się wyniki analizowanej autoidentyfikacji ze względu na zmienne: *Rodzaje miejscowości zamieszkania (wieś vs miasto)*, oraz *Duże miasta zamieszkania (Szczecin vs Koszalin)*. Empiryczne poziomy istotności testów, zastosowanych w celu sprawdzenia zaobserwowanych w próbie badawczej różnic między kategoriami obydwu tych zmiennych, świadczą o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotez zerowych o braku związku między wymienionymi zmiennymi i poziomem ważności autoidentyfikacji jako

Zachodniopomorzanin. Można zatem stwierdzić, że nie zachodzi między nimi istotny statystycznie związek¹⁸.

Podobnie test różnic między kategoriami zmiennej *Wykształcenie* nie wykazuje istotnych różnic między jej kategoriami.¹⁹

Należy w tym miejscu podkreślić, że wszystkie kategorie przedstawionych tu zmiennych, które nie różnicują poziomów ważności autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanin*, posiadają ten walor, że poziom ważności analizowanej autoidentyfikacji jest w ich przypadku praktycznie taki sam (ponieważ różnice w próbie okazały się nieistotne statystycznie). Warto podkreślić, że średnie poziomy ważności autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanin*, sytuują się w bezpośredniej bliskości do wartości średniej ogólnej, czyli na poziomie czwartej najważniejszej autoidentyfikacji.

Interesująco przedstawiają się wyniki analizy badanej autoidentyfikacji z perspektywy zmiennych zakorzenienia: *geneza zachodniopomorskiej tożsamości (Zachodniopomorzanin od uradzenia vs z osiedlenia)* oraz *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim (występują vs nie występują)*. W przypadku pierwszej z tych zmiennych, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: **Z (n = 308) = -0,430; p = 0,667 (ni)**. Należy jednak podkreślić, że w kategorii rdzennych Zachodniopomorzanin mamy 265 wskazań analizowanej autoidentyfikacji, natomiast w kategorii osiedlonych na Pomorzu Zachodnim, takich wskazań było 43. Przy tym zarówno jedni, jak i drudzy wartościują swoją autoidentyfikację jak o Zachodniopomorzanin na poziomie 7,70 i 7,82, czyli o różnicy nieistotnej statystycznie, jednak na poziomie średniej ogólnej.

Z kolei analiza poziomu ważności badanej autoidentyfikacji, ze względu na drugą z zmiennych zakorzenienia – *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, wykazuje istotne różnice między kategoriami posiadający i nieposiadający korzeni rodzinnych na Pomorzu Zachodnim. Poniższe zestawienia prezentują szczegóły analizy.

¹⁸ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Zachodniopomorzanin* z rodzajami miejscowości zamieszkania (*wieś – miasto*): **Z (n = 308) = 1,386 p = 0,166 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku analizowanej zmiennej zależnej z typami dużych miast (*Szczecin, Koszalin*): **Z (n = 79) = 0,162; p = 0,872 (ni)**.

¹⁹ Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Zachodniopomorzanin* z wykształceniem uczestników badania: **H (n = 308, df = 2) = 2,145; p = 0,342 (ni)**.

Tabela 52. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie i rodzinnymi korzeniami na Pomorzu Zachodnim

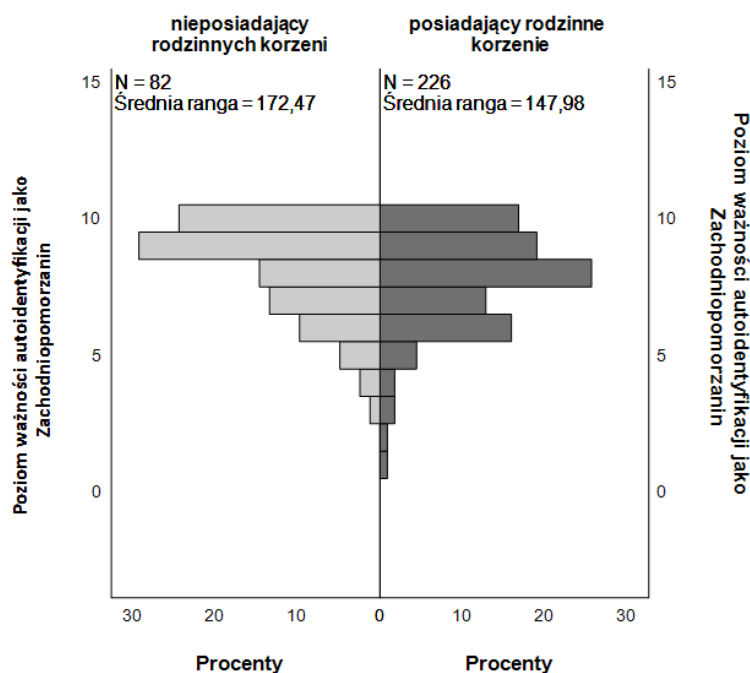
Analizowana zmienna	Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie	nieposiadający rodzinnych korzeni	82	172,47	14142,50
	posiadający rodzinne korzenie	226	147,98	33443,50
	Ogółem	308		

Wartości testów

Miary związku	poziom ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie
U Manna-Whitneya	7792,500
W Wilcoxona	33443,500
Z	-2,170
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	0,030

Źródło: badanie własne STS

Wykres 37. Poziom ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Źródło: badanie własne STS

W analizie poziomu ważności badanej autoidentyfikacji, ze względu na *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: $Z (n = 308) = -2,170; p = 0,030$.

Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między uczestnikami nieposiadającymi a posiadającymi rodzinne korzenie w regionie, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako Polaków (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem 97,0% – na całą zbiorowość regionu. Jak wynika z porównania średnich rang badanej zmiennej zależnej, mieszkańcy regionu nieposiadający w nim rodzinnych korzeni, przypisują wyższą wartość swej autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanie*, niż posiadający rodzinne korzenie.

Warto w tym miejscu przedstawić miary opisu statystycznego ważności analizowanej autoidentyfikacji. Zostały one przedstawione w poniższym zestawieniu. Porównanie poszczególnych miar pozwala dostrzec kilka ciekawych prawidłowości. Na szczególną uwagę zasługuje znacząca różnica liczebności wskazujących na autoidentyfikację jako *Zachodniopomorzanie* w kategorii nieposiadających rodzinnych korzeni na Pomorzu Zachodnim oraz w kategorii mieszkańców regionu zakorzenionych w nim. Różnica ta jest związana z ogólnie niskim udziałem w próbie badawczej osób, które nie są zakorzenione w regionie.

Tabela 53. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanie*, ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Miary opisu statystycznego	nieposiadający rodzinnych korzeni		posiadający rodzinne korzenie	
	Ważne		Ważne	
	82		226	
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia	8,15		7,67	
Mediana	9,00		8,00	
Dominanta	9		8	
Odchylenie standardowe	1,715		1,847	
Skośność	-0,895		-0,962	
Błąd standardowy skośności	0,266		0,162	
Kurtoza	0,147		1,161	
Błąd standardowy kurtozy	0,526		0,322	
Rozstęp	7		9	
Minimum	3		1	
Maksimum	10		10	

Dane wyrażone w wartościach punktowych testu

Źródło: badanie własne STS

W zakresie miar tendencji centralnej, wartości średniej arytmetycznej, mediany oraz dominanty, pozwalają wnosić, że przeciętne poziomy ważności analizowanej autoidentyfikacji są relatywnie wysokie, ponieważ osiągają typowe wartości bliżej górnej granicy wartości (w przedziale od 1 do 10 pkt oraz od 3 do 10 pkt). Jednocześnie fakt, iż mediana i dominanta

przewyższają średnią, wskazuje na lewostronną asymetrię rozkładu, co potwierdza ujemna, mieszcząca się w połowie przedziału umiarkowanej asymetrii, wartość współczynnika skośności, porównywalnie w obydwu kategoriach zmiennej *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*. W praktyce oznacza to przewagę wysokich poziomów ważności oraz relatywnie niewielką liczbę poziomów niskich, które jednak tworzą wydłużony „ogon” rozkładu i tym samym w pewnym stopniu wpływają na obniżenie wartości średniej; przy czym jednak w większym stopniu w kategorii posiadających rodzinne korzenie. Z kolei dodatnie wartości kurtozy wskazują na rozkłady leptokurtyczne, czyli bardziej „wysmukłe” – skupione wokół średnich – niż rozkład normalny. Oznacza to, że większość respondentów przypisuje ważność autoidentyfikacji jako *Zachodniopomorzanie* zbliżoną do wartości średnich; występują tu jednak również wartości skrajne. Należy podkreślić, że znacząco wyższa wartość kurtozy w kategorii posiadających rodzinne korzenie, świadczy o wiele większym skupieniu wokół średniej, niż w kategorii nieposiadających rodzinnych korzeni, a przy tym większe znaczenie wartości skrajnie niskich na wartość średniej.

Zróźnicowanie wyników można określić jako umiarkowane. Wartości odchyłeń standardowych wskazują na to, że większość obserwacji koncentruje się w stosunkowo wąskim przedziale wokół średniej.

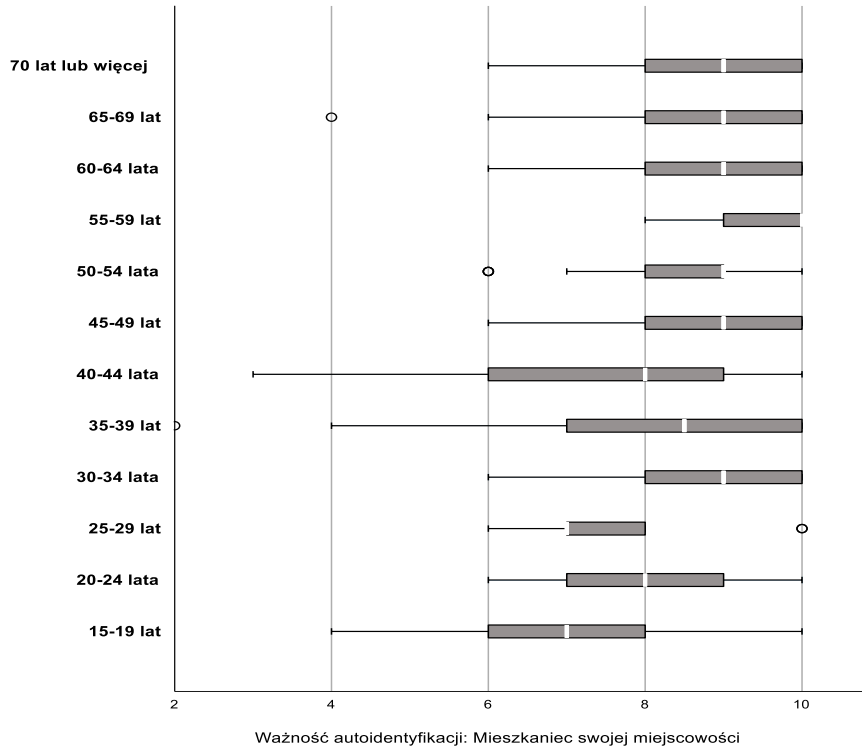
Reasumując, należy zauważyć, że jeśli już wskazuje się autoidentyfikację jako *Zachodniopomorzanie*, to nawet jeśli nie jest się osobą zakorzenioną w regionie, znaczenie tej autoidentyfikacji cechuje się takim poziomem ważności, który można określić jako esencjonalny dla poczucia tożsamości.

3.3.1.4. Poziom ważności autoidentyfikacji jako Mieszkaniec swojej miejscowości ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia

W analizie poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Mieszkaniec swojej miejscowości*, ze względu na płeć mieszkańców regionu, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi, a zatem należy ją przyjąć, twierdząc, że nie ma między nimi istotnego statystycznie związku. Zapis formalny: **Z (n = 267) = 0,718; p = 0,473 (ni)**. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami płci Zachodniopomorzan nie może być traktowana jako podstawa do uogólnień na całą populację. Oznacza to – patrząc z innej strony – że kobiety podobnie jak mężczyźni wartościują swoją autoidentyfikację jako *Mieszkańcy swoich miejscowości*. Średnie poziomy ważności sytuują się u kobiet na poziomie 8,28 pkt., u mężczyzn na poziomie 8,50 pkt., jednak ze względu na brak statystycznej istotności tej różnicy, można przyjąć, że w populacji mieszkańców Pomorza Zachodniego, są one takie same i mieszczą się praktycznie na poziomie średniej ogólnej czyli 8,38 pkt. Oznacza to, że poziom ważności autoidentyfikacji zarówno kobiet, jak i mężczyzn jako *Mieszkańcy swoich miejscowości*, ustępuje jedynie ważności autoidentyfikacji narodowej.

Odmienne przedstawiają się wyniki analizy poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Mieszkaniec swojej miejscowości* ze względu na wiek mieszkańców regionu. Wyniki przeprowadzonego testu H Kruskala-Wallisa prezentują poniższe zestawienia.

Wykres 38. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Mieszkaniec swojej miejscowości*, ze względu na wiek uczestników badania

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Mieszkaniec swojej miejscowości* ze względu na wiek Zachodniopomorzan, empiryczny poziom istotności testu H, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi. Poniższe zestawienie przedstawia szczegółowe dane analityczne.

Tabela 54. Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem uczestników badania i poziomem ważności ich autoidentyfikacji jako *Mieszkańcy swoich miejscowości*

Analizowana zmienna	Płeć uczniów	N	Średnia ranga
Poziom ważności autoidentyfikacji jako <i>Mieszkańcy swoich miejscowości</i>	15-19 lat	18	78,53
	20-24 lata	11	107,64
	25-29 lat	9	91,50
	30-34 lata	21	140,81
	35-39 lat	22	127,00
	40-44 lata	24	104,42
	45-49 lat	20	146,25
	50-54 lata	23	122,80
	55-59 lat	14	200,43
	60-64 lata	27	163,19
	65-69 lat	49	146,08
70 lat lub więcej	29	137,26	
	Ogółem	267	

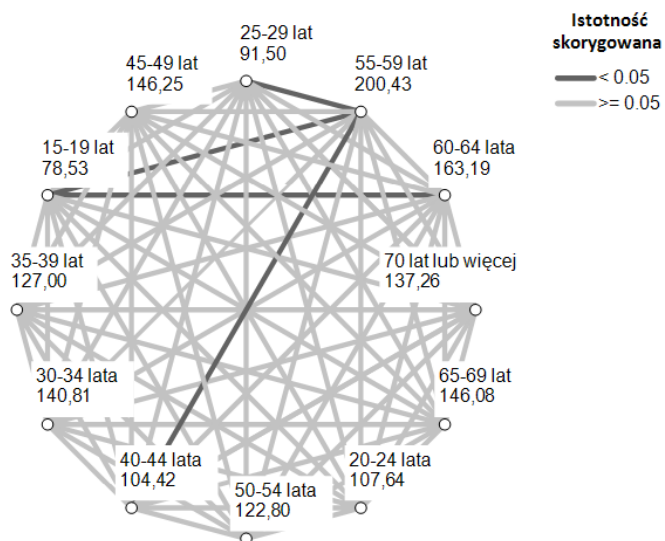
Wartości testów

Miary związku	Poziom ważności autoidentyfikacji jako <i>Mieszkańcy swoich miejscowości</i>
H Kruskala-Wallisa	35,612
df	11
Istotność asymptotyczna	<0,001

Źródło: badanie własne STS

Zapis formalny: $H(n = 267, df = 11) = 35,612; p < 0,001$. Zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności autoidentyfikacji jako *Mieszkańcy swoich miejscowości* (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość Regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 39. Obraz relacji między kategoriami wieku uczestników badania, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako *Mieszkańców swoich miejscowości*

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej autoidentyfikacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotne statystycznie jawią się różnice między uczestnikami badania mieszczącymi się w kategoriach wieku: 55-59 lat (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej autoidentyfikacji) oraz 60-64 lata (druga z kolei najwyższa średnia ranga) a kategoriami najmłodszych Zachodniopomorzan (15-19 lat – najniższa średnia ranga ważności analizowanej autoidentyfikacji, a także 25-29 lat – następna w kolejności najniższych średnich rang). Dodatkowo w kontraście z kategoriami o najwyższych średnich rangach, pozostaje kategoria 40-44 lata.

Reasumując, można stwierdzić, że wyraźne zróżnicowanie między młodszymi Zachodniopomorzanami oraz tymi, którzy wchodzą w okres wieku emerytalnego, a także pozostający na początku tego wieku, rysuje istotną polaryzację stosunku do miejscowości zamieszkania.

Odmienne przedstawiają się wyniki analizowanej autoidentyfikacji ze względu na zmienne: *Rodzaje miejscowości zamieszkania (wieś vs miasto)*, oraz *Duże miasta zamieszkania (Szczecin vs Koszalin)*. W przypadku pierwszej z nich, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, zastosowanego w celu sprawdzenia zaobserwowanych w próbie badawczej różnic między Zachodniopomorzanami zamieszkującymi wsie oraz miasta, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między obydwoma kategoriami mieszkańców Pomorza Zachodniego i poziomem ważności

autoidentyfikacji jako *Mieszkańcy swoich miejscowości*. Można zatem stwierdzić, że zachodzi między nimi istotny statystycznie związek. Zapis formalny wyniku zastosowania testu: **Z (n = 267) = -2,643; p = 0,008**. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między wsi i miast, pod względem poziomu ważności ich autoidentyfikacji jako *Mieszkańców swoich miejscowości* (w poniższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem 99,2% – na całą zbiorowość regionu. Szczegółowe dane zastosowanej procedury przedstawiają poniższe zestawienia.

Tabela 55. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako *Mieszkańcy swoich miejscowości* i rodzajami ich miejscowości zamieszkania

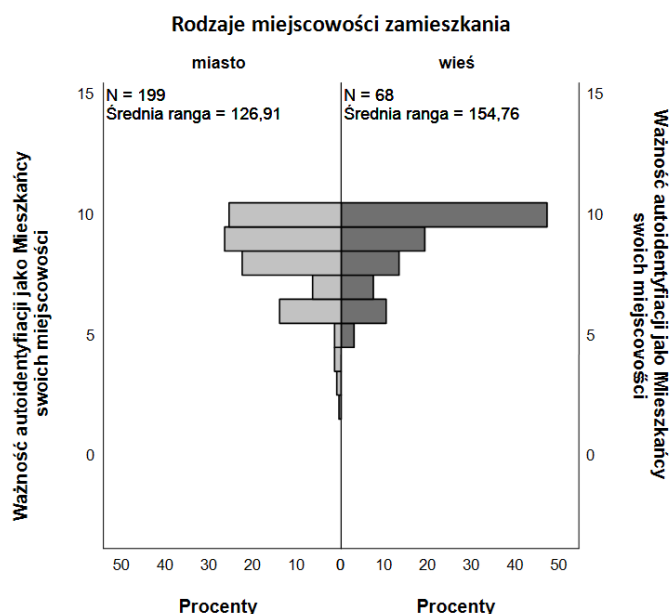
Analizowana zmienna	Rodzaje miejscowości zamieszkania	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom ważności autoidentyfikacji jako mieszkańcy swoich miejscowości	wieś	68	154,76	10523,50
	miasto	199	126,91	25254,50
	Ogółem	267		

Wartości testów

Miary związku	poziom ważności autoidentyfikacji jako mieszkańcy swoich miejscowości
U Manna-Whitneya	5354,500
W Wilcoxona	25254,500
Z	-2,643
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	0,008

Źródło: badanie własne STS

Wykres 40. Poziom ważności autoidentyfikacji jako **Mieszkaniec swojej miejscowości** ze względu na rodzaje miejscowości zamieszkania

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy mieszkańcy wsi przypisują przeciętnie wyższe wartości autoidentyfikacji jako mieszkańcy swoich miejscowości, niż mieszkańcy zachodniopomorskich miast.

Odmienne przedstawiają się wyniki analizy poziomu ważności omawianej autoidentyfikacji z perspektywy drugiej zmiennej charakteryzującej miejsca zamieszkania Zachodniopomorzan. Empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, zastosowanego w celu sprawdzenia zaobserwowanych w próbie badawczej różnic między Szczecinianami oraz Koszalinianami, świadczy o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między obydwooma kategoriami mieszkańców Pomorza Zachodniego i poziomem ważności autoidentyfikacji jako *Mieszkaniec swoich miejscowości*. Zapis formalny testu: $Z(n = 86) = 1,001; p = 0,317 (ni)$.

Podobnie test różnic między kategoriami zmiennej *Wykształcenie* nie wykazuje istotnych różnic między jej kategoriami.²⁰

Z kolei wyniki analizy badanej autoidentyfikacji z perspektywy zmiennych zakorzenienia: *geneza zachodniopomorskiej tożsamości (Zachodniopomorzanie od uradzenia vs z osiedlenia)* oraz *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim (występują vs nie występują)*, również nie posiadają specyfiki właściwości różnicujących poziom analizowanej autoidentyfikacji.²¹

²⁰ Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Mieszkańcy swoich miejscowości* z wykształceniem uczestników badania: **H (n = 267, df = 2) = 1,756; p = 0,416 (ni)**.

²¹ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Mieszkańcy swoich miejscowości* z genezą zachodniopomorskiej tożsamości: **Z (n = 267) = -0,096; p = 0,924 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku poziomu ważności identyfikacji jako *Mieszkańcy swoich miejscowości* ze zmienną *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*: **Z (n = 267) = -1,786; p = 0,074 (ni)**.

3.3.2. Poziom identyfikacji Zachodniopomorzan

Cel szczegółowy nr 1:

Porównanie obszarów wydzielonych przestrzennie i społecznie, z którymi mieszkańcy województwa identyfikują się (lub nie) – rok 2026 wobec roku 2011.

Problemy badacze:

Problem 2. Z jakimi obszarami (przestrzeń sąsiedzka, miejsce pracy, osiedle, dzielnica, miasto/wieś, powiat, gmina, województwo zachodniopomorskie, Polska i Europa oraz innych przestrzeni, wskazanych przez uczestników badania) mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego identyfikowali się w 2026 roku, w odniesieniu do stanu z 2011 roku?

Problem 3. Jaki jest stopień identyfikacji uczestników badania ze wskazanymi przez siebie przestrzeniami i czy zaobserwowano zmianę tej identyfikacji w latach 2011 do 2026?

Problem 4. Jak kształtuje się u uczestników badania subiektywna hierarchia ważności tych identyfikacji i czy zaobserwowano zmianę tej hierarchii w latach 2011 do 2026? (W przypadku, gdy mieszkańcy identyfikują się z wieloma różnymi przestrzeniami jednocześnie).

Istotny kontekst refleksji nad sposobem postrzegania siebie w różnych wymiarach przestrzeni społecznej, uzupełniający dotychczasowe ustalenia odnoszące się do autoidentyfikacji społecznych uczestników badania, wskazujących trzy najistotniejsze w swoim pojęciu (i porządkujących je od *na pierwszym* do *na trzecim miejscu*), tworzy stopień subiektywnego związania z każdym z dobranych do badania obszarów. Innymi słowy, o ile dotychczasowa analiza skupiona była na autoidentyfikacjach wskazywanych przez uczestników badania, którzy następnie przypisywali wybranym przez siebie autoidentyfikacjom poziom ważności w ich życiu, to niezależnie od tego proszeni oni byli o wskazanie stopnia w jakim czują się związany z poszczególnymi obszarami/miejscami, niezależnie od tego czy wcześniej je wskazywali czy też nie. Kwestionariusz w realizowanym badaniu zawierał pytanie, które ze względu na konieczność zachowania waloru porównywalności z badaniem 2011 roku zostało sformułowane w taki sam sposób:

Poproszę Panią/Pana o wskazanie w jakim stopniu utożsamia się Pani/Pan z poszczególnymi obszarami, miejscami, które wymienione zostały poniżej. Proszę

określić stopień swojej identyfikacji na skali od 1 do 10, gdzie 1 oznacza brak identyfikacji, a 10 oznacza całkowitą identyfikację.^{22 23}

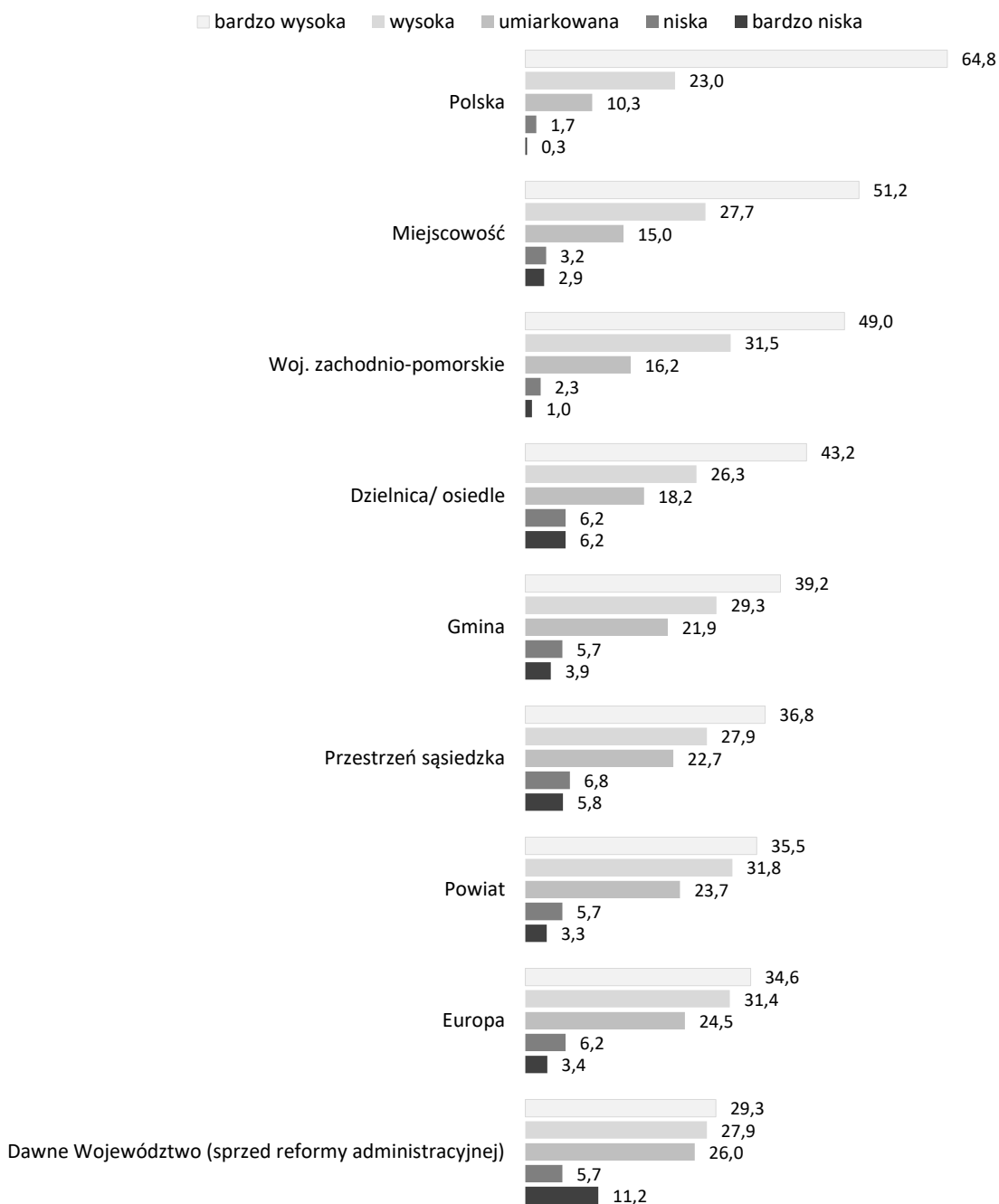
Analiza zgromadzonego materiału badawczego pozwala dostrzec hierarchiczny układ poziomów poczucia związania z poszczególnymi obszarami. Jeżeli połączyć liczebności deklarowanego wysokiego i bardzo wysokiego poziomu związania z poszczególnymi obszarami, wyłania się następująca struktura: 1) *Polska* – łącznie 87,8%; 2) *województwo zachodniopomorskie* – łącznie 80,5%; 3) *miejsowość zamieszkania* – łącznie 78,9%; 4) *osiedle/dzielnica* – łącznie 69,4%; 5) *gmina* – łącznie 68,7%; 6) *powiat* – łącznie 67,3%; 7) *Europa* – łącznie 66,0% oraz 8) *przestrzeń sąsiedzka* – łącznie 64,7%. Struktura ta ulega niezanacznej zmianie, jeżeli wziąć pod uwagę wyłącznie udziały deklaracji bardzo wysokiego poziomu związania. *Miejsowość zamieszkania* (51,2%) wyprzedza wtedy *województwo zachodniopomorskie* (49,0%), a *przestrzeń sąsiedzka* (36,8%) wyprzedza *powiat* (35,5%) i *Europę* (34,6%). Są to jednak rozszady oparte na stosunkowo niewielkich różnicach i w zasadzie można mówić o trzech najważniejszych obszarach z którymi Zachodniopomorzanie czują się związani: *Polska*, *miejsowość zamieszkania* oraz *województwo*. Poniższy wykres zawiera dane zgromadzone w omawianym zakresie.

²² Konieczność zachowania porównywalności uzyskanych wyników z wynikami badania z 2011 roku implikuje utrzymanie terminologii w wcześniej stosowanej w kwestionariuszu, stąd respondenci pytani byli o stopień identyfikacji z określonymi obszarami. W interpretacji wyników badania przyjęto jednak, że potoczne określenie *stopnia identyfikacji* może być co najwyżej traktowane jako *poczucie związania z danym obszarem*; podobnie jest w przypadku terminu *poziom utożsamienia*. Dlatego też w tekście komentarza posłużono się terminem wiodącym jest *związanie z danym obszarem*, natomiast dla utrzymania spójności z badaniem 2011 r. zachowano również termin *poziom identyfikacji*.

²³ Analogicznie do badania z 2011 roku, zestawienie powstało w wyniku połączenia zmiennych liczbowych na skali 1-10, gdzie 1-2 oznacza bardzo niską identyfikację, 3-4 niską, 5-6 średnią, 7-8 wysoką, a 9-10 bardzo wysoką identyfikację.

Wykres 41. Poziom identyfikacji Zachodniopomorzan z poszczególnymi rodzajami obszarów, badanie 2026

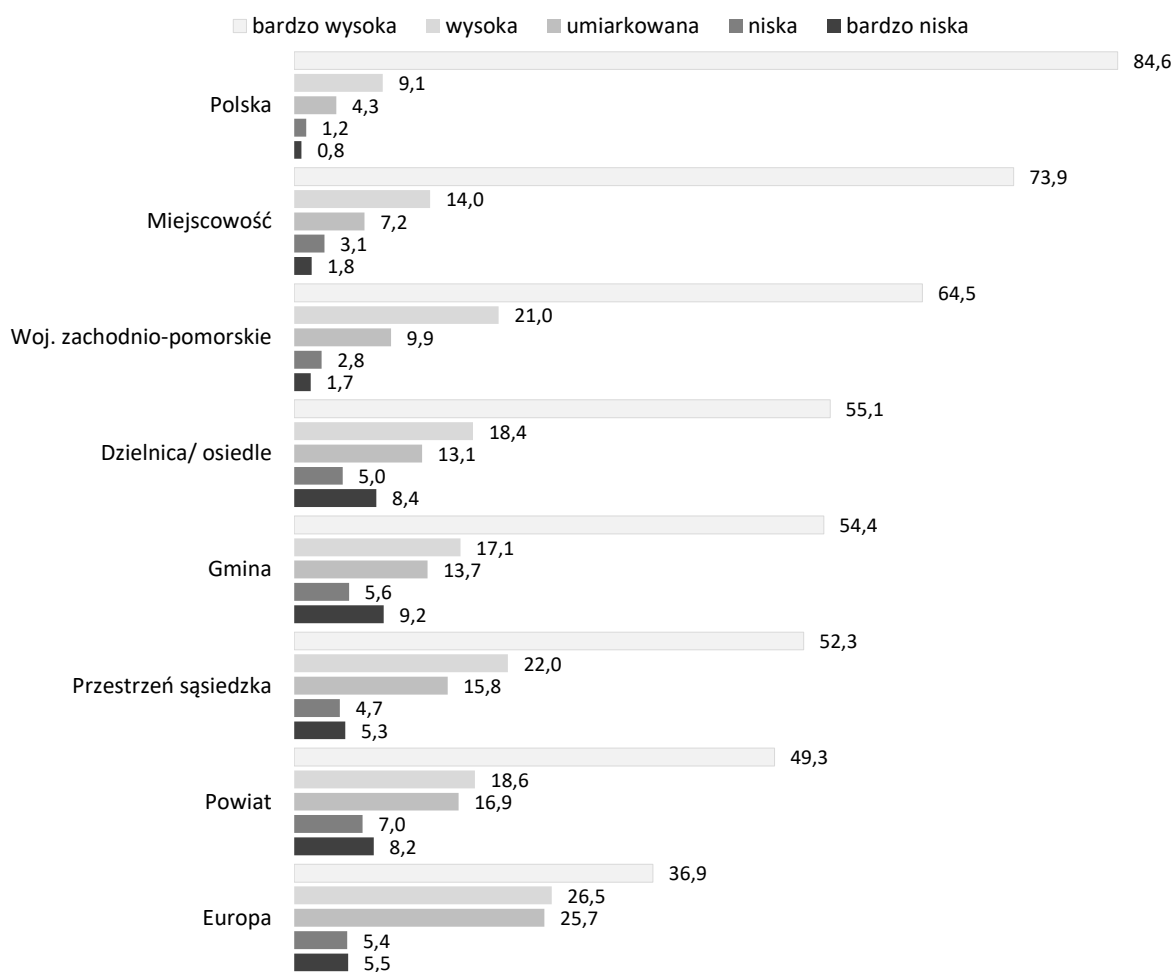

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Dla zachowania waloru porównywalności wyników, poniżej zamieszczony został wykres z danymi uzyskanymi w badaniu z 2011 r. W związku z tym, że wykres zamieszczony w raporcie z badania zrealizowanego podówczas zawierał błąd (s. 37) polegający na tym, że do wykresu wpisane zostały liczby bezwzględne, nie zaś wartości procentowe jak to zostało napisane, konieczne było dokonanie stosownych przeliczeń, tak by uzyskać wartości procentowane, a tym samym porównywalność uzyskanych wyników.

Wykres 42. Poziom identyfikacji Zachodniopomorzan z poszczególnymi rodzajami obszarów, wyniki z badania 2011

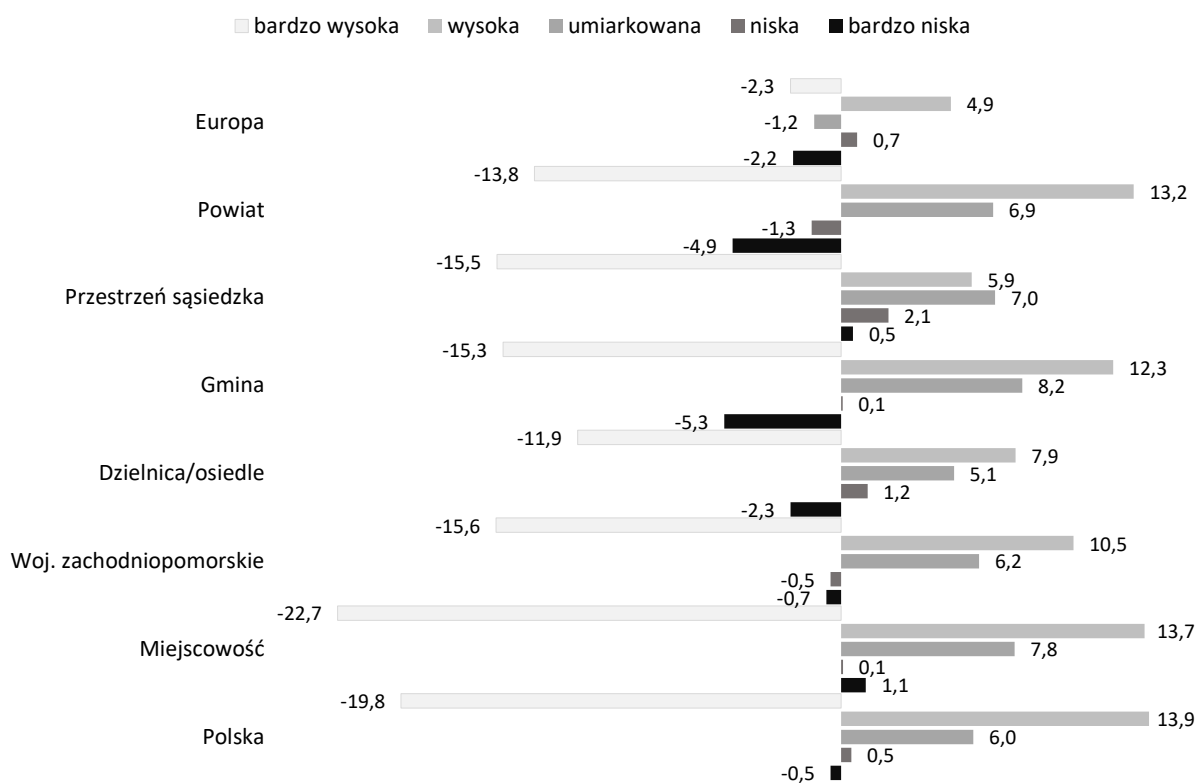
Dane wyrażone w procentach [n = 1066 = 100%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zachodniopomorskiego Urzędu Marszałkowskiego²⁴

²⁴ Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Wyd. Zapol, Szczecin 2012, s. 37.

O ile hierarchia obszarów z którymi Zachodniopomorzanie czują się związane z poszczególnymi obszarami, wyznaczona deklaracjami bardzo wysokiego poziomu identyfikacji, w porównaniu ze stanem z roku 2011, pozostała w dużej części niezmieniona, to da się zaobserwować szereg bardziej szczegółowych zmian badanego zagadnienia. Można je dostrzec na poniższym wykresie obrazującym wielkości zmian w udziałach deklaracji poszczególnych poziomów identyfikacji.

Wykres 43. Zmiany poziomów identyfikacji Zachodniopomorzan z poszczególnymi rodzajami obszarów, w latach 2011-2026

Dane wyrażone w punktach procentowych

Źródło: badanie własne STS

W przypadku każdego z wyszczególnionych obszarów, na przestrzeni piętnastu lat dzielących oba analizowane badania obserwuje się wyraźnie niższy udział deklaracji bardzo wysokiego poziomu poczucia związku w badaniu z 2026 r. w stosunku do badania z 2011 r. Najwyraźniej widać to w odniesieniu do trzech głównych obszarów związku: miejscowość zamieszkania (-22,7 punktów procentowych); Polska (-19,8 pp.) oraz województwo zachodniopomorskie (-15,6 pp.). Jednocześnie dla wszystkich obszarów odnotowane zostały

wyrażnie wyższe udziały deklarowanych identyfikacji na poziomie wysokim w badaniu z 2026 r. w stosunku do badania z 2011 r.

W badaniu przyjęto, że poziom deklarowanego poczucia związania z terytorium (identyfikacji terytorialnych w badaniu z 2011 r.) Zachodniopomorzanie zostanie poddany analizie ze względu na autoidentyfikacje wskazywane przez nich najczęściej. Do analizy przyjęto zatem następujące autoidentyfikacje społeczne: *Polak*; *Europejczyk*; *Zachodniopomorzanie* oraz *Mieszkaniec swojej miejscowości*.

Zagadnienie poznawcze sprowadza się do przeprowadzenia analizy poziomu identyfikacji z poszczególnymi, najczęściej wskazywanymi autoidentyfikacjami. A zatem do odpowiedzi na pytanie problemu badawczego: czy poziom identyfikacji z Polską, Europą, Pomorzem Zachodnim oraz ze swoją miejscowością pozostają w związku z autoidentyfikacjami: *jako Polacy*, *jako Europejczycy*, *jako Zachodniopomorzanie* oraz *jako Mieszkańcy swoich miejscowości*?

Poziom poczucia związania z Polską ze względu na autoidentyfikację jako Polak

W analizie poziomu związania Zachodniopomorzanie z Polską ze względu na ich autoidentyfikację *jako Polacy*, wystąpiła wyraźna prawidłowość statystyczna. Szczegóły analizy prezentują poniższe zestawienia.

Tabela 56. Miary opisu statystycznego dla poziomu identyfikacji z Polską, ze względu na wskazania autoidentyfikacji Zachodniopomorzanie jako Polacy

Miary opisu statystycznego	Wskazania autoidentyfikacji jako Polak			
	występują		nie występują	
	Ważne	891	Ważne	179
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		9,02		7,50
Mediana		10,00		8,00
Dominanta		10		8 ^b
Odchylenie standardowe		1,437		1,987
Skośność		-1,552		-0,550
Błąd standardowy skośności		0,082		0,182
Kurtoza		1,971		-0,191
Błąd standardowy kurtozy		0,164		0,361
Rozstęp		8		8
Minimum		2		2
Maksimum		10		10

b. Istnieje wiele wartości modalnych. Podano wartość najmniejszą

Źródło: badanie własne STS

Tabela 57. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Polską, i wskazaniami autoidentyfikacji jako Polacy

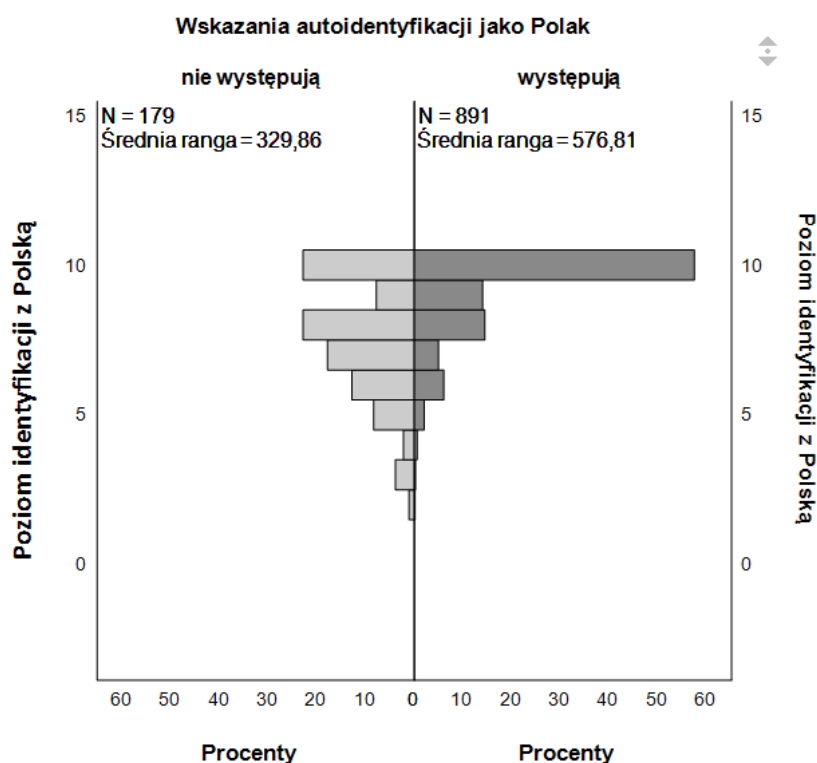
Analizowana zmienna	Wskazania autoidentyfikacji jako Polak	N	Średnia ranga	Suma rang
Poziom identyfikacji z Polską	występują	891	576,81	513940,00
	nie występują	179	329,86	59045,00
	Ogółem	1070		

Miary związku		Poziom identyfikacji z Polską
U Manna-Whitneya		42935,000
W Wilcoxona		59045,000
Z		-10,556
Istotność asymptotyczna (dwustronna)		<0,001

Źródło: badanie własne STS

Wykres 44. Poziom identyfikacji z Polską ze względu na występowanie autoidentyfikacji jako Polacy

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy istotności różnicy między wskazującymi i niewskazującymi autoidentyfikacji jako Polacy, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a,

świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi, a zatem można stwierdzić, że zachodzi między nimi istotny statystycznie związek. Zapis formalny: $Z (n = 1070) = -10,556; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami zmiennej *wskazania autoidentyfikacji jako Polacy* (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu.

Podobnie przedstawiają się wyniki analizy poziomu identyfikacji Zachodniopomorzan z Europą ze względu na ich autoidentyfikację *jako Europejczycy*. Szczegóły analizy prezentują poniższe zestawienia.

Tabela 58. Miary opisu statystycznego dla poziomu identyfikacji z Europą, ze względu na wskazania autoidentyfikacji Zachodniopomorzan jako Europejczycy

Miary opisu statystycznego	Wskazania autoidentyfikacji jako Europejczyk			
	występują		nie występują	
	Ważne	391	Ważne	679
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		8,02		6,96
Mediana		8,00		7,00
Dominanta		10		10
Odchylenie standardowe		1,730		2,358
Skośność		-0,778		-0,501
Błąd standardowy skośności		0,123		0,094
Kurtoza		0,516		-0,316
Błąd standardowy kurtozy		0,246		0,187
Rozstęp		9		9
Minimum		1		1
Maksimum		10		10

Źródło: badanie własne STS

Tabela 59. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Europą, i wskazaniami autoidentyfikacji jako Europejczycy

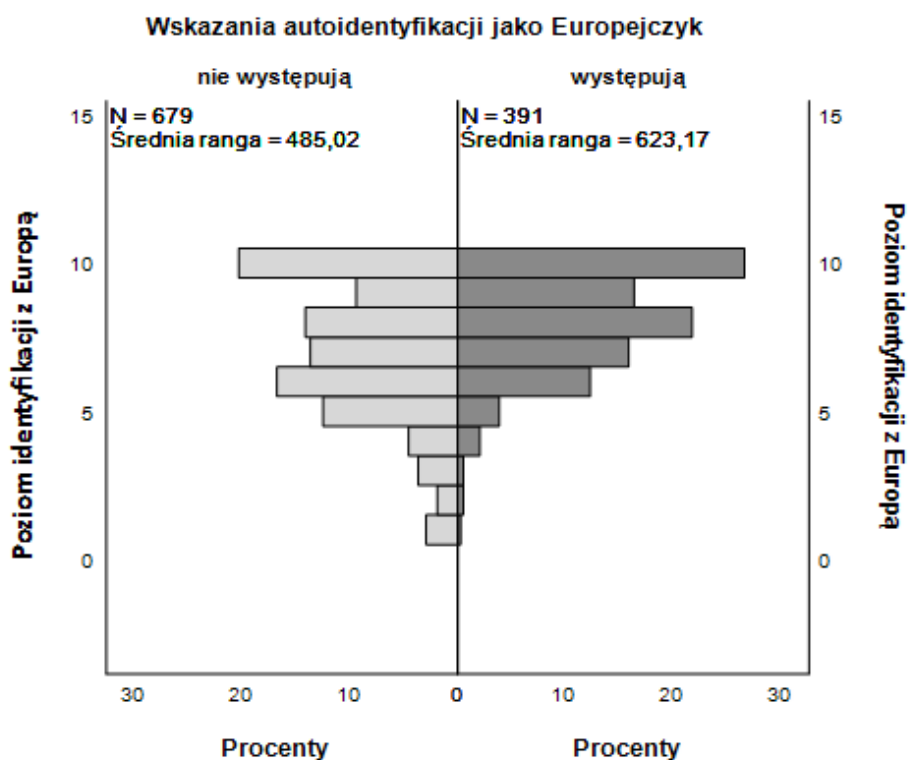
Analizowana zmienna	Wskazania autoidentyfikacji jako Europejczycy	N	Średnia ranga	Suma rang
Poziom identyfikacji z Europą	występują	891	576,81	513940,00
	nie występują	179	329,86	59045,00
	Ogółem	1070		

Wartości testów

Miary związku	Poziom identyfikacji z Europą
U Manna-Whitneya	98466,500
W Wilcoxon	329326,500
Z	-7,133
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	<0,001

Źródło: badanie własne STS

Wykres 45. Poziom identyfikacji z Europą ze względu na występowanie autoidentyfikacji jako Europejczycy

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy istotności różnicy między wskazującymi i niewskazującymi autoidentyfikacji jako Europejczycy, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi, a zatem można stwierdzić, że zachodzi między nimi istotny statystycznie związek. Zapis formalny: $Z (n = 1070) = -7,133; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami zmiennej *wskazania autoidentyfikacji jako Europejczycy* (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość Regionu.

W analizie poziomu identyfikacji mieszkańców regionu z Pomorzem Zachodnim ze względu na ich autoidentyfikację *jako Zachodniopomorzanie*, wystąpiła wyraźna prawidłowość statystyczna. Szczegóły analizy prezentują poniższe zestawienia.

Tabela 60. Miary opisu statystycznego dla poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim, ze względu na wskazania autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie

Miary opisu statystycznego	Wskazania autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin			
	występują		nie występują	
	Ważne	308	Ważne	762
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		8,55		7,99
Mediana		9,00		8,00
Dominanta		10		10
Odchylenie standardowe		1,484		1,944
Skośność		-0,955		-0,954
Błąd standardowy skośności		0,139		0,089
Kurtoza		0,192		0,694
Błąd standardowy kurtozy		0,277		0,177
Rozstęp		6		9
Minimum		4		1
Maksimum		10		10

b. Istnieje wiele wartości modalnych. Podano wartość najmniejszą

Źródło: badanie własne STS

Tabela 61. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Pomorzem zachodnim i wskazaniami autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin

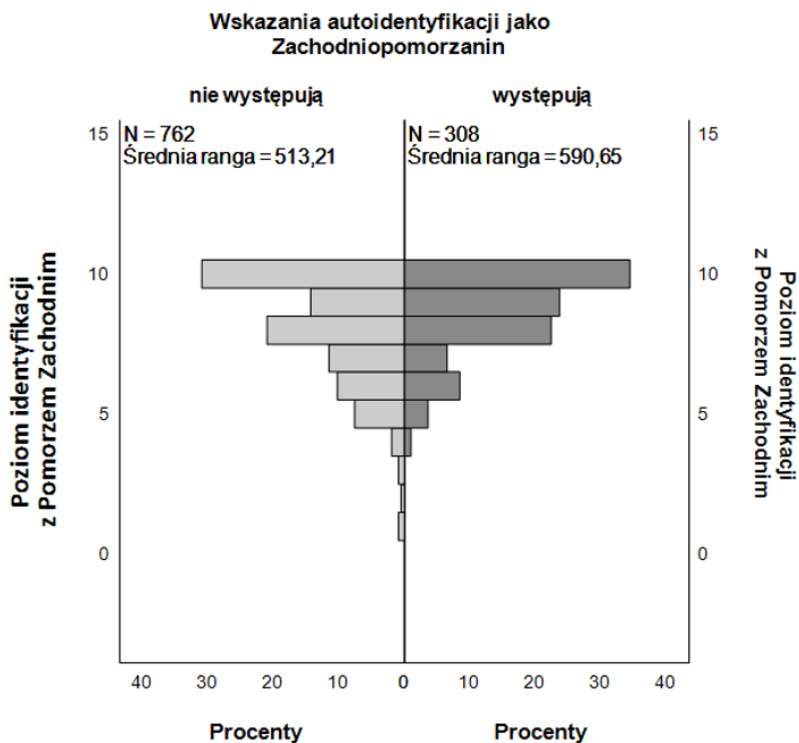
Analizowana zmienna	Wskazania autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin	N	Średnia ranga	Suma rang
Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim	występują	308	590,65	181921,00
	nie występują	762	513,21	391064,00
	Ogółem	1070		

Wartości testów

Miary związku	Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim
U Manna-Whitneya	100361,000
W Wilcoxona	391064,000
Z	-3,807
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	<0,001

Źródło: badanie własne STS

Wykres 46. Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na występowanie autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy istotności różnicy między wskazującymi i niewskazującymi autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi, a zatem można stwierdzić, że zachodzi między nimi istotny statystycznie związek. Zapis formalny: $Z(n = 1070) = -3,807; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami zmiennej *wskazania autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie* (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu.

W analizie poziomu identyfikacji Zachodniopomorzan z miejscowościami, w których mieszkają ze względu na ich autoidentyfikację *jako Mieszkańcy swoich miejscowości*. Szczegóły analizy prezentują poniższe zestawienia.

Tabela 62. Miary opisu statystycznego dla poziomu identyfikacji ze swoimi miejscowościami, ze względu na wskazania autoidentyfikacji Zachodniopomorzan jako mieszkańcy swoich miejscowości

Miary opisu statystycznego	Wskazania autoidentyfikacji jako mieszkańiec swojej miejscowości			
	występują		nie występują	
	Ważne	267	Ważne	803
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		8,85		7,83
Mediana		10,00		8,00
Dominanta		10		10
Odchylenie standardowe		1,587		2,256
Skośność		-1,832		-1,132
Błąd standardowy skośności		0,149		0,086
Kurtoza		4,269		0,887
Błąd standardowy kurtozy		0,297		0,172
Rozstęp		9		9
Minimum		1		1
Maksimum		10		10

Źródło: badanie własne STS

Tabela 63. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z miejscowościami, w których żyją i wskazaniami autoidentyfikacji jako mieszkańcy swoich miejscowości

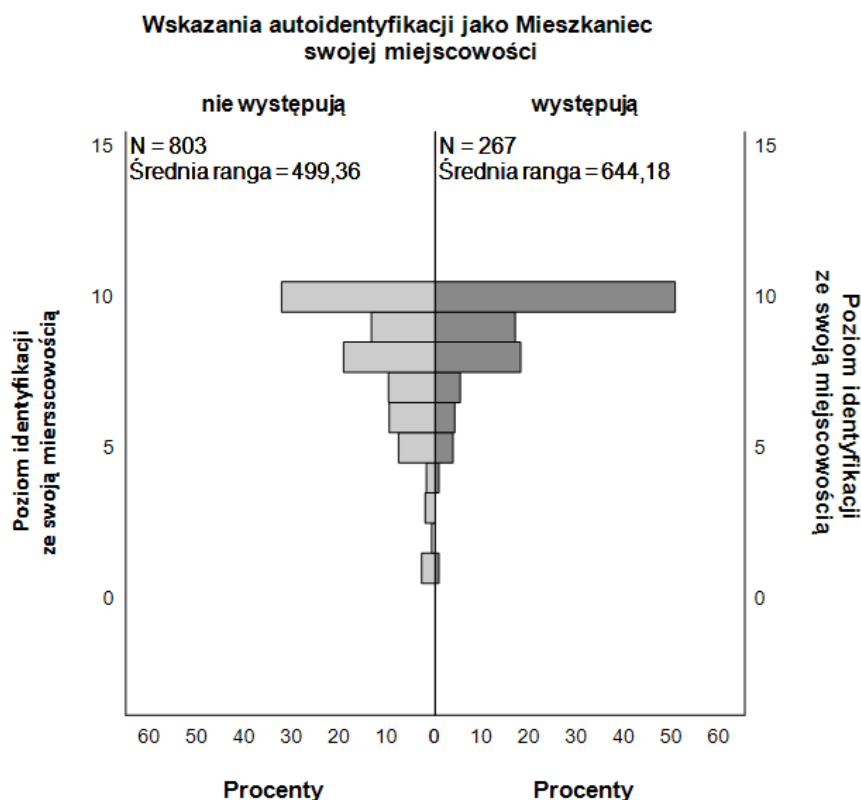
Analizowana zmienna	Wskazania autoidentyfikacji jako mieszkaniec swojej miejscowości		N	Średnia ranga	Suma rang
	występują	nie występują			
Poziom identyfikacji ze swoją miejscowością	występują	nie występują	267	644,18	171997,00
			803	499,36	400988,00
	Ogółem		1070		

Miary związku		Poziom identyfikacji ze swoją miejscowością
U Manna-Whitneya		78182,000
W Wilcoxona		400988,000
Z		-6,848
Istotność asymptotyczna (dwustronna)		<0,001

Źródło: badanie własne STS

Wykres 47. Poziom identyfikacji z miejscowościami, w których żyją ze względu na występowanie autoidentyfikacji jako mieszkańcy swoich miejscowości

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy istotności różnicy między wskazującymi i niewskazującymi autoidentyfikacji jako mieszkańcy swoich miejscowości, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny wyniku testu: **$Z(n = 1070) = -6,848; p < 0,001$** . Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami zmiennej *wskazania autoidentyfikacji jako mieszkańcy swoich miejscowości* (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu.

3.3.2.1. Cechy społeczno-demograficzne Zachodniopomorzan deklarujących silną identyfikację z Polską

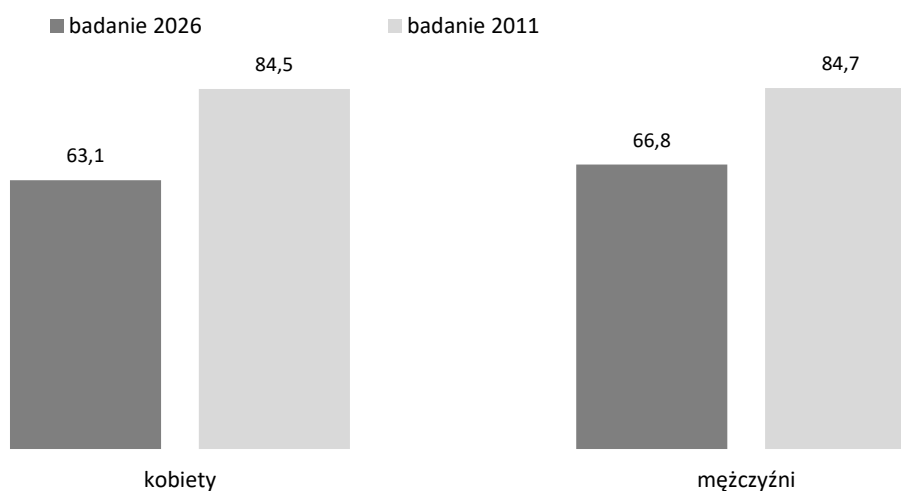
Bardzo wysoki poziom poczucia związania z Polską zadeklarowało 64,8% respondentów, w 2011 roku było to 84,6%. Dane dotyczące rozkładu tych deklaracji według płci zawiera poniższe zestawienie oraz wykres.

Tabela 64. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg płci

	Częstości	Procenty
kobiety	351	63,1
mężczyźni	342	66,8

Źródło: badanie własne STS

Wykres 48. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg płci

Dane 2026 wyrażone w procentach [n kobiety = 556 = 100%; n mężczyźni = 512 = 100%]
 Dane 2011 wyrażone w procentach, nie zostały podane podstawy procentowania.

Źródło: badanie własne STS

Jak widać, bardzo wysoki poziom związania z Polską zadeklarowało 63,1% spośród wszystkich 556 kobiet uczestniczących w badaniu, wśród mężczyzn udział ten był o 3,7 pp. większy. W badaniu z 2011 roku różnica ta była jeszcze mniejsza, jednak udziały osób deklarujących bardzo wysokie związanie z Polską były wyższe przeciętnie o 19,8 punktów procentowych.

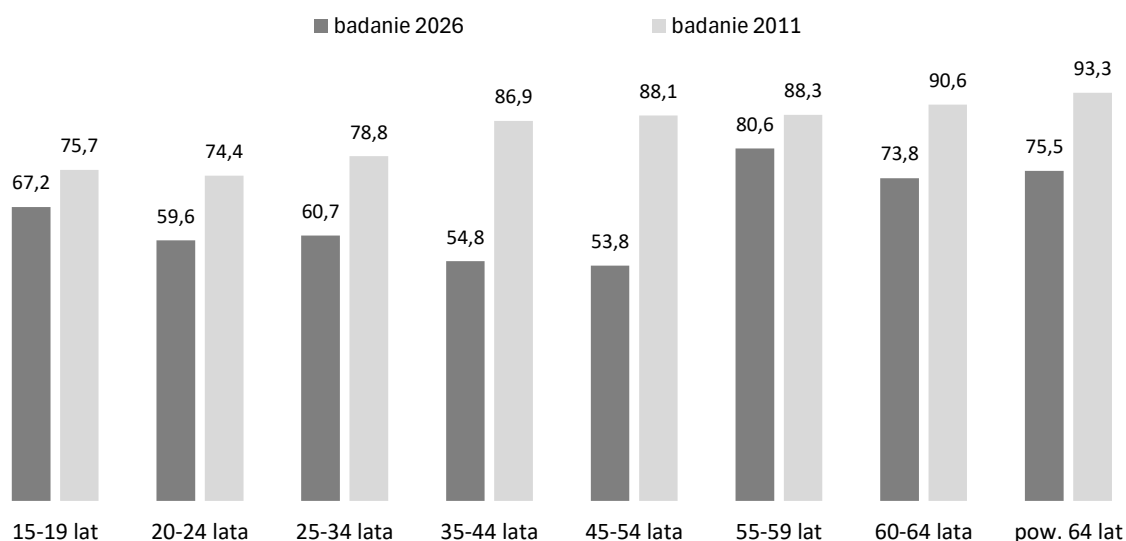
Można również zauważyć, że najwyższym poziomem odczuwanego związania z Polską charakteryzują się Zachodniopomorzanie w wieku 55 lat i więcej, wśród których najczęściej wysoki poziom przywiązania do polskości deklarują osoby w drugiej połowie swoich lat pięćdziesiątych (80,6%). Ilustrują to dane zawarte w poniższej tabeli oraz wykres.

Tabela 65. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg wieku

	Częstości	Procenty
15-19 lat	45	67,2
20-24 lata	34	59,6
25-34 lata	85	60,7
35-44 lata	109	54,8
45-54 lata	100	53,8
55-59 lat	58	80,6
60-64 lata	59	73,8
pow. 64 lat	203	75,5

Źródło: badanie własne STS

Wykres 49. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg wieku

Dane 2026 wyrażone w procentach [n₁₅₋₁₉ = 67 = 100%; n₂₀₋₂₄ = 57 = 100%; n₂₅₋₃₄ = 140 = 100%; n₃₅₋₄₄ = 199 = 100%; n₄₅₋₅₄ = 186 = 100%; n₅₅₋₅₉ = 168 = 100%; n₆₀₋₆₄ = 80 = 100%; n_{pow. 64 lat} = 269 = 100%]

Dane 2011 wyrażone w procentach, nie zostały podane podstawy procentowania.

Źródło: badanie własne STS

Należy dodać, że udziały deklaracji bardzo wysokiego poziomu związania z Polską rosną wraz z wiekiem podobnie jak w badaniu z 2011 roku, jednakże podówczas wartości te były wyższe średnio o 18,8 pp.

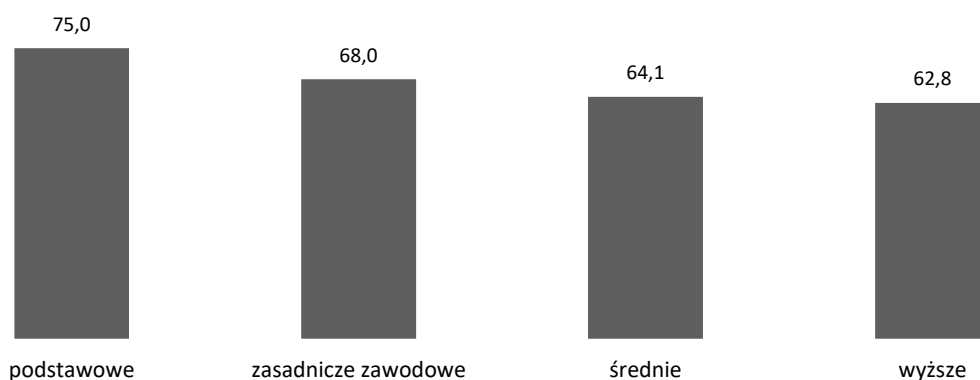
Ciekawy obraz wyłania się z zestawiania deklaracji najwyższego stopnia związania z Polską oraz poziomu wykształcenia respondentów. Okazuje się bowiem, że udziały osób deklarujących bardzo wysoki poziom poczucia przywiązania do Polskości maleją wraz z wykształceniem. Jeżeli co trzeci uczestnik badania z wykształceniem podstawowym czuje się związany z Polską w bardzo wysokim stopniu, to wśród osób mogących pochwalić się dyplomem wyższej uczelni udział ten jest o 12,2 pp. niższy. Dane dotyczące tego zagadnienia znajdują się w poniższej tabeli oraz w następującym po niej wykresie.

Tabela 66. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg poziomu wykształcenia

	Częstości	Procenty
podstawowe	39	75,0
zasadnicze zawodowe	115	68,0
średnie	288	64,1
wyższe	251	62,8

Źródło: badanie własne STS

Wykres 50. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg poziomu wykształcenia

Dane wyrażone w procentach [n podstawowe = 52 = 100%; n zas. zawodowe = 169 = 100%; n średnie = 449 = 100%; n wyższe = 400 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Zaobserwowana sytuacja jest odmienna od tego, co zostało opisane przez autorów badania z 2011. Wtedy najwyższe udziały osób silnie identyfikujących się z Polską wystąpiły wśród posiadających wykształcenie pomaturalne – 92,1%) oraz wyższe – 88,7%), najniższy zaś wśród wykształconych na poziomie gimnazjalnym – 72,9%.

Poniższe dwie pary tabel i wykresów przedstawiają udziały osób deklarujących bardzo wysoki poziom związania z Polską zestawione ze zmiennymi zakorzenienia. Są to zmienne nieobecne w badaniu z 2011 r.

Tabela 67. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg *genezy zachodniopomorskiej tożsamości*

	Częstości	Procenty
od urodzenia	541	62,8
z osiedlenia	152	72,7

Źródło: badanie własne STS

Wykres 51. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg *genezy zachodniopomorskiej tożsamości*

Dane wyrażone w procentach [n z osiedlenia = 209 = 100%; n od urodzenia = 861 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Mieszkańcy Zachodniego Pomorza urodzeni w regionie rzadziej deklarują bardzo wysoki poziom związania z Polską. Udziały takich deklaracji są w tej kategorii Zachodniopomorzan niemal o dziesięć punktów (9,9 pp.) wyższe, niż wśród osób mieszkających w regionie „z osiedlenia”.

Tabela 68. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg *zachodniopomorskich korzeni w rodzinie*

	Częstości	Procenty
nieposiadający rodzinnych korzeni	231	65,3
posiadający rodzinne korzenie	462	64,5

Źródło: badanie własne STS

Wykres 52. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg zachodniopomorskich korzeni w rodzinie

Dane wyrażone w procentach [n posiadający rodzinne korzenie = 716 = 100%; n nieposiadający rodzinnych korzeni = 354 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Wyraźnie mniejsza różnica udziałów deklaracji bardzo wysokiego związku z Polską (0,8 pp.) występuje między osobami posiadającymi *zachodniopomorskie korzenie w rodzinie* oraz tymi, które ich nie mają. Można jednak – podobnie jak w przypadku *genezy zachodniopomorskiej tożsamości* – zauważyć, że osoby niezakorzenione w regionie częściej niż osoby zakorzenione deklarują bardzo wysoki stopień swego przywiązania do Polski.

3.3.2.2. Cechy społeczno-demograficzne Zachodniopomorzan deklarujących silną identyfikację z miejscowością swojego zamieszkania

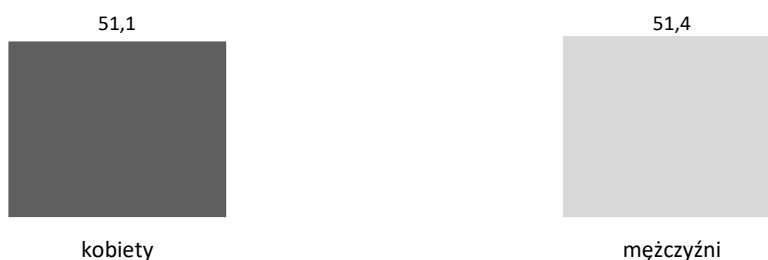
51,12% uczestników badania zadeklarowało bardzo wysoki poziom związania z własną miejscowością zamieszkania, w 2011 roku było to 64,5%. Praktycznie po równo rozłożyły się tu udziały kobiet i mężczyzn. Pokazuje to poniższe zestawienie oraz ilustrujący je wykres.

Tabela 69. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg płci

	Częstości	Procenty
kobiety	284	51,1
mężczyźni	263	51,4

Źródło: badanie własne STS

Wykres 53. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg płci

Dane wyrażone w procentach [n_{kobiety} = 556 = 100%; n_{mężczyźni} = 512 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W interesujący sposób rozkładają się udziały Zachodniopomorzan deklarujących bardzo wysoki poziom związania ze swoją miejscowością według wieku. Dane w tym zakresie zawiera poniższa tabela.

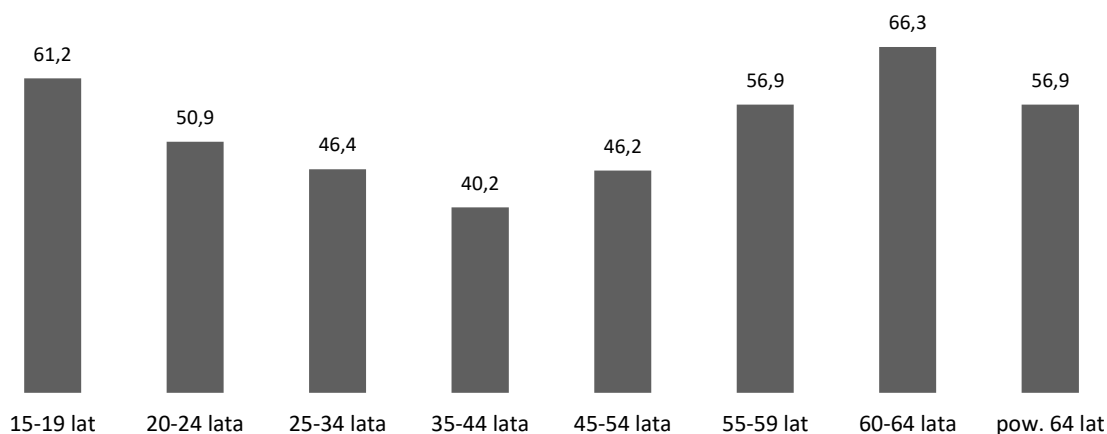
Tabela 70. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg wieku

	Częstości	Procenty
15-19 lat	41	61,2
20-24 lata	29	50,9
25-34 lata	65	46,4
35-44 lata	80	40,2
45-54 lata	86	46,2
55-59 lat	41	56,9
60-64 lata	53	66,3
pow. 64 lat	153	56,9

Źródło: badanie własne STS

Najwyższe udziały osób silnie związanych ze swoją miejscowością można zauważyć w kategoriach wiekowych 15-19 lat (61,2%) oraz 60-64 lata (66,3%). Najmniej takich osób jest wśród Zachodniopomorzan w wieku 35-44 lata. Jedynie możliwa do porównania, ze względu na nieczytelność danych w raporcie z 2011 roku jest kategoria wiekowa 20-24 lata, w której w porównaniu z aktualnymi wynikami nastąpił spadek o 19,5 pp. Omawiany rozkład widnieje na poniższym wykresie.

Wykres 54. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg wieku

Dane wyrażone w procentach [n₁₅₋₁₉ = 67 = 100%; n₂₀₋₂₄ = 57 = 100%; n₂₅₋₃₄ = 140 = 100%; n₃₅₋₄₄ = 199 = 100%; n₄₅₋₅₄ = 186 = 100%; n₅₅₋₅₉ = 168 = 100%; n₆₀₋₆₄ = 80 = 100%; n_{pow. 64 lat} = 269 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Wysoki stopień poczucia związania z własną miejscowością został poddany analizie również pod kontem poziomu wykształcenia uczestników badania. Dane w tym zakresie zawiera poniższa tabela.

Tabela 71. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg poziomu wykształcenia

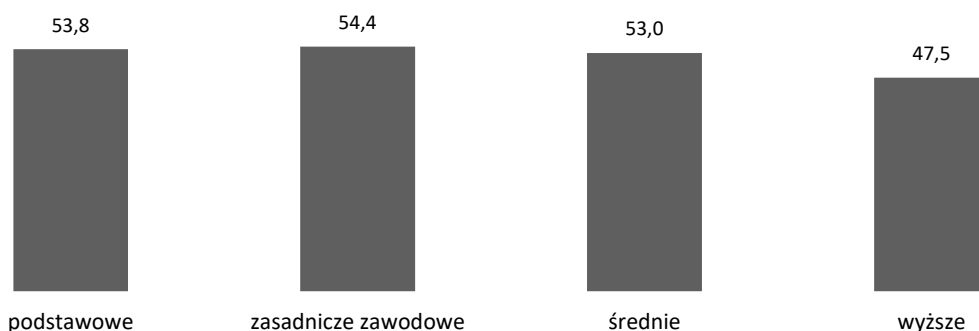
	Częstości	Procenty
podstawowe	28	53,8
zasadnicze zawodowe	92	54,4
średnie	238	53,0
wyższe	190	47,5

Źródło: badanie własne STS

Podobnie do tego, co zaobserwowano w badaniu z roku 2011, najwyższy udział osób deklarujących silne związanie z własną miejscowością jest w niższych dywizjach wykształcenia,

po czym udziały te maleją. Znaczące są jednak różnice w wartościach tych udziałów. O ile w 2011 r. deklarujących silne przywiązanie wśród osób z wykształceniem podstawowym było 87,2%, to obecnie udział ten jest o 33,4 pp. niższy, Podobnie jeżeli chodzi o osoby z wykształceniem wyższym, w 2011 roku było to 70,2%, w obecnym badaniu jest to 47,5%, czyli różnica wynosi 22,7 pp. Omawiane zagadnienie ilustruje poniższy wykres.

Wykres 55. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg poziomu wykształcenia

Dane wyrażone w procentach [n_{podstawowe} = 52 = 100%; n_{zas. zawodowe} = 169 = 100%; n_{średnie} = 449 = 100%; n_{wyższe} = 400 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W dalszej kolejności deklaracje silnego związania z własną miejscowością zostały zestawione ze zmienną *geneza zachodniopomorskiej tożsamości*. Dane wynikowe przeprowadzonej analizy zawiera poniższa tabela.

Tabela 72. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg genezy zachodniopomorskiej tożsamości

	Częstości	Procenty
od urodzenia	463	53,8
z osiedlenia	85	40,7

Źródło: badanie własne STS

Mieszkańcy urodzeni na Pomorzu Zachodnim częściej niż ci, którzy osiedlili się tu, deklarują poczucie silnego związania z własną miejscowością. Różnica jest wyraźna, wynosi 13,7 pp. Ilustruje to poniższy wykres.

Wykres 56. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg genезy zachodniopomorskiej tożsamości

Dane wyrażone w procentach [n z osiedlenia = 209 = 100%; n od urodzenia = 861 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Podobnie jest jeżeli wziąć pod uwagę zmienną *zachodniopomorskie korzenie w rodzinie*. Częściej silne przywiązanie do swych miejscowości deklarują ci, którzy zachodniopomorskie korzenie w rodzinach mają, niż pozostali. Różnica wynosi 6,5 pp., a dane w tym zakresie zawarte zostały w poniższym zestawieniu oraz zilustrowane następującym po nim wykresem.

Tabela 73. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg zachodniopomorskich korzeni w rodzinie

	Częstości	Procenty
nieposiadający rodzinnych korzeni	166	46,9
posiadający rodzinne korzenie	382	53,4

Źródło: badanie własne STS

Wykres 57. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg zachodniopomorskich korzeni w rodzinie

Dane wyrażone w procentach [n posiadający rodzinne korzenie = 716 = 100%; n nieposiadający rodzinnych korzeni = 354 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

3.3.2.3. Cechy społeczno-demograficzne Zachodniopomorzan deklarujących silną identyfikację z regionem

48,9% uczestników badania, zapytanych o poziom przywiązania do regionu zachodniopomorskiego, zadeklarowało iż jest on bardzo wysoki. Nieco częściej (3,6 pp.) były to kobiety. Podobnie sytuacja wyglądała w badaniu z 2011 roku, gdzie 67,0% deklarowało silną identyfikację z województwem, wśród mężczyzn było to 61,9%.

Dane ilustrujące rozkładu tych deklaracji wg płci zawiera poniższa tabela oraz następujący po niej wykres.

Tabela 74. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim, wg płci

	Częstości	Procenty
kobiety	282	50,7
mężczyźni	241	47,1

Źródło: badanie własne STS

Wykres 58. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z regionem, wg płci

Dane wyrażone w procentach [n kobiety = 556 = 100%; n mężczyźni = 512 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

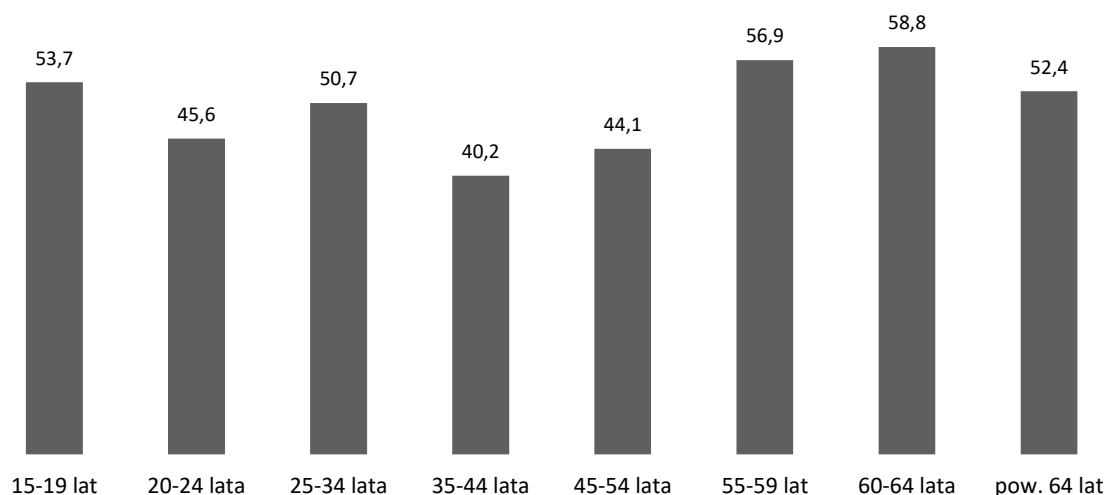
Interesująco przedstawiają się wyniki analizy deklaracji silnego poczucia związania z regionem w połączeniu z wiekiem. Dane w tym zakresie zawiera poniższa tabela oraz następujący po niej wykres.

Tabela 75. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim, wg wieku

	Częstości	Procenty
15-19 lat	36	53,7
20-24 lata	26	45,6
25-34 lata	71	50,7
35-44 lata	80	40,2
45-54 lata	82	44,1
55-59 lat	41	56,9
60-64 lata	47	58,8
pow. 64 lat	141	52,4

Źródło: badanie własne STS

Wykres 59. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z regionem, wg wieku

Dane wyrażone w procentach [n₁₅₋₁₉ = 67 = 100%; n₂₀₋₂₄ = 57 = 100%; n₂₅₋₃₄ = 140 = 100%; n₃₅₋₄₄ = 199 = 100%; n₄₅₋₅₄ = 186 = 100%; n₅₅₋₅₉ = 168 = 100%; n₆₀₋₆₄ = 80 = 100%; n_{pow. 64 lat} = 269 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Wyniki badania z 2011 roku pokazały, iż starsi Zachodniopomorzanie częściej niż młodszy deklaruje silną identyfikację z regionem. Wśród osób w kategorii wiekowej 20-24 lata było to 52,0%, natomiast wśród osób powyżej sześćdziesiątego roku życia udział ten wyniósł 73,7%.

W niniejszym badaniu jest nieco inaczej: wśród osób w wieku od 20 do 24 lat deklaruje silne związanie z regionem stanowią 45,6%, natomiast łącząc kategorie wiekowe osób w wieku sześćdziesięciu i więcej lat, udział ten wynosi 53,9%.

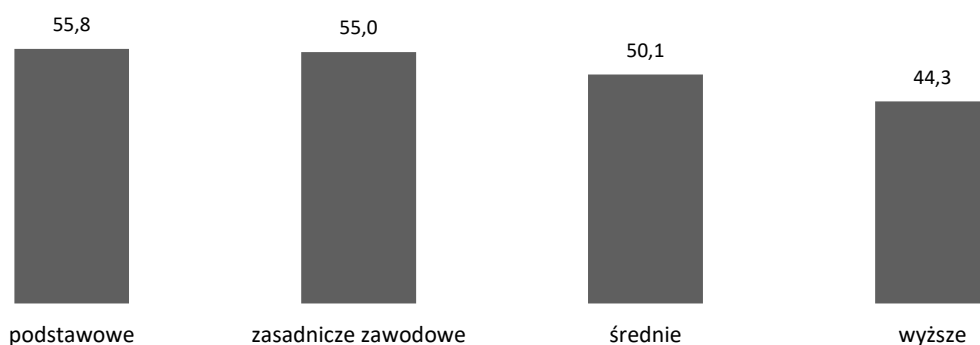
Dane w zakresie poziomu wykształcenia osób deklarujących wysoki poziom poczucia zawiązania z zachodnim Pomorzem zawiera poniższa tabela o raz ilustrujący ją wykres poniżej.

Tabela 76. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z regionem, wg poziomu wykształcenia

	Częstości	Procenty
podstawowe	29	55,8
zasadnicze zawodowe	93	55,0
średnie	225	50,1
wyższe	177	44,3

Źródło: badanie własne STS

Wykres 60. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z regionem, wg poziomu wykształcenia

Dane wyrażone w procentach [n_{podstawowe} = 52 = 100%; n_{zas. zawodowe} = 169 = 100%; n_{średnie} = 449 = 100%; n_{wyższe} = 400 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Podobnie jak to miało miejsce w przypadku analizowanych wcześniej: poczucia silnego przywiązania do Polski oraz do własnej miejscowości, także w tym przypadku udziały maleją wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia ankietowanych. Interesujące jest natomiast porównanie z wynikami z 2011 roku. Jeżeli bowiem aktualnie wśród osób z wykształceniem podstawowym udział deklarujących silne przywiązanie do województwa wynosi 55,8%, to w 2011 roku przybrał on wartość 78,2%. Wśród osób z wykształceniem wyższym było to 56,2%, a aktualnie jest o 11,9 pp. mniej.

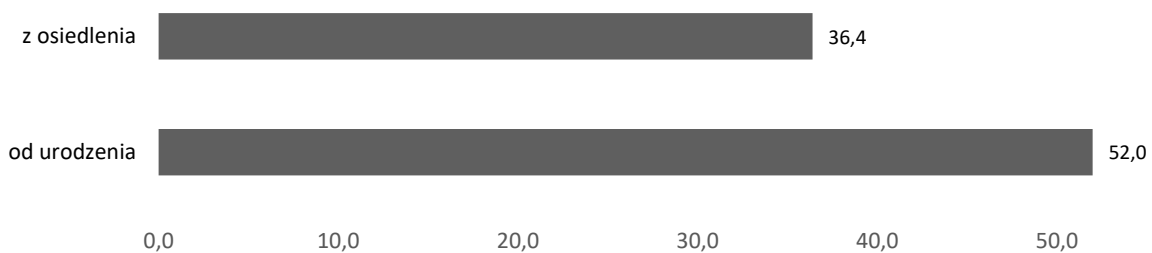
Podobnie jak w przypadku deklaracji przywiązania do własnej miejscowości, również poczucie związania z regionem częściej deklarują osoby urodzone na Pomorzu Zachodnim. Różnica między udziałem Zachodniopomorzan „z urodzenia” a tymi, którzy tu napłynęli wynosi w tej kategorii wynosi 15,6 pp. Dane w omawianym zakresie zawiera poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 77. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim, wg genezy zachodniopomorskiej tożsamości

	Częstości	Procenty
od urodzenia	448	52,0
z osiedlenia	76	36,4

Źródło: badanie własne STS

Wykres 61. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z regionem, wg genezy zachodniopomorskiej tożsamości

Dane wyrażone w procentach [n z osiedlenia = 209 = 100%; n od urodzenia = 861 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Niewiele inaczej jest, jeżeli spojrzeć na zmienną *zachodniopomorskie korzenie w rodzinie*. Również tutaj liczniej reprezentowani wśród deklarujących silne poczucie związania z regionem są Zachodniopomorzanie zakorzenieni. Ci którzy mają zachodniopomorskie korzenie w rodzinach deklarują silne związanie z regionem częściej od tych, którym zachodniopomorskich korzeni rodzinnych brak. Różnica jest jednak mniejsza niż w przypadku *genezy zachodniopomorskiej tożsamości*, wynosi 4 pp. Dane dotyczące omawianego zagadnienia zawiera poniższe zestawienie oraz ilustrujący je wykres.

Tabela 78. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim, wg zachodniopomorskich korzeni w rodzinie

	Częstości	Procenty
nieposiadający rodzinnych korzeni	164	46,3
posiadający rodzinne korzenie	360	50,3

Źródło: badanie własne STS

Wykres 62. Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z regionem, wg zachodniopomorskich korzeni w rodzinie

Dane wyrażone w procentach [n posiadający rodzinne korzenie = 716 = 100%; n nieposiadający rodzinnych korzeni = 354 = 100%]

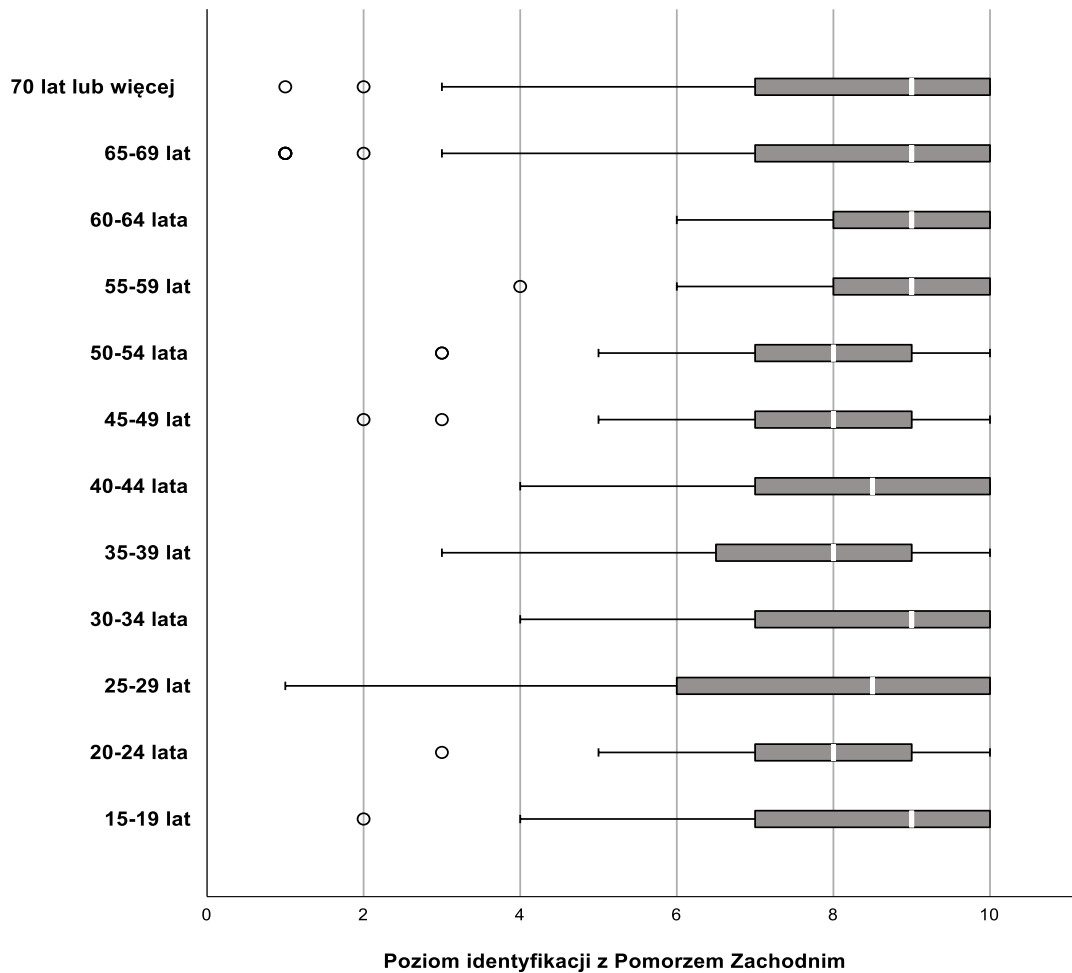
Źródło: badanie własne STS

3.3.2.4. Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na cechy społeczno-demograficzne oraz zmienne zakorzenienia

W analizie poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim, ze względu na płeć Zachodniopomorzan, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi, a zatem można stwierdzić, że nie ma między nimi istotnego statystycznie związku. Zapis formalny: $Z (n = 1068) = -0,981; p = 0,327 (ni)$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami płci Zachodniopomorzan nie może być traktowana jako podstawa do uogólnień na całą populację. Kobiety nie różnią się od mężczyzn pod względem poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim.

Bardzo interesujący obraz analizy poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na wiek Zachodniopomorzan, ujawniają wyniki zastosowanego testu istotności różnic.

Wykres 63. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim, ze względu na wiek uczestników badania

Źródło: badanie własne STS

Tabela 79. Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem Zachodniopomorzan i poziomem ważności ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim

Analizowana zmienna	Płeć uczniów	N	Średnia ranga
Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim	15-19 lat	67	562,61
	20-24 lata	57	523,06
	25-29 lat	48	521,49
	30-34 lata	92	555,49
	35-39 lat	111	448,60
	40-44 lata	88	552,64
	45-49 lat	90	471,52
	50-54 lata	96	499,01
	55-59 lat	72	602,69
	60-64 lata	80	608,73
	65-69 lat	165	546,47
	70 lat lub więcej	104	560,67
	Ogółem		1070

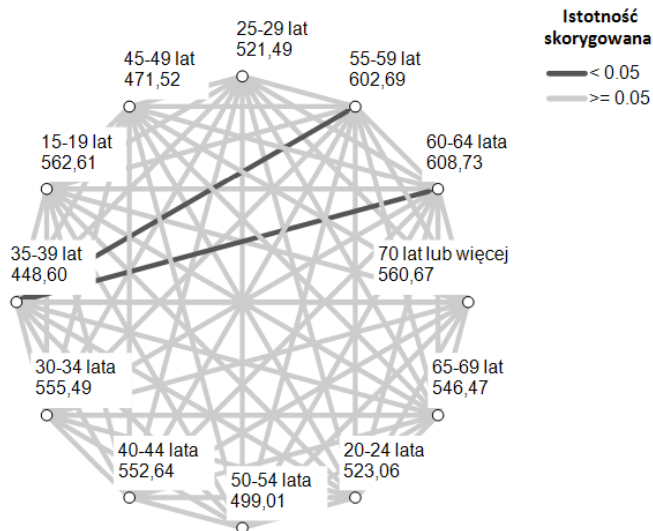
Wartości testów

Miary związku	Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim
H Kruskala-Wallisa	25,390
df	11
Istotność asymptotyczna	0,008

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na wiek Zachodniopomorzan, empiryczny poziom istotności testu H, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: $H(n = 1070, df = 11) = 25,390; p = 0,008$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem 99,2% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 64. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim w kategorii wieku uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, można dostrzec dwie wyraźne różnice między kategoriami wieku uczestników badania. Różnice te tworzą kategorie: 60-64 lata (najwyższa średnia ranga poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim) oraz 55-59 (druga pod względem wielkości średniej rangi poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim), pozostające na istotnym statystycznie poziomie różne od kategorii 35-39 lat (najniższa średnia ranga poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim).

Interesująco przedstawiają się wyniki analizowanego poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na zmienne charakteryzujące rodzaje miejsc zamieszkania Zachodniopomorzan: *rodzaje miejscowości zamieszkania (wieś vs miasto)* oraz *duże miasta zamieszkania (Szczecin vs Koszalin)*. Podobnie jak w przypadku płci, w analizie poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim, ze względu na pierwszą zmienną, empiryczny poziom istotności testu świadczy o tym, że nie został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między rodzajem miejscowości zamieszkania, a zatem można stwierdzić, że nie ma między nimi istotnego statystycznie związku. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku poziomu ważności identyfikacji jako Polak z rodzajami miejscowości zamieszkania (*wieś – miasto*): $Z(n = 1070) = -0,265$ $p = 0,791$ (ni).

Z kolei analiza poziomu identyfikacji z regionem, ze względu na drugą zmienną – *duże miasta zamieszkania (Szczecin vs Koszalin)*, ujawnia istotną statystycznie odmienną między jej kategoriami. Poniższe zestawienia prezentują szczegóły zastosowanego testu istotności.

Tabela 80. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Pomorzem Zachodnim i zamieszkiwaniem w dużych miastach Pomorza Zachodniego

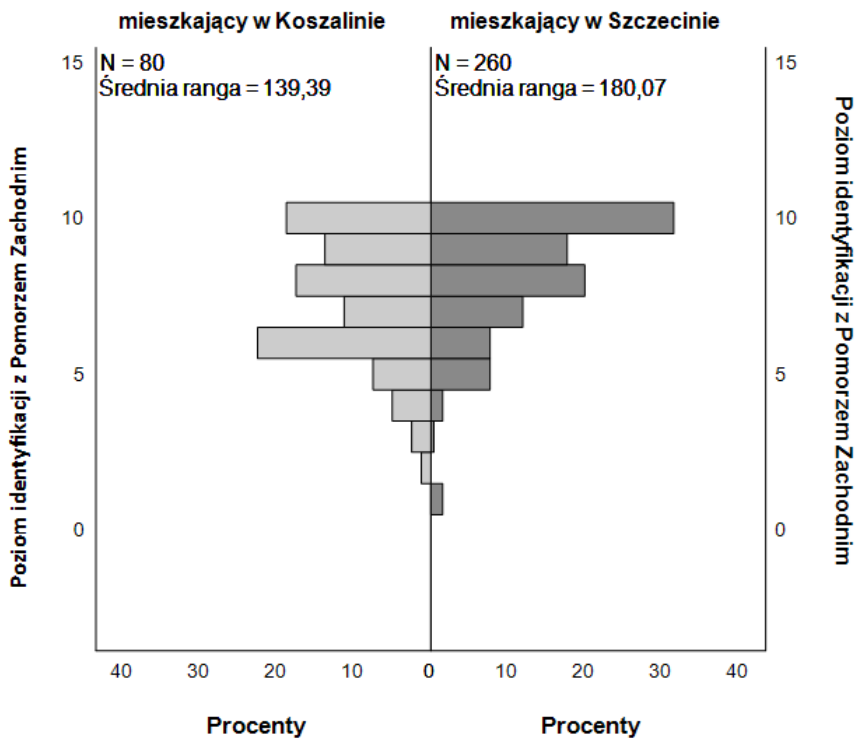
Analizowana zmienna	Zamieszkiwanie w dużych miastach Pomorza Zachodniego	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim	mieszkający w Koszalinie	80	139,39	11151,50
	mieszkający w Szczecinie	260	180,07	46818,50
	Ogółem	340		

Wartości testów

Miary związku	poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim
U Manna-Whitneya	7911,500
W Wilcoxona	11151,500
Z	-3,301
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	<0,001

Źródło: badanie własne STS

Wykres 65. Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na zamieszkiwanie w dużych miastach Pomorza Zachodniego

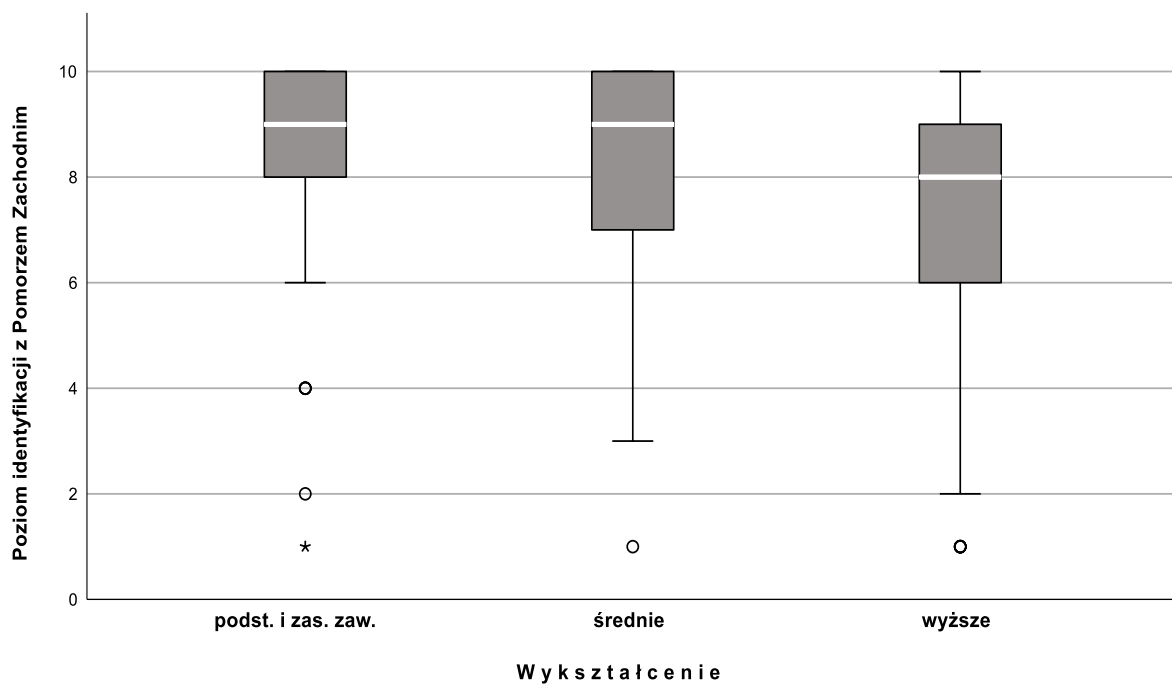
Źródło: badanie własne STS

W analizie poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim, ze względu na zamieszkiwanie w dużych miastach Pomorza Zachodniego, empiryczny poziom istotności testu

Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny zastosowanego testu: $Z(n = 340) = 3,303; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między uczestnikami zamieszkującymi Koszalin i Szczecin, pod względem poziomu ich identyfikacji z regionem (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Jak wynika z porównania średnich rang badanej zmiennej zależnej, Szczecinianie o wiele bardziej identyfikują się z Pomorzem Zachodnim niż Koszalinianie.

Podobnie test zmiennej *Wykształcenie* wykazuje istotne różnice między jej kategoriami. Poniższe zestawienia prezentują szczegóły zastosowanego testu istotności.

Wykres 66. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim, ze względu na wykształcenie Uczestników badania

Źródło: badanie własne STS

Tabela 81. Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wykształceniem Zachodniopomorzan i poziomem ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim

Analizowana zmienna	Wykształcenie	N	Średnia ranga
Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim	podst. i zas. zaw.	221	583,27
	średnie	449	558,06
	wyższe	400	483,78
	Ogółem	1070	

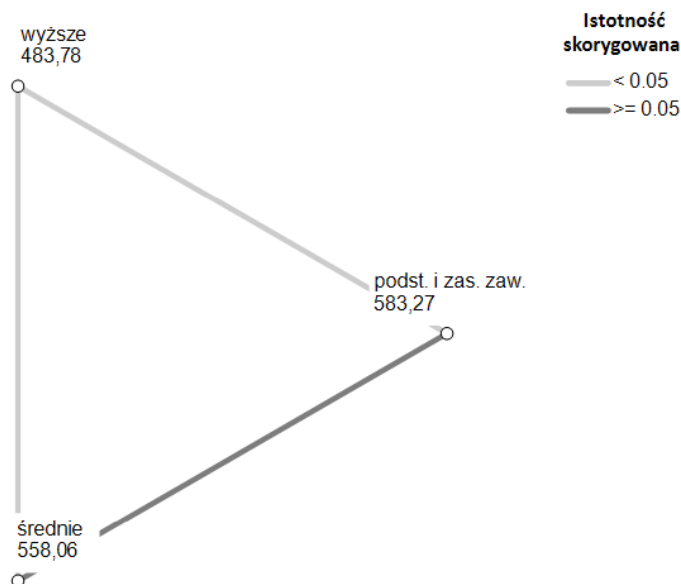
Wartości testów

Miary związku	Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim
H Kruskala-Wallisa	19,864
df	2
Istotność asymptotyczna	<0,001

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na wykształcenia Zachodniopomorzan, empiryczny poziom istotności testu H, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej o braku związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: $H(n = 1070, df = 2) = 19,864; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między kategoriami wykształcenia Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość Regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 67. Obraz relacji między kategoriami wykształcenia Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z regionem w kategorii wykształcenia uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, można dostrzec dwie wyraźne różnice między kategoriami wykształcenia uczestników badania. Różnice te tworzą kategorie: *wykształcenie wyższe* (najniższa średnia ranga poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim) oraz *wykształcenie średnie*, a także *wykształcenie wyższe* oraz *wykształcenie podstawowe i zasadnicze zawodowe* (najwyższa średnia ranga poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim).²⁵ Jak wynika z zestawienia, poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim maleje liniowo wraz z poziomem wykształcenia Zachodniopomorzan (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana: -0,133, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, ujemnym związkiem o stosunkowo małej sile).

²⁵ Obydwie kategorie zostały zagregowane ze względu na znaczącą dysproporcję ich udziałów w stosunku do kategorii: *wykształcenie wyższe* i *wykształcenie średnie*.

Bardzo interesująco przedstawiają się wyniki analizy badania autoidentyfikacji z perspektywy zmiennych zakorzenienia: *Geneza zachodniopomorskiej tożsamości (Zachodniopomorzanie od urodzenia vs z osiedlenia)* oraz *Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim (występują vs nie występują)*. Wyniki przeprowadzonej analizy stanowią podstawę dla odpowiedzi na dwa pytania problemu badawczego:

Problem 14. *Jaki jest poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości mieszkańców regionu?*

Problem 15. *Czy zachodzi związek między tożsamością regionalną a zachodniopomorskimi korzeniami w rodzinach mieszkańców regionu?*

Poniższe zestawienia prezentują obraz specyfiki stosunku do polskości ze względu na pierwszą zmienną.

Tabela 82. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Pomorzem Zachodnim i genezą zachodniopomorskiej tożsamości

Analizowana zmienna	Geneza zachodniopomorskiej tożsamości	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim	od urodzenia	861	557,85	480310,50
	z osiedlenia	209	443,42	92674,50
	Ogółem	1070		

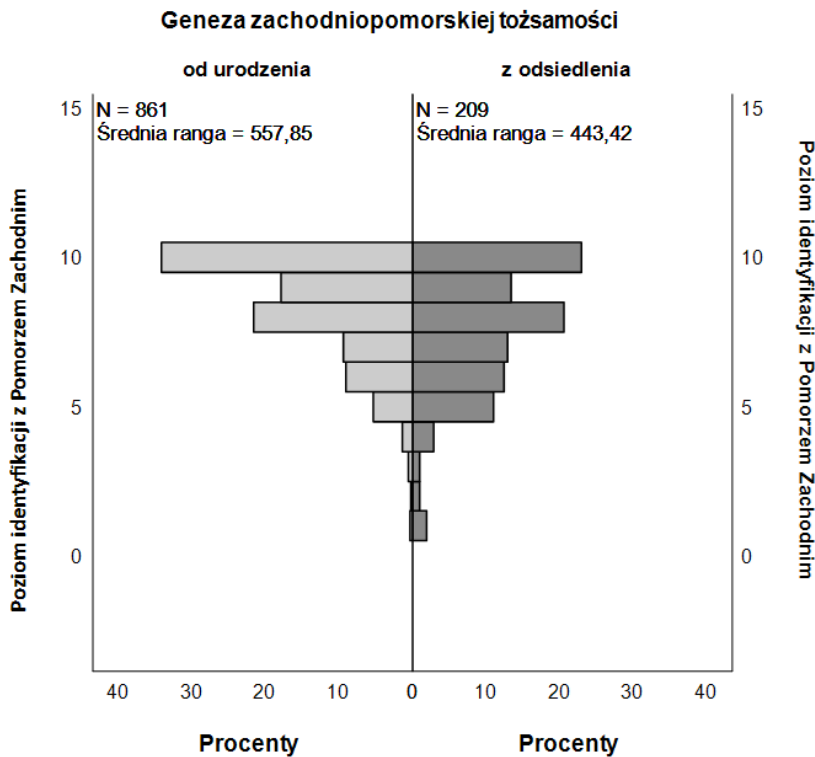
Wartości testów

Miary związku	poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim
U Manna-Whitneya	70729,500
W Wilcoxona	92674,500
Z	-4,926
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	<0,001

Źródło: badanie własne STS

W analizie poziomu identyfikacji z regionem, ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: **Z (n = 1070) = -4,926; p < 0,001**. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między Zachodniopomorzanami z urodzenia i z osiedlenia, pod względem poziomu ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Dodatkowych informacji dostarcza poniższy wykres.

Wykres 68. Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z porównania średnich rang badanej zmiennej zależnej, rodowici mieszkańcy Pomorza Zachodniego, deklarują wyraźnie wyższy, niż Zachodniopomorzanie osiedleni, poziom identyfikacji z regionem.

Analiza poziomu identyfikacji z regionem, ze względu na drugą ze zmiennych zakorzenienia – *Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, również wykazuje istotne różnice między kategoriami posiadający i nieposiadający korzeni rodzinnych na Pomorzu Zachodnim.

Tabela 83. Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Pomorzem Zachodnim i rodzinnymi korzeniami na Pomorzu Zachodnim

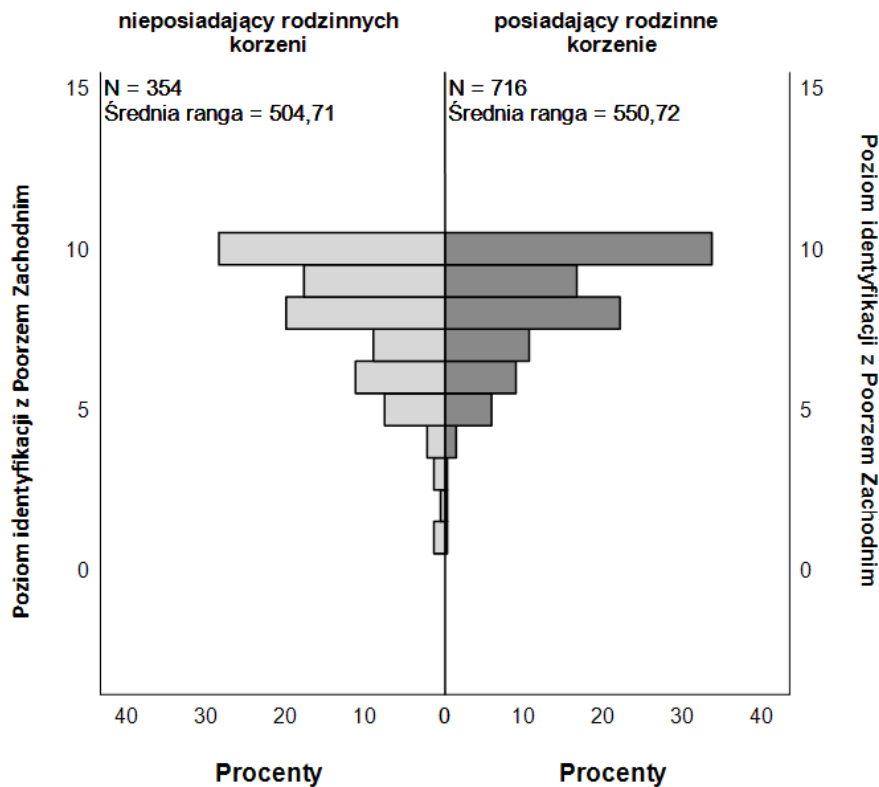
Analizowana zmienna	Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim	N	Średnia ranga	Suma rang
poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim	nieposiadający rodzinnych korzeni	354	504,71	178667,00
	posiadający rodzinne korzenie	716	550,72	394318,00
	Ogółem	1070		

Wartości testów

Miary związku	poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim
U Manna-Whitneya	115832,000
W Wilcoxon	178667,000
Z	-2,351
Istotność asymptotyczna (dwustronna)	0,019

Źródło: badanie własne STS

Wykres 69. Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Źródło: badanie własne STS

W analizie poziomu identyfikacji z regionem, ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim, empiryczny poziom istotności testu Z, świadczy o tym, że został spełniony warunek odrzucenia hipotezy zerowej, głoszącej brak istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: $Z (n = 1070) = -2,351; p = 0,019$. Innymi słowy, zaobserwowana w próbie różnica między uczestnikami nieposiadającymi a posiadającymi rodzinne korzenie w regionie, pod względem poziomu ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim (w powyższym zestawieniu – różnica średnich rang) jest istotna statystycznie, a tym samym może być uogólniona – z prawdopodobieństwem 98,1% – na całą zbiorowość regionu. Jak wynika z porównania średnich rang badanej zmiennej zależnej, Zachodniopomorzanie posiadający rodzinne korzenie w regionie, przejawiają wyraźnie wyższy poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim, niż mieszkańcy nieposiadający w nim rodzinnych korzeni.

3.3.2.5. Inne wskaźniki związku Zachodniopomorzan z regionem

Zmiany w postawach migracyjnych mieszkańców województwa zachodniopomorskiego (2011-2026)

Kolejnym zagadnieniem, które było poddane analizie jakościowej była analiza porównawcza postaw migracyjnych (chęci pozostania lub wyjazdu) oraz motywacji z nimi związanych. Tak, jak poprzednio, podstawą porównania były wyniki badania 2011 i 2026 roku. W badaniu z 2026 roku udział wzięło 1070 respondentów. Większość z nich (75,9%, czyli 812 osób) zadeklarowała chęć pozostania w regionie, natomiast 24,1% (258 osób) wyraziło chęć wyjazdu. Dla porównania, w 2011 roku wskazano 1191 motywów pozostania przez 1066 badanych. Zestawienie tych dwóch perspektyw czasowych pozwala na uchwycenie dynamiki zmian społecznych, ekonomicznych oraz tożsamościowych na przestrzeni 15 lat.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie najczęściej wskazywanych powodów, dla których badani zamierzają pozostać na terenie województwa. Wyniki zostały zaprezentowane jako odsetek badanych w danej grupie (w 2011 r. badani mogli podać więcej niż jeden powód, w 2026 r. pogrupowano dominujące odpowiedzi tematycznie).

Tabela 84. Motywy pozostania w regionie w badaniach z 2011 i 2026 roku

Motywy pozostania	2011 (% informatorów)	2026 (% informatorów)	Dynamika (kierunek zmiany)
Rodzina, dom (i rodzina)	40,7	27,0	Spadek
Przywiązanie, korzenie, pochodzenie	26,0	7,9	Silny spadek
Czuję się tutaj dobrze, podoba mi się	15,0	22,5	Wzrost
Praca	15,6	5,7	Spadek
Nie mam potrzeby wyjazdu	3,8	11,2	Wzrost
Podeszły wiek	10,6	3,1	Spadek
Brak możliwości takiego wyjazdu	4,2	0,6	Spadek
Uczę się	4,9	0,2	Spadek
Inne (w tym „nie wiem”, „bo tak”)	6,1	21,8	Wzrost

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

Najbardziej widoczną zmianą na przestrzeni 15 lat jest drastyczny spadek znaczenia czynników tożsamościowych i historyczno-rodzinnych. Odsetek osób, które pozostają w regionie ze względu na „przywiązanie, korzenie i pochodzenie” spadł z 26,0% w 2011 r. do 7,9% w 2026 r. Rola rodziny i domu jako „kotwicy” również osłabła (z 40,7% do 27,0%). Oznacza

to ewolucję charakteru więzi z regionem, przejście od głębokiego, emocjonalno-historycznego zakorzenienia (utożsamiania się z miejscem ze względu na przeszłość) do więzi o innym charakterze.

Można stwierdzić, że pozostanie na miejscu jest świadomym wyborem na podstawie satysfakcji, a nie z przymusu: znacząco wzrósł odsetek respondentów pozostających w województwie, ponieważ „*podoba im się tu i czują się dobrze*” (wzrost z 15,0% do 22,5%). Zmalała także grupa deklarująca „*brak możliwości wyjazdu*” (z 4,2% do 0,6%), przy jednoczesnym wzroście grupy osób, które po prostu „*nie mają potrzeby wyjazdu*” (z 3,8% do 11,2%). Dowodzi to, że przebywanie w województwie zachodniopomorskim coraz rzadziej traktowane jest jako konieczność czy wynik braku alternatyw. Decyzja o pozostaniu staje się afirmacją aktualnego stanu życia, podyktowaną dobrym samopoczuciem w regionie i zadowoleniem z codzienności („*jest mi tu dobrze*”, „*tu jest moje miejsce*”).

Warto odnotować trzykrotny spadek znaczenia posiadanej pracy jako głównego motywu utrzymującego w regionie (z 15,6% na 5,7%), co świadczy o zmniejszeniu roli czynników ekonomicznych (pracy). Jednocześnie w wynikach dotyczących wyjazdów w 2026 r. odsetki wskazujące wprost na brak pracy czy chęć jej poszukiwania nie dominują już w sposób tak bezwzględny, jak w 2011 roku (gdzie 45,3% wyjeżdżało w celu jej znalezienia, a 20,3% za „*lepszymi perspektywami*”). Może to sugerować stabilizację rynku pracy w regionie oraz fakt, że praca przestała być w 2026 r. kluczowym czynnikiem (zarówno zatrzymującym, jak i wypychającym), a stała się jedynie standardowym elementem życia, na tle którego wybijają się kwestie wygody, przyzwyczajenia i „dobrostanu”.

Kategoria „inne”, obejmująca w 2026 r. również zróżnicowane i trudne do jednoznacznego skategoryzowania odpowiedzi (np. „*bo tak*”, „*nie wiem*”), wzrosła z 6,1% do 21,8%. W przypadku osób planujących wyjazd w 2026 r., odpowiedź „*nie wiem*” stanowiła aż 17,1% wszystkich wskazań. Świadczy to o rosnącej niepewności, płynności planów życiowych oraz postępującej indywidualizacji motywów, które trudno ująć w sztywne ramy tradycyjnych kategorii socjologicznych.

Podsumowując tę część rozważań można stwierdzić, że zmiany, jakie zaszły w województwie zachodniopomorskim na przestrzeni badanych piętnastu lat, obrazują społeczeństwo, które przechodzi ewolucję od tradycyjnych, twardych kotwic (dom, przodkowie, przymus, poszukiwanie chleba) do postaw opartych na pragmatycznej ocenie wygody i indywidualnym zadowoleniu. Region nie jest już tak bardzo „ojcowizną”, ale stał się „*dobrym miejscem do życia*”, z którego się nie wyjeżdża, bo nie ma takiej konieczności.

3.4. Identyfikacja z miejscem zamieszkania a uczestnictwo w działaniach społecznych

Analiza zagadnień stanowiących podstawę rozwiązania trzech problemów badawczych: nr 10, 12 i nr 16.

Cel szczegółowy nr 3:

Określenie, czy i jak „tożsamość” mieszkańców województwa zachodniopomorskiego może być wykorzystana dla tworzenia, specyfikacji, realizacji i rozwoju polityki społecznej w regionie.

Problem 10:

Czy i jaki jest obecnie związek między identyfikacją z daną przestrzenią (sąsiedzką, osiedlem, dzielnicą, miastem/wsią, podregionem, etc.) a deklarowanym i faktycznym uczestnictwem w różnych działaniach podejmowanych na rzecz tej przestrzeni?

Cel szczegółowy nr 2:

Określenie czynników identyfikacji (lub braku identyfikacji) z określonymi obszarami w 2026 r. oraz zestawienie ich z czynnikami określonymi w badaniu tożsamości ROPS UMWZ z 2011 roku.

Problem 12:

Jakie są decydujące czynniki odpowiadające za kształtowanie tożsamości u młodzieży i gdzie najczęściej (w jakich miejscach) dochodzi do poruszania tematyki związanej z tożsamością?

Problem 16 – nieobecny w badaniu z 2011 roku:

Jaki jest związek między postawami wobec miejscowości zamieszkania oraz aktywnościami społecznymi mieszkańców regionu?

Jako podstawę procedury na potrzeby odpowiedzi na pytanie 10 problemu badawczego, przyjęto że przeprowadzona zostanie analiza związków między deklaracjami aktywności na rzecz wyróżnionych przestrzeni (cechujących się udziałem wskazań, umożliwiającym analizę statystyczną) oraz poziomem identyfikacji z nimi.

Pytania kwestionariusza, w oparciu o które została przeprowadzona analiza:

Poproszę Panią/Pana o określenie swojej ewentualnej aktywności społecznej, w odniesieniu do części wskazanych w poprzednim pytaniu (w pytaniu nr 6) obszarów, miejsc, sfer życia. Czy w przeciągu ostatnich kilku lat uczestniczyła/ł Pani/Pan w działaniach społecznych (akacjach, inicjatywach) na rzecz dobra wspólnego, w skali obszarów, miejsc, sfer życia, wymienionych poniżej?

Proszę ustosunkować się do kwestii aktywności społecznej w regionie oraz w przestrzeni lokalnej.

Uczestniczyłam/łem w wydarzeniach w moim regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc (np. klęski żywiołowe, strajki, pikiety, porządkowanie wspólnej przestrzeni).

Udzielam się na rzecz społeczności lokalnej.

Materiał empiryczny zgromadzony z zastosowaniem pierwszego ze wskazanych powyżej pytań kwestionariuszowych, pokazuje, że łącznie 57% respondentów zadeklarowało swoją dotychczasową aktywność na rzecz województwa zachodniopomorskiego. W tym łącznie 43,8% udzielało się co najmniej kilkakrotnie. Dane w tym zakresie zawiera poniższa tabela.

Tabela 85. Podejmowanie aktywności na rzecz województwa zachodniopomorskiego

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	460	43,0
jeden raz	142	13,3
kilkakrotnie	261	24,4
kilkunastokrotnie	124	11,6
kilkadziesiąt razy	83	7,8
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Do podejmowania działań na rzecz powiatu przyznało się 55,8% uczestników badania, przy czym łącznie 43,4% robiło to najmniej kilka razy. Dane dotyczące tego zagadnienia zestawione zostały poniżej.

Tabela 86. Podejmowanie aktywności na rzecz powiatu

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	473	44,2
jeden raz	133	12,4
kilkakrotnie	234	21,9
kilkunastokrotnie	166	15,5
kilkadziesiąt razy	64	6,0
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Zachodniopomorzanie podejmujący aktywności na rzecz gminy stanowią 59,4% uczestników badania. 46,2% podejmowało takie działania co najmniej kilka razy. Dane w tym zakresie zestawione zostały poniżej.

Tabela 87. Podejmowanie aktywności na rzecz gminy

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	434	40,6
jeden raz	142	13,3
kilkakrotnie	262	24,5
kilkunastokrotnie	146	13,6
kilkadziesiąt razy	86	8,0
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Najczęściej Zachodniopomorzanie angażują się w działania na rzecz swoich miejscowości (65,7%), przy czym częściej niż co drugi ankietowany robił to co najmniej kilkakrotnie (łącznie 53,4%), a co dziesiąty kilkadziesiątkrotnie. Dane dotyczące tego zagadnienia znajdują się w poniższej tabeli.

Tabela 88. Podejmowanie aktywności na rzecz miejscowości

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	367	34,3
jeden raz	132	12,3
kilkakrotnie	291	27,2
kilkunastokrotnie	173	16,2
kilkadziesiąt razy	107	10,0
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Podejmowanie działań na rzecz własnej dzielnicy lub osiedla zadeklarowało więcej niż połowa ankietowanych (łącznie 58,6%). 44,9% działało na rzecz swojej dzielnicy/osiedla co najmniej kilkakrotnie, natomiast – podobnie jak w przypadku działań na rzecz własnej miejscowości – co dziesiąty ankietowany zadeklarował podejmowanie takich działań kilkadziesiątkrotnie. Dane w omawianym zakresie zawiera poniższa tabela.

Tabela 89. Podejmowanie aktywności na rzecz dzielnicy/osiedla

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	443	41,4
jeden raz	147	13,7
kilkakrotnie	240	22,4
kilkunastokrotnie	133	12,4
kilkadziesiąt razy	107	10,0
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Najbliższą przestrzenią wyszczególnioną w badaniu jest sąsiedztwo, na rzecz którego działania podejmowało łącznie 62,7% uczestników badania. Podobnie jak w przypadku działań na rzecz własnej dzielnicy/osiedla oraz miejscowości, co dziesiąty (a nawet nieco więcej) ankieterowany zadeklarował, że angażował się kilkadziesiąt razy – 11,2%. Natomiast łącznie 49,6% zadeklarowało, iż działania takie podejmowało najmniej kilka razy. Dane dotyczące tego zagadnienia zawiera poniższe zestawienie.

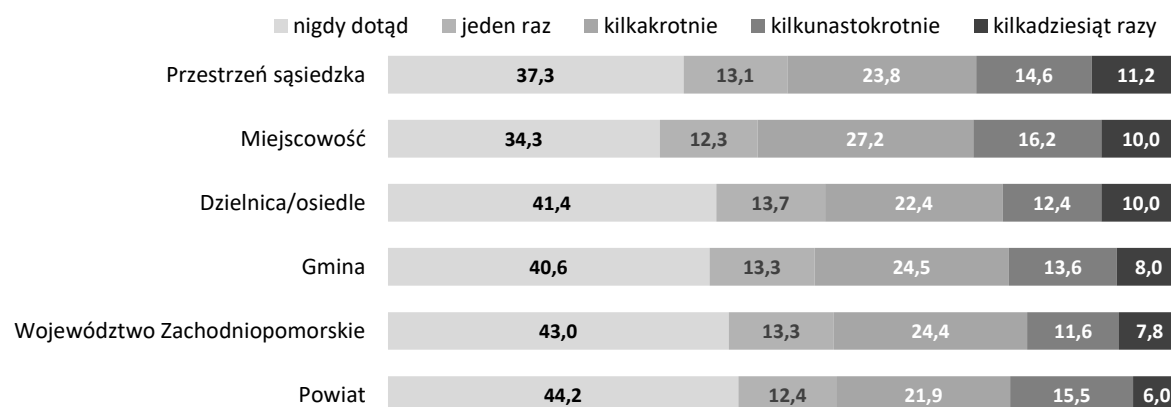
Tabela 90. Podejmowanie aktywności na rzecz przestrzeni sąsiedzkiej

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	399	37,3
jeden raz	140	13,1
kilkakrotnie	255	23,8
kilkunastokrotnie	156	14,6
kilkadziesiąt razy	120	11,2
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Spojrzenie na aktywność mieszkańców województwa na rzecz wymienionych przestrzeni w całościowym zestawieniu, pozwala zauważyć, że większą mobilizację w kierunku aktywności wywołują przestrzenie bezpośrednio związane z miejscem zamieszkania. Odwrotnie jest z szerszymi jednostkami podziału przestrzennego, takimi jak województwo, powiat czy gmina, tu udziały osób niedeklarujących aktywności są większe, podobnie jak częstości takich działań deklarowane przez tych, którzy je podejmują. Sytuację tę ilustruje poniższy wykres.

Wykres 70. Podejmowanie aktywności społecznej na rzecz poszczególnych typów obszaru

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Innego rodzaju aktywność stanowią działania podejmowane przez mieszkańców województwa na rzecz wykonywanej przez siebie pracy zawodowej czy szkoły, do której aktualnie uczęszczają. Aktywność na rzecz wykonywanej pracy deklaruje łącznie 63,7% respondentów, natomiast działania na rzecz szkoły lub uczelni – łącznie 56,4%. Dane zgromadzone w tym zakresie zostały zawarte w dwóch poniższych zestawieniach oraz zobrazowane następującym po nich wykresem.

Tabela 91. Podejmowanie aktywności na rzecz pracy zawodowej

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	388	36,3
jeden raz	109	10,2
kilkakrotnie	255	23,8
kilkunastokrotnie	179	16,7
kilkadziesiąt razy	139	13,0
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Tabela 92. Podejmowanie aktywności na rzecz szkoły/uczelni

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	467	43,6
jeden raz	109	10,2
kilkakrotnie	236	22,1
kilkunastokrotnie	162	15,1
kilkadziesiąt razy	96	9,0
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 71. Podejmowanie aktywności na rzecz pracy zawodowej oraz szkoły/uczelni

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Kwestionariuszowe pytanie o dotychczasowe doświadczenia mieszkańców regionu z działalnością na rzecz społecznych środowisk lokalnych, przypomnijmy:

Proszę ustosunkować się do kwestii aktywności społecznej w regionie oraz w przestrzeni lokalnej.

Uczestniczyłam/łem w wydarzeniach w moim regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc (np. klęski żywiołowe, strajki, pikiety, porządkowanie wspólnej przestrzeni).

Udzielam się na rzecz społeczności lokalnej.

pozwoliło ustalić strukturę częstotliwości takich aktywności. Dane zgromadzone w tym zakresie zawarte zostały w dwóch poniższych zestawieniach. Jedno dotyczy działań podejmowanych na rzecz społeczności lokalnej, drugie natomiast sytuacji w regionie, gdy ludzie jednoczyli się by sobie pomóc.

Tabela 93. Działania na rzecz społeczności lokalnej

	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	375	35,0
jeden raz	169	15,8
kilkakrotnie	308	28,8
wielokrotnie ale nie zawsze mogłem	123	11,5
zawsze lub prawie zawsze, gdy była potrzeba	95	8,9
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Tabela 94. Uczestnictwo w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc (np. klęski żywiołowe...)

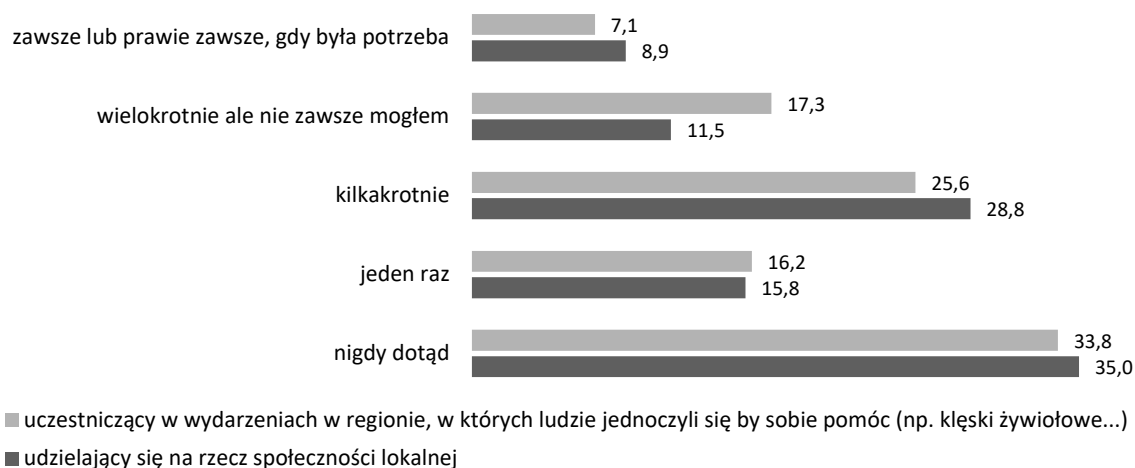
	Częstości	Procenty
nigdy dotąd	362	33,8
jeden raz	173	16,2
kilkakrotnie	274	25,6
wielokrotnie ale nie zawsze mogłem	185	17,3
zawsze lub prawie zawsze, gdy była potrzeba	76	7,1
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Znacznie ponad połowa mieszkańców Pomorza Zachodniego posiada doświadczenia związane z podejmowaniem działań na rzecz lokalnej społeczności (łącznie 65,0%) oraz w sytuacjach, gdy ważna jest społeczna mobilizacja związana z wystąpieniem określonych stanów wyższej konieczności, jak np. klęski żywiołowe (łącznie 66,2%). W obu przypadkach co

drugi mieszkaniec regionu angażował się co najmniej kilkakrotnie – odpowiednio 49,2% (łącznie) i 50,0% (łącznie). Wykres obrazujący te ustalenia znajduje się poniżej.

Wykres 72. Uczestnictwo w wydarzeniach w regionie na rzecz społeczności lokalnej oraz w sytuacjach, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc (np. klęski żywiołowe...)

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

3.4.1. Poziomy związania z wyróżnionymi obszarami a podejmowane aktywności społeczne na rzecz tych obszarów

We wstępnej fazie poddano analizie związki między poszczególnymi wydzielonymi obszarami w przestrzeni regionu pod względem poczucia związania z nimi uczestników badania. Poniższe zestawienia prezentują wielkości miar syntetycznych w postaci średnich arytmetycznych i miar zróżnicowania, jakimi są odchylenia standardowe, a także poziomy korelacji między poszczególnymi obszarami.

Tabela 95. Statystyki opisowe dla poczucia związania z wybranymi obszarami w regionie

Poczucie związania z obszarami	Średnie	Odchylenia standardowe	n
z województwem zachodniopomorskim	8,15	1,840	1070
z miejscowościami	8,09	2,154	1070
z osiedlami/dzielnicami	7,49	2,510	1070
z gminami	7,46	2,282	1070
z powiatami	7,39	2,205	1070
z przestrzeniami sąsiedzkimi	7,26	2,454	1070

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z powyższego zestawienia, najwyższym poziomem związania cieszą się województwo zachodniopomorskie i miejscowości, w których żyją Zachodniopomorzanie, przy czym w przypadku województwa mamy do czynienia z mniejszym zróżnicowaniem pozycji na skali niż w przypadku związania z miejscowościami. Istotne znaczenie odgrywają tu – jak można wnosić z wcześniejszych analiz – czynniki takie jak zmienne zakorzeniania. Jak wykazano, osoby będące Zachodniopomorzanami z urodzenia cechują się wyraźnie silniejszym związaniem z województwem niż osiedleńcy. Duże znaczenie ma tutaj fakt znacznej przewagi udziału rodowitych Zachodniopomorzan nad udziałem osiadłych (80,5% do 19,5%). Podobnie przedstawia się sytuacja z perspektywy zmiennej *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*. Osoby zakorzenione w regionie cechują się silniejszym związaniem z województwem niż osoby, które nie mają rodzinnych korzeni, przy czym udział pierwszych i tym razem znacznie przewyższa udział drugich (66,9% do 33,1%). Te istotne dysproporcje w znacznym stopniu wpływają na zróżnicowanie ocen siły związania z regionem (poziomu identyfikacji w badaniu w 2011 roku), co znajduje odzwierciedlenie w wartości odchylenia standardowego badanej zmiennej.

Z kolei analiza korelacji między poczuciem związania z poszczególnymi, wyróżnionymi obszarami, odślania istotne – z punktu widzenia celów poznawczych badania – prawidłowości. Zestawiono np. poziom związania z województwem zachodniopomorskim z poziomami związania z pozostałymi obszarami. Ten zabieg zastosowano do wszystkich analizowanych

obszarów w regionie, korelując każdy z każdym. Poniższa macierz prezentuje wyniki zastosowanej procedury analitycznej.

Tabela 96. Korelacje między poziomami identyfikacji z wyróżnionymi obszarami

wyróżnione obszary	rho Spearmana					
	1	2	3	4	5	6
1 - województwo zachodniopomorskie	1					
2 - powiat	0,721***	1				
3 - gmina	0,689***	0,860***	1			
4 - miejscowość	0,734***	0,712***	0,769***	1		
5 - osiedle/dzielnica	0,592***	0,622***	0,661***	0,712***	1	
6 - przestrzeń sąsiedzka	0,534***	0,622***	0,625***	0,611***	0,729***	1

***. Korelacja na poziomie istotności 0.001(dwustronna)

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy, wszystkie wydzielone obszary pozostają w bardzo istotnych korelacjach, o co najmniej przeciętnej sile. Warto podkreślić, że w najsilniejszych związkach pozostaje poczucie związania z miejscowością z poczuciem związania z powiatem oraz gminą, a także z osiedlem/dzielnica, zatem najsilniejsze związki reprezentują wymiar identyfikacji lokalnej. Niemniej poczucie związania z miejscowością podobnie silnie koreluje z poczuciem związania z województwem zachodniopomorskim, stanowiąc swoistą platformę rozwoju tożsamości regionalnej. Jeśli wziąć pod uwagę stwierdzone wcześniej prawidłowości wyrażające związki między poczuciem związania z województwem zachodniopomorskim (w badaniu 2011 poziom identyfikacji uczestników badania z województwem), a zmiennymi zakorzenienia. Zarówno zmienna *geneza zachodniopomorskiej tożsamości*, jak i zmienna *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, ujawniły silniejsze poczucie związania z województwem jego rodowitych mieszkańców oraz tych, którzy posiadają rodzinne korzenie w regionie. Ta prawidłowość pozwala wnosić względną trwałość związku z Pomorzem Zachodnim oraz jego genetyczny charakter, a zatem deklaracje poczucia związania (poziomu identyfikacji) mogą być traktowane jako przejaw rzeczywistego poczucia tożsamości terytorialnej.

Ważnym elementem tożsamości mieszkańców danego obszaru jest aktywność społeczna na jego rzecz. W związku z tym, przeprowadzono analizę związku między poczuciem związania z przyjętymi w badaniu obszarami (poziomu identyfikacji z nimi w badaniu z 2011 roku) oraz podejmowaniem aktywności społecznych w odniesieniu do tych obszarów. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Aktywności społeczne podejmowane w odniesieniu do województwa zachodniopomorskiego ze względu na poczucie związania z regionem

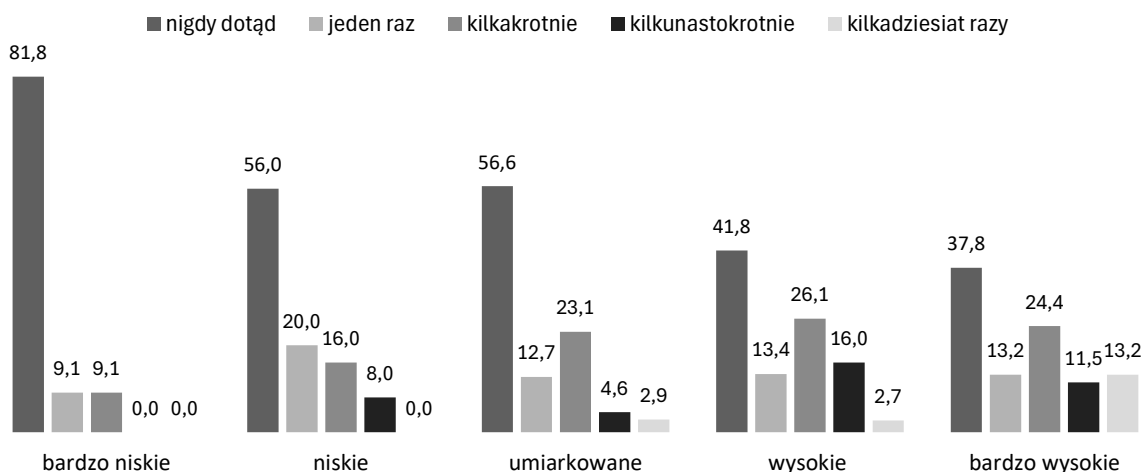
Tabela 97. Rozkład poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim a podejmowanie aktywności społecznych w regionie

Podejmowanie aktywności społecznych		Poczucie związania z województwem zachodniopomorskim					Ogółem
		bardzo niskie	niskie	umiarkowane	wysokie	bardzo wysokie	
nigdy dotąd	n	9	14	98	141	198	460
	%	81,8	56,0	56,6	41,8	37,8	43,0
jeden raz	n	1	5	22	45	69	142
	%	9,1	20,0	12,7	13,4	13,2	13,3
kilkakrotnie	n	1	4	40	88	128	261
	%	9,1	16,0	23,1	26,1	24,4	24,4
kilkunastokrotnie	n	0	2	8	54	60	124
	%	0,0	8,0	4,6	16,0	11,5	11,6
kilkadziesiąt razy	n	0	0	5	9	69	83
	%	0,0	0,0	2,9	2,7	13,2	7,8
Ogółem	n	11	25	173	337	524	1070
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Poczucie związania z województwem zachodniopomorskim poddane było pomiarowi na skali 1-10. Wyróżnione kategorie opracowane zostały zgodnie z procedurą zastosowaną w badaniu w 2011 roku, która określała: 1 i 2 – bardzo niska identyfikacja, 3 i 4 niska identyfikacja, 5 i 6 umiarkowana identyfikacja, 7 i 8 – wysoka identyfikacja, 9 i 10 bardzo wysoka identyfikacja.

Źródło: badanie własne STS

Wykres 73. Rozkład poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim a podejmowanie aktywności społecznych w regionie

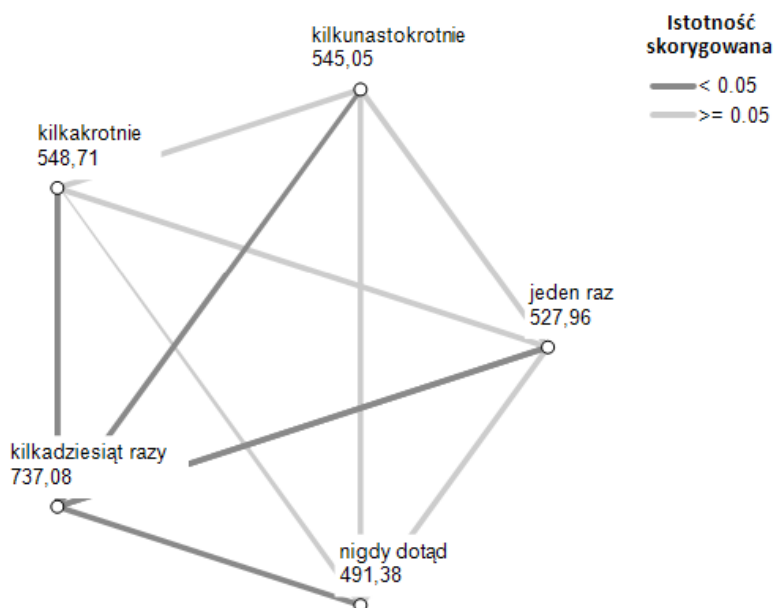
Dane wyrażone w procentach [n_{bardzo niskie} = 11 = 100%; n_{niskie} = 25 = 100%; n_{umiarkowane} = 173 = 100%; n_{wysokie} = 337 = 100%; n_{bardzo wysokie} = 524 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W celu zbadania związku między poczuciem związania z województwem zachodniopomorskim z podejmowaniem aktywności społecznych w wymiarze regionalnym, przyjmując, że poczucie związania z regionem poddane zostało pomiarowi na skali dziesięciostopniowej, przeprowadzono test istotności H Kruskala-Wallisa.

Jak wynika z analizy poziomu związania z województwem zachodniopomorskim (identyfikacji w badaniu z 2011 roku) ze względu na podejmowane aktywności społeczne Zachodniopomorzan w odniesieniu do województwa, empiryczny poziom istotności testu H, pozwala stwierdzić, że zachodzi bardzo istotny związek między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: $H(n = 1070, df = 4) = 47,740; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami deklaracji aktywności społecznych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich związania z województwem mogą być uogólnione – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z Pomorzem Zachodnim* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 74. Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do województwa zachodniopomorskiego, pod względem poziomu ich związania z województwem

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim w kategorii liczby aktywności społecznych podejmowanych przez uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, można dostrzec bardzo wyraźną prawidłowość związaną z różnicami między poszczególnymi kategoriami liczby podejmowanych aktywności. Deklaracje kilkudziesięciokrotnego podejmowania takich aktywności cechują się najwyższą średnią rangą poziomu związania z województwem. Ta właśnie kategoria różni się istotnie od wszystkich pozostałych kategorii, przy czym najniższy poziom związania z województwem prezentują osoby, które nigdy dotąd nie podjęły aktywności społecznej w odniesieniu do regionu. Warto podkreślić, że średnie rangi poczucia związania z regionem, rosną monotonicznie (gdy jedna zmienna rośnie, druga również ma tendencję do wzrostu — ale niekoniecznie w stałym tempie, jak to ma miejsce w przypadku związku liniowego) wraz z deklaracjami liczby podejmowanych aktywności społecznych (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana: 0,165, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, dodatnim związkiem, jednak o małej sile).

Dodatkowo w stosunku do województwa Zachodniopomorskiego zadano w kwestionariuszu pytanie o aktywności w szczególnych sytuacjach, wymagających współdziałania, np. w warunkach klęsk żywiołowych. Treść pytania kwestionariusza:

Proszę ustosunkować się do kwestii aktywności społecznej w regionie oraz w przestrzeni lokalnej. Uczestniczyłam/łem w wydarzeniach w moim regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc (np. klęski żywiołowe, strajki, pikety, porządkowanie wspólnej przestrzeni).

Analiza odpowiedzi na tak sformułowane pytanie, stanowi uzupełnienie przeprowadzonej dotąd, a polegała na zbadaniu związku między rozkładem odpowiedzi na to pytanie z rozkładem odpowiedzi o poziom związania z województwem zachodniopomorskim. Ze względu na charakter zmiennej *uczestnictwo w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc*, zastosowano test niezależności Chi-kwadrat oraz współczynnik kontyngencji, dla sprawdzenia siły związku. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Tabela 98. Rozkład poczucia związania z województwem zachodniopomorskim a podejmowanie uczestnictwo w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc

Uczestniczenie w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc (np. klęski żywiołowe...)		Poczucie związania z województwem zachodniopomorskim			Ogółem
		slabe	umiarkowane	silne	
nigdy dotąd	n	18	72	272	362
	%	50,0%	41,6%	31,6%	33,8%
jeden raz	n	8	25	140	173
	%	22,2%	14,5%	16,3%	16,2%
kilkakrotnie	n	6	53	215	274
	%	16,7%	30,6%	25,0%	25,6%
wielokrotnie ale nie zawsze mogłam/-łem	n	3	21	161	185
	%	8,3%	12,1%	18,7%	17,3%
zawsze lub prawie zawsze, gdy była potrzeba	n	1	2	73	76
	%	2,8%	1,2%	8,5%	7,1%
Ogółem	n	36	173	861	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ze względu na wymogi stosowania testu niezależności Chi-kwadrat, dotyczące tego by w nie więcej niż 20% komórkach tabeli kontyngencji tzw. liczebności teoretyczne nie były mniejsze niż 5, zredukowano liczbę kategorii zmiennej *Poczucie związania z województwem zachodniopomorskim*, z pięciu kategorii do trzech.

Źródło: badanie własne STS

Tabela 99. Test Chi-kwadrat dla zależności między deklaracjami uczestnictwa w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc a poczuciem związania z województwem zachodniopomorskim

	Wartość	df	Istotność asymptotyczna (dwustronna)
Chi-kwadrat Pearsona	28,434 ^a	8	<0,001
Iloraz wiarygodności	33,412	8	<0,001
Test związku liniowego	19,831	1	<0,001
			Istotność przybliżona
Współczynnik kontyngencji C-Pearsona	0,161		<0,001
Współczynnik siły związku C _{kor} -Pearsona	0,188		
N ważnych obserwacji	1070		

a. 6,7% komórek (1) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5. Minimalna liczebność oczekiwana wynosi 2,56.

Źródło: badanie własne STS

Przeprowadzona analiza wykazała, z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością (ponad 99,99%), iż zachodzi związek między poczuciem związania z województwem zachodniopomorskim a uczestnictwem w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc. Co prawda siła związku między omawianymi zmiennymi jest raczej mała

($C_{kor-Pearsona} = 0,188$), jednak można zauważyć, że wraz ze wzrostem poziomu związania z województwem, maleje udział braku uczestnictwa w analizowanych wydarzeniach jak również rośnie uczestnictwo wielokrotne oraz pełne.

O ile powyższe ustalenie stanowi uzupełnienie problematyki aktywizmu społecznego, odnoszące się do samego regionu, to analiza związków między pozostałymi obszarami wyróżnionymi w przestrzeni regionu (powiaty, gminy, miejscowości, osiedla/dzielnice, przestrzeń sąsiedzka, a nadto dwa wymiary aktywności życiowej Zachodniopomorzan: ich praca zawodowa i szkoła/uczelnia), skupia się na zmiennej *podejmowanie aktywności społecznych* w odniesieniu do tych obszarów.

Ze względu na fakt stwierdzonej wcześniej co najmniej umiarkowanej siły związków poczucia związania (identyfikacji w badaniu z 2011 roku) z poszczególnymi obszarami; w niektórych zaś przypadkach wręcz dużej siły takich powiazań, można oczekiwać istotnych statystycznie związków również z aktywnościami społecznymi wobec tych obszarów.

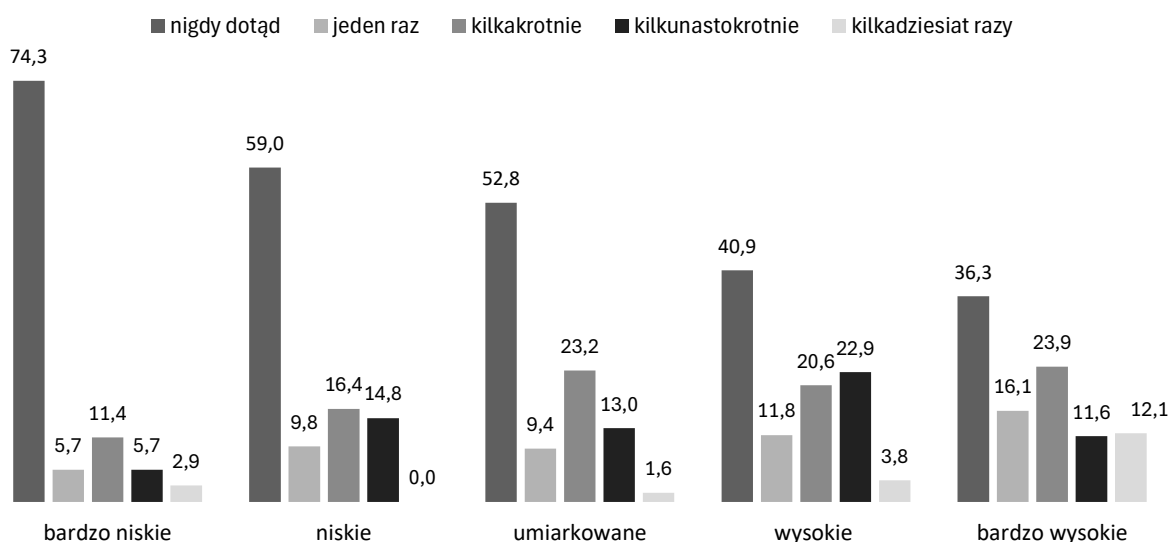
Aktywności społeczne podejmowane w odniesieniu do powiatów, w których mieszkają Zachodniopomorzanie, ze względu na ich poczucie związania z tymi powiatami

Tabela 100. Rozkład poziomu identyfikacji z powiatami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do powiatów

Podejmowanie aktywności społecznych		Poczucie związania z powiatami					Ogółem
		bardzo niskie	niskie	umiarkowane	wysokie	bardzo wysokie	
nigdy dotąd	n	26	36	134	139	138	473
	%	74,3%	59,0%	52,8%	40,9%	36,3%	44,2%
jeden raz	n	2	6	24	40	61	133
	%	5,7%	9,8%	9,4%	11,8%	16,1%	12,4%
kilkakrotnie	n	4	10	59	70	91	234
	%	11,4%	16,4%	23,2%	20,6%	23,9%	21,9%
kilkunastokrotnie	n	2	9	33	78	44	166
	%	5,7%	14,8%	13,0%	22,9%	11,6%	15,5%
kilkadziesiąt razy	n	1	0	4	13	46	64
	%	2,9%	0,0%	1,6%	3,8%	12,1%	6,0%
Ogółem	n	35	61	254	340	380	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 75. Rozkład poziomu identyfikacji z powiatami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do powiatów

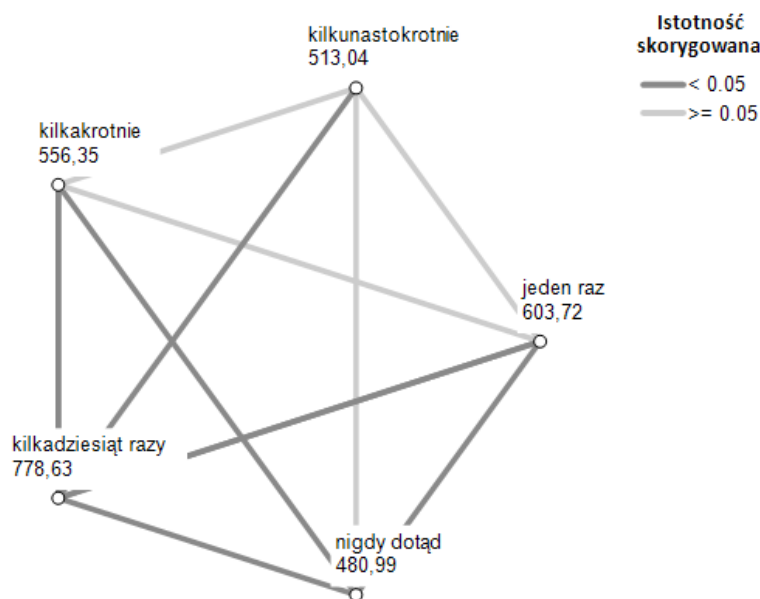
Dane wyrażone w procentach [n bardzo niskie = 35 = 100%; n niskie = 61 = 100%; n umiarkowane = 254 = 100%; n wysokie = 340 = 100%; n bardzo wysokie = 380 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W celu zbadania związku między poczuciem związania z powiatami oraz podejmowaniem aktywności społecznych w wymiarze powiatowym, analogicznie jak w przypadku analizy regionu, przeprowadzono test istotności H Kruskala-Wallisa.

Jak wynika z analizy poziomu związania z powiatami, w których żyją Zachodniopomorzanie (identyfikacji w badaniu z 2011 roku) ze względu na podejmowane przez nich aktywności społeczne w odniesieniu do powiatów, empiryczny poziom istotności testu H, pozwala stwierdzić, że zachodzi bardzo istotny związek między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: $H(n = 1070, df = 4) = 64,397; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami deklaracji aktywności społecznych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich związania z powiatami mogą być uogólnione – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z powiatem* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 76. Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do powiatów, pod względem poziomu ich związania z powiatami

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z powiatami w kategorii liczby aktywności społecznych podejmowanych przez uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, można dostrzec analogiczną, jak w przypadku województwa zachodniopomorskiego, bardzo wyraźną prawidłowość związaną z różnicami między poszczególnymi kategoriami liczby podejmowanych aktywności. Deklaracje kilkudziesięciokrotnego podejmowania takich aktywności cechują się najwyższą średnią rangą

poziomu związania z powiatami. Ta właśnie kategoria różni się istotnie od wszystkich pozostałych kategorii, przy czym najniższy poziom związania z powiatami prezentują osoby, które nigdy dotąd nie podjęły aktywności społecznej w odniesieniu do swoich powiatów. W wymiarze powiatowym – podobnie jak w regionalnym – średnie rangi poczucia związania z powiatem, podobnie rosną monotonicznie wraz z deklaracjami liczby podejmowanych aktywności społecznych (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana: 0,157, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, dodatnim związku, jednak o małej sile).

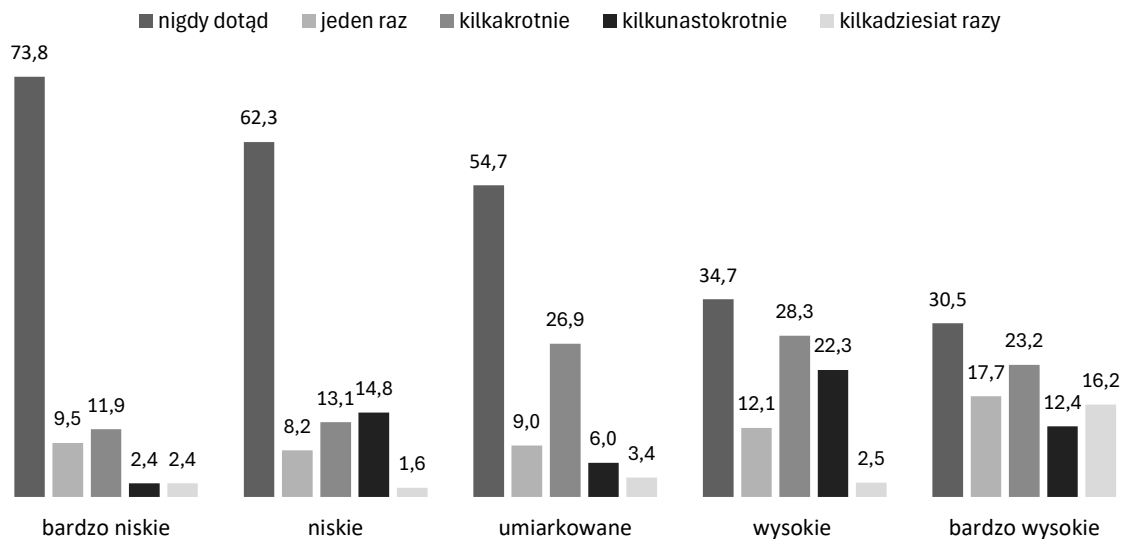
Aktywności społeczne podejmowane w odniesieniu do gmin, w których mieszkają Zachodniopomorzanie, ze względu na ich poczucie związania z tymi gminami

Tabela 101. Rozkład poziomu identyfikacji z gminami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do gmin

Podejmowanie aktywności społecznych		Poczucie związania z gminami					Ogółem
		bardzo niskie	niskie	umiarkowane	wysokie	bardzo wysokie	
nigdy dotąd	n	31	38	128	109	128	434
	%	73,8%	62,3%	54,7%	34,7%	30,5%	40,6%
jeden raz	n	4	5	21	38	74	142
	%	9,5%	8,2%	9,0%	12,1%	17,7%	13,3%
kilkakrotnie	n	5	8	63	89	97	262
	%	11,9%	13,1%	26,9%	28,3%	23,2%	24,5%
kilkunastokrotnie	n	1	9	14	70	52	146
	%	2,4%	14,8%	6,0%	22,3%	12,4%	13,6%
kilkadziesiąt razy	n	1	1	8	8	68	86
	%	2,4%	1,6%	3,4%	2,5%	16,2%	8,0%
Ogółem	n	42	61	234	314	419	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 77. Rozkład poziomu identyfikacji z gminami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do gmin

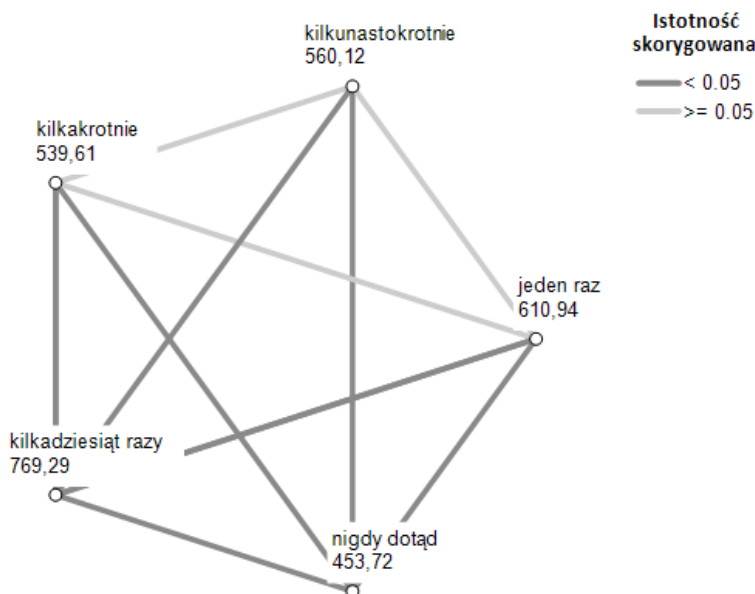

Dane wyrażone w procentach [n_{bardzo niskie} = 42 = 100%; n_{niskie} = 61 = 100%; n_{umiarkowane} = 234 = 100%; n_{wysokie} = 314 = 100%; n_{bardzo wysokie} = 419 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Analiza poziomu związania z gminami, w których żyją Zachodniopomorzanie (identyfikacji w badaniu z 2011 roku), przeprowadzona ze względu na podejmowane przez nich aktywności społeczne w odniesieniu do gmin, empiryczny poziom istotności testu H Kruskala-Wallisa, ujawnia bardzo istotny związek między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny: **H (n = 1070, df = 4) = 91,548; p < 0,001**. Innymi słowy, zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami deklaracji aktywności społecznych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich związania z gminami mogą być uogólnione – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z gminą* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 78. Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do gmin, pod względem poziomu ich związania z gminami

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z gminami w kategorii liczby aktywności społecznych podejmowanych przez uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Podobnie jak we wcześniejszych analizach, w przypadku poczucia związania z gminami oraz aktywności społecznych w ich wymiarze, można dostrzec bardzo wyraźną prawidłowość związaną z różnicami między poszczególnymi kategoriami liczby podejmowanych aktywności. Podobnie jak w przypadku dotychczas analizowanych obszarów, deklaracje kilkudziesięciokrotnego podejmowania aktywności społecznych, cechują się najwyższą średnią rangą poziomu związania z gminami. I tym razem wskazana kategoria różni się istotnie od wszystkich pozostałych. Z kolei najniższy poziom związania z gminami prezentują osoby, które nigdy dotąd nie podjęły aktywności społecznej w odniesieniu do swoich gmin. W wymiarze gminnym – podobnie jak w regionalnym oraz powiatowym – średnie rangi poczucia związania

z gminą, rosną monotonicznie wraz z deklaracjami liczby podejmowanych aktywności społecznych (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana: 0,233, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, dodatnim związkiem, o najwyższej z dotąd analizowanych, jednak również małej sile).

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

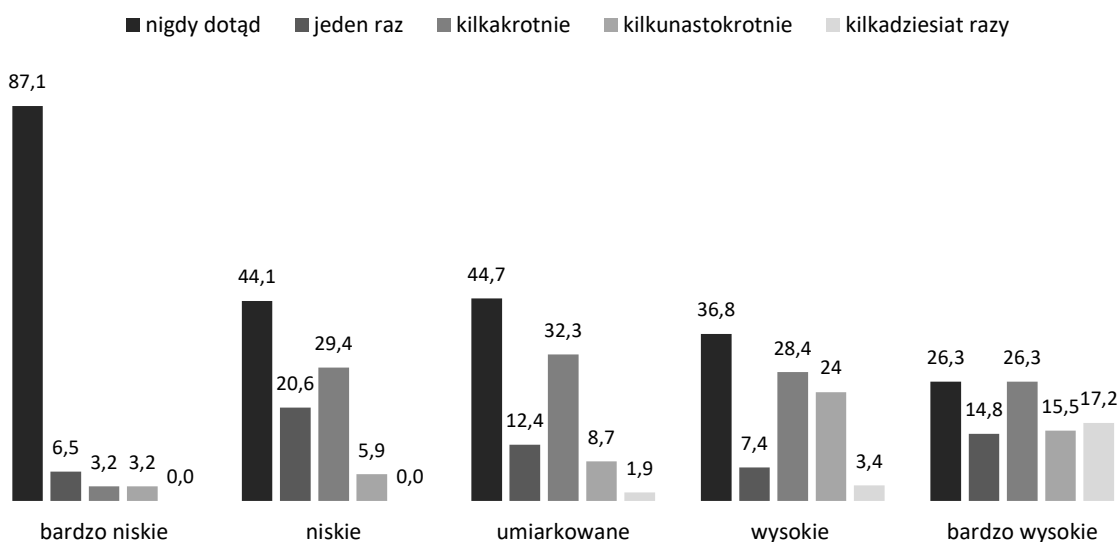
Aktywności społeczne podejmowane w odniesieniu do miejscowości, w których żyją Zachodniopomorzanie, ze względu na ich poczucie związania z tymi miejscowościami

Tabela 102. Rozkład poziomu identyfikacji z miejscowościami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości

Podejmowanie aktywności społecznych		Poczucie związania z miejscowościami					Ogółem
		bardzo niskie	niskie	umiarkowane	wysokie	bardzo wysokie	
nigdy dotąd	n	27	15	72	109	144	367
	%	87,1%	44,1%	44,7%	36,8%	26,3%	34,3%
jeden raz	n	2	7	20	22	81	132
	%	6,5%	20,6%	12,4%	7,4%	14,8%	12,3%
kilkakrotnie	n	1	10	52	84	144	291
	%	3,2%	29,4%	32,3%	28,4%	26,3%	27,2%
kilkunastokrotnie	n	1	2	14	71	85	173
	%	3,2%	5,9%	8,7%	24,0%	15,5%	16,2%
kilkadziesiąt razy	n	0	0	3	10	94	107
	%	0,0%	0,0%	1,9%	3,4%	17,2%	10,0%
Ogółem	n	31	34	161	296	548	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 79. Rozkład poziomu identyfikacji z miejscowościami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości

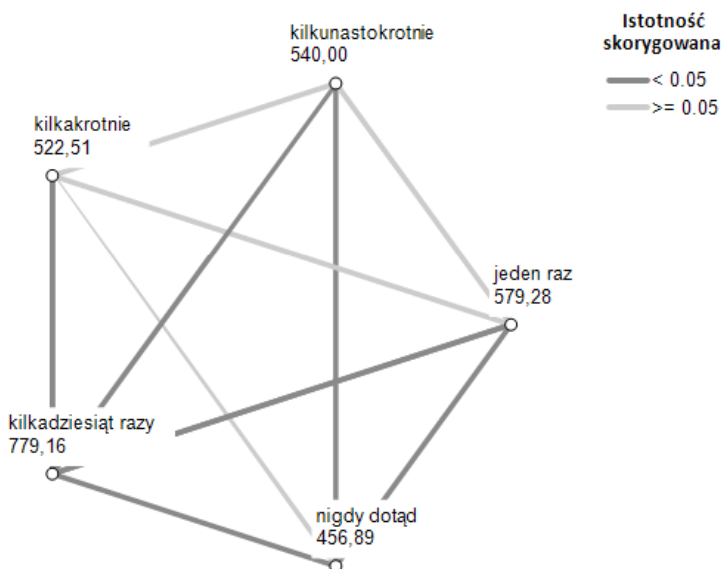

Dane wyrażone w procentach [n bardzo niskie = 31= 100%; n niskie = 34= 100%; n umiarkowane = 161= 100%; n wysokie = 296= 100%; n bardzo wysokie = 548= 100%]

Źródło: badanie własne STS

Analiza poziomu związania z miejscowościami, w których żyją Zachodniopomorzanie, przeprowadzona ze względu na podejmowane przez nich aktywności społeczne w odniesieniu do miejscowości, empiryczny poziom istotności statystycznego testu H Kruskala-Wallisa, ujawnia bardzo istotny związek między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny procedury oraz wyniku testu: $H(n = 1070, df = 4) = 99,609; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami deklaracji aktywności społecznych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich związania z miejscowościami, mogą być uogólnione – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z miejscowością* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 80. Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do miejscowości, pod względem poziomu ich związania z miejscowościami

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z miejscowościami w kategorii liczby aktywności społecznych podejmowanych przez uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Również w przypadku poczucia związania z miejscowościami oraz aktywności społecznych w ich wymiarze, można dostrzec bardzo wyraźną prawidłowość związaną z różnicami między poszczególnymi kategoriami liczby podejmowanych aktywności. Podobnie jak w przypadku województwa oraz powiatów i gmin, deklaracje kilkadziesiątkrotnego podejmowania aktywności społecznych, cechują się najwyższą średnią rangą poziomu związania z miejscowościami. I tym razem wskazana kategoria różni się istotnie od wszystkich pozostałych. Jak również najniższy poziom związania z miejscowościami prezentują osoby, które

nigdy dotąd nie podjęły aktywności społecznej w odniesieniu do swoich miejscowości. W wymiarze mikrolokalnym – podobnie jak w regionalnym, powiatowym i gminnym – średnie rangi poczucia związania z miejscowością, rosną monotonicznie wraz z deklaracjami liczby podejmowanych aktywności społecznych (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana: 0,230, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, dodatnim związkiem, o małej – choć nie najmniejszej – sile).

Analogicznie do analizy przeprowadzonej dla województwa zachodniopomorskiego, w odniesieniu do miejscowości zastosowany został test Chi-kwadrat dla rozkładu odpowiedzi na pytanie:

Proszę ustosunkować się do kwestii aktywności społecznej w regionie oraz w przestrzeni lokalnej. Udzielam się na rzecz społeczności lokalnej.

Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Tabela 103. Rozkład poczucia związania Zachodniopomorzan z miejscowościami, w których żyją a udzielanie się na rzecz lokalnej społeczności

Udzielanie się na rzecz społeczności lokalnej		Poczucie związania z miejscowościami zamieszkania			Ogółem
		stabe	umiarkowane	silne	
nigdy dotąd	n	35	68	272	375
	%	53,8%	42,2%	32,2%	35,0%
jeden raz	n	12	34	123	169
	%	18,5%	21,1%	14,6%	15,8%
kilkakrotnie	n	11	45	252	308
	%	16,9%	28,0%	29,9%	28,8%
wielokrotnie ale nie zawsze mogłam/-łem	n	4	11	108	123
	%	6,2%	6,8%	12,8%	11,5%
zawsze lub prawie zawsze, gdy była potrzeba	n	3	3	89	95
	%	4,6%	1,9%	10,5%	8,9%
Ogółem	n	65	161	844	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Tabela 104. Test Chi-kwadrat dla zależności między deklaracjami udzielania się na rzecz lokalnych społeczności, a poczuciem związania z miejscowościami zamieszkania

	Wartość	df	Istotność asymptotyczna (dwustronna)
Chi-kwadrat Pearsona	37,171 ^a	8	<0,001
Iloraz wiarygodności	41,668	8	<0,001
Test związku liniowego	29,879	1	<0,001
			Istotność przybliżona
Współczynnik kontyngencji C-Pearsona	0,183		<0,001
Współczynnik siły związku C_{kor} -Pearsona	0,214		
N ważnych obserwacji	1070		

a. 0,0% komórek (0) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5. Minimalna liczebność oczekiwana wynosi 5,77.

Źródło: badanie własne STS

Przeprowadzona analiza wykazała, z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością (ponad 99,99%), iż zachodzi związek między poczuciem związania z miejscowościami zamieszkania a udzielaniem się na rzecz lokalnych społeczności. Siła związku między omawianymi zmiennymi jest wyższa niż w przypadku relacji między aktywnością w regionie a poziomem związania z regionem, ale również mała (C_{kor} -Pearsona = 0,214), jednak można zauważyć, że wraz ze wzrostem poziomu związania z miejscowościami zamieszkania, maleją udziały braku udzielania się na rzecz społeczności lokalnej jak również rośnie uczestnictwo kilkukrotne, wielokrotne oraz pełne.

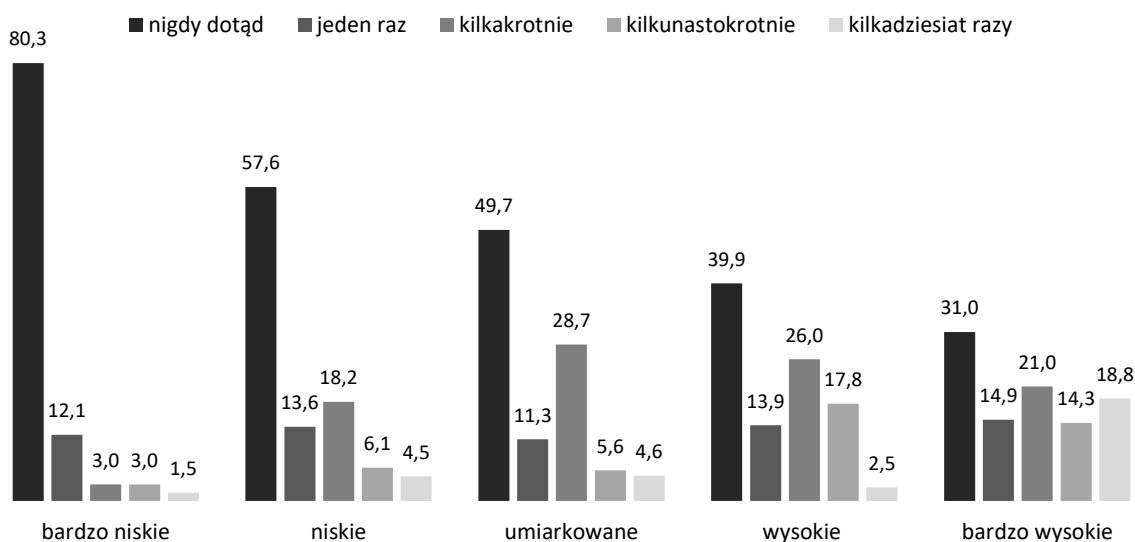
Aktywności społeczne podejmowane w odniesieniu do osiedli/dzielnicy, w których żyją Zachodniopomorzanie, ze względu na ich poczucie związania z tymi osiedlami/dzielnicami

Tabela 105. Rozkład poziomu identyfikacji z osiedlami/dzielnicami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych osiedli/dzielnicy

Podejmowanie aktywności społecznych		Poczucie związania z osiedlami/dzielnicami					Ogółem
		bardzo niskie	niskie	umiarkowane	wysokie	bardzo wysokie	
nigdy dotąd	n	53	38	97	112	143	443
	%	80,3%	57,6%	49,7%	39,9%	31,0%	41,4%
jeden raz	n	8	9	22	39	69	147
	%	12,1%	13,6%	11,3%	13,9%	14,9%	13,7%
kilkakrotnie	n	2	12	56	73	97	240
	%	3,0%	18,2%	28,7%	26,0%	21,0%	22,4%
kilkunastokrotnie	n	2	4	11	50	66	133
	%	3,0%	6,1%	5,6%	17,8%	14,3%	12,4%
kilkadziesiąt razy	n	1	3	9	7	87	107
	%	1,5%	4,5%	4,6%	2,5%	18,8%	10,0%
Ogółem	n	66	66	195	281	462	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 81. Rozkład poziomu identyfikacji z osiedlami/dzielnicami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych osiedli/dzielnicy

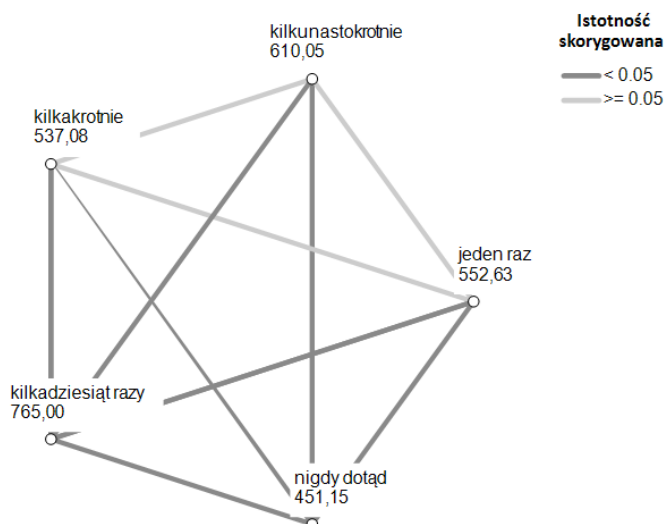

Dane wyrażone w procentach [n_{bardzo niskie} = 66 = 100%; n_{niskie} = 66 = 100%; n_{umiarkowane} = 195 = 100%; n_{wysokie} = 281 = 100%; n_{bardzo wysokie} = 462 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Analiza poziomu związania z osiedlami/dzielnicami, w których żyją Zachodniopomorzanie, przeprowadzona ze względu na podejmowane przez nich aktywności społeczne w odniesieniu do tych obszarów, empiryczny poziom istotności statystycznego testu H Kruskala-Wallisa, ujawnia bardzo istotny związek między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny procedury oraz wyniku testu: $H(n = 1070, df = 4) = 103,730; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami deklaracji aktywności społecznych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich związania z osiedlami/ dzielnicami, mogą być uogólnione – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z osiedlem/dzielnicą* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 82. Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do osiedli/dzielnic, pod względem poziomu ich związania z osiedlami/dzielnicami

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z osiedlami/dzielnicami w kategorii liczby aktywności społecznych podejmowanych przez uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Również w przypadku poczucia związania z osiedlami/dzielnicami oraz aktywności społecznych w ich wymiarze, można dostrzec bardzo wyraźną prawidłowość związaną z różnicami między poszczególnymi kategoriami liczby podejmowanych aktywności. Podobnie jak w przypadku województwa, powiatów oraz gmin i miejscowości, deklaracje kilkudziesięciokrotnego podejmowania aktywności społecznych, cechują się najwyższą średnią rangą poziomu związania z osiedlami/dzielnicami. I tym razem wskazana kategoria różni się istotnie od wszystkich pozostałych. Jak również najniższy poziom związania z miejscowościami prezentują osoby, które nigdy dotąd nie podjęły aktywności społecznej w odniesieniu do

swoich osiedli/dzielnicy. W tym wymiarze mikrolokalnym – podobnie jak w regionalnym, powiatowym i gminnym – średnie rangi poczucia związku z miejscowością, rosną monotonicznie wraz z deklaracjami liczby podejmowanych aktywności społecznych (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana jest wyraźnie wyższa niż w poprzednich przypadkach i wynosi: 0,283, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, dodatnim związkiem, o niemal umiarkowanej sile).

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Pomorze
Zachodnie

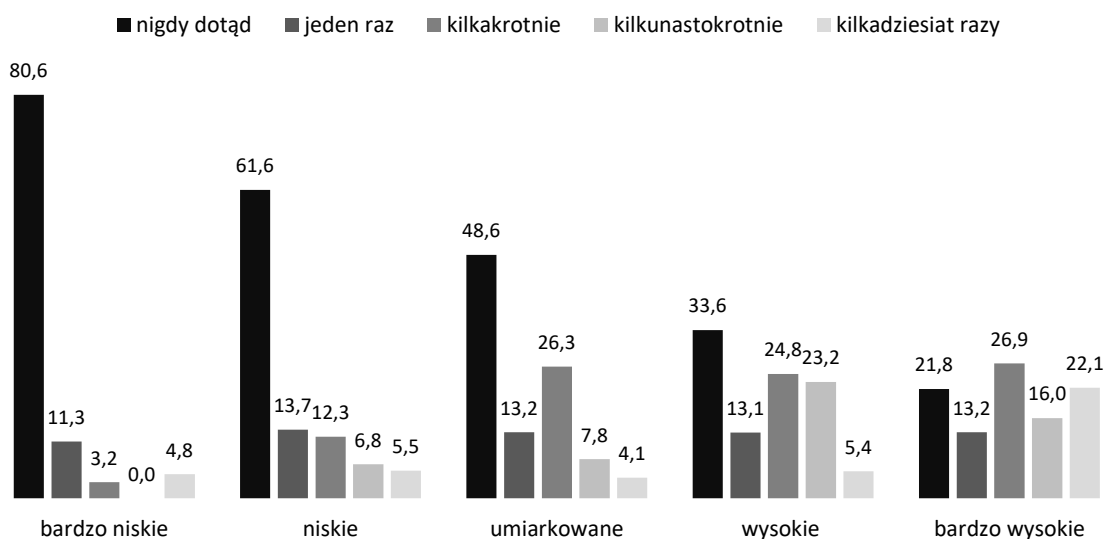
Aktywności społeczne podejmowane w odniesieniu do przestrzeni sąsiedzkich, w których żyją Zachodniopomorzanie, ze względu na ich poczucie związania z tymi przestrzeniami

Tabela 106. Rozkład poziomu identyfikacji z przestrzeniami sąsiedzkimi a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych przestrzeni

Podejmowanie aktywności społecznych		Poczucie związania z przestrzeniami sąsiedzkimi					Ogółem
		bardzo niskie	niskie	umiarkowane	wysokie	bardzo wysokie	
nigdy dotąd	n	50	45	118	100	86	399
	%	80,6%	61,6%	48,6%	33,6%	21,8%	37,3%
jeden raz	n	7	10	32	39	52	140
	%	11,3%	13,7%	13,2%	13,1%	13,2%	13,1%
kilkakrotnie	n	2	9	64	74	106	255
	%	3,2%	12,3%	26,3%	24,8%	26,9%	23,8%
kilkunastokrotnie	n	0	5	19	69	63	156
	%	0,0%	6,8%	7,8%	23,2%	16,0%	14,6%
kilkadziesiąt razy	n	3	4	10	16	87	120
	%	4,8%	5,5%	4,1%	5,4%	22,1%	11,2%
Ogółem	n	62	73	243	298	394	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 83. Rozkład poziomu identyfikacji z przestrzeniami sąsiedzkimi a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych przestrzeni

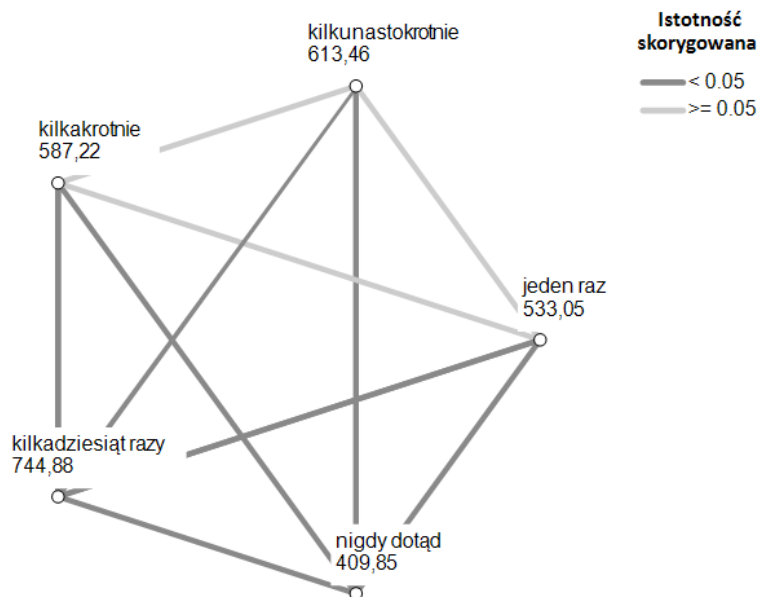

Dane wyrażone w procentach [n bardzo niskie = 62 = 100%; n niskie = 73 = 100%; n umiarkowane = 243 = 100%; n wysokie = 298 = 100%; n bardzo wysokie = 394 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Analiza poziomu związania z przestrzeniami sąsiedzkimi, w których żyją Zachodniopomorzanie, przeprowadzona ze względu na podejmowane przez nich aktywności społeczne w odniesieniu do tych obszarów, empiryczny poziom istotności statystycznego testu H Kruskala-Wallisa, ujawnia bardzo istotny związek między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny procedury oraz wyniku testu: $H(n = 1070, df = 4) = 141,818; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami deklaracji aktywności społecznych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich związania z przestrzeniami sąsiedzkimi, mogą być uogólnione – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z przestrzenią sąsiedzką* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 84. Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do przestrzeni sąsiedzkich, pod względem poziomu ich związania z tymi przestrzeniami

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z przestrzeniami sąsiedzkimi w kategorii liczby aktywności społecznych podejmowanych przez uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

W przypadku poczucia związania z przestrzeniami sąsiedzkimi oraz aktywności społecznych w ich wymiarze, widoczna jest bardzo wyraźna prawidłowość związana z różnicami między poszczególnymi kategoriami liczby podejmowanych aktywności. I tym razem, deklaracje kilkudziesięciokrotnego podejmowania aktywności społecznych, cechują się najwyższą średnią rangą poziomu związania z przestrzeniami sąsiedzkimi. Analogicznie do dotychczas analizowanych obszarów, wskazana kategoria różni się istotnie od wszystkich

pozostałych. Analogicznie też najniższy poziom związania z przestrzeniami sąsiedzkimi prezentują osoby, które nigdy dotąd nie podjęły aktywności społecznej w odniesieniu do tych przestrzeni. W tym wymiarze mikrolokalnym średnie rangi poczucia związania z przestrzeniami sąsiedzkimi, rosną monotonicznie wraz z deklaracjami liczby podejmowanych aktywności społecznych (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana jest wyraźnie wyższa niż w poprzednich przypadkach i wynosi: 0,357, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, dodatnim związkiem, o umiarkowanej sile).

Oprócz wyróżnionych obszarów w przestrzeni regionu, analogicznej analizie poddano dwa wymiary aktywności życiowej Zachodniopomorzan, które w bardzo szerokim stopniu uczestniczą w powstawaniu autokonceptji człowieka oraz w jej utrwalaniu w postaci poczucia tożsamości. Nadto są to dwa wymiary poddane badaniu w roku 2011, zatem ich zbadanie generowane jest potrzebą porównania i zarejestrowania ewentualnych zmian. Mowa o aktywności społecznej, jak również o poziomie związania (identyfikacji w badaniu w 2011 roku) z własną pracą zawodową oraz ze szkołą/uczelnią. Poniższe zestawienia prezentują wyniki przeprowadzonych analiz.

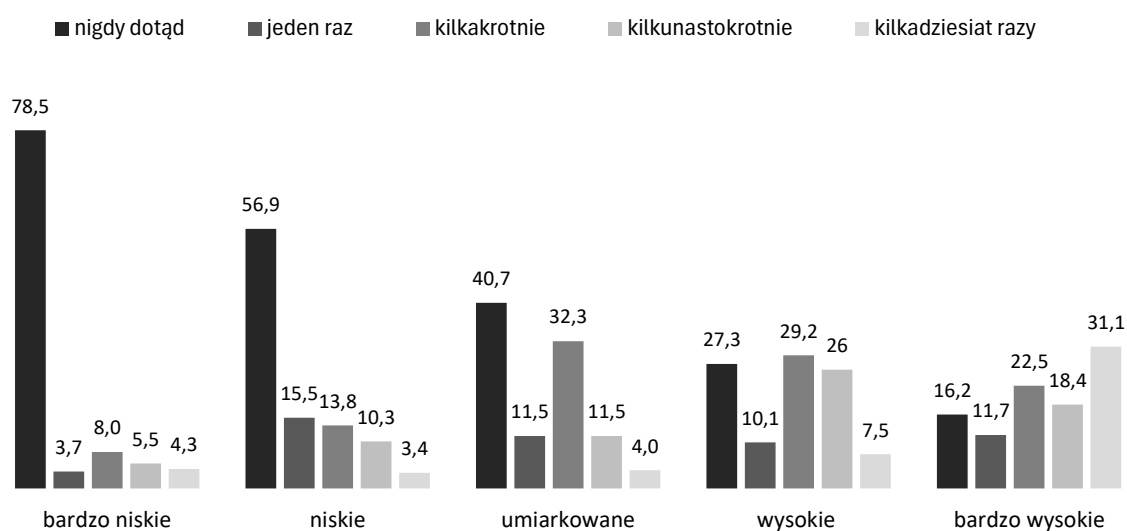
Aktywności społeczne podejmowane w odniesieniu do pracy zawodowej Zachodniopomorzan, ze względu na ich poczucie związania z pracą

Tabela 107. Rozkład poziomu identyfikacji z pracą zawodową a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do pracy

Podejmowanie aktywności społecznych		Poczucie związania z pracą zawodową					Ogółem
		bardzo niskie	niskie	umiarkowane	wysokie	bardzo wysokie	
nigdy dotąd	n	128	33	92	84	51	388
	%	78,5%	56,9%	40,7%	27,3%	16,2%	36,3%
jeden raz	n	6	9	26	31	37	109
	%	3,7%	15,5%	11,5%	10,1%	11,7%	10,2%
kilkakrotnie	n	13	8	73	90	71	255
	%	8,0%	13,8%	32,3%	29,2%	22,5%	23,8%
kilkunastokrotnie	n	9	6	26	80	58	179
	%	5,5%	10,3%	11,5%	26,0%	18,4%	16,7%
kilkadziesiąt razy	n	7	2	9	23	98	139
	%	4,3%	3,4%	4,0%	7,5%	31,1%	13,0%
Ogółem	n	163	58	226	308	315	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 85. Rozkład poziomu identyfikacji z pracą zawodową a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do pracy

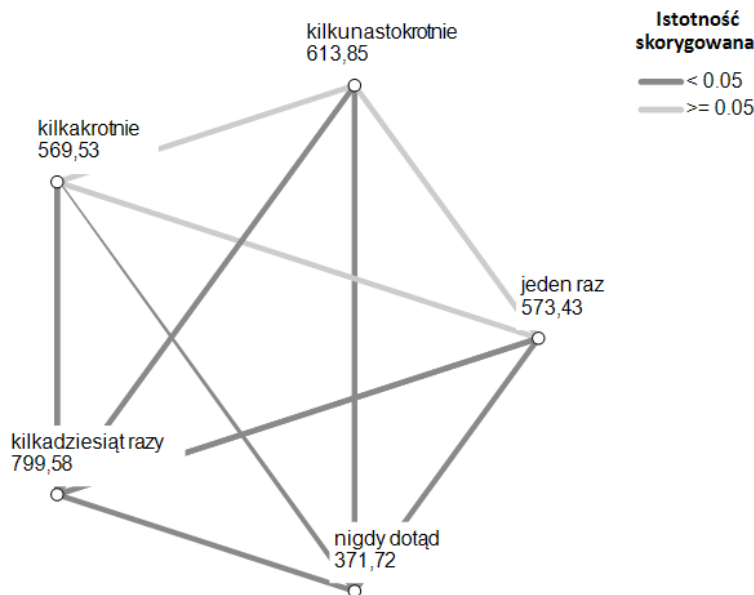

Dane wyrażone w procentach [n_{bardzo niskie} = 163 = 100%; n_{niskie} = 58 = 100%; n_{umiarkowane} = 226 = 100%; n_{wysokie} = 308 = 100%; n_{bardzo wysokie} = 315 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Analiza poziomu związania z pracą zawodową Zachodniopomorzan, przeprowadzona ze względu na podejmowane przez nich aktywności społeczne w odniesieniu do pracy, empiryczny poziom istotności statystycznego testu H Kruskala-Wallisa, ujawnia bardzo istotny związek między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny procedury oraz wyniku testu: **H (n = 1070, df = 4) = 231,251; p < 0,001**. Innymi słowy, zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami deklaracji aktywności społecznych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich związania z pracą zawodową, mogą być uogólnione – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji z pracą zawodową* przedstawia poniższy wykres.

Tabela 108. Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do ich pracy zawodowej, pod względem poziomu ich związania z pracą

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji z pracą zawodową w kategorii liczby aktywności społecznych podejmowanych przez uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

W przypadku poczucia związania z pracą zawodową oraz aktywności społecznych w ich wymiarze, widoczna jest bardzo wyraźna prawidłowość związana z różnicami między poszczególnymi kategoriami liczby podejmowanych aktywności. I tym razem – podobnie jak to miało miejsce z poziomem związania z analizowanymi dotąd obszarami – deklaracje kilkadziesiątkrotnego podejmowania aktywności społecznych, cechują się najwyższą średnią rangą poziomu związania z pracą zawodową. Analogicznie do dotychczas analizowanych obszarów, wskazana kategoria różni się istotnie od wszystkich pozostałych. Analogicznie też

najniższy poziom związania z pracą zawodową prezentują osoby, które nigdy dotąd nie podjęły aktywności społecznej w odniesieniu do niej. W tym wymiarze, średnie rangi poczucia związania z pracą zawodową, rosną monotonicznie wraz z deklaracjami liczby podejmowanych aktywności społecznych (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana jest wyraźnie wyższa niż w poprzednich przypadkach i wynosi: 0,446, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, dodatnim związkiem, o wyraźnie umiarkowanej sile).

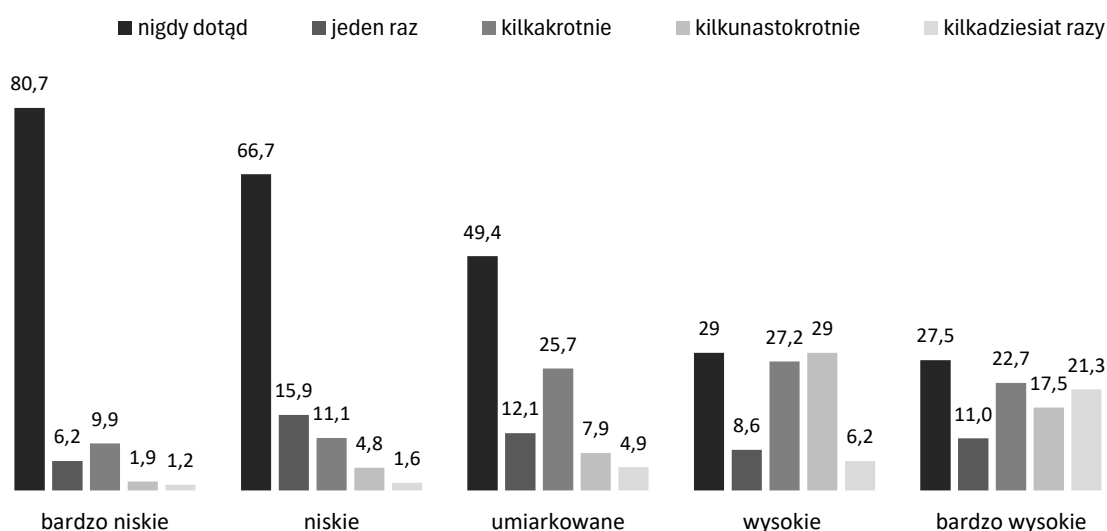
Aktywności społeczne podejmowane w odniesieniu do szkoły/uczelni, ze względu na poczucie związania Zachodniopomorzan ze szkołą/uczelnią

Tabela 109. Rozkład poziomu identyfikacji ze szkołą/uczelnią a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do szkoły/uczelni

Podejmowanie aktywności społecznych		Poczucie związania ze szkołą/uczelnią					Ogółem
		bardzo niskie	niskie	umiarkowane	wysokie	bardzo wysokie	
nigdy dotąd	n	130	42	131	84	80	467
	%	80,7%	66,7%	49,4%	29,0%	27,5%	43,6%
jeden raz	n	10	10	32	25	32	109
	%	6,2%	15,9%	12,1%	8,6%	11,0%	10,2%
kilkakrotnie	n	16	7	68	79	66	236
	%	9,9%	11,1%	25,7%	27,2%	22,7%	22,1%
kilkunastokrotnie	n	3	3	21	84	51	162
	%	1,9%	4,8%	7,9%	29,0%	17,5%	15,1%
kilkadziesiąt razy	n	2	1	13	18	62	96
	%	1,2%	1,6%	4,9%	6,2%	21,3%	9,0%
Ogółem	n	161	63	265	290	291	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 86. Rozkład poziomu identyfikacji ze szkołą/uczelnią a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do szkoły/uczelni

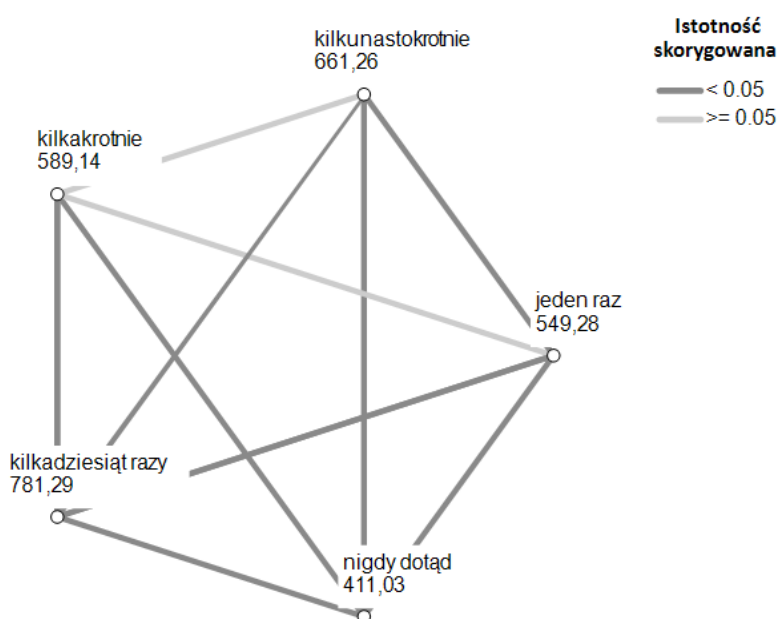

Dane wyrażone w procentach [n_{bardzo niskie} = 161 = 100%; n_{niskie} = 63 = 100%; n_{umiarkowane} = 265 = 100%; n_{wysokie} = 290 = 100%; n_{bardzo wysokie} = 291 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Analiza poziomu związania ze szkołami/uczelniami, do których uczęszczają Zachodniopomorzanie, przeprowadzona ze względu na podejmowane przez nich aktywności społeczne w odniesieniu do tych szkół/uczelni, empiryczny poziom istotności statystycznego testu H Kruskala-Wallisa, ujawnia bardzo istotny związek między analizowanymi zmiennymi; zapis formalny procedury oraz wyniku testu: $H(n = 1070, df = 4) = 173,672; p < 0,001$. Innymi słowy, zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami deklaracji aktywności społecznych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ich związania ze szkołą/uczelnią, mogą być uogólnione – z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,9% – na całą zbiorowość regionu. Test porównania parami poszczególnych kategorii zmiennej pod względem średnich rang zmiennej *Poziom identyfikacji ze szkołą/uczelnią* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 87. Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do ich szkoły/uczelni, pod względem poziomu ich związania ze szkołą/uczelnią

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu identyfikacji ze szkołą/uczelnią w kategorii liczby aktywności społecznych podejmowanych przez uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

W przypadku poczucia związania ze szkołą/uczelnią oraz aktywności społecznych w tym wymiarze, widoczna jest bardzo wyraźna prawidłowość związana z różnicami między poszczególnymi kategoriami liczby podejmowanych aktywności. Jedynie różnice między kategorią jeden raz i kategorią kilkakrotnie oraz kategorią kilkakrotnie i kategorią kilkunastokrotnie są nieistotne statystycznie. Pozostałe pary kategorii różnią się bardzo

wyraźnie oraz istotnie. I tym razem deklaracje kilkudziesięciokrotnego podejmowania aktywności społecznych, cechują się najwyższą średnią rangą poziomu związania ze szkołą/uczelnią. Analogicznie też najniższy poziom związania ze szkołą/uczelnią prezentują osoby, które nigdy dotąd nie podjęły aktywności społecznej w odniesieniu do niej. W tym wymiarze, średnie rangi poczucia związania z tą sferą życia Zachodniopomorzan, rosną monotonicznie wraz z deklaracjami liczby podejmowanych aktywności społecznych (wartość współczynnika korelacji rho Spearmana wynosi: 0,399, przy poziomie istotności $p < 0,001$, pozwala stwierdzić, że mamy do czynienia z bardzo istotnym statystycznie, dodatnim związkiem, o umiarkowanej sile).

Podsumowując, warto dokonać zestawienia korelacji między poszczególnymi obszarami, z którymi Zachodniopomorzanie deklarują względnie silnie związanie z podejmowaniem aktywności społecznych w odniesieniu do tych obszarów. Poniższa tabela prezentuje zestawienie wartości współczynników rho Spearmana.

Tabela 110. Korelacje między poziomami identyfikacji z wyróżnionymi obszarami i aktywnościami na rzecz tych obszarów

wyróżnione obszary	Podejmowane aktywności na rzecz obszarów							
	1	2	3	4	5	6	7	8
	rho Spearmana							
1 - województwo zachodniopomorskie	0,165***							
2 - powiat		0,157***						
3 - gmina			0,233***					
4 - miejscowość				0,230***				
5 – osiedle/dzielnica.					0,283***			
6 – przestrzeń sąsiedzka						0,357***		
7 – własna praca							0,446***	
8 – szkoła/uczelnia								0,399***

*** Korelacja na poziomie istotności 0.001 (dwustronna)

Źródło: badanie własne STS

3.4.2. Postawy Zachodniopomorzan wobec miejscowości, w których żyją

W celu odpowiedzi na pytania: 12 oraz 16 problemu badawczego:

Jakie są decydujące czynniki odpowiadające za kształtowanie tożsamości u młodzieży i gdzie najczęściej (w jakich miejscach) dochodzi do poruszania tematyki związanej z tożsamością?

oraz

Jaki jest związek między postawami wobec miejscowości zamieszkania oraz aktywnościami społecznymi mieszkańców regionu?

podjęte zostało badanie postaw w odniesieniu do miejscowości zamieszkania. Zagadnienie to zostało poddane badaniu przy zastosowaniu zestawu jedenastu następujących stwierdzeń, do których respondenci ustosunkowywali się przy pomocy kafeterii odpowiedzi opartej na klasycznej skali Likerta:

- *Kocham moją miejscowość*
- *Moja miejscowość ma dobrego sołtysa/władze*
- *Moja miejscowość z roku na rok staje się piękniejsza i lepiej się w niej mieszka*
- *Mieszkaniec mojej miejscowości to brzmi dumnie*
- *W mojej miejscowości panują dogodne warunki dla osiągnięcia sukcesu przez ludzi, którym się chce*
- *Zmiany, jakie zachodzą w mojej miejscowości, idą w dobrą stronę*
- *Wolałbym mieszkać w innym miejscu Polski*
- *Wolałbym/wolałbym mieszkać poza Polską*
- *To, co jest dobre w mojej miejscowości częściej jest wykorzystywane dla jej świetności niż marnotrawione*
- *Inne podobne do mojej miejscowości, które znam, rozwijają się lepiej niż moja miejscowość*
- *Mieszkańcom mojej miejscowości brakuje wzajemnej więzi*
- *Gdy myślę ogólnie o mieszkańcach mojej miejscowości, to mogę o nich powiedzieć więcej dobrego niż złego*

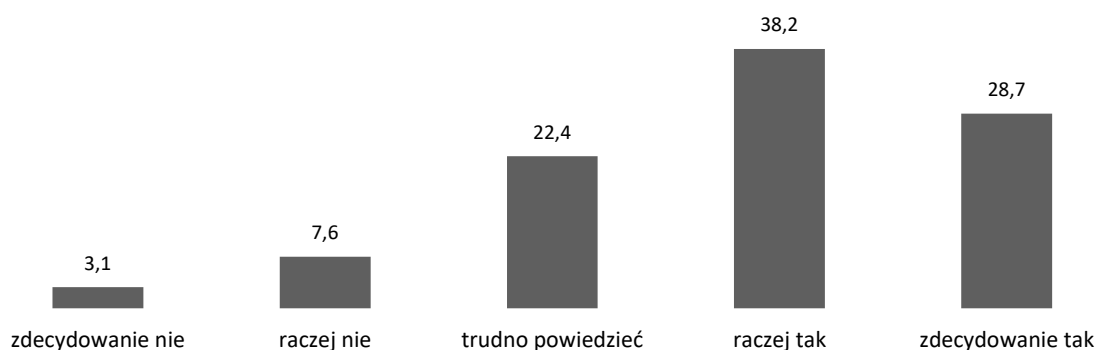
Stwierdzeniem odnoszącym się do emocjonalnego komponentu postaw Zachodniopomorzan wobec swoich miejscowości: *Kocham moją miejscowość*. Zgromadzone w tej kwestii dane zostały zestawione w poniższej tabeli oraz zilustrowane następującym po niej wykresem.

Tabela 111. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Kocham moją miejscowość*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	33	3,1
raczej nie	81	7,6
trudno powiedzieć	240	22,4
raczej tak	409	38,2
zdecydowanie tak	307	28,7
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 88. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Kocham moją miejscowość*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Analiza zgromadzonych danych pozwala zauważyć, że co dziesiąty respondent (łącznie 10,7%) nie zgadza się z treścią przedstawionego stwierdzenia, natomiast niemal co trzeci – łącznie 66,9% – zgadza się z nim, deklarując tym samym swoje emocjonalne zaangażowanie w odniesieniu do miejscowości, w której mieszka. Jednocześnie niemal co czwarty uczestnik badania (22,4%) przyjmuje postawę neutralną (odpowiedź „trudno powiedzieć”).

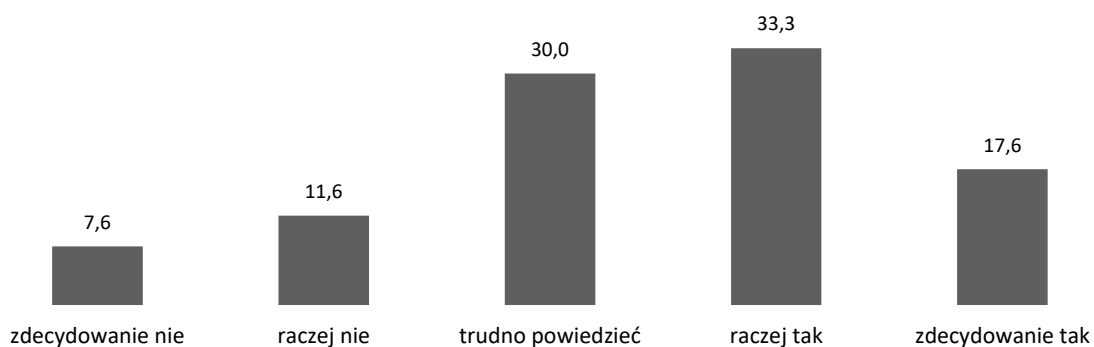
Kolejne stwierdzenie dotyczy stosunku mieszkańców województwa do władz, które aktualnie zarządzają miejscowościami, w których zamieszkują. Dane zgromadzone w tym zakresie zawiera poniższa tabela, ilustruje je ponadto następujący po niej wykres.

Tabela 112. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Moja miejscowość ma dobrego sołtysa/władze*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	81	7,6
raczej nie	124	11,6
trudno powiedzieć	321	30,0
raczej tak	356	33,3
zdecydowanie tak	188	17,6
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 89. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Moja miejscowość ma dobrego sołtysa/władze*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Choć niemal co trzeci respondent zaznaczył w kwestionariuszu odpowiedź „trudno powiedzieć” (30,0%), to aprobatę dla aktualnych władz swojej miejscowości zamieszkania zadeklarowało łącznie 50,9%. Natomiast niemal co piąty ankietowany (łącznie 19,2%) przyjął postawę krytyczną, przy czym niemal trzecia część z nich jest krytyczna w stopniu zdecydowanym (7,6%).

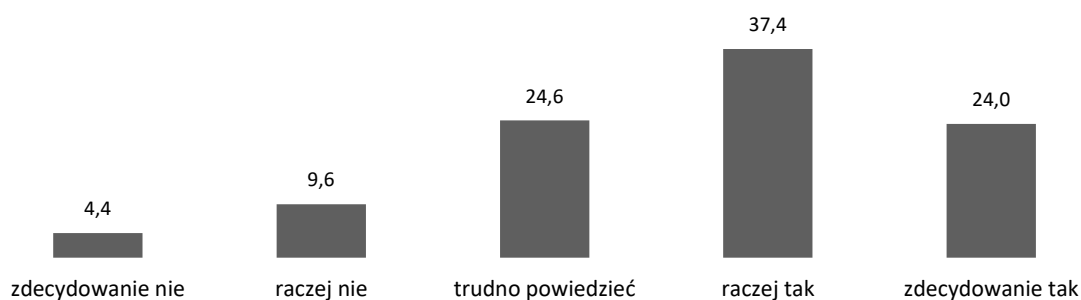
Aspekty estetyczne miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan oraz ich wizerunku zostały rozpoznane przy pomocy stwierdzenia: *Moja miejscowość z roku na rok staje się piękniejsza i lepiej się w niej mieszka*. Dane dotyczące wypowiedzi odnoszących się do tego stwierdzenia, których udzielili respondenci, zawiera poniższa tabela oraz następujący po niej wykres.

Tabela 113. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Moja miejscowość z roku na rok staje się piękniejsza i lepiej się w niej mieszka*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	47	4,4
raczej nie	103	9,6
trudno powiedzieć	263	24,6
raczej tak	400	37,4
zdecydowanie tak	257	24,0
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 90. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Moja miejscowość z roku na rok staje się piękniejsza i lepiej się w niej mieszka*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Z tezą zawartą w stwierdzeniu zgadza się częściej niż co drugi uczestnik badania (łącznie 61,4%), oraz jednocześnie co czwarty (24,6%) nie ma zdania w kwestii estetyki swojej miejscowości, natomiast łącznie 14%% respondentów pozostaje krytycznych w odniesieniu do tej kwestii, w tym 4,4% respondentów stanowią osoby krytyczne w stopniu zdecydowanym. Ostatecznie można stwierdzić, iż łącznie 86% ankietowanych nie ocenia źle estetyki i jakości życia w miejscowości swojego zamieszkiwania.

Kontekst poczucia dumy z miejsca zamieszkania badany był przy pomocy stwierdzenia: *Mieszkaniec mojej miejscowości to brzmi dumnie*. Dane zgromadzone w tym zakresie zawarte zostały w poniższej tabeli oraz na następującym po niej wykresie.

Tabela 114. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Mieszkaniec mojej miejscowości to brzmi dumnie*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	53	5,0
raczej nie	114	10,7
trudno powiedzieć	309	28,9
raczej tak	374	35,0
zdecydowanie tak	220	20,6
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 91. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Mieszkaniec mojej miejscowości to brzmi dumnie*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Łącznie, nieco więcej niż połowa respondentów (55,6%) zgadza się z zaprezentowanym stwierdzeniem, nieco częściej niż co czwarty uniknął zdecydowanej odpowiedzi wybierając „trudno powiedzieć”, natomiast łącznie 15,7% ankietowanych nie zgadza się z treścią omawianego stwierdzenia.

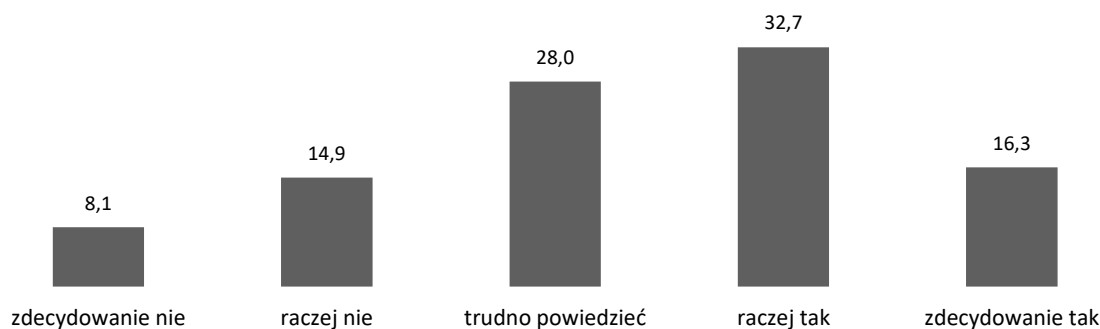
W dalszej kolejności, postawy do miejscowości zamieszkania respondentów, badane były w odniesieniu do przekonań o tym, jakie warunki do osiągnięcia sukcesu w tych miejscowościach panują. Dane zgromadzone w tym zakresie zawarte zostały w poniższej tabeli oraz zilustrowane na następującym po niej wykresie.

Tabela 115. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *W mojej miejscowości panują dogodne warunki dla osiągnięcia sukcesu przez ludzi, którym się chce*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	87	8,1
raczej nie	159	14,9
trudno powiedzieć	300	28,0
raczej tak	350	32,7
zdecydowanie tak	174	16,3
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 92. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *W mojej miejscowości panują dogodne warunki dla osiągnięcia sukcesu przez ludzi, którym się chce*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Większość ankietowanych skłania się ku przekonaniu, że miejscowości w których mieszkają, oferują dobre warunki dla osiągnięcia sukcesu, jeżeli mowa o ludziach, którym się chce, łącznie przekonanie takie podziela niemal co drugi ankietowany (49,0%). W tym samym czasie nieco rzadziej niż co czwarty respondent (łącznie 23,0%) jest przeciwnego zdania, natomiast pozostali (28,0%) nie wypowiedzieli się w analizowanej kwestii.

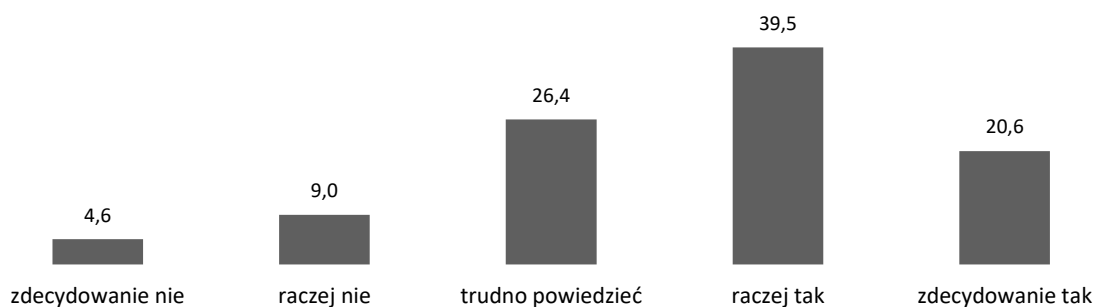
W dalszej kolejności badania, postawy na temat miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan badane były w odniesieniu do przekonań żywionych odnośnie oceny kierunku, w którym te miejscowości się rozwijają. Dane zgromadzone w tym zakresie zawarte zostały w poniższej tabeli oraz zilustrowane na następującym po niej wykresie.

Tabela 116. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Zmiany, jakie zachodzą w mojej miejscowości, idą w dobrą stronę*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	49	4,6
raczej nie	96	9,0
trudno powiedzieć	282	26,4
raczej tak	423	39,5
zdecydowanie tak	220	20,6
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 93. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Zmiany, jakie zachodzą w mojej miejscowości, idą w dobrą stronę*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Ogólnie pozytywny stosunek do kierunku rozwoju swoich miejscowości wyraziła więcej niż połowa biorących udział w badaniu (łącznie 60,1%), jeżeli do tego dodać 26,4% osób niepotrafiących ocenić tego aspektu funkcjonowania swoich miejscowości, to jasnym staje się, że krytyczny w odniesieniu do kierunku w jakim rozwijają się ich miejscowości jest nieco częściej niż co dziesiąty respondent (łącznie 13,6%).

W dalszej części badane były przekonania żywione przez mieszkańców Pomorza Zachodniego o tym, jak żyje się w innych miejscach kraju. Dane zgromadzone w tym zakresie zawarte zostały w poniższej tabeli oraz zilustrowane na następującym po niej wykresie.

Tabela 117. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Wolałabym/wolałbym mieszkać w innym miejscu Polski*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	254	22,9
raczej nie	245	22,9
trudno powiedzieć	240	22,4
raczej tak	221	19,8
zdecydowanie tak	128	12,0
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 94. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Wolałabym/wolałbym mieszkać w innym miejscu Polski*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Pozytywny stosunek Zachodniopomorzan do miejscowości swego zamieszkania daje się dostrzec w wypowiedziach 45,8% (łącznie) respondentów niezgadających się z treścią stwierdzenia. Jeżeli zestawić z tym 22,4% osób wybierających odpowiedź „trudno powiedzieć”, to okazuje się, że niechętnych życiu w swoich miejscowościach jest 31,8% łącznie ankietowanych. Wynik przeprowadzonej analizy może stać się elementem szacowania potencjału odpływowego wśród mieszkańców regionu.

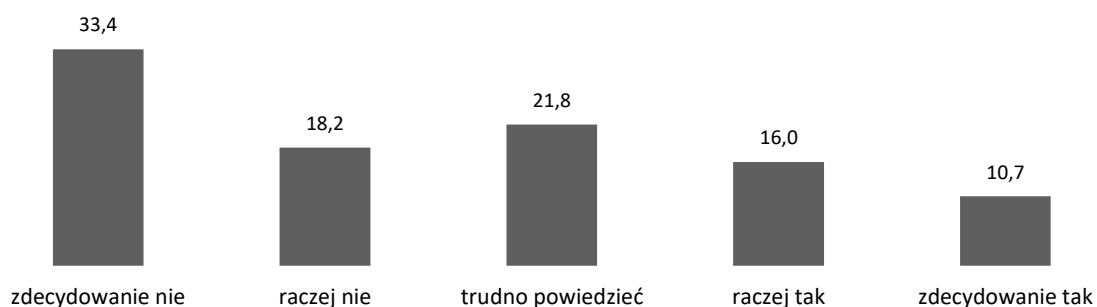
W dalszej części badania poproszono o odniesienie się do stwierdzenia: *Wolałabym/wolałbym mieszkać poza Polską*. Dane w tym zakresie zawarte zostały w poniższej tabeli oraz zilustrowane następującym po niej wykresem.

Tabela 118. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Wolałabym/wolałbym mieszkać poza Polską*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	357	33,4
raczej nie	195	18,2
trudno powiedzieć	233	21,8
raczej tak	171	16,0
zdecydowanie tak	114	10,7
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 95. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Wolałabym/wolałbym mieszkać poza Polską*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

O ile w innym miejscu Polski wolałoby mieszkać łącznie 31,8% respondentów, to chętnych do zmiany adresu na zagraniczny jest łącznie 26,7%, należy jednak zauważyć, że co dziesiąty ankietowany wyraża chęć zamieszkania za granicą w sposób zdecydowany.

Ocena ogólnego sposobu zarządzania miejscowością została poddana badaniu prze pomocy stwierdzenia: *To, co jest dobre w mojej miejscowości częściej jest wykorzystywane dla jej świetności niż marnotrawione*. Stosunek respondentów do tego stwierdzenia opisują dane zamieszczone w poniższej tabeli oraz na wykresie.

Tabela 119. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *To, co jest dobre w mojej miejscowości częściej jest wykorzystywane dla jej świetności niż marnotrawione*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	52	4,9
raczej nie	98	9,2
trudno powiedzieć	416	38,9
raczej tak	375	35,0
zdecydowanie tak	129	12,1
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 96. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *To, co jest dobre w mojej miejscowości częściej jest wykorzystywane dla jej świetności niż marnotrawione*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W pierwszej kolejności rzuca się w oczy stosunkowo obszerne pole postaw neutralnych wyrażających się udziałem wypowiedzi „trudno powiedzieć”. Towarzyszy temu łącznie 47,1% respondentów uważających, że rzeczywiście to, co dobre w ich miejscowościach częściej jest wykorzystywane dla ich świetności niż marnotrawione. Ku przeciwnemu pogładowi przychyliła się łącznie 14,1% uczestników badania.

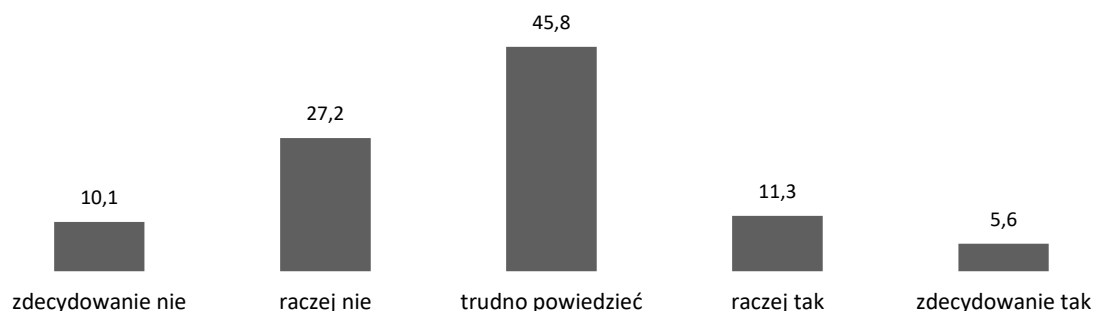
Bazując na wyobrażeniu o innych, znanych respondentom miejscowościach, zostali poproszeni oni o odniesienie się do stwierdzenia: *Inne podobne do mojej miejscowości, które znam, rozwijają się lepiej niż moja miejscowość*. Dane zebrane w tym zakresie zestawione zostały w poniższej tabeli oraz zilustrowane wykresem.

Tabela 120. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Inne podobne do mojej miejscowości, które znam, rozwijają się lepiej niż moja miejscowość*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	108	10,1
raczej nie	291	27,2
trudno powiedzieć	490	45,8
raczej tak	121	11,3
zdecydowanie tak	60	5,6
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 97. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Inne podobne do mojej miejscowości, które znam, rozwijają się lepiej niż moja miejscowość*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W takim komparatywnym odniesieniu się do swojej miejscowości zamieszkania, łącznie 37,3% odrzuca tezę zawartą w zaprezentowanym stwierdzeniu, natomiast łącznie 16,9% przyznaje że istotnie, inne miejscowości rozwijają się lepiej. Jednocześnie 45,8% uczestników badania nie podjęła się zająć stanowiska w tej kwestii.

W dalszej części badania, zostało respondentom przedstawione stwierdzenie odnoszące się do jakości życia społecznego w ich miejscowościach zamieszkania: *Mieszkańcom mojej miejscowości brakuje wzajemnej więzi*. Dane zgromadzone w tym zakresie zawarte zostały w poniższym zestawieniu oraz w następującym po nim wykresie.

Tabela 121. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Mieszkańcom mojej miejscowości brakuje wzajemnej więzi*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	117	10,9
raczej nie	327	30,6
trudno powiedzieć	413	38,6
raczej tak	148	13,8
zdecydowanie tak	65	6,1
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 98. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Mieszkańcom mojej miejscowości brakuje wzajemnej więzi*

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Dobrym wskaźnikiem diagnostycznym dla oceny jakości kapitału społecznego mieszkańców Pomorza zachodniego jest przeszło czterdziestoprocentowy (łącznie 41,5%) udział osób niezgadających się z tezą, iż *mieszkańcom ich miejscowości brakuje więzi*. Przeciwny pogląd wyraził co piąty uczestnik badania (łącznie 19,9%). Towarzyszy temu stosunkowo wysoki udział osób wybierających odpowiedź neutralną.

Kolejne stwierdzenie zastosowane w badaniu: *Gdy myślę ogólnie o mieszkańcach mojej miejscowości, to mogę o nich powiedzieć więcej dobrego niż złego*, również odnosi się do jakości życia społecznego w miejscowościach zamieszkania respondentów. Poniższa tabela oraz następujący po niej wykres zawierają dane zgromadzone w odniesieniu do tego stwierdzenia.

Tabela 122. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Gdy myślę ogólnie o mieszkańcach mojej miejscowości, to mogę o nich powiedzieć więcej dobrego niż złego*

	Częstości	Procenty
zdecydowanie nie	18	1,7
raczej nie	92	8,6
trudno powiedzieć	418	39,1
raczej tak	412	38,5
zdecydowanie tak	130	12,1
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 99. Rozkład stosunku do stwierdzenia: *Gdy myślę ogólnie o mieszkańcach mojej miejscowości, to mogę o nich powiedzieć więcej dobrego niż złego*

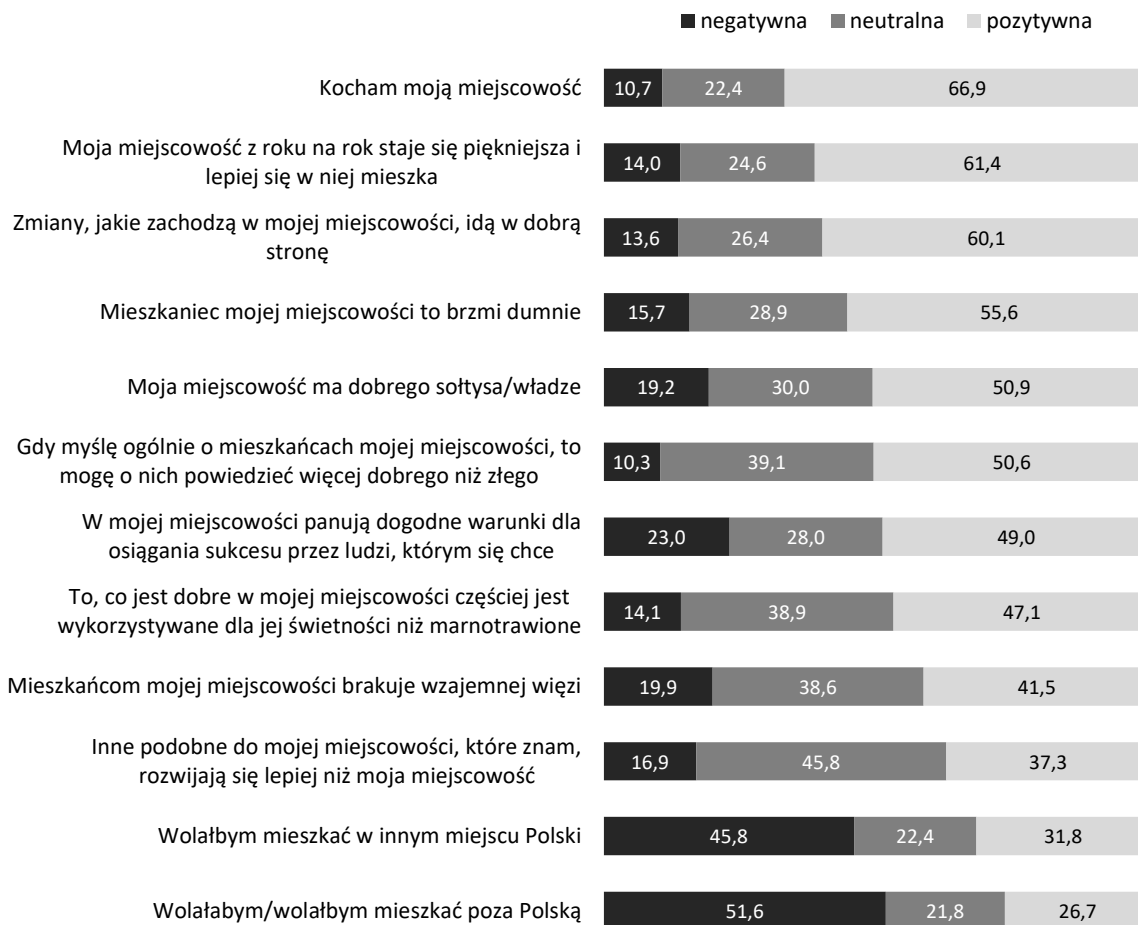
Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Mimo tego, że 39,1% uczestników badania wskazało odpowiedź „trudno powiedzieć”, to co drugi (łącznie 50,6%) zgadza się, iż o mieszkańcach jego miejscowości można powiedzieć więcej dobrego niż złego. Przeciwnie przekonanie wyraził co dziesiąty ankietowany (łącznie 10,3%).

Podsumowując, jeżeli pogrupować (suma wypowiedzi „raczej” oraz „zdecydowanie”) powyższe dane w sposób wyrażający pozytywny, negatywny oraz neutralny stosunek uczestników badania do swoich miejscowości zamieszkania, można pokusić się o skonstruowanie syntetycznego wykresy zbiorczego.

Wykres 100. Składniki postaw mieszkańców Pomorza Zachodniego w odniesieniu do swoich miejscowości zamieszkania

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Komponenty w najwyższym stopniu konstruujące pozytywne postawy Zachodniopomorzan wobec miejscowości ich zamieszkania odnoszą się do zagadnień związanych z uogólnionym stosunkiem emocjonalnym do miejscowości, ich estetyką i ogólną – oferowaną w nich – jakością życia, jak również do aktualnych władz i atmosfery sąsiedzkiej.

Postawy negatywne wobec miejscowości zamieszkania zasadzają się głównie na obserwowanej w innych miejscowościach dynamice rozwojowej, ocenianej jako bardziej spektakularna niż w aktualnym miejscu zamieszkania.

Na potrzeby budowy skali postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan, przeprowadzono analizę rzetelności²⁶ stwierdzeń, w wyniku której do ostatecznej skali zakwalifikowane zostały następujące stwierdzenia:

- *Kocham moją miejscowość;*
- *Moja miejscowość ma dobrego sołtysa/władze;*
- *Moja miejscowość z roku na rok staje się piękniejsza i lepiej się w niej mieszka;*
- *Mieszkaniec mojej miejscowości to brzmi dumnie;*
- *W mojej miejscowości panują dogodne warunki dla osiągnięcia sukcesu przez ludzi, którym się chce;*
- *Zmiany, jakie zachodzą w mojej miejscowości, idą w dobrą stronę;*
- *To, co jest dobre w mojej miejscowości częściej jest wykorzystywane dla jej świetności niż marnotrawione.*

Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan prezentują poniższe zestawienia.

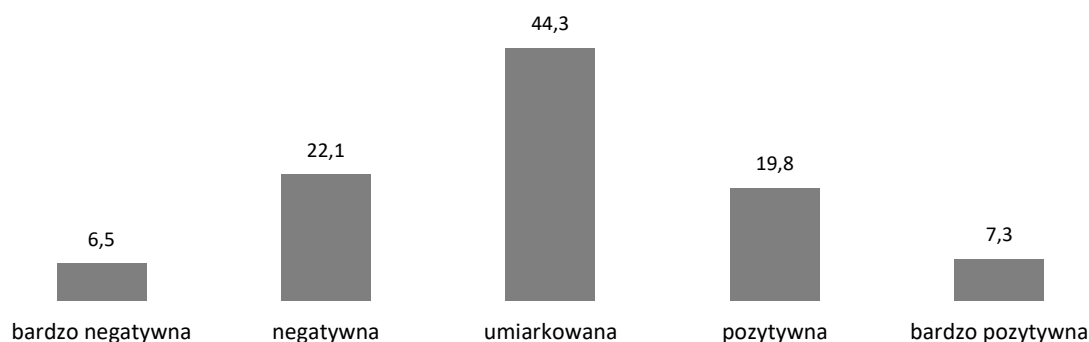
Tabela 123. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania – skala

Postawy	Częstości	Procenty
bardzo negatywna	70	6,5
negatywna	236	22,1
umiarkowana	474	44,3
pozytywna	212	19,8
bardzo pozytywna	78	7,3
Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

²⁶ Wynik testu Alfa Cronbacha wyniósł 0,922 dla siedmiu stwierdzeń. Oznacza to, że powstała skala cechuje się bardzo wysoką rzetelnością. Dodatkowo wartości współczynnika trafności wskaźników jakimi są wymienione stwierdzenia r Pearsona mieści się między 0,646 a 0,819, co pozwala twierdzić, że stworzona skala jest wysoce trafna.

Wykres 101. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania – skala

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Wśród mieszkańców regionu obserwuje się najczęściej umiarkowane postawy wobec miejscowości zamieszkania, z nieznaczną przewagą postaw negatywnych (łącznie 28,6 %) nad pozytywnymi (łącznie 27,1%).

Powstała skala postaw, zostanie wykorzystana do analizy aktywności społecznej mieszkańców miejscowości Pomorza Zachodniego, jak również aktywizmu społecznego młodzieży. W pierwszym aspekcie pozwoli ona uzupełnić przeprowadzoną już analizę związku między poziomem związania Zachodniopomorzan z miejscowościami ich zamieszkania oraz poziomu aktywności społecznej na rzecz tych miejscowości. W drugim aspekcie analiza zawężona zostanie jedynie do kategorii młodych mieszkańców regionu, w celu charakterystyki ich społecznej aktywności.

3.4.2.1. Postawy wobec miejscowości ze względu na cechy społeczno-demograficzne i zmienne zakorzenienia

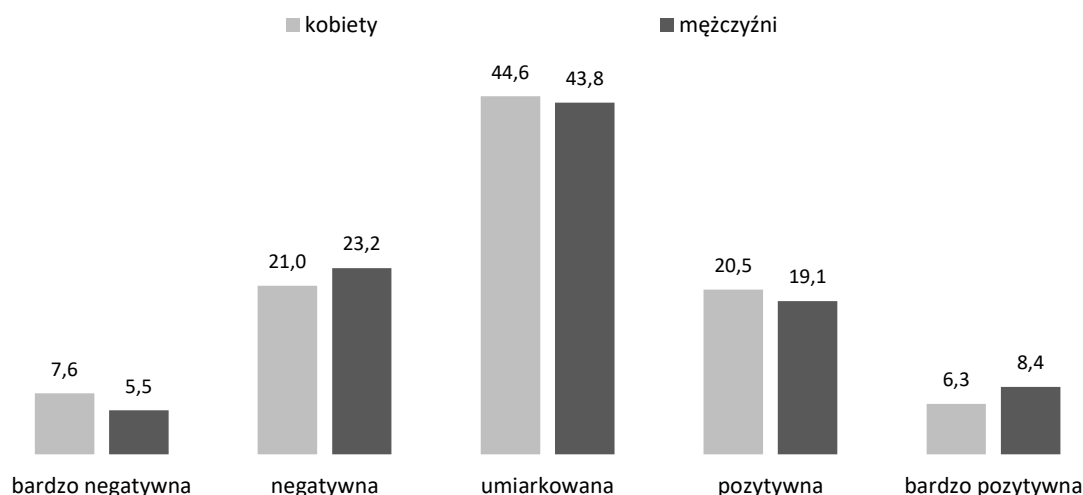
Dla socjologicznej charakterystyki postaw mieszkańców regionu wobec miejscowości swojego zamieszkania, zostały one odniesione do zastosowanych w badaniu zmiennych niezależnych.

Tabela 124. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na ich płeć

Postawy wobec miejscowości zamieszkania	Płeć Zachodniopomorzan		Ogółem
	kobiety	mężczyźni	
bardzo negatywna	n	42	70
	%	7,6%	6,6%
negatywna	n	117	236
	%	21,0%	22,1%
umiarkowana	n	248	472
	%	44,6%	44,2%
pozytywna	n	114	212
	%	20,5%	19,9%
bardzo pozytywna	n	35	78
	%	6,3%	7,3%
Ogółem	n	556	1068
	%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 102. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na ich płeć

Dane wyrażone w procentach [n kobiety = 556 = 100%; n mężczyźni = 512 = 100%;]

Źródło: badanie własne STS

W analizie postaw Zachodniopomorzanin wobec miejscowości ich zamieszkania, ze względu na ich płeć, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie ma istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 1068) 0,400; p = 0,689 (ni)**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami płci Zachodniopomorzan pod względem ich postaw wobec miejscowości, w których mieszkają, nie stanowią podstawy do uogólnień na całą populację. Oznacza to, że w województwie zachodniopomorskim kobiety nie różnią się od mężczyzn pod względem ich postaw wobec miejscowości zamieszkania.

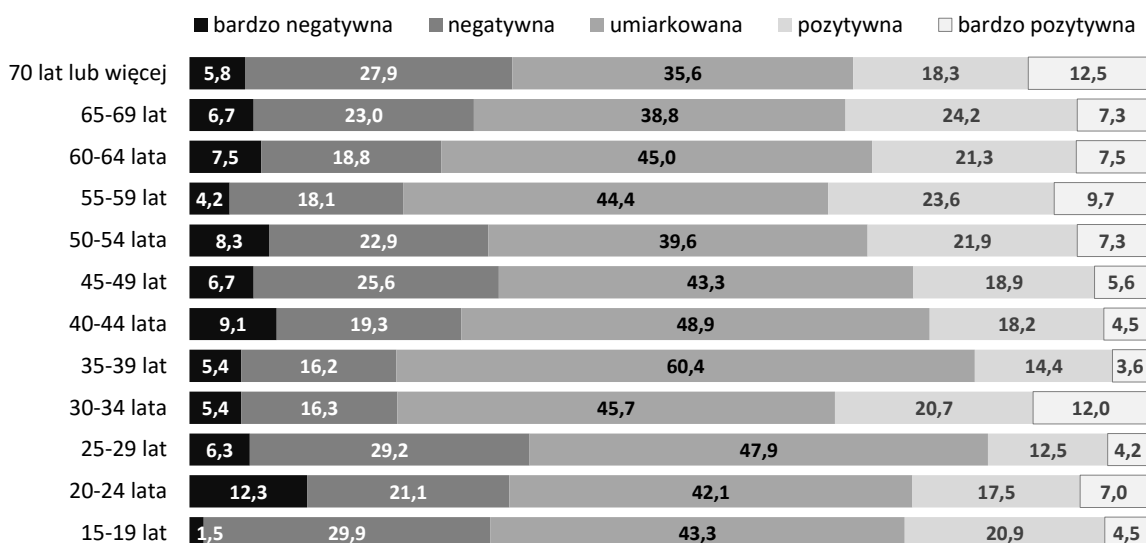
Z kolei analiza stosunku Zachodniopomorzan do miejscowości ich zamieszkania ze względu na wiek, ujawnia jedną zasadniczą prawidłowość. Poniższe zestawienia prezentują efekty zastosowanej procedury.

Tabela 125. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na wiek Zachodniopomorzan

	bardzo negatywna		negatywna		umiarkowana		pozytywna		bardzo pozytywna		Ogółem	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
15-19 lat	1	1,5	20	29,9	29	43,3	14	20,9	3	4,5	67	100,0
20-24 lata	7	12,3	12	21,1	24	42,1	10	17,5	4	7,0	57	100,0
25-29 lat	3	6,3	14	29,2	23	47,9	6	12,5	2	4,2	48	100,0
30-34 lata	5	5,4	15	16,3	42	45,7	19	20,7	11	12,0	92	100,0
35-39 lat	6	5,4	18	16,2	67	60,4	16	14,4	4	3,6	111	100,0
40-44 lata	8	9,1	17	19,3	43	48,9	16	18,2	4	4,5	88	100,0
45-49 lat	6	6,7	23	25,6	39	43,3	17	18,9	5	5,6	90	100,0
50-54 lata	8	8,3	22	22,9	38	39,6	21	21,9	7	7,3	96	100,0
55-59 lat	3	4,2	13	18,1	32	44,4	17	23,6	7	9,7	72	100,0
60-64 lata	6	7,5	15	18,8	36	45,0	17	21,3	6	7,5	80	100,0
65-69 lat	11	6,7	38	23,0	64	38,8	40	24,2	12	7,3	165	100,0
70 lat lub więcej	6	5,8	29	27,9	37	35,6	19	18,3	13	12,5	104	100,0
Ogółem	70	6,5	236	22,1	474	44,3	212	19,8	78	7,3	1070	100,0

Źródło: badanie własne STS

Wykres 103. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na wiek Zachodniopomorzan

Dane wyrażone w procentach [n₁₅₋₁₉ = 67 = 100%; n₂₀₋₂₄ = 57 = 100%; n₂₅₋₂₉ = 48 = 100%; n₃₀₋₃₄ = 92 = 100%; n₃₅₋₃₉ = 111 = 100%; n₄₀₋₄₄ = 88 = 100%; n₄₅₋₄₉ = 90 = 100%; n₅₀₋₅₄ = 96 = 100%; n₅₅₋₅₉ = 72 = 100%; n₆₀₋₆₄ = 80 = 100%; n₆₅₋₆₉ = 165 = 100%; n_{70 i więcej} = 104 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy postaw Zachodniopomorzanin wobec miejscowości ich zamieszkania, ze względu na ich wiek, empiryczny poziom istotności testu H Kruskala-Wallisa, świadczy o tym, że nie ma istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: $H(n = 1070, df = 11) = 18,149; p = 0,078$ (ni). Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami wieku Zachodniopomorzan pod względem ich postaw wobec miejscowości, w których mieszkają, nie mogą stanowić podstawy do uogólnień na całą populację. Oznacza to, że niezależnie od wieku, mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego nie różnią się istotnie pod względem ich postaw wobec miejscowości zamieszkania.

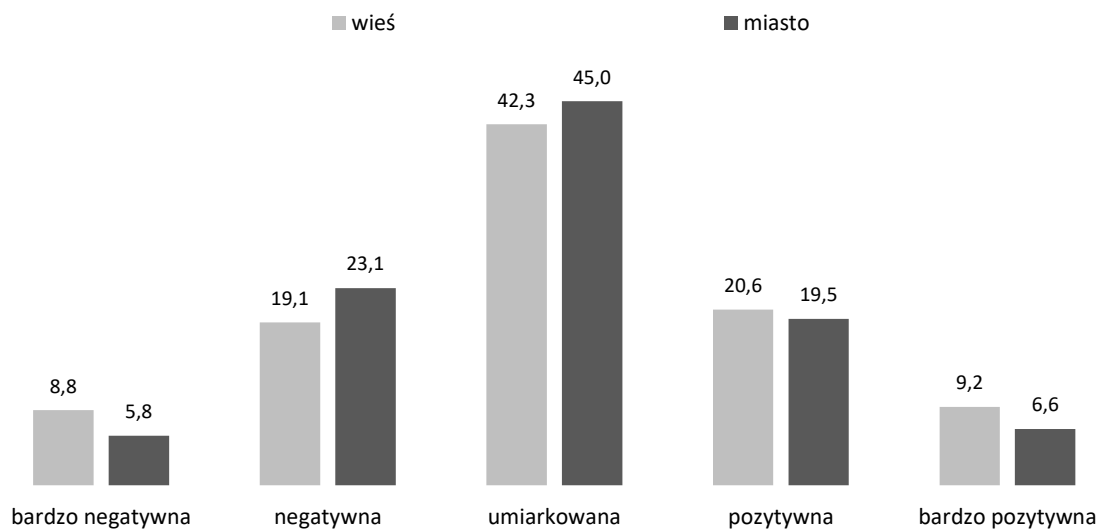
Badanie postaw Zachodniopomorzan wobec miejscowości ich zamieszkania ze względu na rodzaj miejsc ich zamieszkania – podobnie jak płeć oraz wiek – pozwala stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim mieszkańcy miast nie różnią się od mieszkańców wsi pod względem ich postaw wobec miejscowości zamieszkania. Poniższe zestawienie prezentuje rozkład stosunku uczestników badania do miejscowości, w których żyją ze względu na to czy są to miasta, czy wsie.

Tabela 126. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na rodzaj miejscowości ich zamieszkania

Postawy wobec miejscowości zamieszkania	Rodzaje miejscowości zamieszkania		Ogółem
	wieś	miasto	
bardzo negatywna	n	24	70
	%	8,8%	6,5%
negatywna	n	52	236
	%	19,1%	22,1%
umiarkowana	n	115	474
	%	42,3%	44,3%
pozytywna	n	56	212
	%	20,6%	19,8%
bardzo pozytywna	n	25	78
	%	9,2%	7,3%
Ogółem	n	272	1070
	%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 104. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na rodzaj miejscowości ich zamieszkania

Dane wyrażone w procentach [n_{wieś} = 272 = 100%; n_{miasto} = 798 = 100%;]

Źródło: badanie własne STS

Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a, zastosowanego w analizie postaw Zachodniopomorzanin wobec miejscowości ich zamieszkania, ze względu na rodzaj tych

miejscowości: $Z (n = 1070) -0,345; p = 0,730 (ni)$. Zaobserwowane w próbie różnice między mieszkańcami wsi oraz miast Pomorza Zachodniego pod względem ich postaw wobec miejscowości, w których żyją, nie są istotne statystycznie, a zatem nie stanowią podstawy do uogólnień na całą populację. Innymi słowy – jak już stwierdzono – mieszkańcy zachodniopomorskich wsi i miast nie różnią się istotnie w swoim stosunku do miejscowości zamieszkania.

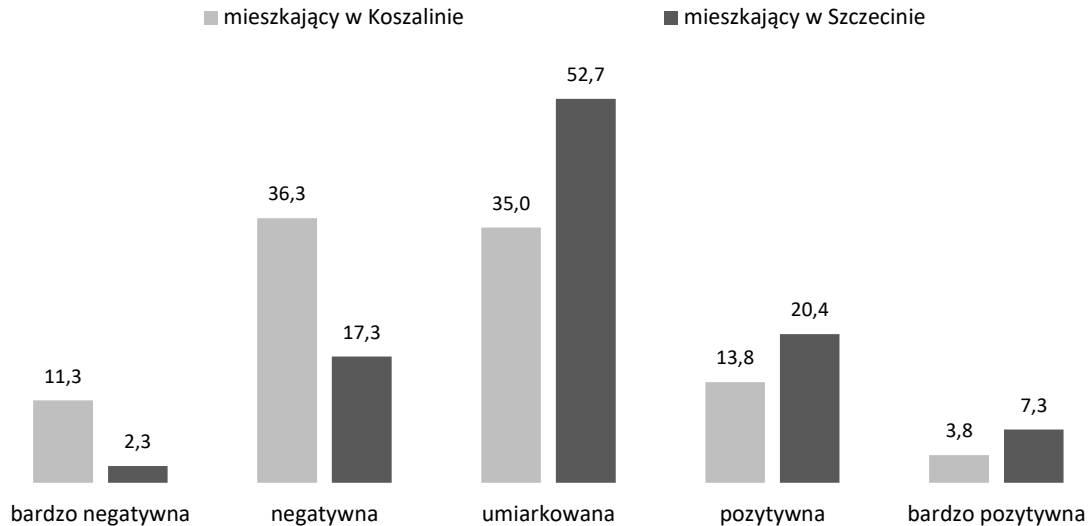
Odmienne przedstawiają się wyniki analizy postaw Zachodniopomorzan mieszkających w dwóch największych miastach regionu: w Szczecinie i w Koszalinie. Poniższe zestawienie prezentuje rozkład stosunku uczestników badania do miejscowości, w których żyją ze względu na to czy są mieszkańcami Szczecina, czy Koszalina.

Tabela 127. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na miasto ich zamieszkania

Postawy wobec miejscowości zamieszkania		mieszkający w Koszalinie	mieszkający w Szczecinie	Ogółem
bardzo negatywna	n	9	6	15
	%	11,3%	2,3%	4,4%
negatywna	n	29	45	74
	%	36,3%	17,3%	21,8%
umiarkowana	n	28	137	165
	%	35,0%	52,7%	48,5%
pozytywna	n	11	53	64
	%	13,8%	20,4%	18,8%
bardzo pozytywna	n	3	19	22
	%	3,8%	7,3%	6,5%
Ogółem	n	80	260	340
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 105. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na miasto ich zamieszkania

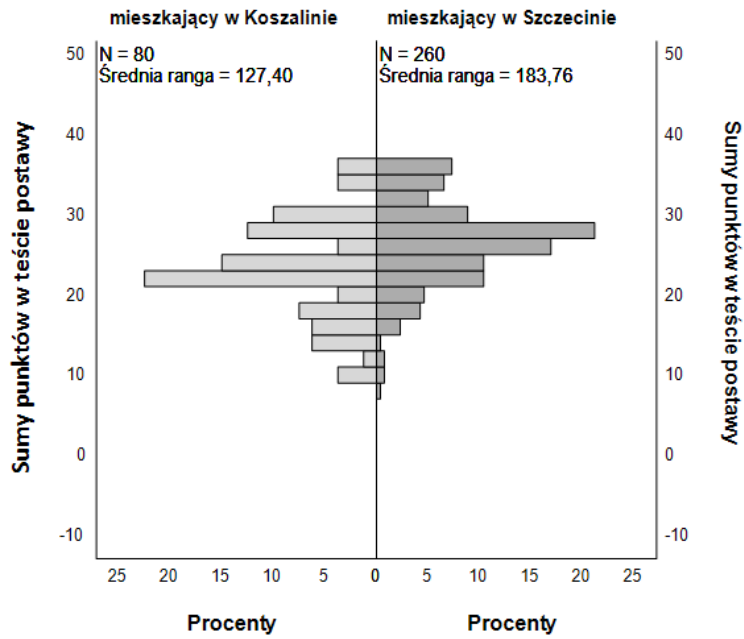

Dane wyrażone w procentach [n_{mieszkańcy Koszalina} = 80 = 100%; n_{mieszkańcy Szczecina} = 260 = 100%;]

Źródło: badanie własne STS

W analizie postaw Zachodniopomorzanin wobec miejscowości ich zamieszkania, ze względu na miasto ich zamieszkania, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 340) 4,495; p < 0,001**. Zaobserwowane w próbie różnice między mieszkańcami Koszalina i Szczecina pod względem ich postaw wobec tych miast, są istotne statystycznie, a zatem stanowią podstawę do uogólnień z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%, że Szczecinianie przyjmują bardziej pozytywne postawy wobec miasta swego zamieszkania niż Koszalinianie. Poniższy wykres prezentuje różnice udziałów postaw uczestniczących w badaniu mieszkańców obydwu miast, a także średnie rangi w zastosowanym teście statystycznym, wyrażające poziomy postaw respondentów.

Wykres 106. Postawy Koszalinian i Szczecinian do miast ich zamieszkania

Źródło: badanie własne STS

Poniższe zestawienie prezentuje miary opisu statystycznego dla sum w teście postaw wobec Szczecina i Koszalina. Pozwala to na bardziej szczegółowe poznanie stosunku do miasta zamieszkania.

Tabela 128. Miary opisu statystycznego dla stosunku do miasta zamieszkania Koszalinian i Szczecinian

Miary opisu statystycznego	Mieszkańcy dużych miast Pomorza Zachodniego			
	mieszkający w Koszalinie		mieszkający w Szczecinie	
	Ważne	80	Ważne	260
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		22,50		25,95
Mediana		22,00		26,00
Dominanta		21		27
Odchylenie standardowe		6,232		5,369
Skośność		-0,085		-0,471
Błąd standardowy skośności		0,269		0,151
Kurtoza		-0,313		0,411
Błąd standardowy kurtozy		0,532		0,301
Rozstęp		26		27
Minimum		9		8
Maksimum		35		35

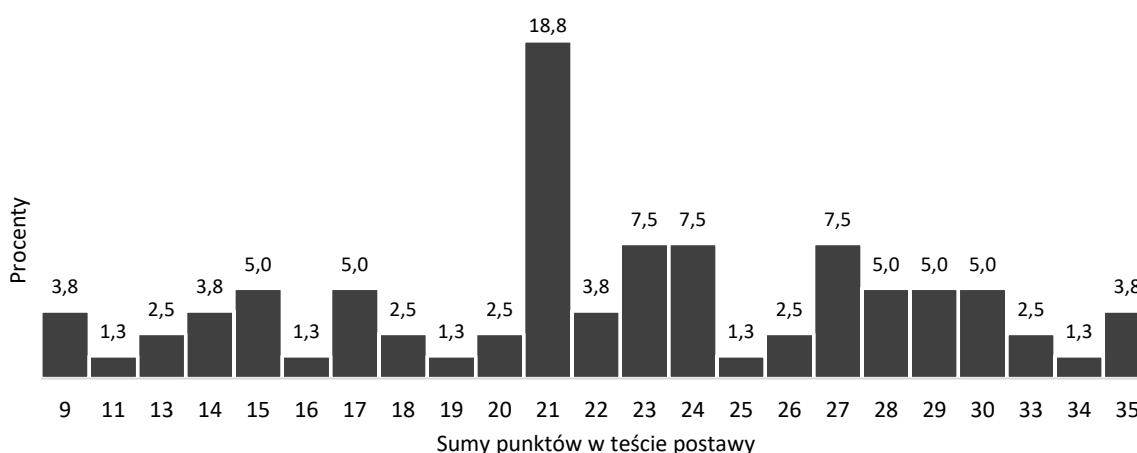
Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy, której wyniki zostały ujęte w powyższym zestawieniu, różnice między Koszalinianami i Szczecinianami pod względem ich postaw do miasta zamieszkania, są dość znaczne w kilku istotnych wymiarach. Zarówno pod względem średnich arytmetycznych i median, jak i dominant stosunek do Szczecina jest bardziej pozytywny niż stosunek do Koszalina. Nadto w postawach wobec Szczecina wartości mediany i dominanty są wyraźnie wyższe niż wartość średniej, co świadczy o lewo skośności rozkładu, co dodatkowo potwierdza wartość współczynnika skośności (znacznie niższa niż w przypadku postaw wobec Koszalina), ukazując wielkość asymetrii. W praktyce oznacza to przewagę wysokich wartości w teście postawy oraz relatywnie niewielką liczbę ocen niskich, które jednak tworzą wydłużony „ogon” rozkładu i tym samym w niewielkim stopniu wpływają na obniżenie wartości średniej. Inaczej jest w przypadku postaw wobec Koszalina. Tutaj skośność jest – co prawda ujemna, ale minimalna, co świadczy o zupełnie nikłej przewadze wartości wyższych niż średnia. Ponadto istotne znaczenie mają wartości kurtozy, czyli miary koncentracji rozkładu albo często tzw. współczynnika ekscesu. Otóż wartość kurtozy dla postaw wobec Koszalina jest ujemna, co świadczy o tym, że rozkład wartości w teście postawy jest bardziej „spłaszczony” niż rozkład normalny (tzw. platykurtyczny). Innymi słowy wyniki pomiaru postaw Koszalinian są mniej

skupione wokół średniej. W przypadku postaw Szczecinian, wartość kurtozy jest dodatnia, co świadczy o rozkładzie „leptokurtycznym”, czyli jest on bardziej wysmukły (większa koncentracja wokół średniej), niż rozkład normalny. Dodatkowo potwierdzają to wartości odchyłeń standardowych: postawy wobec Koszalina – większe odchylenie (bardziej zróżnicowane oceny), postawy wobec Szczecina – mniejsze odchylenie (mniej zróżnicowane oceny).

Podsumowując, można stwierdzić, że postawy mieszkańców Szczecina wobec swego miasta są bardziej pozytywne oraz mniej zróżnicowane niż postawy Koszalinian wobec ich miasta.

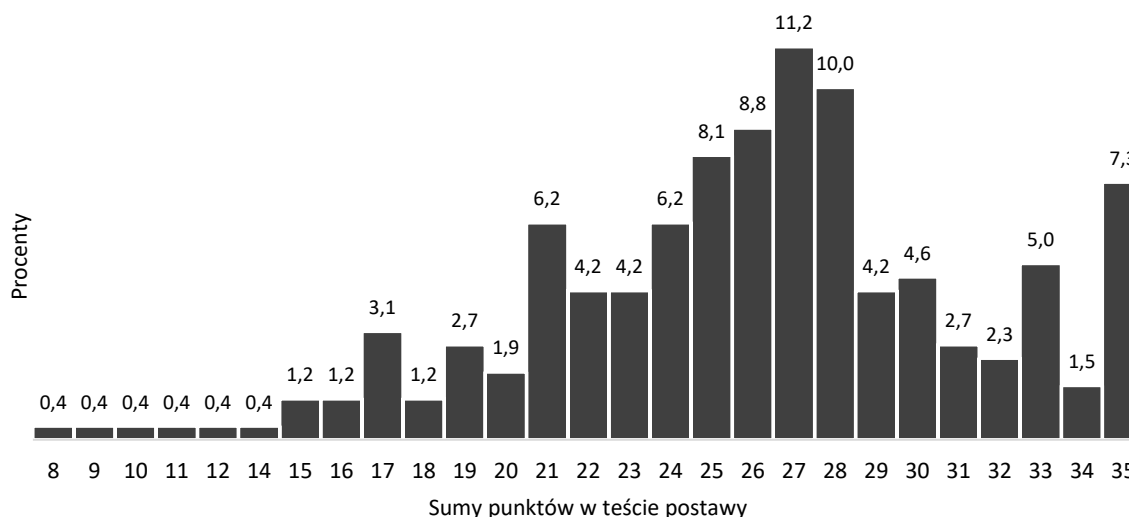
Wykres 107. Rozkład sum w teście postaw wobec miasta zamieszkania wśród mieszkańców Koszalina

Dane dla kategorii mieszkańców Koszalina, n = 80 = 100%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 108. Rozkład sum w teście postaw wobec miasta zamieszkania wśród mieszkańców Szczecina

Dane dla kategorii mieszkańców Szczecina, n = 260 = 100%

Źródło: badanie własne STS

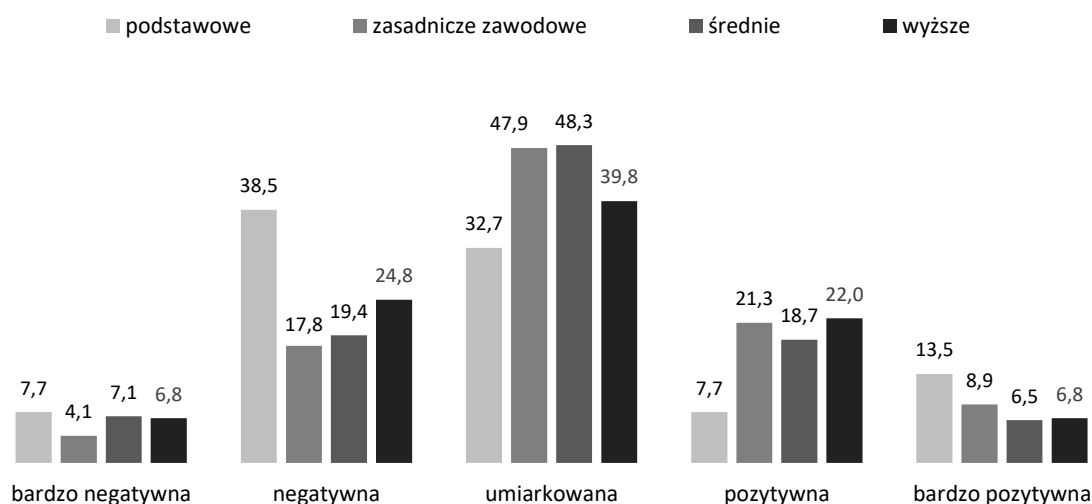
Analiza postaw wobec miejscowości zamieszkania ze względu na wykształcenie Zachodniopomorzan, ujawnia barak istotnego związku między badanymi zmiennymi.

Tabela 129. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na ich wykształcenie

Postawy wobec miejscowości zamieszkania		Wykształcenie Zachodniopomorzan				Ogółem
		podstawowe	zasadnicze zawodowe	średnie	wyższe	
bardzo negatywna	n	4	7	32	27	70
	%	7,7%	4,1%	7,1%	6,8%	6,5%
negatywna	n	20	30	87	99	236
	%	38,5%	17,8%	19,4%	24,8%	22,1%
umiarkowana	n	17	81	217	159	474
	%	32,7%	47,9%	48,3%	39,8%	44,3%
pozytywna	n	4	36	84	88	212
	%	7,7%	21,3%	18,7%	22,0%	19,8%
bardzo pozytywna	n	7	15	29	27	78
	%	13,5%	8,9%	6,5%	6,8%	7,3%
Ogółem	n	52	169	449	400	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 109. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na ich wykształcenie

Dane wyrażone w procentach [n_{podstawowe} = 52 = 100%; n_{zas. zawodowe} = 169 = 100%; n_{średnie} = 449 = 100%; n_{wyższe} = 400 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W analizie postaw Zachodniopomorzanin wobec miejscowości ich zamieszkania, ze względu na ich wykształcenie, empiryczny poziom istotności testu H Kruskala-Wallisa, świadczy o tym, że nie ma istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: $H(n = 1070, df = 2) = 0,363; p = 0,834$ (ni). Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami wykształcenia Zachodniopomorzan pod względem ich postaw wobec miejscowości, w których mieszkają, nie stanowią podstawy do uogólnień na całą populację. Oznacza to, że w województwie zachodniopomorskim wykształcenie mieszkańców regionu nie różnicuje istotnie ich postaw wobec miejscowości zamieszkania.

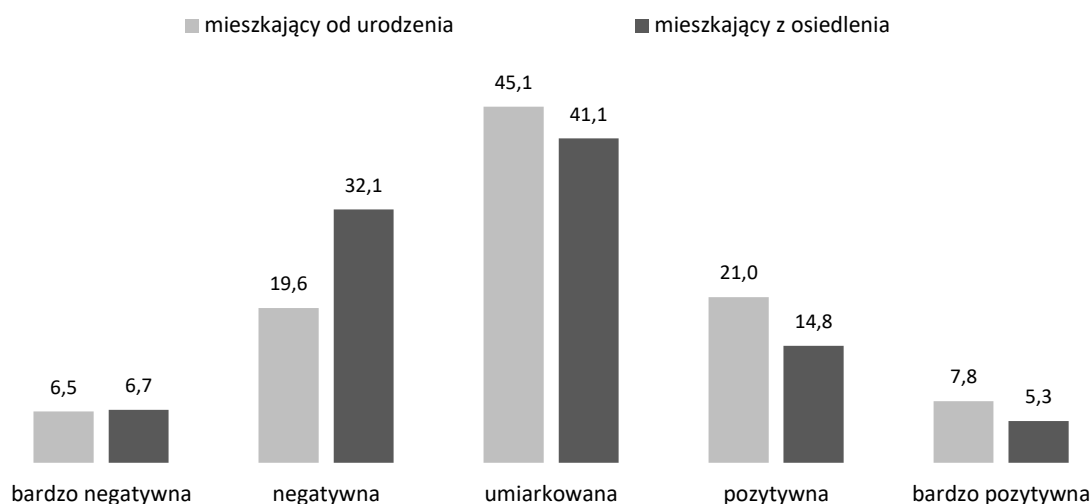
Bardzo interesująco przedstawia się obraz postaw Zachodniopomorzan wobec miejscowości ich zamieszkania z perspektywy zmiennych zakorzenienia: *genezy zachodniopomorskiej tożsamości oraz rodzinnych korzeni na Pomorzu Zachodnim*. Wyniki analizy postaw ze względu na pierwszą przedstawione zostały poniżej.

Tabela 130. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

Postawy wobec miejscowości zamieszkania	Geneza zachodniopomorskiej tożsamości			
		mieszkający od urodzenia	mieszkający z osiedlenia	Ogółem
bardzo negatywna	n	56	14	70
	%	6,5%	6,7%	6,5%
negatywna	n	169	67	236
	%	19,6%	32,1%	22,1%
umiarkowana	n	388	86	474
	%	45,1%	41,1%	44,3%
pozytywna	n	181	31	212
	%	21,0%	14,8%	19,8%
bardzo pozytywna	n	67	11	78
	%	7,8%	5,3%	7,3%
Ogółem	n	861	209	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 110. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

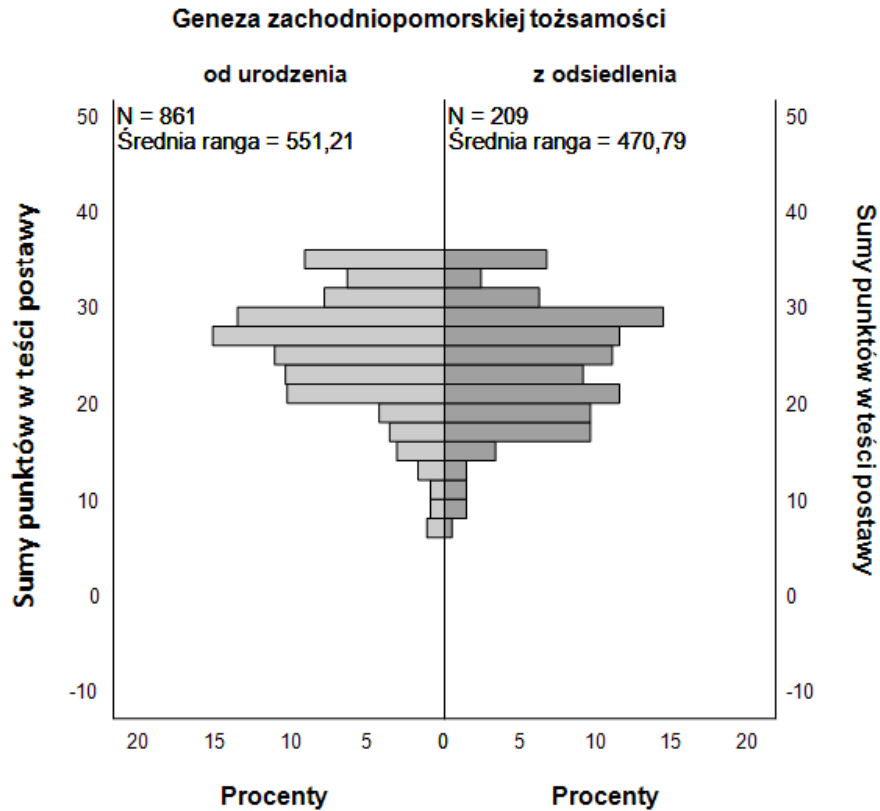

Dane wyrażone w procentach [n_{z osiedlenia} = 209 = 100%; n_{od urodzenia} = 861 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W analizie postaw Zachodniopomorzanin wobec miejscowości ich zamieszkania, ze względu na genezę ich zachodniopomorskiej tożsamości, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 1070) -3,380; p < 0,001**. Zaobserwowane w próbie różnice między Zachodniopomorzanami rodowitymi i osiedlonymi w regionie pod względem ich postaw wobec miejscowości ich zamieszkania, są istotne statystycznie, a zatem stanowią podstawę do uogólnień z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%, że rodowici Zachodniopomorzanie przyjmują bardziej pozytywne postawy wobec miejscowości swego zamieszkania niż osoby osiedlone w regionie. Poniższy wykres prezentuje różnice udziałów postaw uczestniczących w badaniu mieszkańców obydwu kategorii, a także średnie rangi w zastosowanym teście statystycznym, wyrażające poziomy postaw respondentów.

Wykres 111. Postawy wobec miejscowości zamieszkania, ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

Źródło: badanie własne STS

Poniższe zestawienie prezentuje miary opisu statystycznego dla sum w teście postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan.

Tabela 131. Miary opisu statystycznego dla stosunku do miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan z urodzenia oraz z osiedlenia

Miary opisu statystycznego	Geneza zachodniopomorskiej tożsamości			
	mieszkańcy od urodzenia		mieszkańcy z osiedlenia	
	Ważne	861	Ważne	209
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		25,13		23,61
Mediana		26,00		24,00
Dominanta		27		21 ^a
Odchylenie standardowe		6,189		6,145
Skośność		-0,550		-0,178
Błąd standardowy skośności		0,083		0,168
Kurtoza		0,164		-0,389
Błąd standardowy kurtozy		0,166		0,335
Rozstęp		28		28
Minimum		7		7
Maksimum		35		35

a. Istnieje wiele wartości modalnych. Podano wartość najmniejszą

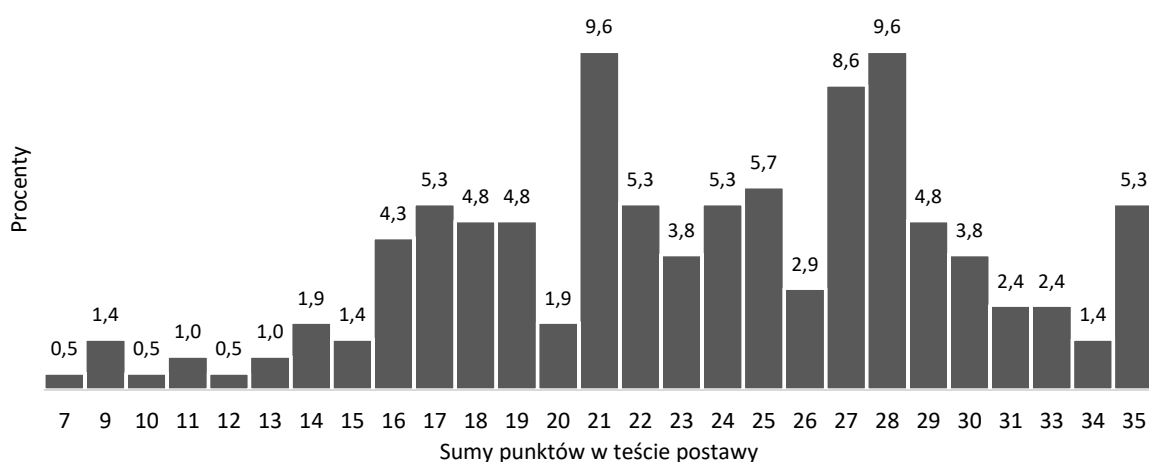
Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z analizy, której wyniki zostały ujęte w powyższym zestawieniu, różnice między Zachodniopomorzanami z urodzenia i z osiedlenia pod względem ich postaw wobec miejscowości, w których żyją, są wyraźnie w kilku istotnych wymiarach. Zarówno pod względem średnich arytmetycznych i median, jak i dominant stosunek do miejscowości zamieszkania jest bardziej pozytywny u osób będących rodowitymi Zachodniopomorzanami, niż stosunek osiedlonych w regionie. Zarówno w postawach rodowitych, jak i osiedlonych mieszkańców regionu, wartości median i dominant są wyraźnie wyższe niż wartość średniej, co świadczy o lewo skośności obydwu rozkładów, co dodatkowo potwierdzają ujemnie wartości współczynnika skośności, przy czym w kategorii rodowitych mieszkańców wartość ta jest znacząco niższa niż w kategorii osiedleńców. W praktyce oznacza to przewagę wysokich wartości w teście postawy oraz relatywnie niewielką liczbę ocen niskich – przy czym prawidłowość ta jest bardziej wyraźna w kategorii mieszkających w regionie od urodzenia. Ciekawą różnicę między analizowanymi kategoriami Zachodniopomorzan ujawniają wartości kurtozy. Otóż wartość kurtozy dla postaw osób osiedlonych w regionie jest ujemna, co świadczy o tym, że rozkład wartości w teście postawy jest bardziej „spłaszczony” (tzw. platykurtyczny) niż rozkład normalny, a to oznacza, że postawy skrajne nie mają znaczenia dla wartości średniej. Innymi słowy wyniki pomiaru postaw osiedlonych w regionie są mniej skupione wokół średniej, ale pozbawione są one istotnych „ogonów” wpływających na obraz postawy. W przypadku postaw rodowitych mieszkańców, wartość kurtozy jest dodatnia i mniej odległa

od zera, co świadczy o rozkładzie „leptokurtycznym”, czyli jest on bardziej wysmukły (większa koncentracja wokół średniej), niż rozkład normalny, a to oznacza, że postawy skrajne występują i mają znaczenie dla wartości średniej; szczególnie wartości skrajnie wysokie, których udział jest wyraźnie większy niż w kategorii Zachodniopomorzan osiedlonych w regionie. Wartości odchyłeń standardowych są porównywalne w obydwu kategoriach uczestników badania.

Podsumowując, można stwierdzić, że postawy Zachodniopomorzan rodowitych są bardziej pozytywne niż postawy mieszkańców osiedlonych.

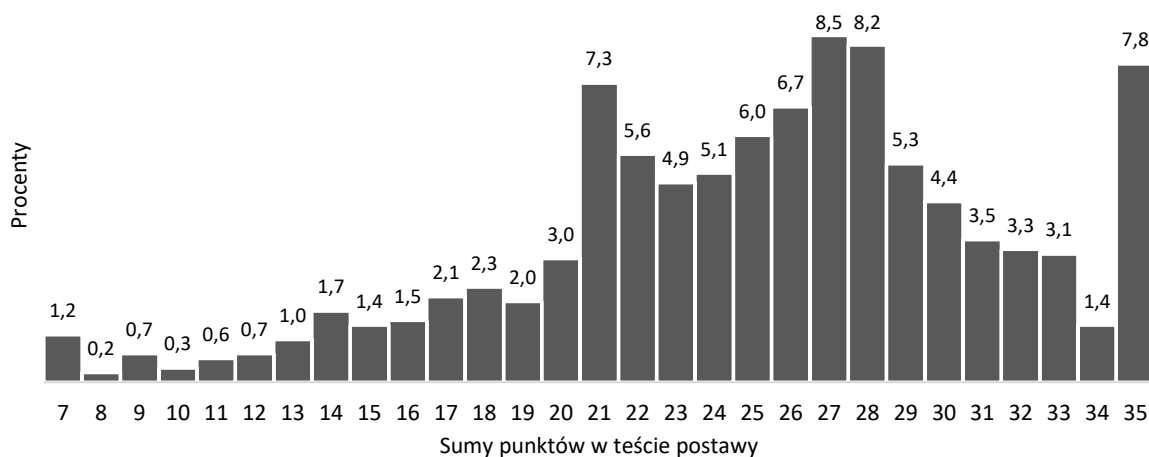
Wykres 112. Rozkład sum w teście postaw wobec miejscowości zamieszkania wśród Zachodniopomorzan osiedlonych w regionie

Dane dla kategorii Zachodniopomorzan osiadłych w regionie, n = 209 = 100%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 113. Rozkład sum w teście postaw wobec miejscowości zamieszkania wśród rodowitych Zachodniopomorzan

Dane dla kategorii rodowitych Zachodniopomorzan, n = 861 = 100%

Źródło: badanie własne STS

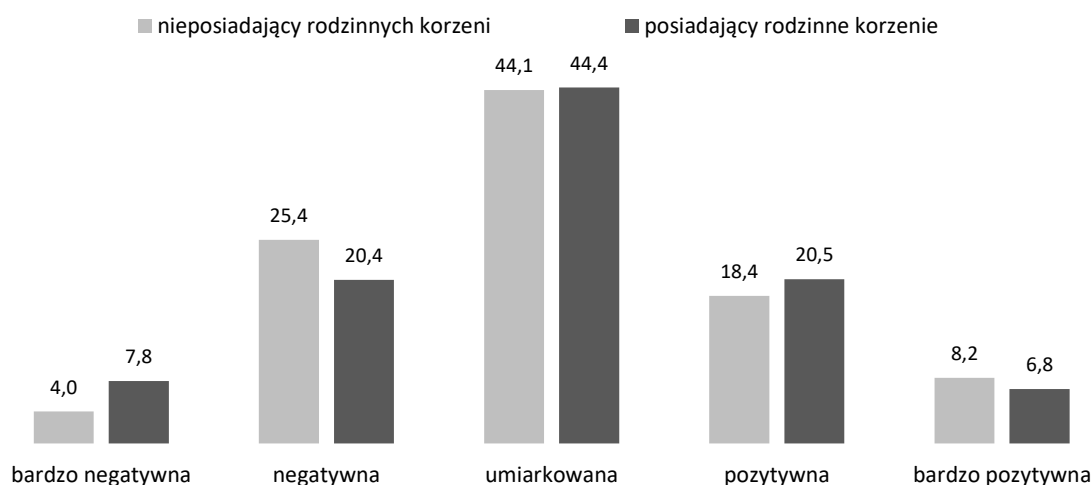
Wyniki analizy postaw ze względu na drugą zmienną zakorzenienia *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, nie wykazują istotnych statystycznie różnic między Zachodniopomorzanami posiadającymi i nieposiadającymi rodzinnych korzeni w regionie. Wyniki przeprowadzonej procedur przedstawione zostały poniżej.

Tabela 132. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Postawy wobec miejscowości zamieszkania	Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim			
		nieposiadający rodzinnych korzeni	posiadający rodzinne korzenie	Ogółem
bardzo negatywna	n	14	56	70
	%	4,0%	7,8%	6,5%
negatywna	n	90	146	236
	%	25,4%	20,4%	22,1%
umiarkowana	n	156	318	474
	%	44,1%	44,4%	44,3%
pozytywna	n	65	147	212
	%	18,4%	20,5%	19,8%
bardzo pozytywna	n	29	49	78
	%	8,2%	6,8%	7,3%
Ogółem	n	354	716	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 114. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Dane wyrażone w procentach [n posiadający rodzinne korzenie = 716 = 100%; n nieposiadający rodzinnych korzeni = 354 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a, zastosowanego w analizie postaw Zachodniopomorzanin wobec miejscowości ich zamieszkania, ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim: **Z (n = 1070) -0,281; p = 0,779 (ni)**. Zaobserwowane w próbie różnice między mieszkańcami posiadającymi i nieposiadającymi rodzinnych korzeni na Pomorzu Zachodnim pod względem ich postaw wobec miejscowości, w których żyją, nie są istotne statystycznie, a zatem nie stanowią podstawy do uogólnień na całą populację. Innymi słowy – jak już stwierdzono – Zachodniopomorzanie posiadający i nieposiadający rodzinnych korzeni w regionie nie różnią się istotnie w swoim stosunku do miejscowości zamieszkania.

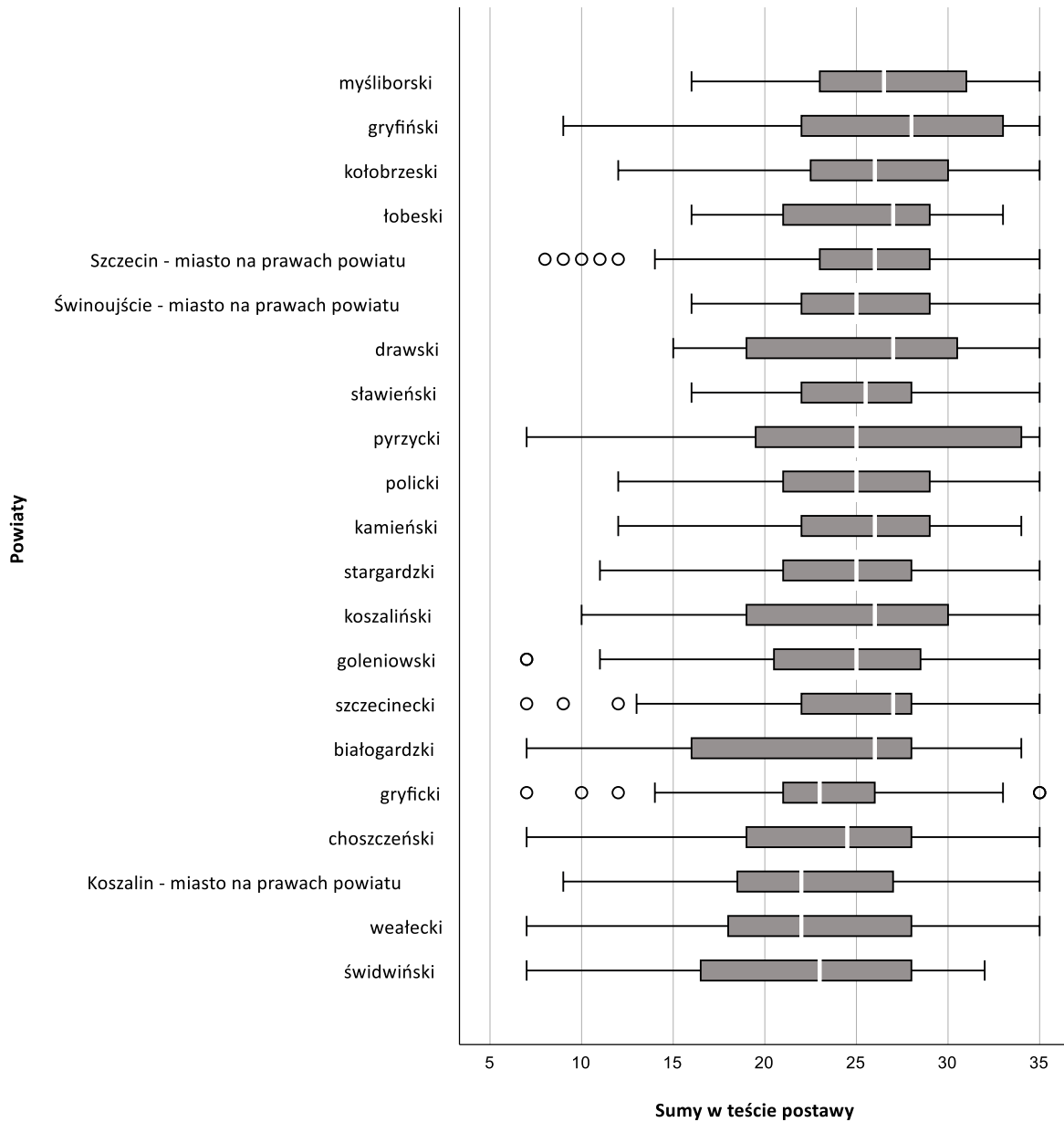
Ważkim zagadnieniem związanym z postawami wobec miejscowości zamieszkania są powiaty w regionie. Poniższe zestawienie przedstawia udziały poszczególnych poziomów postawy wobec miejscowości zamieszkania w poszczególnych powiatach.

Tabela 133. Miary opisu statystycznego postaw wobec miejscowości zamieszkania, ze względu powiaty, w których mieszkają Zachodniopomorzanie

Powiaty	Liczby obserwacji	Średnie	Odchylenia standardowe	Mediany	Dominanty
myśliborski	28	26,93	5,16	26,5	23
gryfiński	53	26,43	7,26	28	35
kołobrzeski	47	26,3	5,6	26	22; 35
łobeski	25	25,96	4,82	27	21; 28
Szczecin – miasto na prawach powiatu	260	25,95	5,37	26	27
Świnoujście – miasto na prawach powiatu	29	25,52	5,38	25	22
drawski	47	25,49	6,47	27	35
stawieński	34	25,38	4,59	25,5	28
pyrzycki	27	25,11	8,41	25	35
policki	45	24,89	5,72	25	25
kamieński	41	24,63	5,26	26	29
stargardzki	73	24,62	5,2	25	21
koszaliński	36	24,53	6,78	26	27
goleniowski	48	24,12	6,58	25	25; 26
szczecinecki	39	24,03	6,53	27	27
białogardzki	22	23,32	7,47	26	28
gryficki	42	23,19	6,41	23	23
choszczeński	30	23,03	8,7	24,5	35
Koszalin – miasto na prawach powiatu	80	22,5	6,23	22	21
wałECKI	29	22,31	7,11	22	28
świdwiński	35	22,06	7,15	23	28; 31

Źródło: badanie własne STS

Wykres 115. Pozycyjne miary tendencji centralnej postaw wobec miejscowości zamieszkania, ze względu na powiaty, w których mieszkają Zachodniopomorzanie

Źródło: badanie własne STS

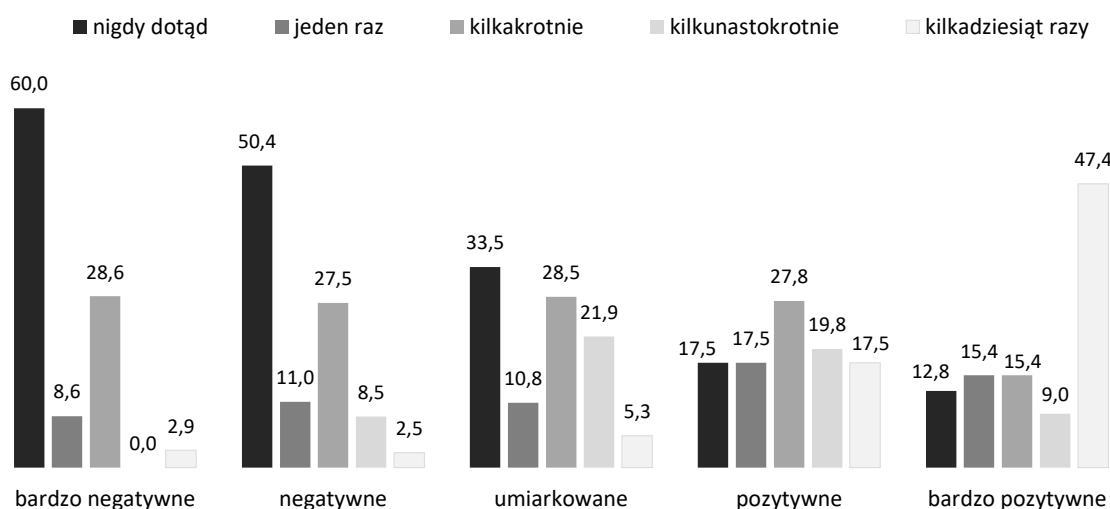
3.4.2.2. Aktywność społeczna a postawy wobec miejscowości

Tabela 134. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan a podejmowanie przez nich aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości

Podejmowanie aktywności społecznych		Postawy wobec miejscowości zamieszkania					Ogółem
		bardzo negatywne	negatywne	umiarkowane	pozytywne	bardzo pozytywne	
nigdy dotąd	n	42	119	159	37	10	367
	%	60,0%	50,4%	33,5%	17,5%	12,8%	34,3%
jeden raz	n	6	26	51	37	12	132
	%	8,6%	11,0%	10,8%	17,5%	15,4%	12,3%
kilkakrotnie	n	20	65	135	59	12	291
	%	28,6%	27,5%	28,5%	27,8%	15,4%	27,2%
kilkunastokrotnie	n	0	20	104	42	7	173
	%	0,0%	8,5%	21,9%	19,8%	9,0%	16,2%
kilkadziesiąt razy	n	2	6	25	37	37	107
	%	2,9%	2,5%	5,3%	17,5%	47,4%	10,0%
Ogółem	n	70	236	474	212	78	1070
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 116. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan a podejmowanie przez nich aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości

Dane wyrażone w procentach [n bardzo negatywne = 70 = 100%; n negatywne = 236 = 100%; n umiarkowane = 474 = 100%; n pozytywne = 212 = 100%; n bardzo pozytywne = 78 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Tabela 135. Test Chi-kwadrat dla zależności między podejmowaniem aktywności społecznych w odniesieniu do miejscowości, a postawami wobec miejscowości zamieszkania

	Wartości	df	Istotność asymptotyczna (dwustronna)
Chi-kwadrat Pearsona	253,375 ^a	16	<0,001
Iloraz wiarygodności	223,305	16	<0,001
Porządkowa przez Porządkowa	Wartości		Istotność przybliżona
d Sommersa symetryczna	0,288		<0,001
Zmienna zależna – Aktywności społeczne	0,298		<0,001
Zmienna zależna – Postawy wobec miejscowości zamieszkania	0,278		<0,001
tau-b Kendalla	0,288		<0,001
N ważnych obserwacji	1070		

a. 0,0% komórek (0) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5. Minimalna liczebność oczekiwana wynosi 7,00. Współczynnik d Sommersa zastosowany został ze względu na jego kierunkowy charakter oraz fakt, że zmienną niezależną w badaniu są postawy wobec miejscowości. Współczynnik tau-b Kendalla zastosowany został jako uzupełniający, stosowany przy tablicach kwadratowych.

Źródło: badanie własne STS

Przeprowadzona analiza wykazała z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%, że zachodzi związek między postawami wobec miejscowościami zamieszkania a podejmowaniem aktywności społecznych w odniesieniu do miejscowości zamieszkania. Siła związku między omawianymi zmiennymi niska do umiarkowanej, o czym świadczą wartości dwóch przyjętych w analizie współczynników (d Sommersa = 0,298, w sytuacji, gdy zmienną zależną jest *Podejmowanie aktywności społecznych*; tau-b Kendalla = 0,288 również świadczy o niskiej do umiarkowanej sile związku), jednak można zauważyć, że wraz ze wzrostem poziomu postawy wobec miejscowości zamieszkania, maleją udziały braku podejmowania aktywności społecznych w odniesieniu do miejscowości jak również rosną udziały kilkudziesięciokrotnego podejmowania aktywności społecznych.

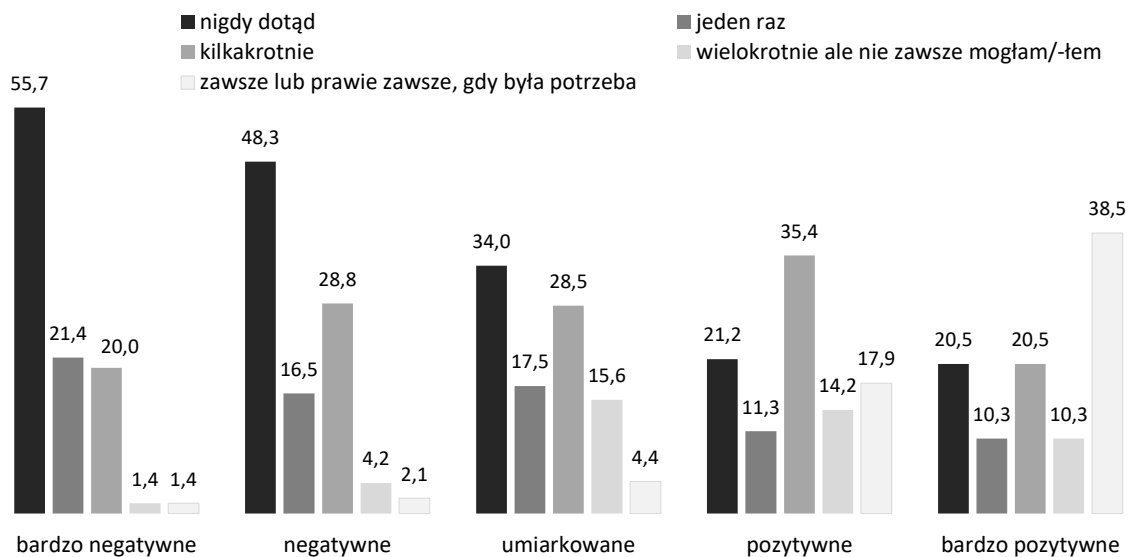
Dodatkowo przeprowadzono analizę związku między postawami wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan a ich udzielaniem się na rzecz społeczności lokalnej. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Tabela 136. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan a podejmowanie przez nich aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości

Udzielanie się na rzecz społeczności lokalnej	Postawy wobec miejscowości zamieszkania					Ogółem	
	bardzo negatywne	negatywne	umiarkowane	pozytywne	bardzo pozytywne		
nigdy dotąd	n %	39 55,7%	114 48,3%	161 34,0%	45 21,2%	16 20,5%	375 35,0%
jeden raz	n %	15 21,4%	39 16,5%	83 17,5%	24 11,3%	8 10,3%	169 15,8%
kilkakrotnie	n %	14 20,0%	68 28,8%	135 28,5%	75 35,4%	16 20,5%	308 28,8%
wielokrotnie ale nie zawsze mogłam/-tem	n %	1 1,4%	10 4,2%	74 15,6%	30 14,2%	8 10,3%	123 11,5%
zawsze lub prawie zawsze, gdy była potrzeba	n %	1 1,4%	5 2,1%	21 4,4%	38 17,9%	30 38,5%	95 8,9%
Ogółem	n %	70 100,0%	236 100,0%	474 100,0%	212 100,0%	78 100,0%	1070 100,0%

Źródło: badanie własne STS

Wykres 117. Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan a podejmowanie przez nich aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości

Dane wyrażone w procentach [n_{bardzo negatywne} = 70 = 100%; n_{negatywne} = 236 = 100%; n_{umiarkowane} = 474 = 100%; n_{pozytywne} = 212 = 100%; n_{bardzo pozytywne} = 78 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Tabela 137. Test Chi-kwadrat dla zależności między udzielaniem się na rzecz społeczności lokalnych, a postawami wobec miejscowości zamieszkania

	Wartości	df	Istotność asymptotyczna (dwustronna)
Chi-kwadrat Pearsona	199,188 ^a	16	<0,001
Iloraz wiarygodności	177,025	16	<0,001
Porządkowa przez Porządkowa	Wartości		Istotność przybliżona
d Sommersa symetryczna	0,276		<0,001
Zmienna zależna – Aktywności społeczne	0,284		<0,001
Zmienna zależna – Postawy wobec miejscowości zamieszkania	0,268		<0,001
tau-b Kendalla	0,288		<0,001
N ważnych obserwacji	1070		

a. 0,0% komórek (0) ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5. Minimalna liczebność oczekiwana wynosi 6,21.

Źródło: badanie własne STS

Przeprowadzona analiza wykazała z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%, że zachodzi związek między postawami wobec miejscowościami zamieszkania a udzielaniem się Zachodniopomorzan na rzecz społeczności lokalnych. Siła związku między omawianymi zmiennymi jest niska do umiarkowanej, o czym świadczą wartości dwóch przyjętych w analizie współczynników (d Sommersa = 0,284, w sytuacji, gdy zmienną zależną jest *Udzielanie się na rzecz społeczności lokalnych*; tau-b Kendalla = 0,288 również świadczy o niskiej do umiarkowanej sile związku), jednak można zauważyć, że wraz ze wzrostem poziomu postawy wobec miejscowości zamieszkania, maleją udziały braku udzielania się na rzecz społeczności lokalnych jak również rosną udziały pełnego udzielania się.

3.5. Tożsamość kulturowa mieszkańców województwa zachodniopomorskiego

3.5.1. Wartości społeczno-kulturowe mieszkańców regionu

Analiza zagadnień stanowiących podstawę rozwiązania problemu badawczego: nr 7, będącego podstawą realizacji celu poznawczego nr 5.

Cel szczegółowy nr 5:

Określenie zmienności w obszarze wartości wokół których ogniskuje się tożsamość indywidualna i społeczna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w latach 2025 i 2011, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży.

Problem badawczy 7.

Wokół jakich wartości społecznych, kulturowych i historycznych (zwyczaj, wartości, normy, język, religia, wydarzenia historyczne, tradycje, przynależność etniczna, narodowa, itp.) ogniskuje się tożsamość indywidualna i społeczna uczestników badania i czy wystąpiły zmiany w 2025 roku w odniesieniu do 2011 roku?

Pytania kwestionariusza, w oparciu o które została przeprowadzona analiza:

16. *W jakim stopniu ważne są dla Pani/Pana następujące sprawy? Proszę określić w skali od 1 do 10, gdzie 1 oznacza „zupełnie nieważne” a 10 „bardzo ważne”*
17. *Jeśli zna Pani/Pan jakieś tradycje regionalne (np. regionalne święta, produkty), to które z nich uważa Pan/Pani za najważniejsze?*
18. *Poniżej przedstawiona została lista wydarzeń i okresów historycznych związanych z ziemią zachodniopomorską, proszę wskazać trzy najważniejsze Pani/Pana zdaniem: (ANKIETER: możliwość wyboru maksymalnie 3 odpowiedzi)*
19. *Poniżej wymienione zostały miejsca na terenie Pomorza Zachodniego. Proszę wskazać do trzech, które uważa Pani/Pan za wizytówki województwa?*
20. *Jakie osoby (niezależnie czy obecnie żyjące czy też postacie historyczne) związane z terenem województwa zachodniopomorskiego, są lub mogłyby być dumą województwa? (ANKIETER: w przypadku osób nieznanymi publicznie poprosić o wskazanie czym ta osoba się zajmuje, np. działacz społeczny, polityk, artysta)*

W poniższym zestawieniu zaprezentowane zostały miary opisu statystycznego dla wszystkich trzydziestu trzech wartości wymienionych w pytaniu nr 16 kwestionariusza.

Tabela 138. Miary opisu statystycznego wartości deklarowanych przez Zachodniopomorzan

Wartości	1 – Średnie arytmetyczne 2 – Mediany 3 – Dominanty			4 – Odchylenia standardowe 5 – Skośności 6 – Kurtozy		
	1	2	3	4	5	6
Dobro rodziny	9,10	10,00	10	1,481	-1,818	2,960
Bezpieczeństwo rodziny	9,08	10,00	10	1,429	-1,709	2,594
Zdrowie	8,99	10,00	10	1,508	-1,727	3,080
Trwałość rodziny	8,98	10,00	10	1,514	-1,740	2,947
Bezpieczna sytuacja materialna rodziny	8,79	10,00	10	1,655	-1,745	3,578
Więzi emocjonalne między członkami rodziny	8,74	10,00	10	1,661	-1,480	2,233
Przyjemne spędzanie czasu	8,66	9,00	10	1,531	-1,298	1,750
Wolność osobista, swoboda wyborów i postaw	8,65	9,00	10	1,592	-1,260	1,590
Miłość	8,62	9,00	10	1,674	-1,382	1,943
Posiadanie azylu, odskocznia w życiu dającej poczucie wolności	8,50	9,00	10	1,649	-1,228	1,595
Możliwość rozwijania własnych zainteresowań	8,47	9,00	10	1,594	-1,038	1,021
Poczucie, że się jest potrzebnym	8,44	9,00	10	1,668	-1,084	0,983
Swoboda w zaspokajaniu własnych pragnień	8,44	9,00	10	1,660	-1,119	1,224
Niezależność, indywidualizm	8,44	9,00	10	1,596	-1,039	1,033
Szacunek wśród ludzi	8,38	9,00	10	1,669	-1,037	1,199
Praca zgodna z zainteresowaniami	8,35	9,00	10	1,836	-1,537	3,137
Natura, czyste środowisko	8,29	9,00	10	1,753	-0,954	0,534
Wykształcenie/wiedza	8,26	8,00	10	1,667	-1,032	1,235
Życie w zgodzie z ludźmi	8,24	8,50	10	1,748	-1,025	1,023
Nie dać się oszukać (politykom, działaczom, prawodawcom itp.)	8,21	9,00	10	1,885	-1,113	1,128
„Święty spokój”	8,15	8,00	10	1,899	-0,993	0,714
Posiadanie przyjaciół	8,13	8,00	10	1,950	-1,167	1,304
Walka o swoje racje	8,07	8,00	10	1,802	-0,917	0,684
Możliwość samodoskonalenia	8,07	8,00	10	1,816	-0,935	0,750
Dobre relacje ze współpracownikami	8,06	8,00	10	1,898	-1,247	2,066
Praca dająca duże możliwości awansu, kariera zawodowa	7,87	8,00	10	2,113	-1,187	1,351
Dobre relacje z sąsiadami	7,87	8,00	10	1,937	-0,829	0,457
Poczucie więzi z ludźmi	7,84	8,00	10	1,835	-0,722	0,323
Poczucie, że się jest kimś niezastąpionym w tym, co się robi (kompetencje/fachowość)	7,80	8,00	10	1,823	-0,845	0,945
Możliwość niesienia pomocy ludziom	7,74	8,00	10	1,987	-0,793	0,383

Tabela 138 cd. Miary opisu statystycznego wartości deklarowanych przez Zachodniopomorzan – c.d.

Wartości – c.d.	1 – Średnie arytmetyczne 2 – Mediany 3 – Dominanty			4 – Odchylenia standardowe 5 – Skośności 6 – Kurtozy		
	1	2	3	4	5	6
Rozrywka, zabawa	7,72	8,00	10	1,949	-0,765	0,325
Poszukiwanie rzeczy nowych i ekscytujących	7,69	8,00	10	1,933	-0,701	0,262
Własny wygląd zewnętrzny (ubiór, sylwetka)	7,65	8,00	10	1,981	-0,912	0,873
Praca twórcza, z której powstaje coś nowego, oryginalnego	7,63	8,00	10	2,045	-0,913	0,800
Bogactwo, posiadanie pieniędzy	7,53	8,00	10	2,061	-0,767	0,363
Możliwość szerzenia ważnych społecznych wartości (np. dobra, sprawiedliwości, wiedzy itp.)	7,52	8,00	10	2,073	-0,822	0,486
Zabawa w wesołym towarzystwie	7,46	8,00	10	2,126	-0,759	0,285
Minimum wysiłku przy osiągnięciu celów	7,42	8,00	10	2,101	-0,673	0,092
Władza, możliwość organizowania pracy sobie i innym	7,15	7,00	10	2,255	-0,697	0,095
Chodzenie do kina, teatru, na koncerty	6,78	7,00	8	2,357	-0,560	-0,226
Udzielanie się w społeczności lokalnej	6,31	6,00	6	2,465	-0,305	-0,564
Bóg, modlitwa, religia	6,26	7,00	10	3,027	-0,391	-1,075

Źródło: badanie własne STS

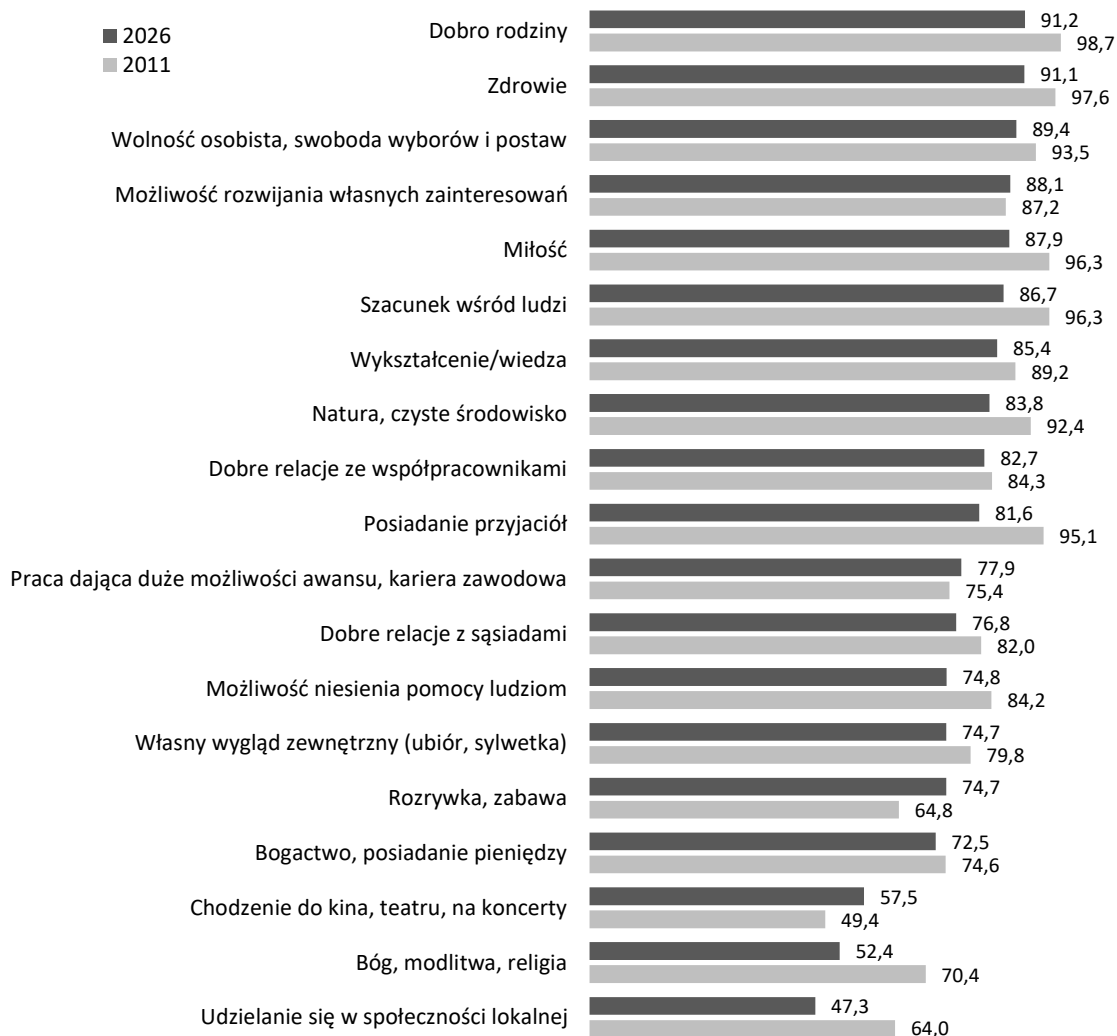
Dla osiągnięcia waloru porównywalności wyników uzyskanych w badaniu z 2011 roku z wynikami otrzymanymi w badaniu aktualnym, w analizie zastosowano analogiczny sposób grupowania wypowiedzi udzielanych przez respondentów przy zastosowaniu dziesięciostopniowej skali. Połączono po dwa kolejne stopnie skali uzyskując skompresowaną pięciostopniową strukturę wartości, od *zupełnie nieważnych*, poprzez *nieważne*, *średnio ważne*, *ważne*, aż do wartości *bardzo ważne*. Dla bardziej precyzyjnego wglądu w wyznawany przez Zachodniopomorzan system wartości najistotniejszych, zastosowane zostało dodatkowe grupowanie wartości przyporządkowanych do kategorii *ważne* (pozycje 7 i 8 na 10-stopniowej skali odpowiedzi) z wartościami *bardzo ważnymi* (pozycje 9 i 10 na 10-stopniowej skali odpowiedzi). Rezultaty tak przeprowadzonego porównania zawiera poniższa tabela.

Tabela 139. Rozkłady poziomów ważności wartości wyznawanych przez Zachodniopomorzan w ujęciu porównawczym 2011-2026

Wartości	zupełnie nieważne (1-2)		nieważne (3-4)		średnio ważne (5-6)		ważne (7-8)		bardzo nieważne (9-10)		Suma odpowiedzi 4+5		Różnice
	1		2		3		4		5		4+5		
	2011	2026	2011	2026	2011	2026	2011	2026	2011	2026	2011	2026	
Dobro rodziny	0,1	0,2	0,3	1,2	0,9	7,4	5,0	15,5	93,7	75,7	98,7	91,2	-7,5
Wykształcenie/wiedza	0,4	0,5	0,9	2,0	9,5	12,1	21,4	36,7	67,8	48,7	89,2	85,4	-3,8
Praca dająca duże możliwości awansu, kariera zawodowa	1,3	3,1	2,9	3,6	20,5	15,4	38,3	33,6	37,1	44,3	75,4	77,9	2,5
Miłość	0,6	0,5	0,4	2,1	2,8	9,6	9,6	25,5	86,7	62,3	96,3	87,9	-8,4
Rozrywka, zabawa	2,2	1,4	3,6	4,9	29,5	19,1	35,3	36,1	29,5	38,6	64,8	74,7	9,9
Możliwość rozwijania własnych zainteresowań	1,3	0,3	1,4	1,4	10,1	10,2	30,5	33,7	56,7	54,4	87,2	88,1	0,9
Możliwość niesienia pomocy ludziom	0,6	1,5	2,5	4,3	12,8	19,4	25,9	35,1	58,3	39,6	84,2	74,8	-9,4
Chodzenie do kina, teatru, na koncerty	8,6	6,1	9,1	9,3	32,8	27,2	30,4	32,9	19,0	24,6	49,4	57,5	8,1
Bogactwo, posiadanie pieniędzy	1,4	2,1	2,6	5,4	21,4	19,9	40,2	36,9	34,4	35,6	74,6	72,5	-2,1
Wolność osobista, swoboda wyborów i postaw	0,2	0,4	0,7	1,6	5,6	8,6	14,5	29,5	79,0	59,9	93,5	89,4	-4,1
Natura, czyste środowisko	0,2	0,3	0,7	2,8	6,8	13,1	17,4	32,4	75,0	51,4	92,4	83,8	-8,6
Szacunek wśród ludzi	0,2	0,7	0,2	1,4	3,4	11,2	14,2	35,0	82,1	51,8	96,3	86,7	-9,6
Posiadanie przyjaciół	0,2	1,7	0,5	3,5	4,2	13,3	15,1	32,1	80,0	49,5	95,1	81,6	-13,5
Bóg, modlitwa, religia	8,9	16,2	5,3	12,3	15,3	19,1	18,9	24,1	51,5	28,3	70,4	52,4	-18,0
Własny wygląd zewnętrzny (ubiór, sylwetka)	1,0	2,5	2,6	4,0	16,6	18,8	34,1	38,2	45,7	36,4	79,8	74,7	-5,1
Zdrowie	0,1	0,3	0,4	1,1	2,0	7,5	12,0	19,0	85,6	72,1	97,6	91,1	-6,5
Udzielanie się w społeczności lokalnej	7,3	8,0	8,9	13,3	19,8	31,4	33,3	26,8	30,7	20,5	64,0	47,3	-16,7
Dobre relacje z sąsiadami	1,0	1,4	3,1	3,7	13,9	3,7	27,6	34,6	54,4	42,2	82,0	76,8	-5,2
Dobre relacje ze współpracownikami	4,3	2,1	1,9	2,1	9,5	13,1	25,2	37,9	59,1	44,9	84,3	82,7	-1,6

Źródło: badanie własne STS

Wykres 118. Udziały najwyższych poziomów ważności (7-10 pkt.) wartości wyznawanych przez Zachodniopomorzan, w latach: 2011 i 2026

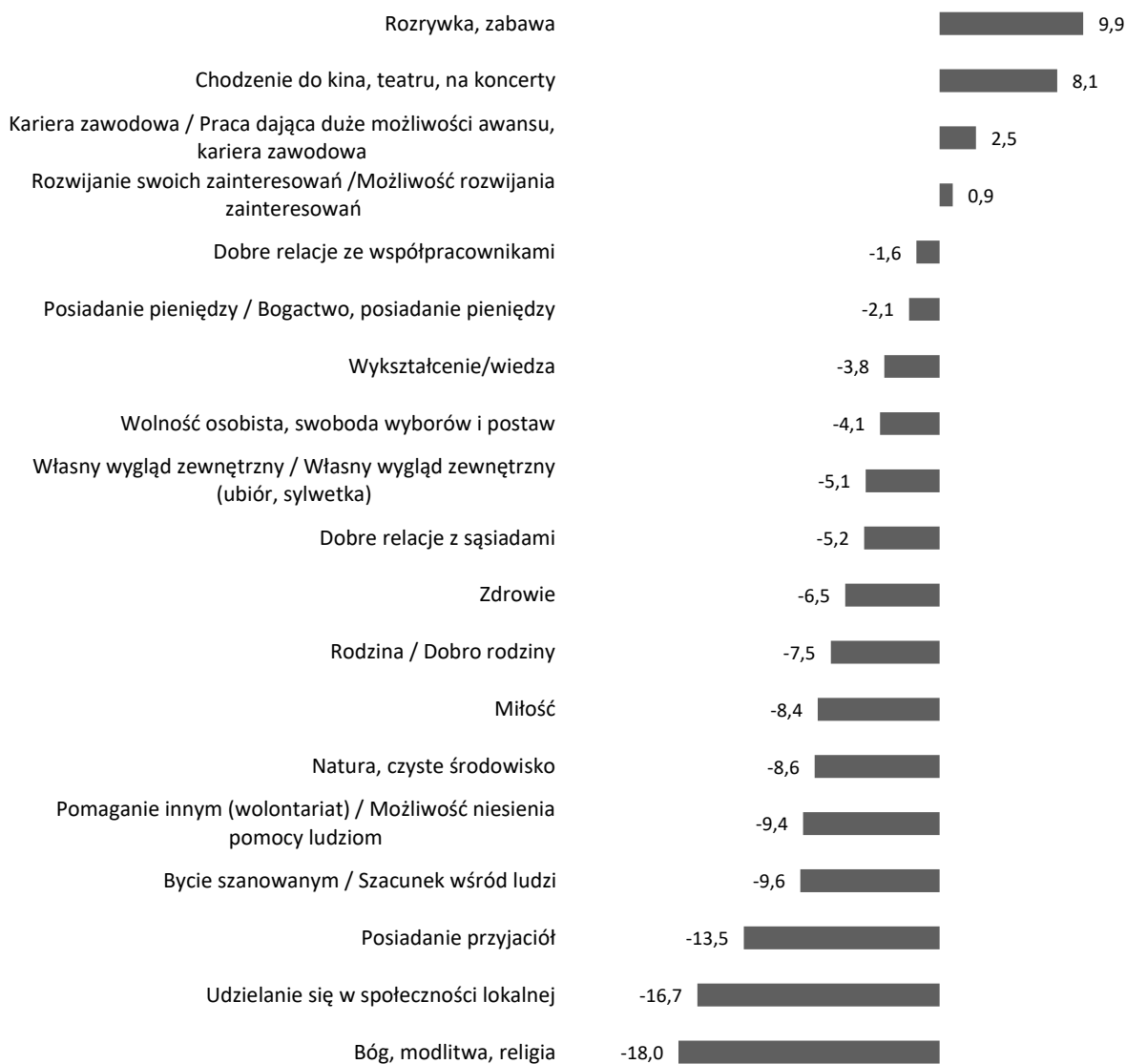
Dane wyrażone w procentach [n_{badanie 2026} = 1070 = 100%; n_{badanie 2011} = 1066 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Hierarchia wartości wskazywanych w 2026 roku jako ważne i bardzo ważne (7-10 na dziesięciostopniowej skali) pokazuje dominację wartości związanych z rodziną, zdrowiem oraz wolnością osobistą. U szczytu znajdują się obecnie: 1. *Dobro rodziny*; 2. *Zdrowie*; 3. *Wolność osobista, swoboda wyborów i postaw*; 4. *Możliwość rozwijania własnych zainteresowań*; 5. *Miłość*, podczas gdy w 2011 roku były to: 1. *Dobro rodziny*; 2. *Zdrowie*; 3. *Miłość*; 4. *Szacunek wśród ludzi*; 5. *Posiadanie przyjaciół*. Prócz niezmiennego uznania dla wartości jakie stanowią: *dobro rodziny* oraz *zdrowie*, przyjmując bardziej uogólnioną perspektywę, interesujące jest obniżenie rangi wartości o charakterze kolektywistycznym (*posiadanie przyjaciół*, *szacunek wśród ludzi*, *udzielanie się w społeczności lokalnej*, *możliwość niesienia pomocy ludziom*), oraz

jednoczesny wzrost znaczenia wartości o charakterze indywidualistycznym (*wolność osobista, swoboda wyborów i postaw, możliwość rozwijania własnych zainteresowań*).

Wykres 119. Zmiany udziałów najwyższych (7-10 pkt.) poziomów ważności wartości wyznawanych przez Zachodniopomorzan, w latach: 2011 i 2026

Dane wyrażone w punktach procentowych.

Źródło: badanie własne STS

Piętnaście lat dzielących oba badania okazało się być czasem wystarczającym dla pojawienia się wyraźnych zmian w obrębie istniejącej w regionie hierarchii wyznawanych wartości, wprowadzających znaczącą jakościową zmianę w przestrzeni aksjologicznej regionu, czego wyrazem jest również to, iż najwyższy wzrost znaczenia wśród wartości postrzeganych

jako najważniejsze dotyczy wartości hedonistycznych i konsumpcyjnych (*rozrywka, zabawa i chodzenie do kina, teatru, na koncerty*). Poniższy wykres obrazuje zakresy zmian zaobserwowanych w odniesieniu do wartości traktowanych przez mieszkańców Pomorza Zachodniego jako ważne i bardzo ważne.

O ile zaprezentowane wcześniej analizy odniesione zostały do wskazań wartości traktowanych jako ważne i bardzo ważne (7-10 pkt. na dziesięciopunktowej skali), nie uwzględniając najniższych oraz umiarkowanych poziomów ważności deklarowanych dla poszczególnych wartości, to poniżej zaprezentowane ujęcie uwzględnia pełne spektrum ważności w postaci średnich arytmetycznych punktów na przyjętej skali (1-10 pkt.).

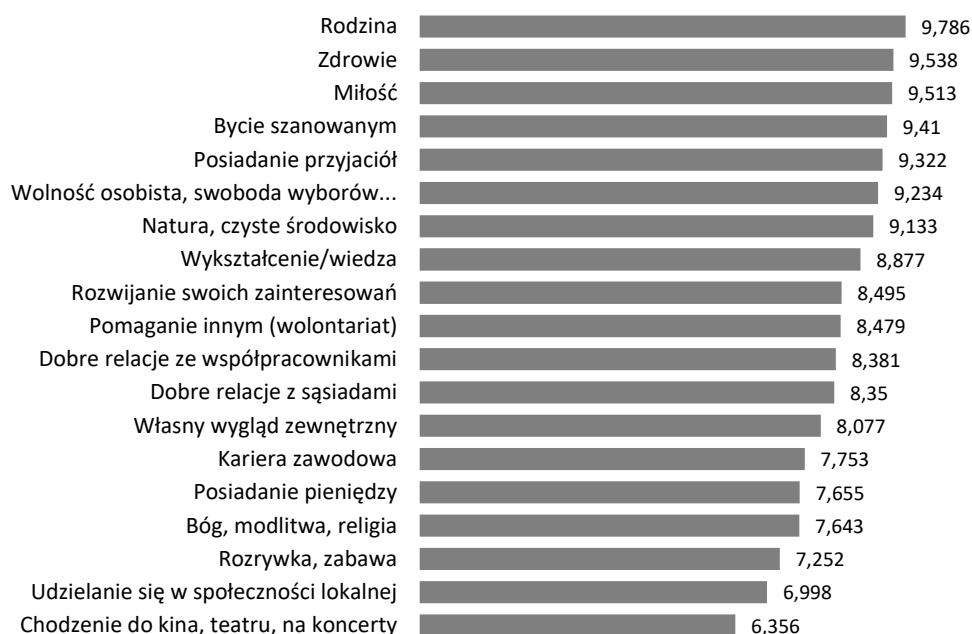
Tabela 140. Hierarchie wartości skonstruowane w oparciu o średnie arytmetyczne – ujęcie porównawcze 2011-2026

	Najwyższe wartości 2011	Średnie 2011	Średnie 2026	Najwyższe wartości 2026
	Rodzina	9,786	9,102	Dobro rodziny
	Zdrowie	9,538	8,993	Zdrowie
	Miłość	9,513	8,619	Miłość
	Bycie szanowanym	9,410	8,380	Szacunek wśród ludzi
	Posiadanie przyjaciół	9,322	8,131	Posiadanie przyjaciół
Wolność osobista, swoboda wyborów...		9,234	8,646	Wolność osobista, swoboda wyborów i postaw
	Natura, czyste środowisko	9,133	8,289	Natura, czyste środowisko
	Wykształcenie/wiedza	8,877	8,259	Wykształcenie/wiedza
	Rozwijanie swoich zainteresowań	8,495	8,472	Możliwość rozwijania zainteresowań
	Pomaganie innym (wolontariat)	8,479	7,741	Możliwość niesienia pomocy ludziom
	Dobre relacje ze współpracownikami	8,381	8,061	Dobre relacje ze współpracownikami
	Dobre relacje z sąsiadami	8,350	7,871	Dobre relacje z sąsiadami
	Własny wygląd zewnętrzny	8,077	7,652	Własny wygląd zewnętrzny (ubiór, sylwetka)
	Kariera zawodowa	7,753	7,872	Praca dająca duże możliwości awansu, kariera zawodowa
	Posiadanie pieniędzy	7,655	7,532	Bogactwo, posiadanie pieniędzy
	Bóg, modlitwa, religia	7,643	6,256	Bóg, modlitwa, religia
	Rozrywka, zabawa	7,252	7,723	Rozrywka, zabawa
	Udzielanie się w społeczności lokalnej	6,998	6,314	Udzielanie się w społeczności lokalnej
	Chodzenie do kina, teatru, na koncerty	6,356	6,776	Chodzenie do kina, teatru, na koncerty

Po prawej stronie zestawienia pominięte zostały wartości, które nie wystąpiły w badaniu z 2011 r.

Źródło: badanie własne STS

Wykres 120. Hierarchia wartości wyznawanych przez Zachodniopomorzan w 2011 roku

Dane wyrażone w wartościach średniej arytmetycznej na skali ważności 1-10.

Źródło: badanie własne STS

Wykres 121. Hierarchia wartości wyznawanych przez Zachodniopomorzan w 2026 roku

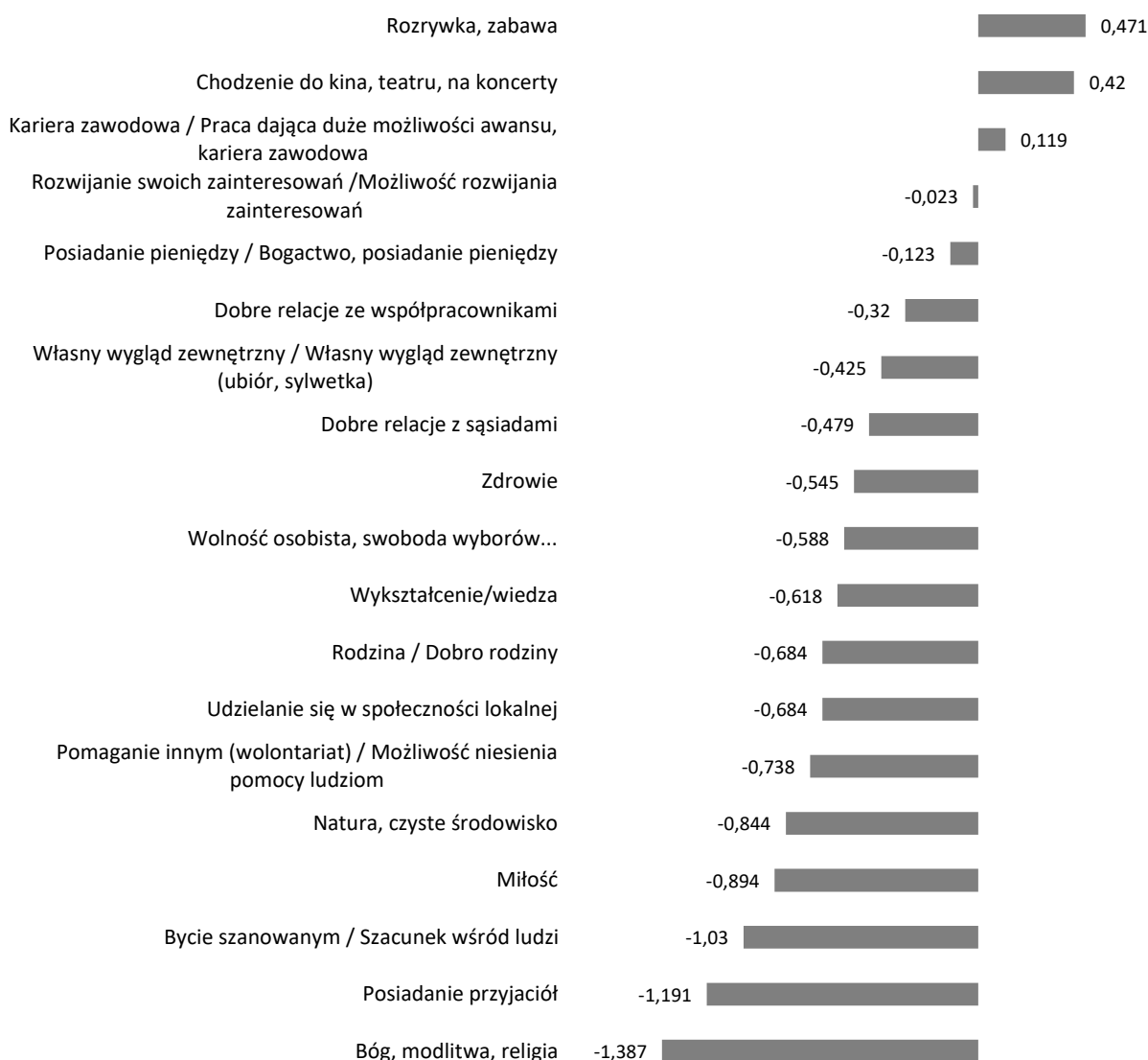
Dane wyrażone w wartościach średniej arytmetycznej na skali ważności 1-10.

Źródło: badanie własne STS

Analiza zaprezentowanych powyżej danych w dość szerokim zakresie potwierdza obserwacje poczynione wcześniej, jednakże kolejność wartości w szczytowym odcinku hierarchii jest nieco inna. Gdy bowiem w 2011 roku pięć wartości prymarnych tworzyły: 1. *Dobro rodziny*; 2. *Zdrowie*; 3. *Wolność osobista, swoboda wyborów i postaw*; 4. *Miłość*; 5. *Możliwość rozwijania własnych zainteresowań*, to w 2026 są to: 1. *Dobro rodziny*; 2. *Zdrowie*; 3. *Miłość*; 4. *Bycie szanowanym*; 5. *Posiadanie przyjaciół*.

Poniższy wykres prezentuje zakresy zmian, które zaszły w analizowanym okresie.

Wykres 122. Zmiany poziomów ważności wartości wyznawanych przez Zachodniopomorzan, w latach: 2011 i 2026

Dane wyrażone w punktach średniej na skali 1-10.

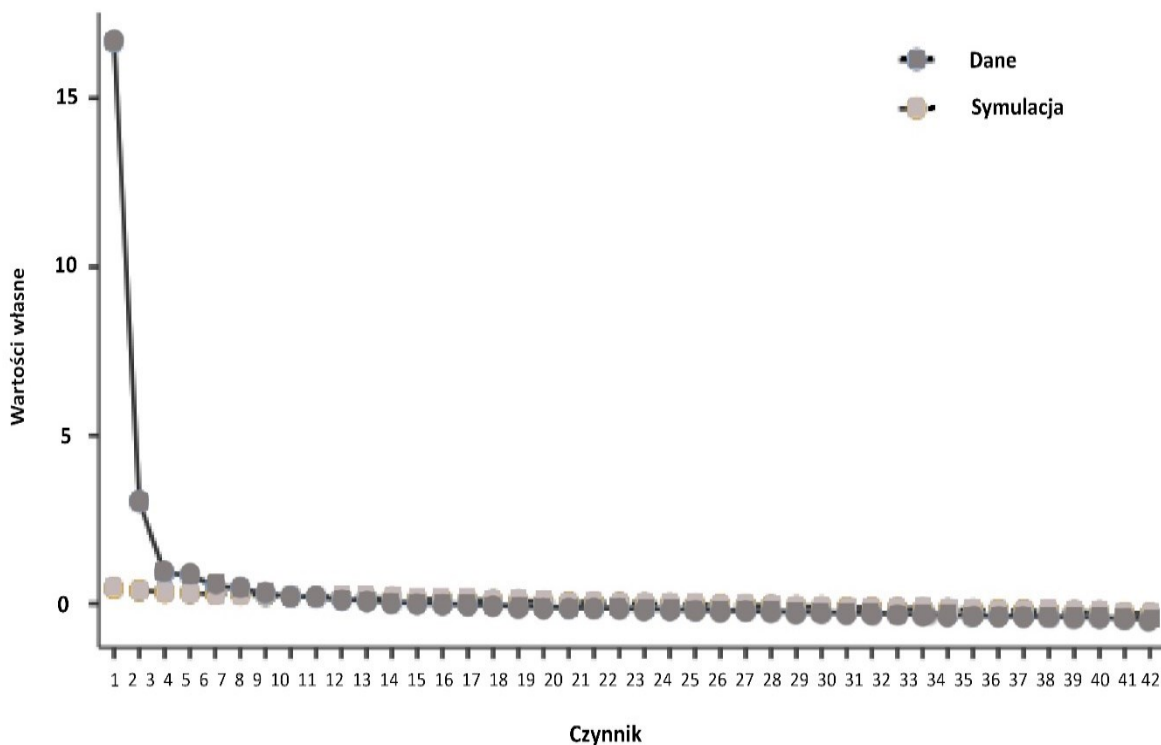
Źródło: badanie własne STS

Na uwagę zasługuje spadek przeciętnych ocen wartości związanych z religijnością, przyjaźnią, szacunkiem ze strony innych oraz miłością. Równie widoczny jest wzrost przeciętnych ocen trzech wartości związanych z rozrywką oraz możliwościami zawodowymi.

3.5.2. Wartości w ujęciu czynnikowym

Kierując się imperatywem głębinowej eksploracji systemów wartości Zachodniopomorzan, zastosowano procedurę analizy czynnikowej, przeprowadzoną metodą tzw. głównych składowych. Procedura ta pozwoliła wyłonić trzydzieści trzy wartości, tworzące łącznie sześć wymiarów składowych, wiążących co najmniej przeciętnie skorelowane wartości w autonomiczne struktury. Poniższy wykres oraz następująca dalej tabela prezentują wyniki tak poczynionych działań badawczych.

Wykres 123. Wykres osypiska – wartości własne a składowe uwzględnione w analizie

Źródło: badanie STS

W analizie czynnikowej wykres osypiska (ang. *scree plot*) pomaga zdecydować, ile czynników (lub składowych – przy zastosowaniu metody głównych składowych) zachować

w modelu. Pokazuje on tzw. wartości własne (*eigenvalues*) kolejnych czynników w kolejności od największej do najmniejszej. Typowy wykres wygląda jak stromy spadek, a potem „wypłaszczenie” — przypomina stok z osypującymi się kamieniami, stąd nazwa. Interpretacja wykresu sprowadza się do odnalezienia tzw. kolana, to znaczy miejsca, w którym spadek wartości własnych staje się łagodny. Na powyższym wykresie punkt ten znajduje się na poziomie szóstego czynnika, w którym wartości własne znajdują się ponad linią wartości symulowanych, wygenerowanych dla sytuacji, gdyby nie można było wyróżnić żadnych odrębnych czynników. Powyżej osi symulacji znajdują się czynniki, które wyjaśniają istotne części wariacji analizowanej zmiennej (tutaj wartości życiowych). Innymi słowy każdy z nich stanowić może zmienną, mającą istotne znaczenie dla obrazu systemów wartości Zachodniopomorzan. Na powyższym wykresie sześć wartości własnych przekraczających pułap jedności, a każda wyjaśnia więcej niż 2,5% wariacji zmiennej, przy czym pierwszych sześć czynników wyjaśnia łącznie 62,315% wariacji zmiennej. Zastosowana w procedurze analizy czynnikowej, tzw. rotacja czynników, pozwoliła wyłonić grupy wartości – składowe – korelujące z tymi sześcioma czynnikami.

Poniższe zestawienie prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Tabela 141. Analiza głównych składowych. Macierz rotowanych składowych dla stwierdzeń charakteryzujących wartości Zachodniopomorzan

L.p.	Wartości	Ładunki składowych (czynnikiowe)					
		Składowe					
		1	2	3	4	5	6
1	Bezpieczeństwo rodziny	0,812					
2	Dobro rodziny	0,800					
3	Trwałość rodziny	0,799					
4	Zdrowie	0,760					
5	Więzi emocjonalne między członkami rodziny	0,756					
6	Bezpieczna sytuacja materialna rodziny	0,722					
7	Miłość	0,706					
8	Życie w zgodzie z ludźmi	0,526					
9	Poczucie, że się jest potrzebnym	0,508					
10	Udzielanie się w społeczności lokalnej	0,747					
11	Możliwość niesienia pomocy ludziom	0,628					
12	Bóg, modlitwa, religia	0,622					
13	Możliwość szerzenia ważnych społecznych wartości (np. dobra, sprawiedliwości, wiedzy itp.)	0,597					
14	Poczucie więzi z ludźmi	0,563					
15	Dobre relacje z sąsiadami	0,538					
16	Chodzenie do kina, teatru, na koncerty	0,503					
17	Udzielanie się w społeczności lokalnej	0,747					
18	Możliwość samodoskonalenia			0,605			
19	Walka o swoje racje			0,575			
20	Swoboda w zaspokajaniu własnych pragnień			0,569			
21	Wolność osobista, swoboda wyborów i postaw			0,558			
22	Praca twórcza, z której powstaje coś nowego, oryginalnego			0,556			
23	Bogactwo, posiadanie pieniędzy				0,753		
24	Władza, możliwość organizowania pracy sobie i innym				0,647		
25	Minimum wysiłku przy osiągnięciu celów				0,632		
26	Własny wygląd zewnętrzny (ubiór, sylwetka)				0,578		
27	Poczucie, że się jest kimś niezastąpionym w tym, co się robi (kompetencje/fachowość)				0,540		
28	Praca zgodna z zainteresowaniami					0,757	
29	Praca dająca duże możliwości awansu, kariera zawodowa					0,630	
30	Wykształcenie/wiedza					0,567	
31	Dobre relacje ze współpracownikami					0,554	
32	Rozrywka, zabawa						0,661
33	Przyjemne spędzanie czasu						0,525

Zastosowano rotację Varimax; miara KMO adekwatności doboru próby: 0,967, co wskazuje na znakomitą adekwatność próby do przeprowadzenia analizy czynnikowej. Test sferyczności Bartletta: $\chi^2 = 29147,211$, $df = 861$, $p < 0,001$, co potwierdza zasadność zastosowania analizy czynnikowej. Wielkość wyjaśnionej wariancji: 62,3%

Źródło: badanie STS

Na podstawie treści stwierdzeń, użytych w kwestionariuszu, wyrażających przyjęte do badania wartości, które korelując z co najmniej umiarkowaną siłą, tworzą poszczególne składowe, sformułowane zostało ich znaczenie. Poniżej przedstawione zostały interpretacje dla każdej z nich, rozumiane jako swoiste orientacje uczestników badania na wartości tworzące poszczególne składowe.

- 1 składowa – *orientacja rodzinno-emocjonalna*;
- 2 składowa – *orientacja na kapitał społeczno-kulturowy*;
- 3 składowa – *orientacja na samorealizację i autonomię*;
- 4 składowa – *orientacja statusowo-materialna*;
- 5 składowa – *orientacja na satysfakcję zawodową*;
- 6 składowa – *orientacja hedonistyczna*.

W poszczególnych składowych wystąpiły jednorodne określenia, wyrażające wartości zestawione w tabeli powyżej. Ich analiza ze względu na zastosowane w badaniu zmienne społeczno-demograficzne, a także zmienne zakorzenienia, pozwala charakteryzować społeczne profile poszczególnych orientacji Zachodniopomorzan na wartości. Stanowi ona o tyle bardziej zaawansowaną postać od analizy prostych rozkładów przyjętych do badania wartości, czy nawet ich miar opisu statystycznego, takich, jak średnia, mediana, dominanta, a także miar zróżnicowania, jak choćby odchylenie standardowe, że pozwala uzmysłowić sobie systemy wartości czyli swoiste zestawy powiązanych jakości, którym Zachodniopomorzanie przypisują znaczenie w swym życiu.

Orientacja rodzinno-emocjonalna

Wyłoniona w toku analizy czynnikowej orientacja rodzinno-emocjonalna tworzona jest przez następujące wartości: *Bezpieczeństwo rodziny; Dobro rodziny; Trwałość rodziny; Zdrowie; Więzy emocjonalne między członkami rodziny; Bezpieczna sytuacja materialna rodziny; Miłość; Życie w zgodzie z ludźmi* oraz *Poczucie, że się jest potrzebnym*.

Poniższa tabela zawiera podstawowe dane opisu statystycznego odpowiadające wyłonionej orientacji.

Tabela 142. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej

	ważne 1070 braki danych 0
	Orientacja rodzinno-emocjonalna
Średnia	8,74
Błąd standardowy średniej	0,0369
Mediana	9,11
Dominanta	10,00
Odchylenie standardowe	1,208
Skośność	-1,124
Błąd standardowy skośności	0,075
Kurtoza	0,706
Błąd standardowy kurtozy	0,149
Rozstęp	6,78
Minimum	3,22
Maksimum	10,00

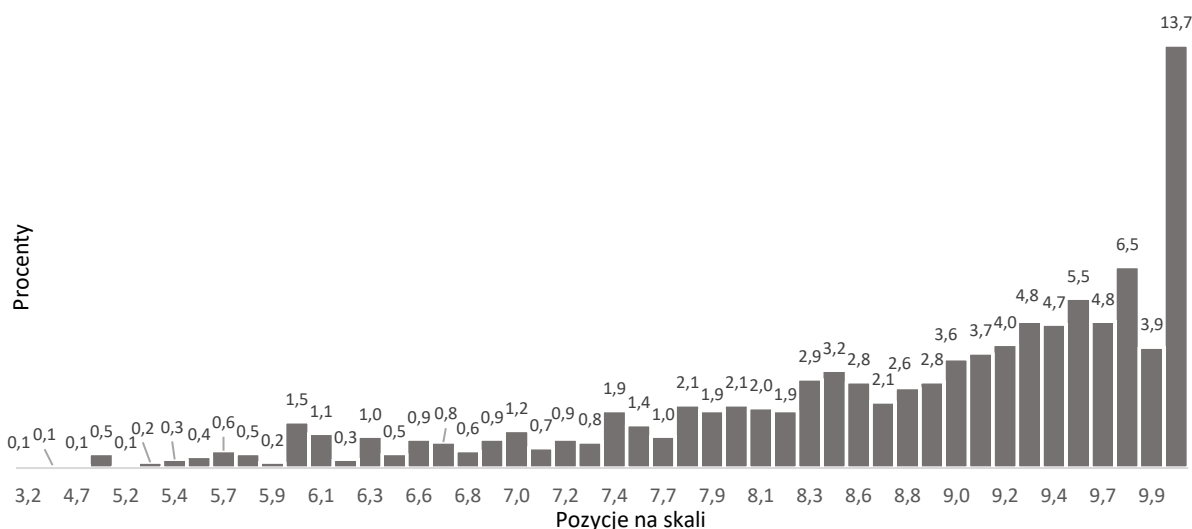
Źródło: badanie STS

W zakresie miar tendencji centralnej, wartość średniej arytmetycznej jest niższa od wartości mediany oraz dominanty. Oznacza to, że przeciętna ważność wartości składających się na analizowaną orientację jest relatywnie wysoka, ponieważ osiągają typowe wartości bliżej górnej granicy ocen (w przedziale od 3,22 do 10 pkt.). Jednocześnie fakt, iż mediana i dominanta przewyższają średnią, wskazuje na lewostronną asymetrię rozkładu, co potwierdza ujemna, mieszcząca się w przedziale wysokiej asymetrii, wartość współczynnika skośności. W praktyce oznacza to przewagę wysokich ocen oraz relatywnie niewielką liczbę ocen niskich, które jednak tworzą wydłużony „ogon” rozkładu i tym samym w niewielkim stopniu wpływają na obniżenie wartości średniej. Z kolei dodatnia wartość kurtozy wskazuje na rozkład leptokurtyczny, czyli bardziej „wysmukły” – skupiony wokół średniej – niż rozkład normalny. Oznacza to, że większość respondentów formułuje oceny zbliżone do przeciętnej, jednak występują również wartości skrajne.

Zróźnicowanie wyników można określić jako umiarkowane. Wartość odchylenia standardowego wskazuje, że większość obserwacji koncentruje się w stosunkowo wąskim przedziale w pobliżu średniej.

Reasumując, stwierdzić należy, że ważność wartości składających się na orientację rodzinno-emocjonalną jest generalnie **bardzo wysoka i stosunkowo jednorodna, z wyraźną dominacją bardzo wysokich pozycji na skali. Jednocześnie zauważalna jest obecność mniejszej grupy respondentów o wyraźnie niższych ocenach. Można stwierdzić, że omawiana orientacja na wartości jest dominująca i stosunkowo mało zróżnicowana, pod względem cech społeczno-demograficznych Zachodniopomorzan.** Poniższy wykres prezentuje specyfikę rozkładu pozycji na skali ważności analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 124. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji rodzinno-emocjonalnej

Źródło: badanie STS

Dla zrozumienia zależności omawianej orientacji od zmiennych zakorzenienia przeprowadzono szereg operacji analitycznych, których ilustracje znajdują się poniżej.

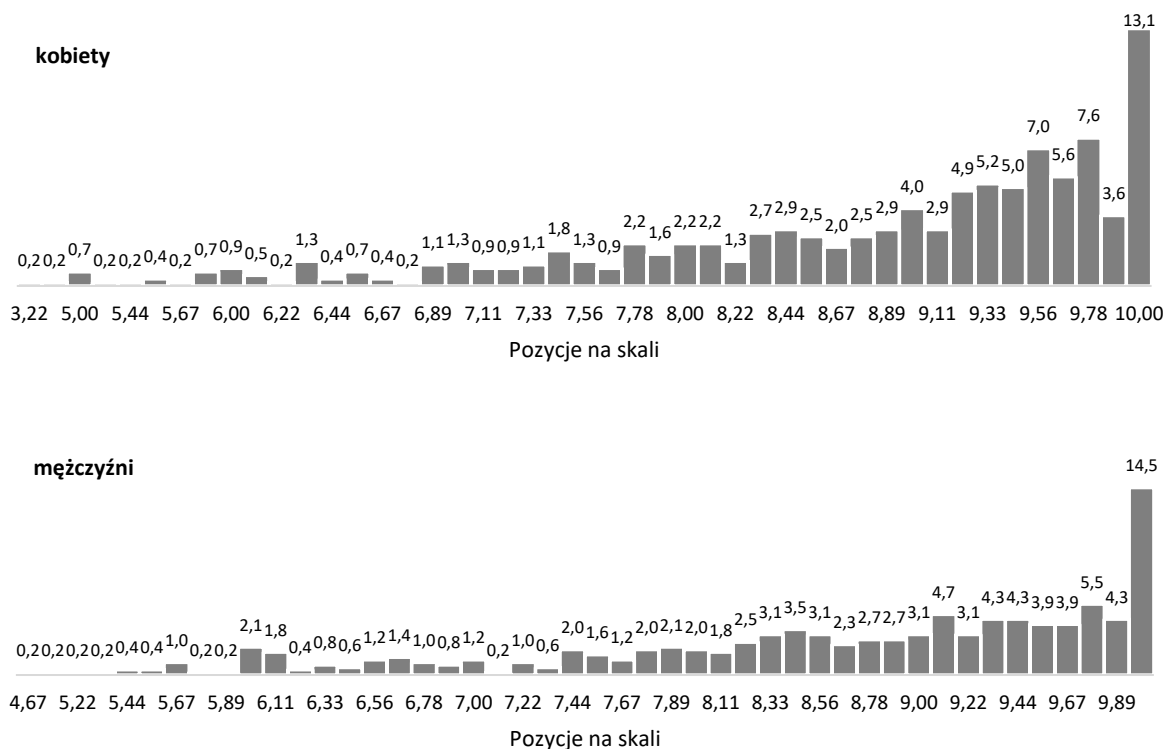
Tabela 143. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej

Miary opisu statystycznego	kobiety		mężczyźni	
	Ważne	556	Ważne	512
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		8,82		8,66
Mediana		9,22		9,00
Dominanta		10,00		10,00
Odchylenie standardowe		1,167		1,241
Skośność		-1,33		-0,94
Błąd standardowy skośności		0,104		0,108
Kurtoza		1,62		0,031
Błąd standardowy kurtozy		0,207		0,215
Rozstęp		6,778		5,333
Minimum		3,22		4,67
Maksimum		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

Wykres 125. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji rodzinno-emocjonalnej w kategorii kobiet oraz mężczyzn

Dane wyrażone w procentach [n mężczyzn = 512 = 100%; n kobiet = 556 = 100%]

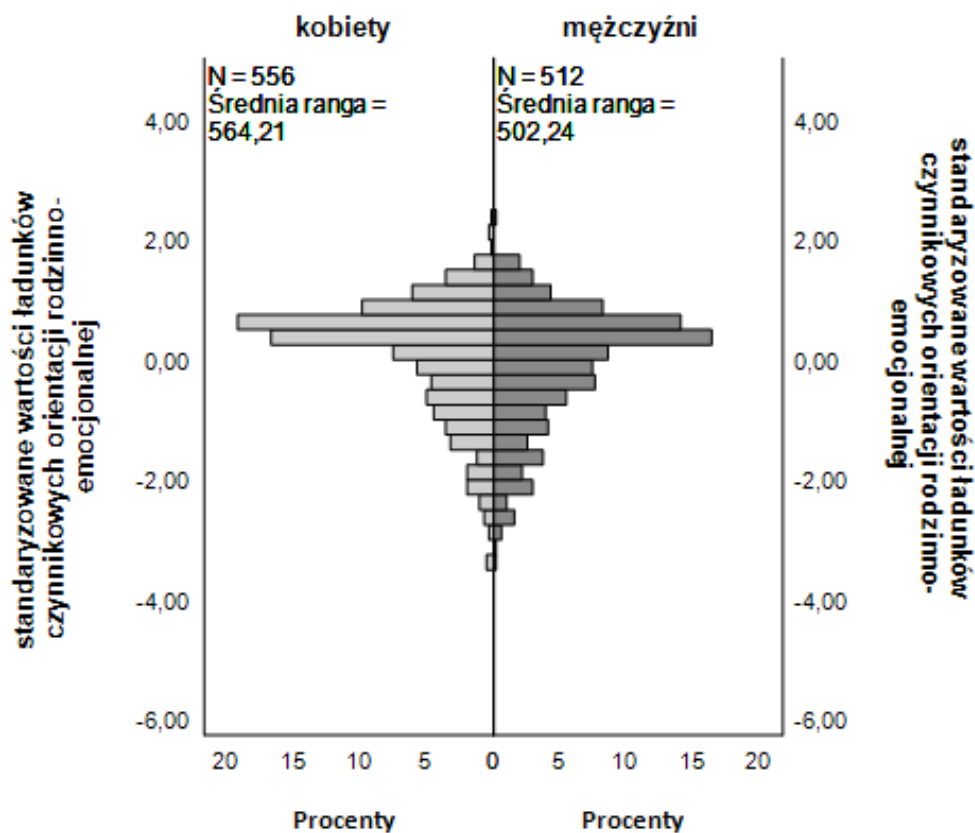
Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na ich płęć, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie ma istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 1068) -1,898; p = 0,058 (ni)**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami płci Zachodniopomorzan pod względem ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej, nie stanowią podstawy do uogólnień na całą populację.

Z kolei analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną ładunków czynnikowych badanej orientacji, ujawniają jednak istotną statystycznie różnicę między kategoriami płci Zachodniopomorzan. Należy podkreślić, że w analizie głównych składowych (PCA – ang. Principal Component Analysis), wartości czynnikowe poszczególnych wartości traktowane są nieco inaczej niż w przypadku sumy czy średniej na skali. Mianowicie suma/średnia nieco „spłaszcza” znaczenie poszczególnych wartości, traktując je tak samo, syntetyzując wyniki każdej z wartości wchodzących w skład danej składowej (tutaj orientacji), natomiast PCA nadaje różne wagi zmiennym (tutaj wartościom), czyli pytania/stwierdzenia (tutaj wartości) z wyższymi ładunkami mają większy wpływ na daną składową, a pytania/stwierdzenia (tutaj wartości) słabsze – mniejszy. Inaczej rzecz ujmując, można stwierdzić, że w przypadku sumy, mamy np. $x_1 + x_2 + x_3$, w PCA działa bardziej jak: składowa = $0.8x_1 + 0.7x_2 + 0.2x_3$. Dlatego też w niniejszym opracowaniu zastosowano – jako uzupełniającą – analizę opartą na ładunkach czynnikowych standaryzowanych.

Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 126. Poziom ważności rodzinno-emocjonalnej ze względu na płeć uczestników badania

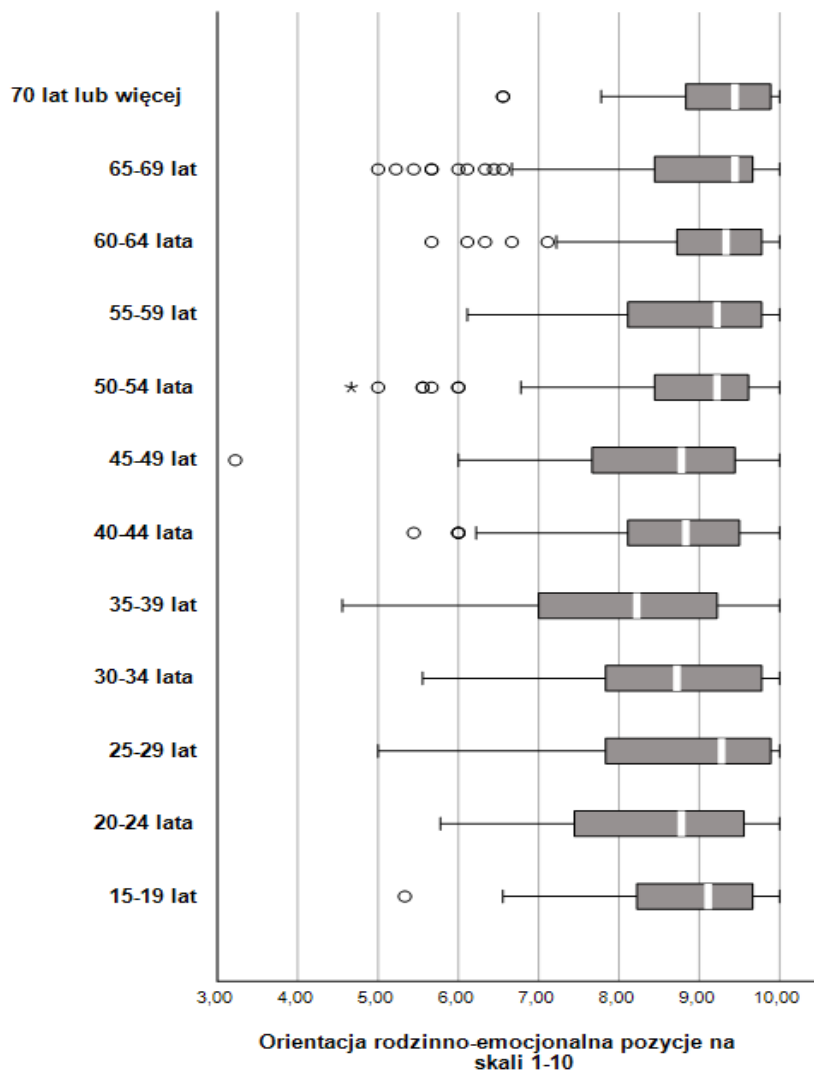

Źródło: badanie STS

Zapis formalny wyniku testu U Manna-Whitney'a dla płci oraz zmiennej *ładunki czynnikowe orientacji rodzinno-emocjonalnej*: $Z (n = 1068) -3,280$; $p = 0,001$. Pozwala to stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, kobiety różnią się od mężczyzn pod względem stosunku do wartości tworzących analizowaną orientację.

Analogiczna analiza badanej orientacji na wartości ze względu na wiek Zachodniopomorzan, pozwala dostrzec bardzo interesujące prawidłowości. Zarówno w analizie skali pozycji na 1-10, jak i w analizie standaryzowanych ładunków czynnikowych, empiryczne poziomy istotności testów H Kruskala-Wallisa, świadczą o istotnych statystycznie różnicach między kategoriami wieku uczestników badania. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Wykres 127. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej na skali 1- 0, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

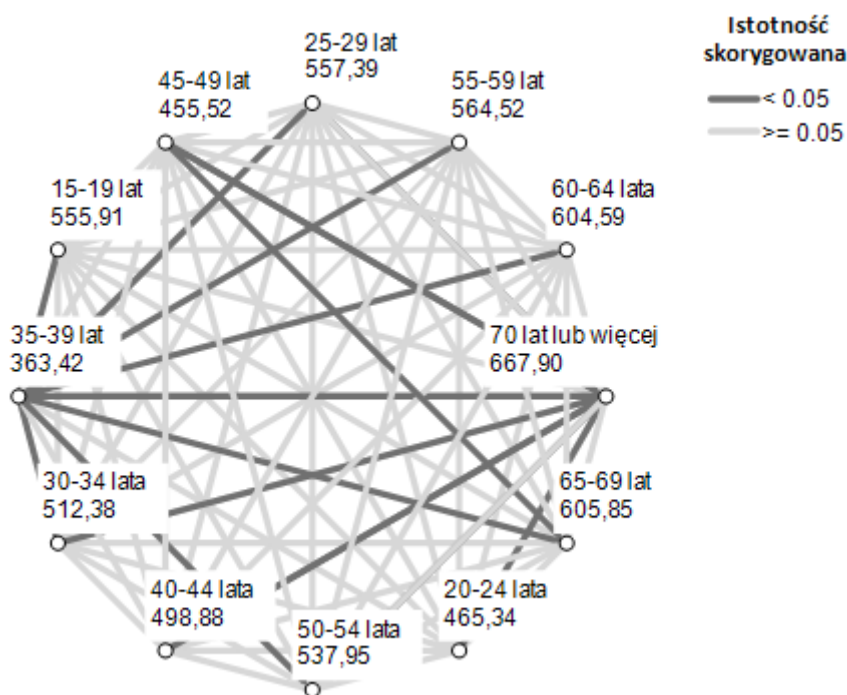
Gwiazdki na wykresie oznaczają wartości obserwacji ekstremalnych. W przeciwieństwie do wartości odstających (ang. outlierów), oznaczonych kółeczkami, są to wartości bardzo odległe od mieszczących się między wąsami.

Źródło: badanie własne STS

Należy podkreślić, że najwyższe wartości median (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu), występują u uczestników badania, należących do dwóch najwyższych kategorii wiekowych. Są to ci Zachodniopomorzanie, dla których wartości składające się na analizowaną orientację, posiadają bardzo wysoką ważność. Z kolei najniższa wartość mediany wystąpiła w kategoriach: 30-34 lata oraz 35-39 lat. Są to ci Zachodniopomorzanie, dla których analizowana orientacja, posiada najniższą ważność.

Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla wieku oraz zmiennej pozycji na skali 1-10 orientacji rodzinno-emocjonalnej: $H(n = 1070, df = 11) = 78,248; p < 0,001$. Pozwala to stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, wiek w istotny statystycznie sposób różnicuje stosunek do wartości tworzących analizowaną orientację. Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 128. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej na skali 1-10

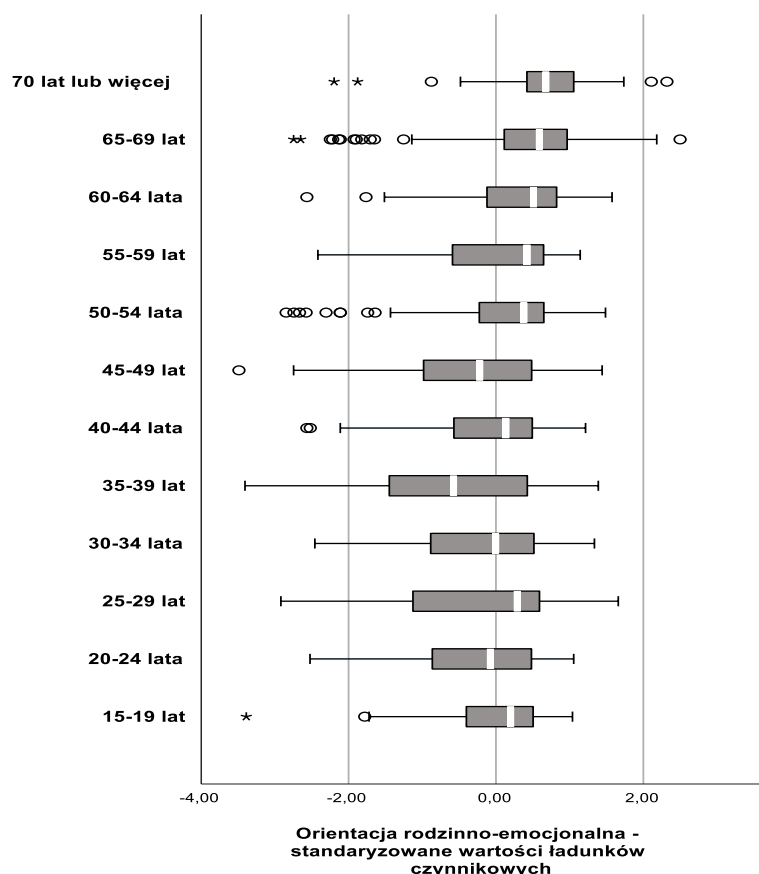
Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotne statystycznie jawią się różnice między najstarszymi uczestnikami badania (70 lat i więcej – najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości) oraz 65-69 lat – druga co do wielkości najwyższa średnia

ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), a uczestnikami należącymi do kategorii wieku 35-39 lat – najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości). Należy przy tym podkreślić, że obraz porównań pozwala stwierdzić, że wskazane kategorie wiekowe tworzą dwa ośrodki znaczenia omawianej orientacji, w stosunku do których większość pozostałych jest istotnie statystycznie różna. Warto jeszcze podkreślić, że większe znaczenie zdaje się mieć tutaj kategoria **35-39 lat**, ponieważ różni się ona od większości pozostałych. Można powiedzieć zatem, że **są to ci Zachodniopomorzanie, dla których wartości rodzinne oraz dotyczące komfortu emocjonalnego, mają najniższe – choć pozytywne – znaczenie**. Powyższa konstatacja pokrywa się z uwagami na temat wyników przedstawionych na wcześniejszym – pudełkowym – wykresie. Analiza przeprowadzona w oparciu o bardziej subtelną zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych, potwierdza wcześniejsze obserwacje, ale również pozwala uzupełnić analizę o dodatkowe spostrzeżenia.

Wykres 129. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej na skali standaryzowanych ładunków czynnikowych, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

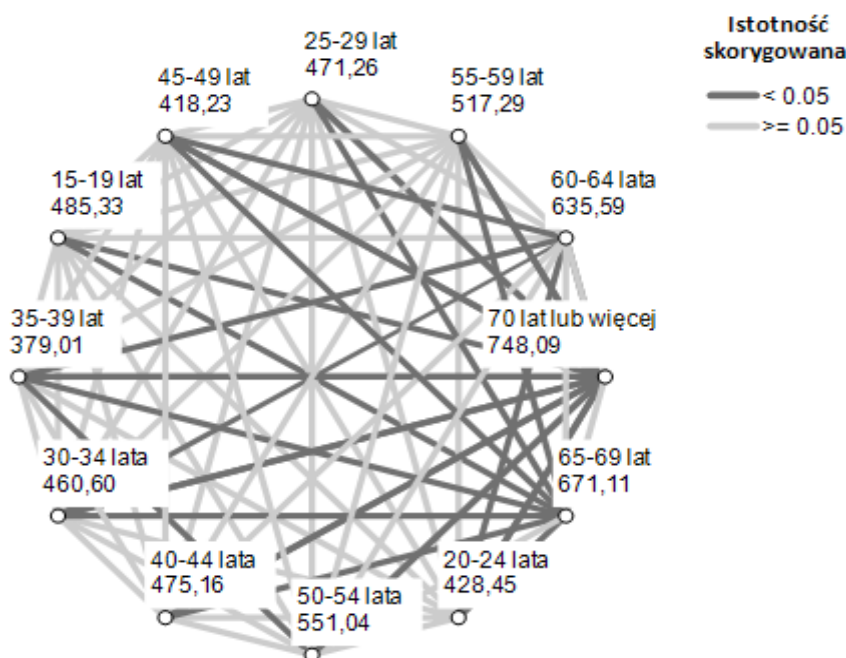
Gwiazdki na wykresie oznaczają wartości obserwacji ekstremalnych. W przeciwieństwie do wartości odstających (ang. outlierów), oznaczonych kółeczkami, są to wartości bardzo odległe od mieszczących się między wąsami.

Źródło: badanie własne STS

Standaryzowana skala ładunków czynnikowych skonstruowana jest tak, że wartość średnia rozkładu mieści się w punkcie 0 na osi. Ten układ pozwala dostrzec, w których kategoriach zmiennej niezależnej (tutaj wieku), wyniki są niższe, a w których wyższe od średniej oraz jak są zróżnicowane w stosunku do niej. Jak wynika z powyższego zestawienia osoby należące do trzech kategorii: 20-24 lata, 30-34 lata oraz 45-49 lat, osiągnęły wartości mediany poniżej średniej dla całej orientacji. Osoby należące do kategorii 30-34 lata osiągnęły wartość mediany na poziomie średniej arytmetycznej. Oznacza to, że w przypadku trzech pierwszych wymienionych kategorii wieku, udziały osób oceniających wartości tworzące analizowaną orientację niżej niż na poziomie średniej są wyższe niż udziały oceniających je wyżej niż średnia. Idąc dalej, możemy stwierdzić, że dla osób należących do tych kategorii wiekowych omawiana orientacja ma najmniejsze znaczenie.

Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla wieku oraz zmiennej *standaryzowane ładunki czynnikowe orientacji rodzinno-emocjonalnej*: **H (n = 1070, df = 11) = 150,762; p < 0,001**. Pozwala to powtórnie stwierdzić, że wiek w istotny statystycznie sposób różnicuje stosunek mieszkańców do wartości tworzących analizowaną orientację. Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia wykres.

Wykres 130. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej na skali standaryzowanych ładunków czynnikowych

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, Zachodniopomorzanie należący do dwu najstarszych kategorii wiekowych (70 lat i więcej – najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości) oraz 65-69 lat – druga co do wielkości najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości, jak również 60-65 lat – trzecia co do wielkości najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), różnią się istotnie statystycznie z uczestnikami należącymi do wszystkich pozostałych kategorii wiekowych. Z kolei wskazywana wcześniej kategoria wieku 35-39 lat – najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości, różniąc się ze wszystkimi najwyższymi kategoriami wieku, wykazuje istotną odmienność również z kategorią 50-54 lata.

Reasumując, należy stwierdzić, że przy zastosowaniu bardziej subtelnej zmiennej, jaką są standaryzowane ładunki czynnikowe, ujawnia się zdecydowanie większe znaczenie ocen badanej orientacji, formułowanych przez najstarszych Zachodniopomorzan, ponieważ różnią się one od większości pozostałych. Można powiedzieć zatem, że **są to ci Zachodniopomorzanie, dla których wartości rodzinne oraz dotyczące komfortu emocjonalnego, mają zdecydowanie najwyższe znaczenie.**

Analiza orientacji rodzinno-emocjonalnej ze względu na rodzaj miejsca zamieszkania, miasto zamieszkania (Szczecin vs Koszalin) oraz wykształcenie, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między kategoriami wymienionych zmiennych²⁷. Zaistniała sytuacja pozwala stwierdzić, że orientacja rodzinno-emocjonalna stanowi tak ważną składową, że niewiele cech społeczno-demograficznych różnicuje oceny jej ważności w świadomości Zachodniopomorzan.

Z kolei analiza tej orientacji na wartości ze względu na zmienną *geneza zachodniopomorskiej tożsamości* mieszkańców regionu, ujawnia interesujące prawidłowości. Poniższe zestawienia prezentują wyniki przeprowadzonej analizy.

²⁷ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji rodzinno-emocjonalnej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzaje miejscowości zamieszkania* (wieś, miasto): **Z (n = 1070) = - 0,030; p = 0,976 (ni)**. Podobnie wynik analizy związku obydwu zmiennych, lecz w przypadku zmiennej zależnej analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między mieszkańcami wsi i miast. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych: **Z (n = 1070) = 1,358; p = 0,174 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji rodzinno-emocjonalnej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *miasta zamieszkania* (Szczecin, Koszalin): **Z (n = 340) = -0,007; p = 0,996 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych, przy zastosowaniu dla zmiennej zależnej standaryzowanych ładunków czynnikowych dla zmiennej *ważność orientacji rodzinno-emocjonalnej*: **Z (n = 340) = - 0,363; p = 0,717 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji rodzinno-emocjonalnej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *wykształcenie* Zachodniopomorzan: **H (n = 1070, df = 2) = 0,481; p = 0,786 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku tych zmiennych, lecz w przypadku zmiennej zależnej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe tej zmiennej: **H (n = 1070, df = 2) = 2,405; p = 0,300 (ni)**.

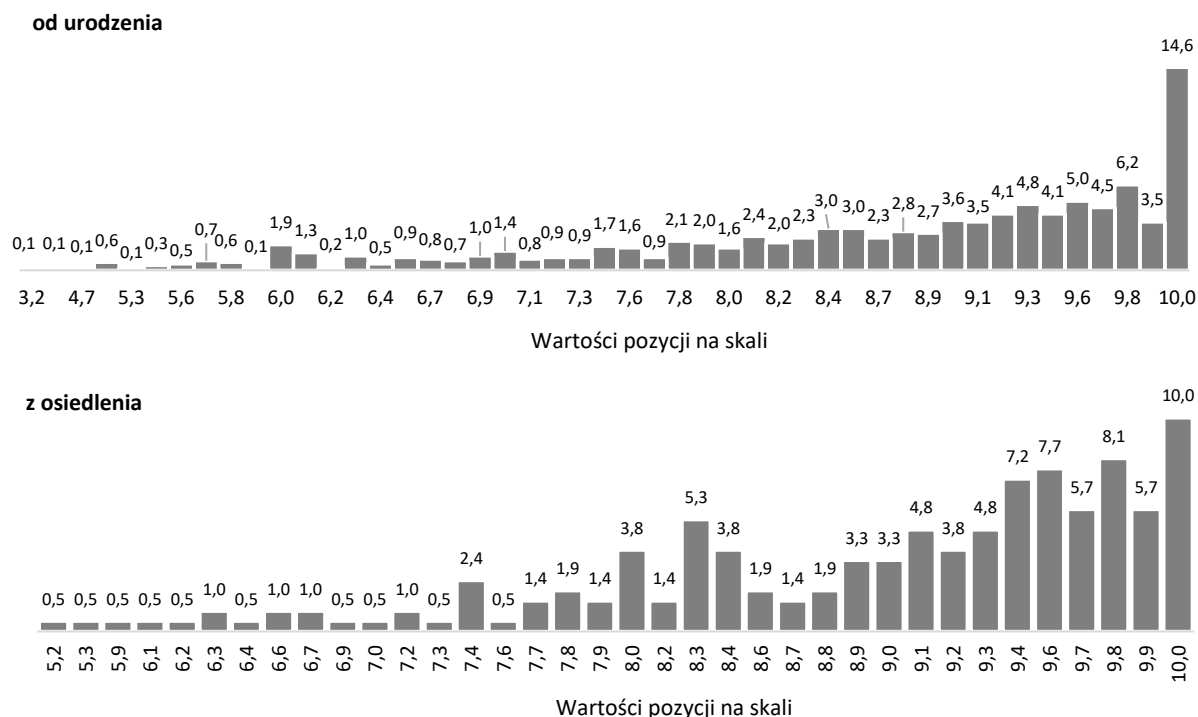
Tabela 144. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

Miary opisu statystycznego	od urodzenia		z osiedlenia	
	Ważne	861	Ważne	209
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		8,69		8,92
Mediana		9,11		9,22
Dominanta		10,00		10,00
Odchylenie standardowe		1,246		1,021
Skośność		-1,07		-1,28
Błąd standardowy skośności		0,083		0,168
Kurtoza		0,529		1,32
Błąd standardowy kurtozy		0,17		0,335
Rozstęp		6,78		4,77
Minimum		3,22		5,22
Maksimum		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

Wykres 131. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji rodzinno-emocjonalnej w kategorii Zachodniopomorzan od urodzenia oraz z osiedlenia

Dane wyrażone w procentach [n od urodzenia = 861 = 100%; n z osiedlenia = 209 = 100%]

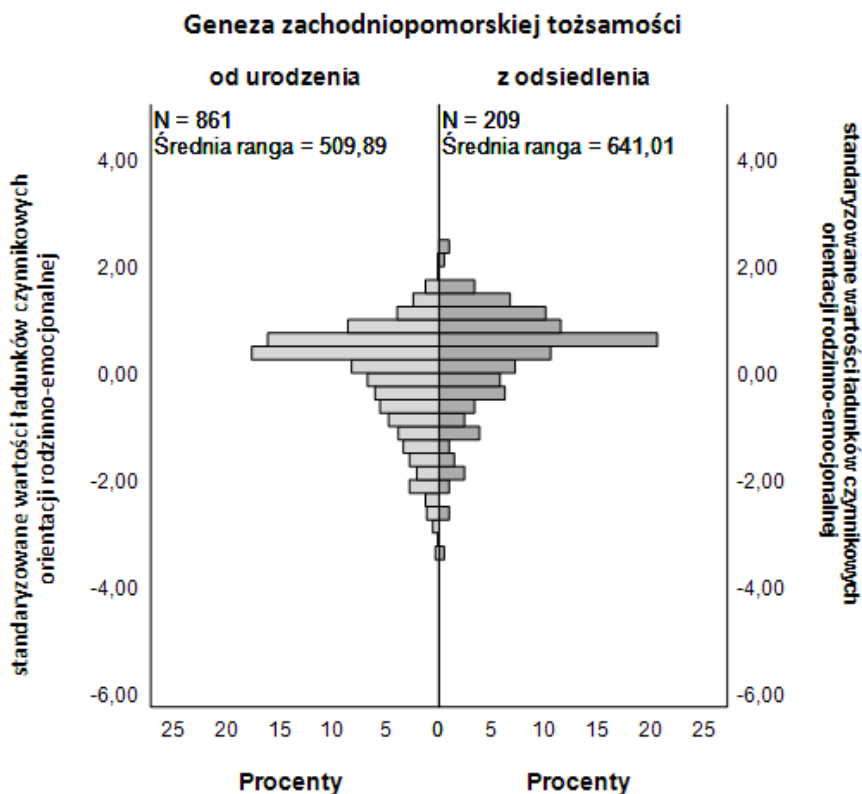
Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości, mamy do czynienia z sytuacją analogiczną do opisanej już przy okazji analizy tej orientacji ze względu na płeć, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, przeprowadzonego w oparciu o skalę 1-10, świadczy o tym, że nie ma istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 1070) 1,681; p = 0,093 (ni)**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między Zachodniopomorzanami z urodzenia oraz tymi z osiedlenia pod względem ważności orientacji rodzinno-emojonalnej, wyrażonej wartościami średnich pozycji na skali, okazują się nieistotne statystycznie

Z kolei analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych badanej orientacji, ujawnia jednak istotną statystycznie różnicę między mieszkającymi w województwie od urodzenia oraz mieszkańcami osiedlonymi.

Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 132. Poziom ważności orientacji rodzinno-emojonalnej ze względu genezę zachodniopomorskiej tożsamości uczestników badania

Źródło: badanie STS

Zapis formalny wyniku testu U Manna-Whitney'a dla zmiennej *geneza zachodniopomorskiej tożsamości* oraz zmiennej *ładunki czynnikowe orientacji rodzinno-*

emocjonalnej: **Z (n = 1070) 5,503; p < 0,001**. Pozwala to stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, osoby osiedlone w regionie różnią się od rodowitych jego mieszkańców pod względem stosunku do wartości tworzących analizowaną orientację. Nadto to osiedleńcy wykazują wyższy poziom ważności tej orientacji, niż Zachodniopomorzanie z urodzenia, świadczy o tym różnica średnich rang badanej zmiennej.

Analiza ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej ze względu na drugą ze zmiennych zakorzenienia *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między osobami pozostającymi w kategoriach tej zmiennej²⁸.

Orientacja na kapitał społeczno-kulturowy

Wyłoniona w toku analizy czynnikowej orientacja na kapitał społeczno-kulturowy tworzona jest przez następujące wartości: *Udzielanie się w społeczności lokalnej; Możliwość niesienia pomocy ludziom; Bóg, modlitwa, religia; Możliwość szerzenia ważnych społecznych wartości (np. dobra, sprawiedliwości, wiedzy itp.); Poczucie więzi z ludźmi; Dobre relacje z sąsiadami; Chodzenie do kina, teatru, na koncerty; Udzielanie się w społeczności lokalnej*.

Poniższa tabela zawiera podstawowe dane opisu statystycznego odpowiadające wyłonionej orientacji.

Tabela 145. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy

	ważne 1070	braki danych 0
Orientacja na kapitał społeczno-kulturowy		
Średnia	7,08	
Błąd standardowy średniej	0,0497	
Mediana	7,00	
Dominanta	10,00	
Odchylenie standardowe	1,627	
Skośność	-0,143	
Błąd standardowy skośności	0,075	
Kurtoza	-0,293	
Błąd standardowy kurtozy	0,149	
Rozstęp	8,25	
Minimum	1,75	
Maksimum	10,00	

Źródło: badanie STS

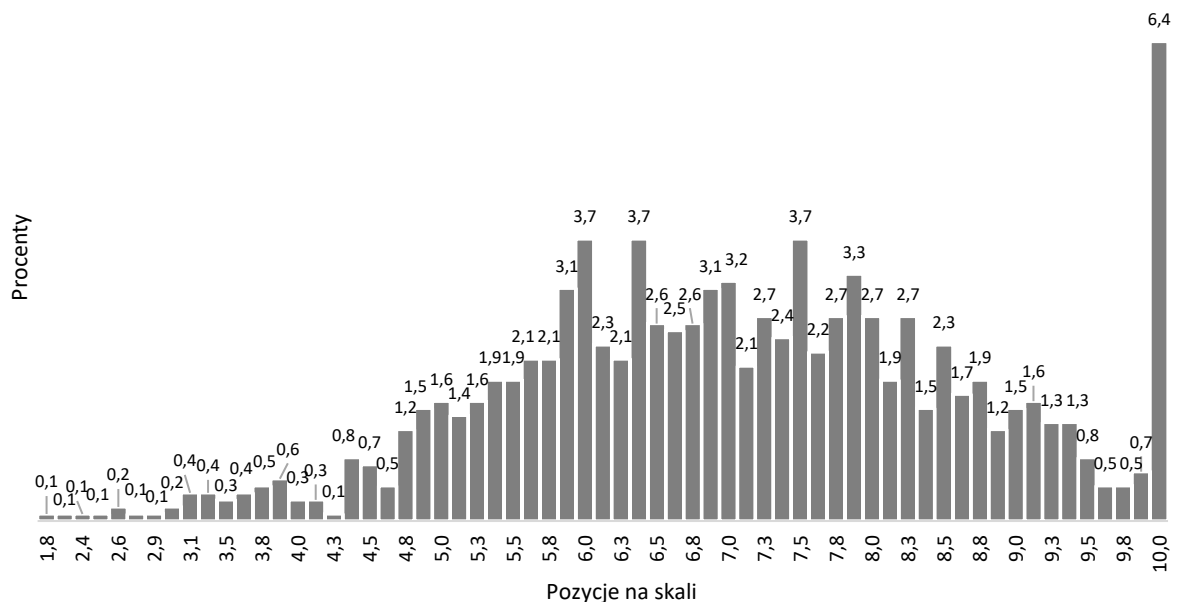
²⁸ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji rodzinno-emocjonalnej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim* (nieposiadający rodzinnych korzeni, posiadający rodzinne korzenie): **Z (n = 1070) = 1,168; p = 0,243 (ni)**. Podobnie wynik analizy związku obydwu zmiennych, lecz w przypadku zmiennej zależnej analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między osobami nieposiadającymi oraz posiadającymi rodzinne korzenie. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych: **Z (n = 1070) = -0,387; p = 0,699 (ni)**.

W zakresie miar tendencji centralnej wartość średniej arytmetycznej jest niemal identyczna jak wartości mediany oraz znacznie niższa niż wartość dominanty. Oznacza to, że przeciętna ważność wartości składających się na analizowaną orientację jest relatywnie wysoka, ponieważ osiągają typowe wartości bliżej górnej granicy ocen (w przedziale od 1,75 do 10 pkt). Jednocześnie fakt, iż dominanta przewyższa średnią, wskazuje na lewostronną asymetrię rozkładu, co potwierdza ujemna, mieszcząca się w przedziale stosunkowo niskiej asymetrii, wartość współczynnika skośności. W praktyce oznacza to przewagę wysokich ocen oraz relatywnie niższą liczbę ocen niskich, które tworząc wydłużony „ogon” rozkładu, w raczej małym stopniu wpływają na obniżenie wartości średniej. Z kolei ujemna wartość kurtozy wskazuje na rozkład platykurtyczny, czyli bardziej „spłaszczony” niż rozkład normalny. Oznacza to, że większość respondentów formułuje oceny rozproszone w stosunku do przeciętnej, przy czym – za wyjątkiem wartości dominującej – nie występują znaczące wartości skrajne.

Zróżnicowanie wyników można określić jako umiarkowane. Wartość odchylenia standardowego jest większa niż w przypadku rozkładu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej. W przypadku analizowanej tu orientacji mamy do czynienia z większym rozproszeniem ocen respondentów.

Reasumując, stwierdzić należy, że ważność wartości składających się na orientację na kapitał społeczno-kulturowy jest generalnie **wysoka i stosunkowo jednorodna, z wyraźną przewagą najwyższych pozycji na skali**. Poniższy wykres prezentuje specyfikę rozkładu pozycji na skali ważności analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 133. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na kapitał społeczno-kulturowy

Źródło: badanie STS

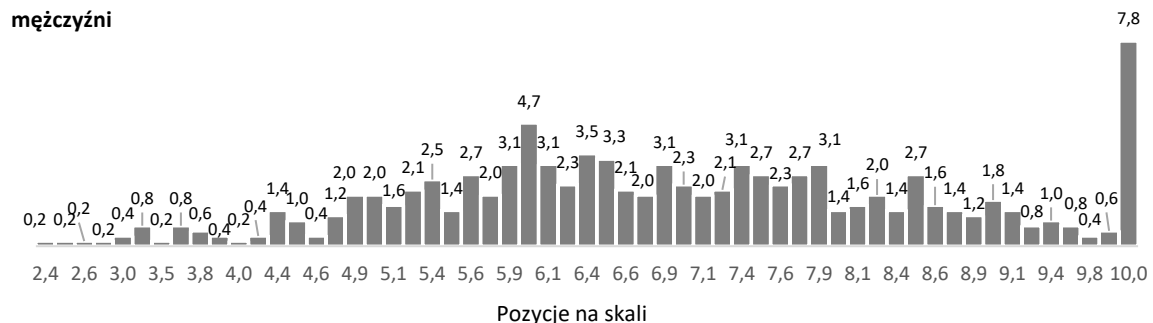
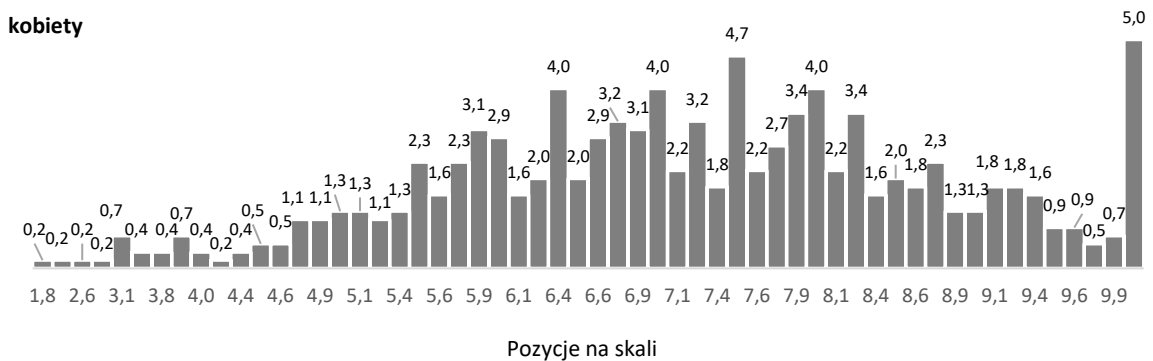
Tabela 146. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji kapitał społeczno-kulturowy ze względu na płeć Zachodniopomorzan

Miary opisu statystycznego	kobiety		mężczyźni	
	Ważne	556	Ważne	512
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		7,20		6,96
Mediana		7,25		6,88
Dominanta		10,00		10,00
Odchylenie standardowe		1,559		1,685
Skośność		-0,28		0,00
Błąd standardowy skośności		0,104		0,108
Kurtoza		-0,02		-0,45
Błąd standardowy kurtozy		0,207		0,22
Rozstęp		8,25		7,63
Minimum		1,75		2,38
Maksimum		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

Wykres 134. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji kapitał społeczno-kulturowy w kategorii kobiet i mężczyzn

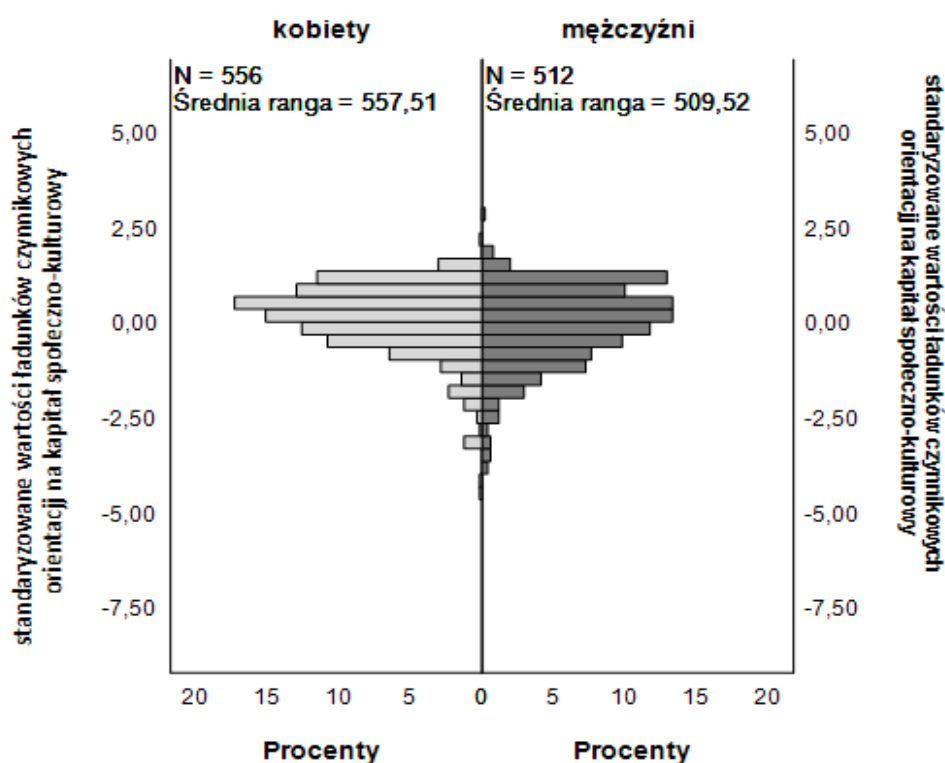
Dane wyrażone w procentach [n_{mężczyzn} = 512 = 100%; n_{kobiet} = 556 = 100%]

Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na ich płeć, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że istnieje istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Prawidłowość występuje zarówno w sytuacji, w której zmienna *ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy*, analizowana jest w oparciu o średnie pozycje na skali – zapis formalny: **Z (n = 1068) -2,728; p = 0,006** – jak i w sytuacji, w której zmienna *ta* analizowana jest w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe – zapis formalny: **Z (n = 1068) -2,540; p = 0,011**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami płci Zachodniopomorzan pod względem ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy, stanowią podstawę do uogólnień na całą populację.

Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 135. Poziom ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na płeć uczestników badania

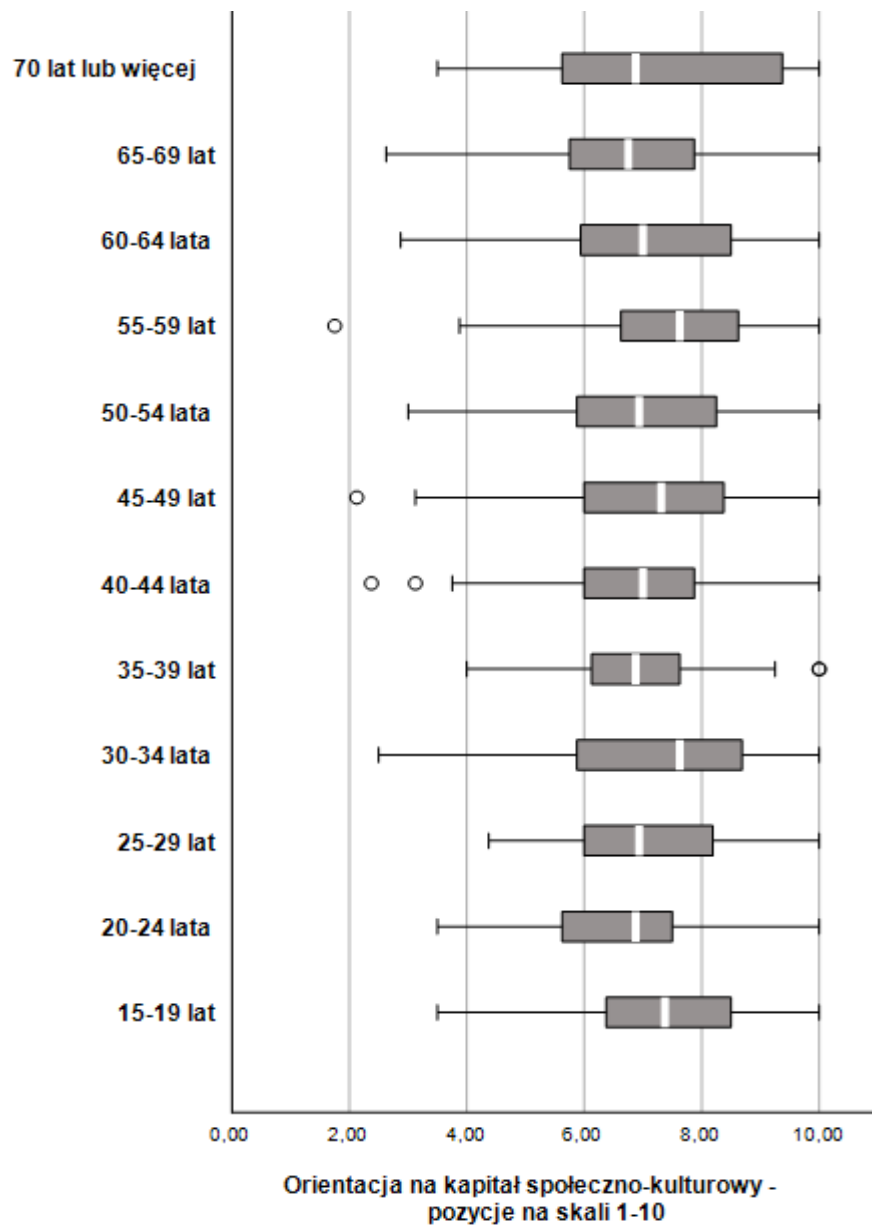

Źródło: badanie STS

Z analizy wynika, że na Pomorzu Zachodnim, kobiety różnią się od mężczyzn pod względem stosunku do wartości tworzących analizowaną orientację. To dla nich wartości składające się na analizowaną orientację jawią się jako ważniejsze niż dla mężczyzn.

Z kolei analogiczna analiza badanej orientacji na wartości ze względu na wiek Zachodniopomorzan, pozwala dostrzec bardzo interesujące prawidłowości. Zarówno w analizie skali pozycji na 1-10, jak i w analizie standaryzowanych ładunków czynnikowych, empiryczne poziomy istotności testów H Kruskala-Wallisa, świadczą o istotnych statystycznie różnicach między kategoriami wieku uczestników badania. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Wykres 136. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy na skali 1-10, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

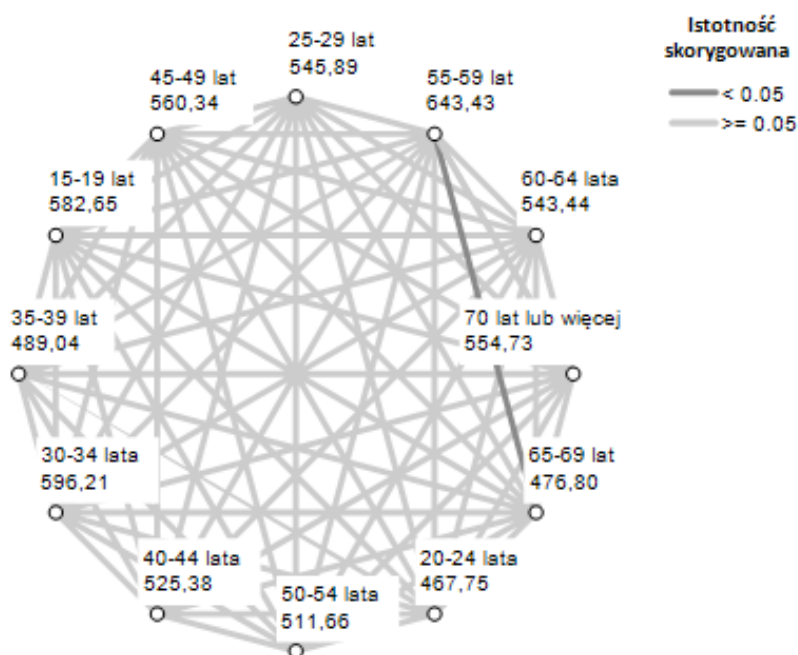

Źródło: badanie własne STS

Należy podkreślić, że najwyższe wartości median (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu), występują u uczestników badania, należących do dwóch kategorii wiekowych: 30-34 lata oraz 55-59 lat. Są to ci Zachodniopomorzanie, dla których analizowana orientacja, posiada wyższą ważność. Z kolei osoby należące do dwóch najstarszych kategorii wiekowych przypisują omawianej orientacji najmniejsze znaczenie,

Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla wieku oraz zmiennej pozycje na skali 1-10 orientacji rodzinno-emocjonalnej: $H(n = 1070, df = 11) = 26,876; p = 0,005$. Pozwala to stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, wiek w istotny statystycznie sposób różnicuje stosunek do wartości tworzących analizowaną orientację. Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 137. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy na skali 1-10

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

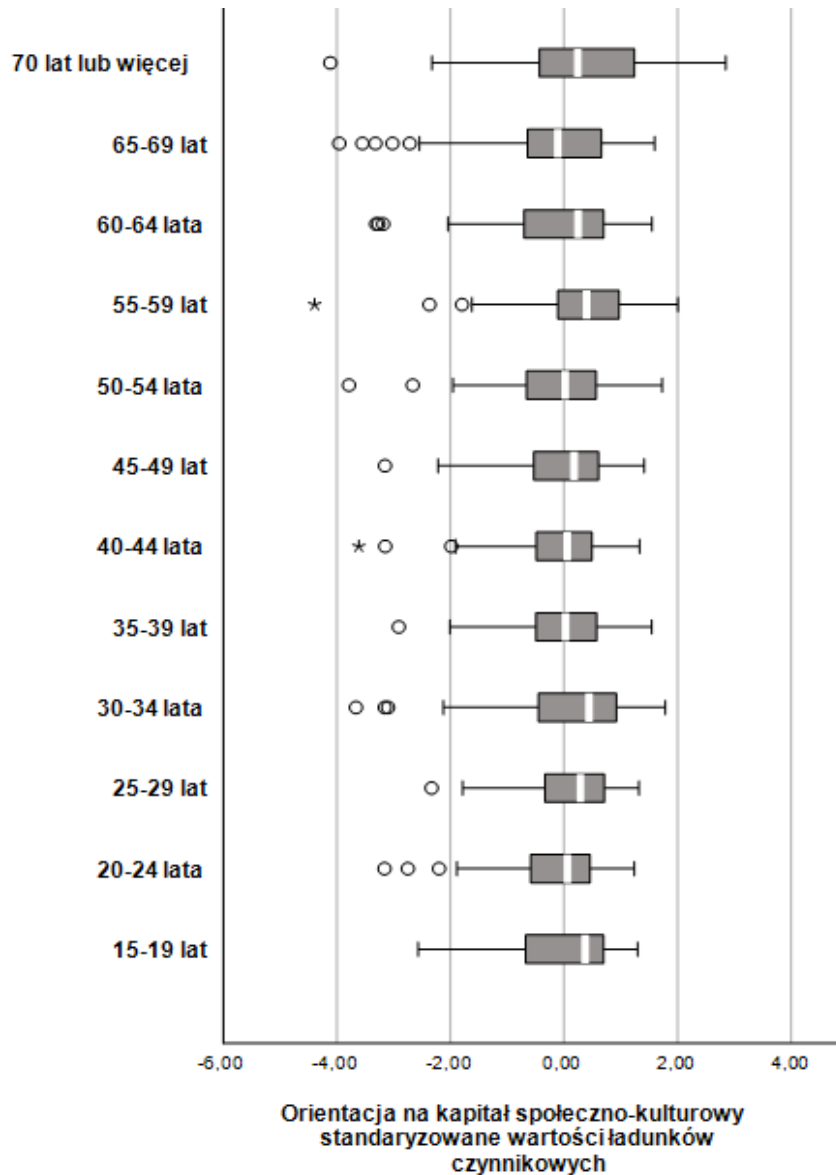
Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotne statystycznie jawią się różnice między osobami należącymi do kategorii 55-59 lat (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości) oraz 65-69 lat.

Analiza przeprowadzona w oparciu o bardziej subtelny zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych, potwierdza wcześniejsze obserwacje, dostarczając analogiczne

informacje o zależności między wiekiem i analizowaną orientacją na wartości. Poniższy wykres prezentuje obraz ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy.

Wykres 138. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy na skali standaryzowanych ładunków czynnikowych, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

Źródło: badanie własne STS

Standaryzowana skala ładunków czynnikowych skonstruowana jest tak, że wartość średnia rozkładu mieści się w punkcie 0 na osi. Ten układ pozwala dostrzec w których kategoriach zmiennej niezależnej (tutaj wieku), wyniki są niższe, a w których wyższe od średniej

oraz jak są zróżnicowane w stosunku do niej. Jak wynika z powyższego zestawienia osoby należące do trzech kategorii: 15-19 lat, 25-29 lat, 30-34 lata, 45-49 lat, 55-59 lat, 60-64 lata, a także 70 lat lub więcej osiągnęły wartości mediany powyżej średniej dla całej orientacji. Osoby należące do kategorii: 65-69 lat osiągnęły wartość mediany poniżej średniej arytmetycznej, pozostałe zaś na poziomie mediany. Oznacza to, że w przypadku sześciu wymienionych w pierwszej kolejności kategorii wieku, udziały osób oceniających wartości tworzące analizowaną orientację wyżej niż na poziomie średniej są wyższe niż udziały oceniających je niżej niż średnia lub na poziomie średniej.

Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla wieku oraz zmiennej *standaryzowane ładunki czynnikowe orientacji rodzinno-emocjonalnej*: **H (n = 1070, df = 11) = 29,146; p = 0,002**. Pozwala to powtórnie stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, wiek w istotny statystycznie sposób różnicuje stosunek do wartości tworzących analizowaną orientację. Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku dał wynik analogiczny do opartego na pozycjach na skali, akcentując istotność różnicy między kategoriami wieku: 55-59 lat i 65-69 lat. Uzyskanie takich wyników analizy ważności badanej orientacji, wyraźnie potwierdza znaczenie wartości tworzących tę orientację w życiu Zachodniopomoran.

Analiza orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na rodzaj miejsca zamieszkania, miasto zamieszkania (Szczecin vs Koszalin) oraz wykształcenie, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między kategoriami wymienionych zmiennych²⁹. Zaistniała sytuacja pozwala stwierdzić, że orientacja na kapitał społeczno-kulturowy stanowi tak ważną składową, że niewiele cech społeczno-demograficznych różnicuje oceny jej ważności w świadomości Zachodniopomoran.

W przeciwieństwie do zmiennych wymienionych powyżej, analiza badanej orientacji na wartości ze względu na zmienną *geneza zachodniopomorskiej tożsamości* mieszkańców regionu, pozwala dostrzec interesujące prawidłowości. Poniższe zestawienia prezentują wyniki przeprowadzonej analizy.

²⁹ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy* oparcia o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzaje miejscowości zamieszkania* (wieś, miasto): **Z (n = 1070) = -1,874; p = 0,061 (ni)**. Podobnie wynik analizy związku obydwu zmiennych, lecz w przypadku zmiennej zależnej analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między mieszkańcami wsi i miast. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych: **Z (n = 1070) = -1,940; p = 0,052 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy* oparcia o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *miasta zamieszkania* (Szczecin, Koszalin): **Z (n = 340) = -0,680; p = 0,496 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych, przy zastosowaniu standaryzowanych ładunków czynnikowych dla zmiennej *ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy*: **Z (n = 340) = -1,253; p = 0,210 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy* oparcia o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *wykształcenie* Zachodniopomoran: **H (n = 1070, df = 2) = 1,677; p = 0,432 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku tych zmiennych, lecz w przypadku zmiennej zależnej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe tej zmiennej: **H (n = 1070, df = 2) = 0,310; p = 0,856 (ni)**.

Tabela 147. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

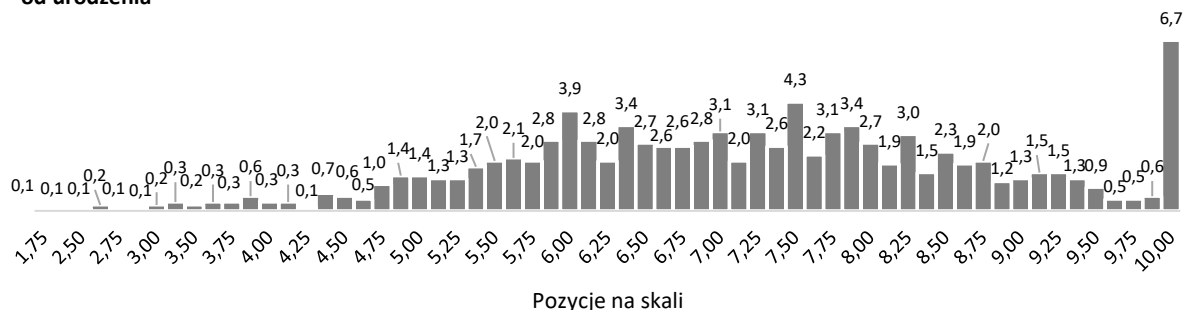
Miary opisu statystycznego	od urodzenia		z osiedlenia	
	Ważne	861	Ważne	209
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		7,15		6,81
Mediana		7,13		6,75
Dominanta		10,00		6,38
Odchylenie standardowe		1,604		1,693
Skośność		-0,18		0,013
Błąd standardowy skośności		0,083		0,168
Kurtoza		-0,21		-0,498
Błąd standardowy kurtozy		0,166		0,335
Rozstęp		8,25		7,63
Minimum		1,75		2,38
Maksimum		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

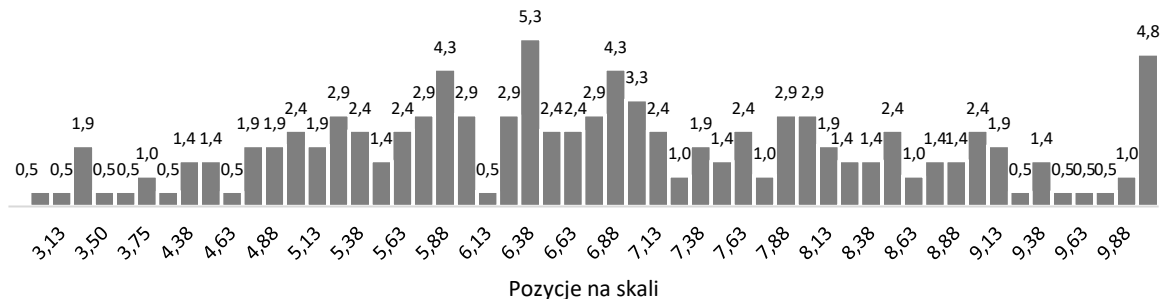
Źródło: badanie STS

Wykres 139. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

od urodzenia

z osiedlenia

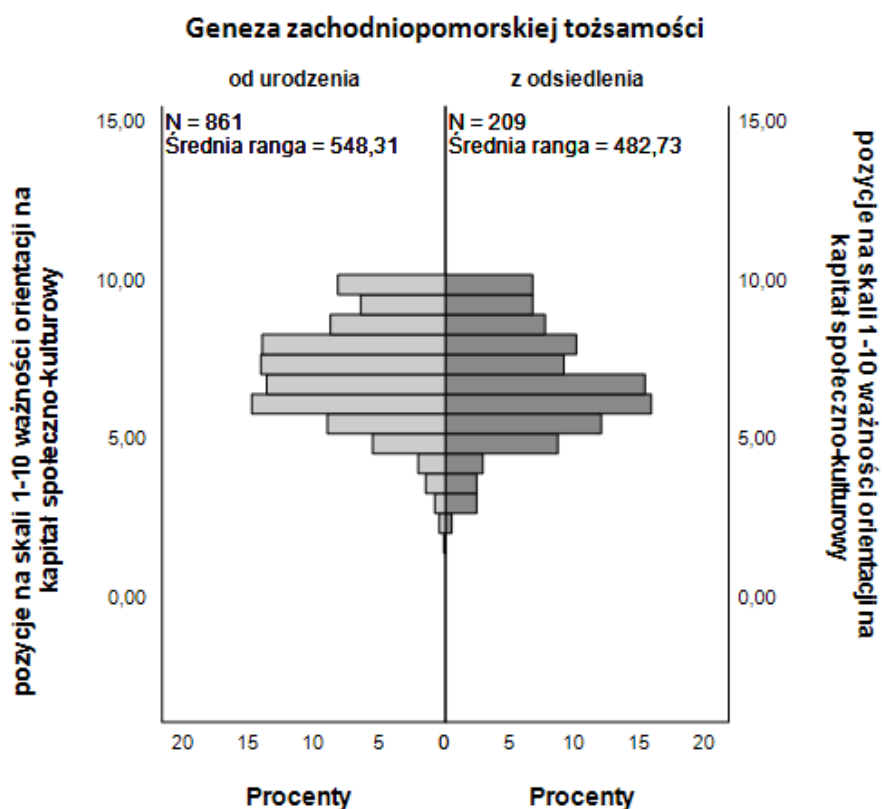

Dane wyrażone w procentach. [n Zachodniopomorzan od urodzenia = 861 = 100%, n Zachodniopomorzan z osiedlenia = 209 = 100%

Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości, ponownie mamy do czynienia z sytuacją, odmiennych wyników testów istotności różnic. Empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, przeprowadzonego w oparciu o skalę 1-10 świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 1070) -2,753; p = 0,006**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między Zachodniopomorzanami z urodzenia i z osiedlenia – pod względem ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej, wyrażonej wartościami średnich pozycji na skali – są istotne statystycznie i mogą być uogólnione na populację regionu z prawdopodobieństwem 99,4%. Informacje uzyskane z analizy pozwalają stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, osoby osiedlone w regionie różnią się od rodowitych jego mieszkańców pod względem ocen wartości tworzących analizowaną orientację. Nadto to Zachodniopomorzanie z urodzenia oceniają wyżej ważność tej orientacji niż osiedleńcy, świadczy o tym różnica średnich rang badanej zmiennej. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 140. Poziom ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu genezę zachodniopomorskiej tożsamości uczestników badania

Źródło: badanie STS

Z kolei analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych badanej orientacji, ujawniają brak istotnej statystycznie różnicy między Zachodniopomorzanami z urodzenia i osiedlonymi. Zapis formalny wyniku testu U Manna-Whitney'a dla zmiennej *geneza zachodniopomorskiej tożsamości* oraz zmiennej *ładunki czynnikowe orientacji na kapitał społeczno-kulturowy*: **Z (n = 1070) -1,225; p = 0,221 (ni)**.

Analiza ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na drugą ze zmiennych zakorzenienia *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między osobami pozostającymi w kategoriach tej zmiennej³⁰.

Ze względu na fakt, że wartość *Bóg, modlitwa, religia* jest obecna i ważna w omawianej orientacji, ponieważ cechuje się na tyle silnym ładunkiem czynnikowym, że plasuje ją to na trzeciej pozycji, w strukturze wartości tworzących orientację na kapitał społeczno-kulturowy, konieczna wydaje się analiza ważności orientacji ze względu na praktyki i wyznania religijne. Można bowiem przypuszczać, że religijność Zachodniopomorzan pozostaje w związku z wartościami zorientowanymi na aktywność w społecznościach lokalnych i innych.

Tabela 148. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na praktyki religijne Zachodniopomorzan

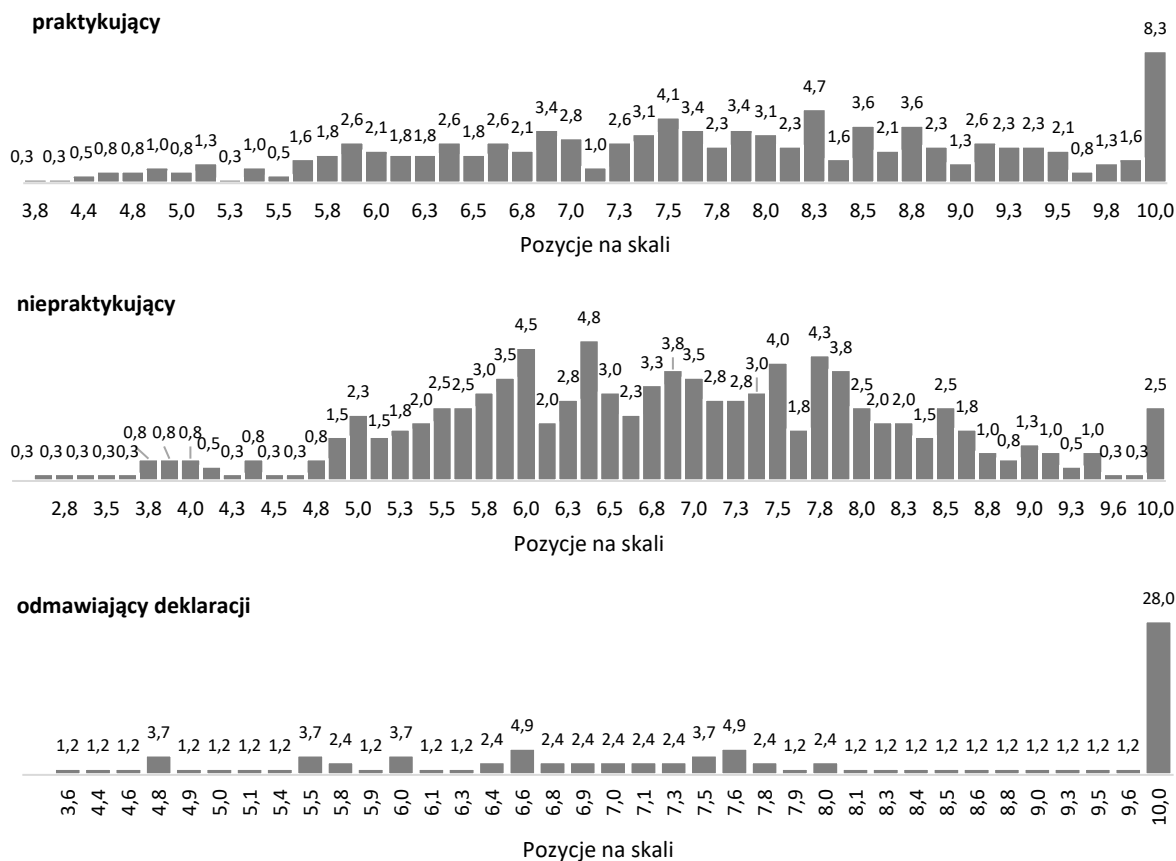
Miary opisu statystycznego	praktykujący		niepraktykujący		odmawiający deklaracji	
	Ważne	387	Ważne	398	Ważne	82
	Braki danych	0	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		7,70		6,82		7,70
Mediana		7,75		6,88		7,63
Dominanta		10,00		6,38		10,00
Odchylenie standardowe		1,463		1,406		1,857
Skośność		-0,24		-0,07		-0,13
Błąd standardowy skośności		0,124		0,122		0,266
Kurtoza		-0,68		-0,08		-1,16
Błąd standardowy kurtozy		0,247		0,244		0,526
Rozstęp		6,25		7,38		6,38
Minimum		3,75		2,63		3,63
Maksimum		10,00		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

³⁰ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim* (nieposiadający rodzinnych korzeni, posiadający rodzinne korzenie): **Z (n = 1070) = -0,166; p = 0,868 (ni)**. Podobnie wynik analizy związku obydwu zmiennych, lecz w przypadku zmiennej zależnej analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między osobami nieposiadającymi oraz posiadającymi rodzinne korzenie. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych: **Z (n = 1070) = -1,809; p = 0,070 (ni)**.

Wykres 141. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na praktyki religijne Zachodniopomorzan

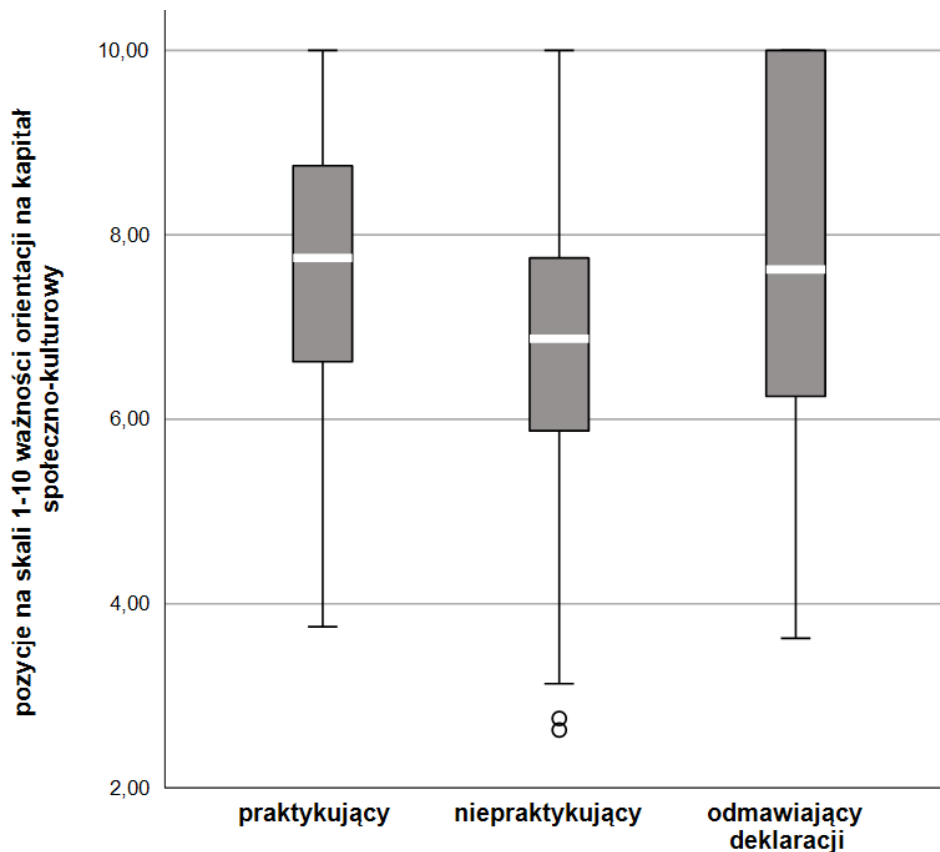

Dane wyrażone w procentach. [n praktykujący = 387 = 100%, n niepraktykujący = 398 = 100%, n odmawiający deklaracji = 82 = 100%

Źródło: badanie STS

Jak wynika z analizy, zarówno perspektywa ważności oparta na skali 1-10 punktów, jak i w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, ujawnia istotne statystycznie zróżnicowania. Poniższe zestawienia prezentują wyniki przeprowadzonych procedur.

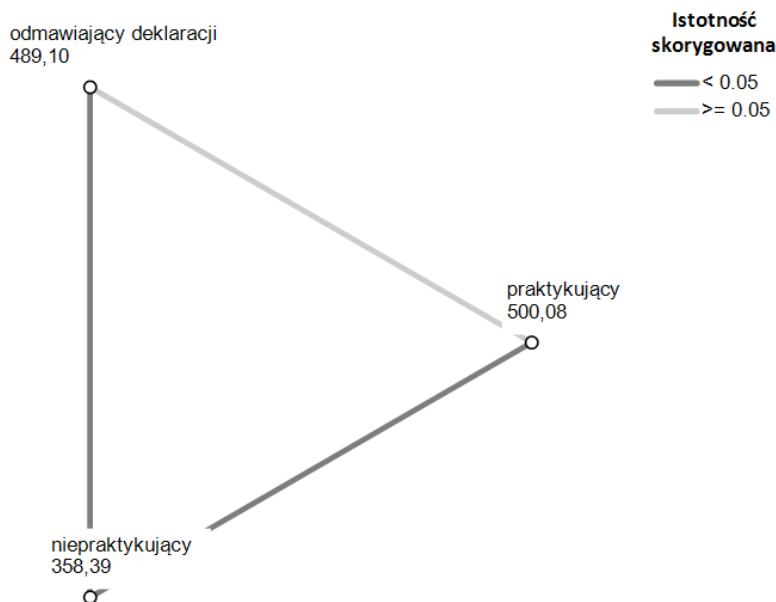
Wykres 142. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy na skali 1-10, ze względu na praktyki religijne Zachodniopomorzan

Źródło: badanie STS

Należy podkreślić, że – jak wynika z powyższego zestawienia – najwyższa wartość mediany ocen ważności badanej orientacji na wartości (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu), wystąpiła u praktykujących uczestników badania. Z kolei najniższa wartość mediany wystąpiła w kategorii niepraktykujących. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy* oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *praktyki religijne Zachodniopomorzan* (o kategoriach: *praktykujący, niepraktykujący, odmawiający deklaracji*) $H(n = 867, df = 2) = 67,262; p < 0,001$. Empiryczny poziom istotności świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi, który można uogólnić na populację regionu z bardzo wysokim prawdopodobieństwem – wyższym niż 99,99%. Test porównania parami poszczególnych kategorii *zmiennej praktyki religijne Zachodniopomorzan* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 143. Obraz relacji między kategoriami praktyk religijnych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy na skali 1-10

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii praktyk religijnych Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotne statystycznie jawią się różnice między kategoriami praktykujący (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości) oraz niepraktykujący (najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), a także niepraktykujący oraz odmawiający deklaracji. Warto podkreślić, że **Zachodniopomorzanie deklarujący uczestnictwo w praktykach religijnych, cechują się wyraźnie wyższymi ocenami ważności analizowanej orientacji na wartości niż ci, którzy deklarują brak uczestnictwa w praktykach religijnych.** Powyższa konstatacja pokrywa się z uwagami na temat wyników przedstawionych na wcześniejszym – pudełkowym – wykresie.

Z kolei analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych badanej orientacji, również ujawniają istotne statystycznie różnice między Zachodniopomorzanami z praktykującymi i niepraktykującymi. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku tych zmiennych, lecz w przypadku zmiennej zależnej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe tej zmiennej: **$H(n = 867, df = 2) = 88,586; p < 0,001$.** Empiryczny poziom istotności świadczy o tym, że i w tym aspekcie analizy zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi, który również można uogólnić na populację regionu z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%.

Podobnie przedstawiają się wyniki analizy ważności badanej orientacji ze względu na wyznanie Zachodniopomorzan. I tym razem zarówno perspektywa ważności oparta na skali 1-10 punktów, jak i oparta o standaryzowane ładunki czynnikowe, ujawnia istotne statystycznie zróżnicowania. Poniższe zestawienia prezentują wyniki przeprowadzonych procedur.

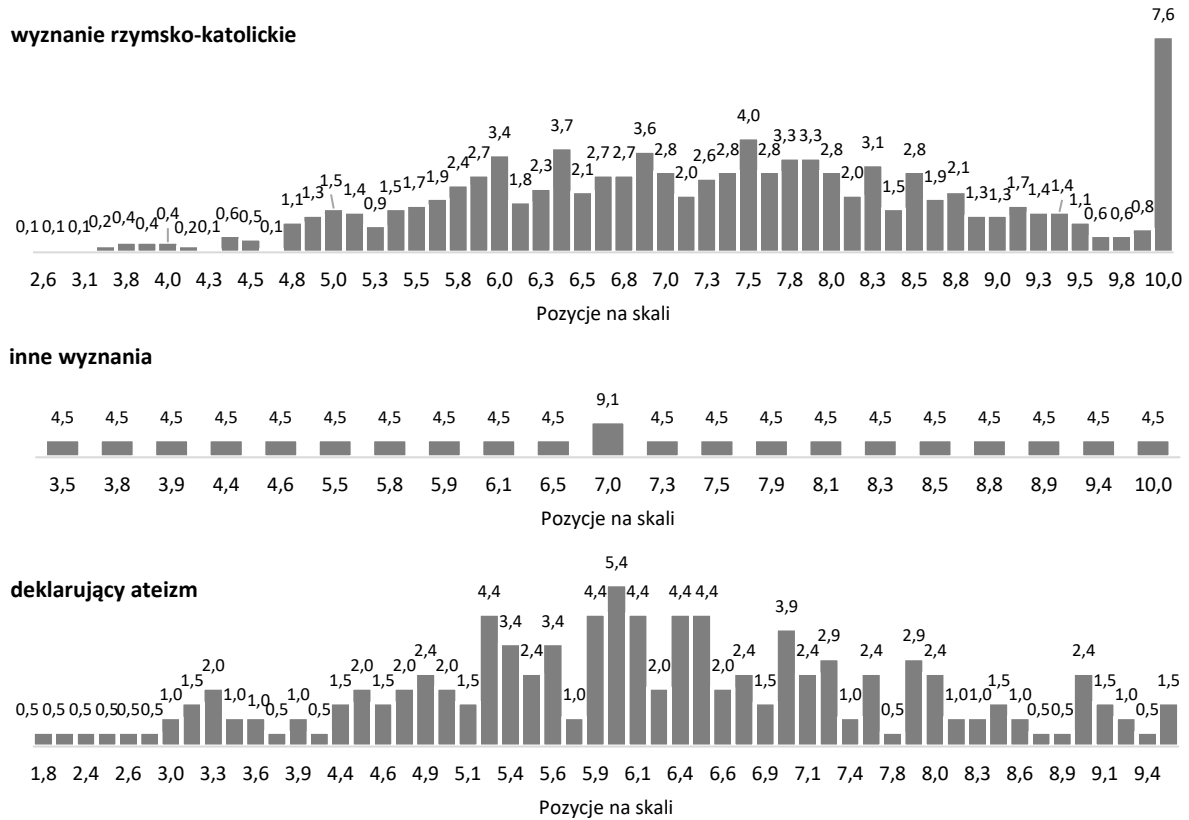
Tabela 149. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na wyznania religijne Zachodniopomorzan

Miary opisu statystycznego	Wyznania religijne Zachodniopomorzan					
	rzymsko-katolickie		inne wyznania		deklarujący ateizm	
	Ważne	843	Ważne	22	Ważne	205
	Braki danych	0	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		7,31		6,74		6,15
Mediana		7,38		7,00		6,13
Dominanta		10,00		7,00		6,00
Odchylenie standardowe		1,530		1,917		1,650
Skośność		-0,05		-0,20		-0,088
Błąd standardowy skośności		0,084		0,491		0,170
Kurtoza		-0,54		-0,98		-0,03
Błąd standardowy kurtozy		0,168		0,953		0,338
Rozstęp		7,38		6,50		8,25
Minimum		2,63		3,50		1,75
Maksimum		10,00		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

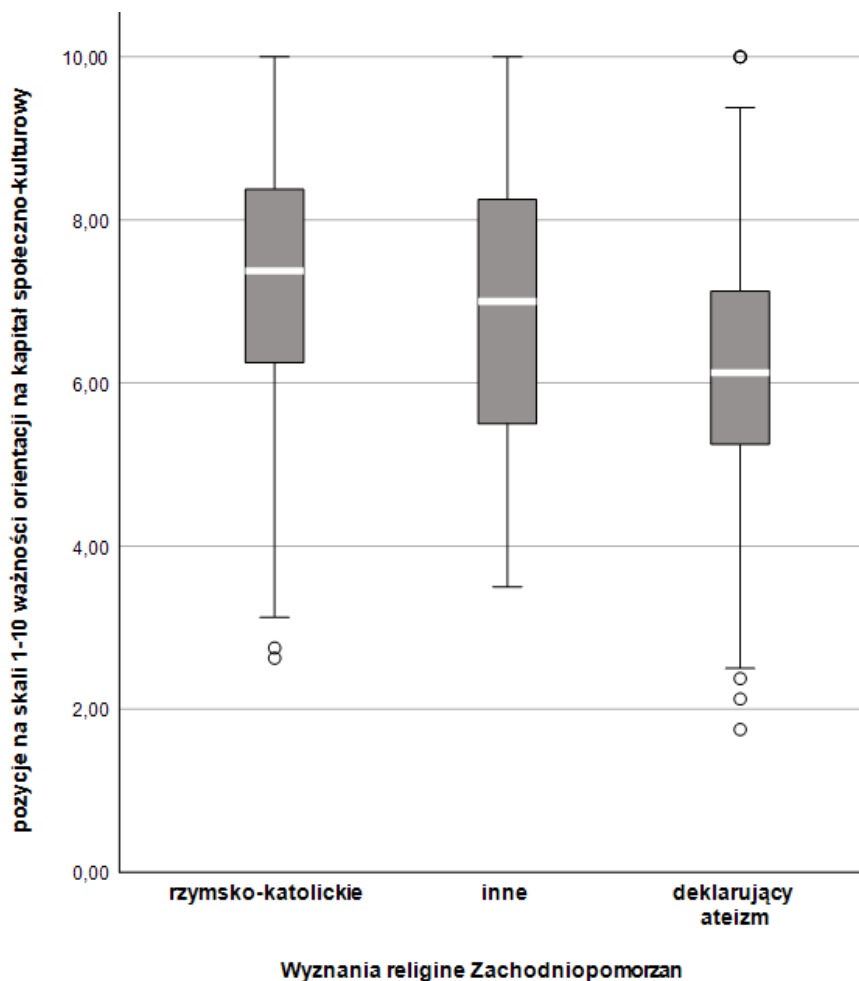
Wykres 144. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na wyznania religijne Zachodniopomorzan

Dane wyrażone w procentach [n wyznanie rzymsko-katolickie = 843 = 100%, n inne wyznania = 22 = 100%, n deklarujący ateizm = 205 = 100%

Źródło: badanie STS

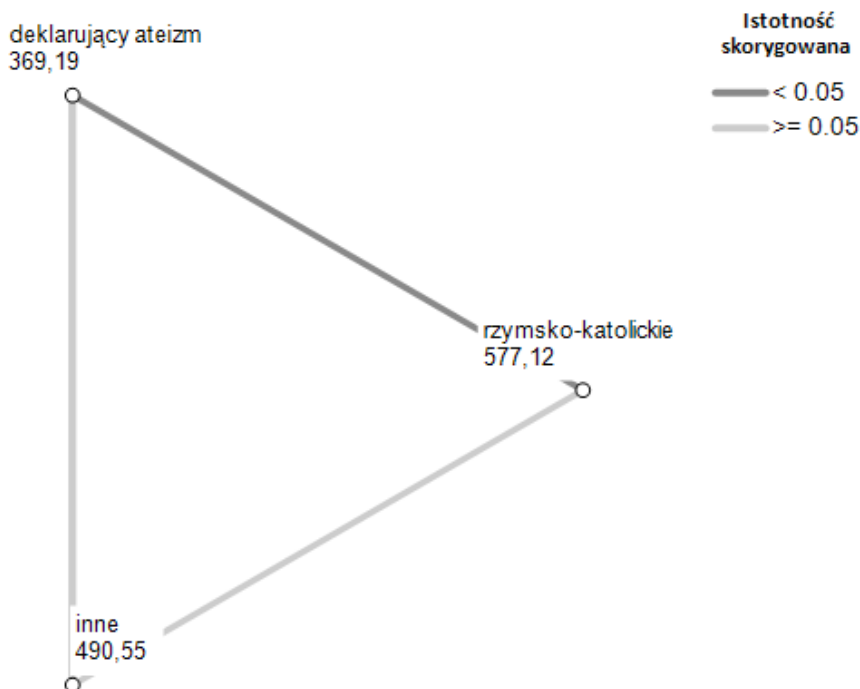
Wykres 145. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy na skali 1-10, ze względu na wyznania religijne Zachodniopomorzan

Źródło: badanie STS

Należy podkreślić, że – jak wynika z powyższego zestawienia – najwyższa wartość mediany ocen ważności badanej orientacji na wartości (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu), wystąpiła u osób wyznania rzymsko-katolickiego. Z kolei najniższa wartość mediany wystąpiła w kategorii ateistów. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy* oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *wyznania religijne* $H(n = 1017, df = 2) = 75,190; p < 0,001$. Empiryczny poziom istotności świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi, który można uogólnić na populację regionu z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%. Test porównania parami poszczególnych kategorii *zmiennej wyznania religijne Zachodniopomorzan* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 146. Obraz relacji między kategoriami wyznań religijnych Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy na skali 1-10

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wyznań religijnych Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotna statystycznie okazuje się różnica między kategoriami wyznania rzymsko-katolickie (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości) oraz deklarujący ateizm (najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości). Warto podkreślić, że **Zachodniopomorzanie deklarujący wyznania religijne, cechują się wyraźnie wyższymi ocenami ważności analizowanej orientacji na wartości niż ci, którzy deklarują brak ateizmu**. Powyższa konstatacja pokrywa się z uwagami na temat wyników przedstawionych na wcześniejszym – pudełkowym – wykresie.

Z kolei analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych badanej orientacji, również ujawniają istotne statystycznie różnice między kategoriami wyznań religijnych Zachodniopomorzan. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku tych zmiennych, lecz w przypadku zmiennej zależnej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe tej zmiennej: **H (n = 1070, df = 2) = 99,074; p < 0,001**. Empiryczny poziom istotności świadczy o tym, że i w tym aspekcie analizy zachodzi istotny

statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi, który również można uogólnić na populację regionu z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%.

Orientacja na samorealizację i autonomię

Wyłoniona w toku analizy czynnikowej orientacja na samorealizację i autonomię tworzona jest przez następujące wartości: *Możliwość samodoskonalenia; Walka o swoje racje; Swoboda w zaspokajaniu własnych pragnień; Wolność osobista, swoboda wyborów i postaw; Praca twórcza, z której powstaje coś nowego, oryginalnego.*

Poniższa tabela zawiera podstawowe dane opisu statystycznego odpowiadające wyłonionej orientacji.

Tabela 150. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji samorealizację i autonomię

	ważne 1070	
	braki danych 0	
		Orientacja na samorealizację i autonomię
	Średnia	8,17
	Błąd standardowy średniej	0,0440
	Mediana	8,20
	Dominanta	10,00
	Odchylenie standardowe	1,442
	Skośność	-0,75
	Błąd standardowy skośności	0,075
	Kurtoza	0,61
	Błąd standardowy kurtozy	0,149
	Rozstęp	9,00
	Minimum	1,00
	Maksimum	10,00

Źródło: badanie STS

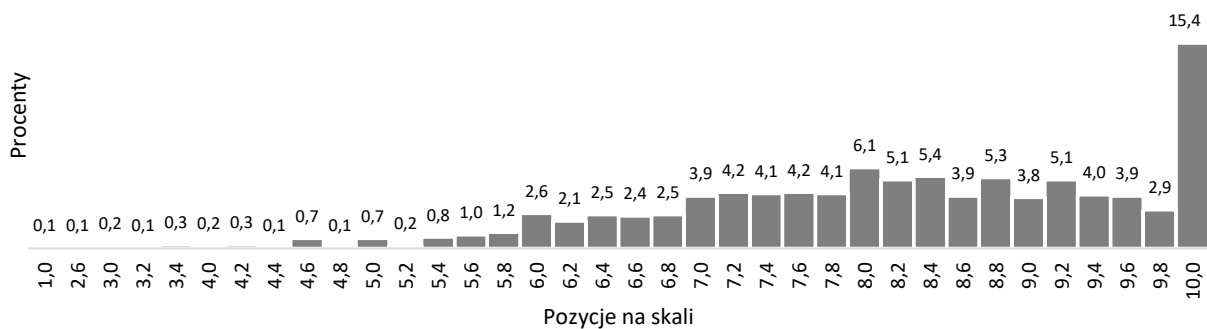
W zakresie miar tendencji centralnej wartość średniej arytmetycznej jest niższa do wartości mediany oraz znacznie niższa niż wartość dominanty. Oznacza to, że przeciętna ważność wartości składających się na analizowaną orientację jest relatywnie wysoka, ponieważ osiągają one typowe poziomy bliżej górnej granicy ocen (w przedziale od 1,00 do 10 pkt). Jednocześnie wskazuje to na lewostronną asymetrię rozkładu, co potwierdza ujemna, mieszcząca się w przedziale stosunkowo niskiej asymetrii, wartość współczynnika skośności. W praktyce oznacza to przewagę wysokich ocen oraz relatywnie niższą liczbę ocen niskich, które tworząc wydłużony „ogon” rozkładu, w raczej małym stopniu wpływają na obniżenie wartości średniej. Z kolei dodatnia wartość kurtozy wskazuje na rozkład leptokurtyczny, czyli

bardziej „wysmukły” niż rozkład normalny. Oznacza to, że większość respondentów formułuje oceny skupione wokół średniej, przy czym występują tutaj znaczące wartości skrajne.

Zróżnicowanie wyników można określić jako umiarkowane. Wartość odchylenia standardowego jest większa niż w przypadku rozkładu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej, ale wyraźnie mniejsza niż w przypadku orientacji na kapitał społeczno-kulturowy. W przypadku analizowanej tu orientacji mamy zatem do czynienia z mniejszym rozproszeniem ocen respondentów niż w przypadku orientacji na kapitał społeczno-kulturowy – drugiej co do wartości ładunków czynnikowych.

Reasumując, stwierdzić należy, że ważność wartości tworzących orientację na samorealizację i autonomię jest generalnie **wysoka (średnia pozycja na skali jest większa niż to miało miejsce w przypadku orientacji na kapitał społeczno-kulturowy. Nadto jest ona i stosunkowo jednorodna, z wyraźną przewagą najwyższych pozycji na skali.** Poniższy wykres prezentuje specyfikę rozkładu pozycji na skali ważności analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 147. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na samorealizację i autonomię

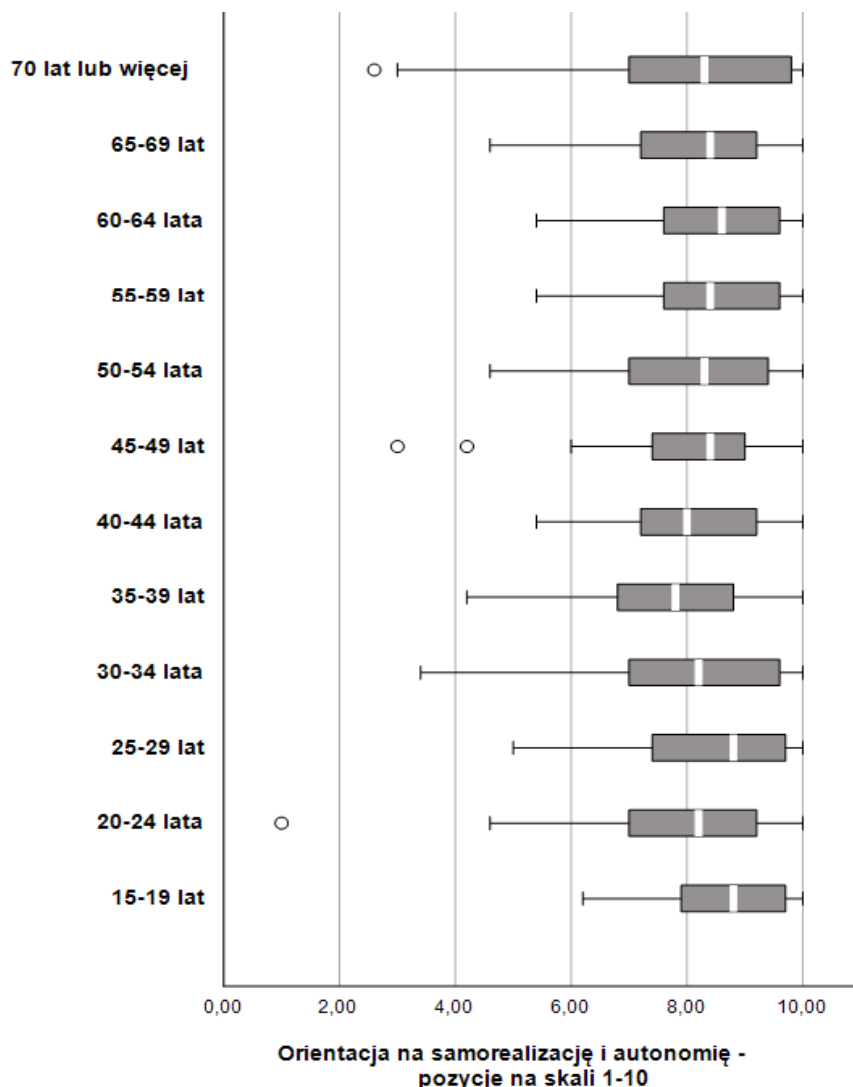
Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na ich płęć, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney’a, świadczy o tym, że nie istnieje istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Prawidłowość ta występuje zarówno w sytuacji, w której zmienna *ważność orientacji na samorealizację i autonomię*, analizowana jest w oparciu o średnie pozycje na skali – zapis formalny: **Z (n = 1068) 1,132; p = 0,258 (ni)** – jak i w sytuacji, w której zmienna *ta* analizowana jest w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe – zapis formalny: **Z (n = 1068) -0,812; p = 0,417 (ni)**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami płci Zachodniopomorzan pod względem ważności orientacji na samorealizację i autonomię, nie stanowią podstawy do uogólnień na całą populację. Więcej, możemy stwierdzić, że brak istotnej różnicy między kobietami i mężczyznami w ocenie ważności analizowanej orientacji, świadczy o tym, że samorealizacja i autonomia jest tak samo ważna dla Zachodniopomorzan bez względu na płęć. Wartości

tworzące tę składową mają dla Zachodniopomoran znaczenie o tyle duże, że średnia pozycji na skali 1-10 jest w przypadku tej orientacji nawet wyższa niż w przypadku orientacji na kapitał społeczno-kulturowy.

Z kolei analogiczna analiza badanej orientacji na wartości ze względu na wiek Zachodniopomoran, pozwala dostrzec bardzo interesujące prawidłowości. W analizie skali pozycji na 1-10, empiryczne poziomy istotności testów H Kruskala-Wallisa, świadczą o istotnych statystycznie różnicach między kategoriami wieku uczestników badania. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Wykres 148. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię na skali 1-10, ze względu na wiek Zachodniopomoran

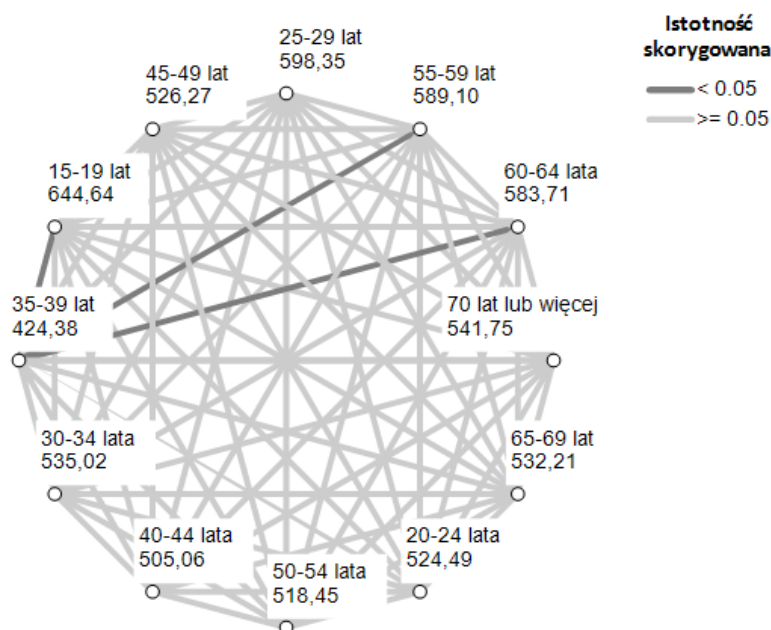

Źródło: badanie własne STS

Należy podkreślić, że najwyższe wartości median (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu) występują u uczestników badania, należących do dwóch kategorii wiekowych: 15-19 lat oraz 25-29 lat. Są to ci Zachodniopomorzanie, dla których analizowana orientacja, posiada najwyższą ważność. Z kolei osoby należące do kategorii 30-34 lata przypisują omawianej orientacji najniższe znaczenie,

Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla wieku oraz zmiennej pozycje na skali 1-10 orientacji rodzinno-emocjonalnej: $H(n = 1070, df = 11) = 30,324; p = 0,001$. Pozwala to stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, wiek w istotny statystycznie sposób różnicuje stosunek do wartości tworzących analizowaną orientację. Oznacza to, że możemy dokonywać uogólnień na populację regionu z prawdopodobieństwem 99,99%. Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 149. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzanie, pod względem poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię na skali 1-10

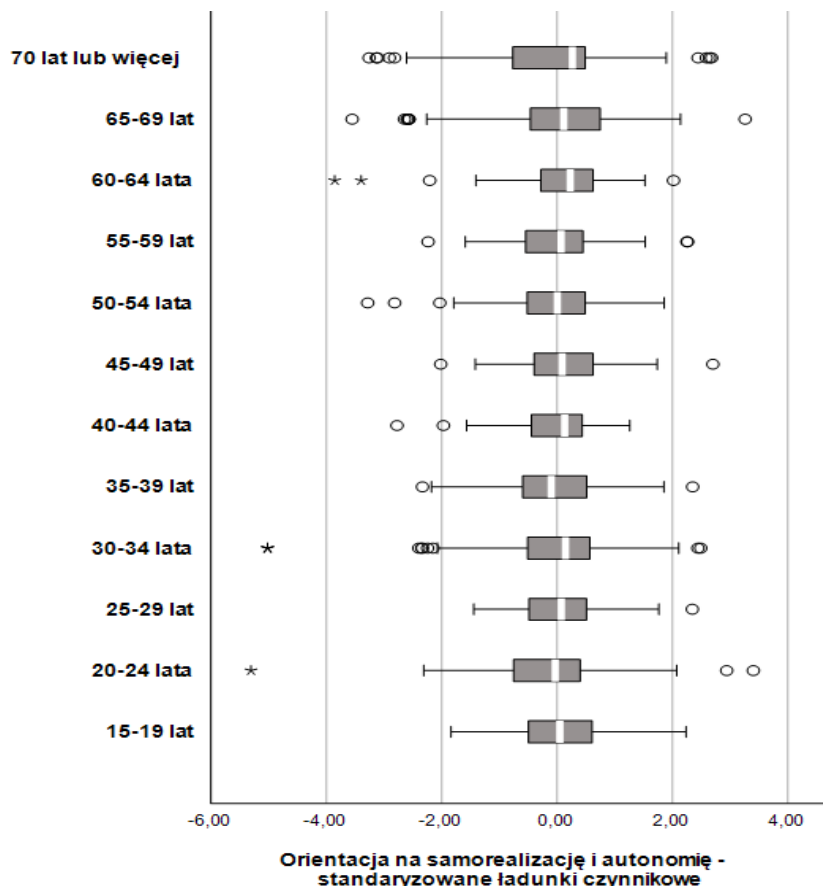
Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wieku Zachodniopomorzanie uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotne statystycznie jawią się różnice między osobami należącymi do kategorii 15-19 lat (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), 35-39 lat (najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości) oraz 35-39 lat oraz 55-59 lat i 60-64 lata.

Analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych, pokazuje zakresy odstępstw od wartości średniej standaryzowanej. Jak się okazuje „odstępstwa” te są na tyle niewielkie, że test istotności, nie pozwala twierdzić o istotnych statystycznie różnicach. Poniższy wykres prezentuje obraz ważności orientacji na samorealizację i autonomię, stworzony w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 150. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię na skali standaryzowanych ładunków czynnikowych, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

Źródło: badanie własne STS

Standaryzowana skala ładunków czynnikowych skonstruowana jest tak, że wartość średnia rozkładu mieści się w punkcie 0 na osi. Ten układ pozwala dostrzec, w których kategoriach zmiennej niezależnej (tutaj wieku), wyniki są niższe, a w których wyższe od średniej oraz jak są zróżnicowane w stosunku do niej. Jak wynika z powyższego zestawienia osoby należące do siedmiu kategorii: 25-29 lat, 30-34 lata, 40-44 lata, 45-49 lat 55-59 lat, 60-64 lata, a także 70 lat lub więcej osiągnęły wartości mediany powyżej średniej dla całej orientacji.

Osoby należące do kategorii: 35-39 lat osiągnęły wartość mediany poniżej średniej arytmetycznej, pozostałe zaś na poziomie mediany. Oznacza to, że w przypadku siedmiu wymienionych w pierwszej kolejności kategorii wieku, udziały osób oceniających wartości tworzące analizowaną orientację wyżej niż na poziomie średniej, są większe niż udziały oceniających je niżej niż średnia lub na poziomie średniej. Pozwala to na „mocną” konstatację, istotnego wpływu tej przewagi udziałów na wysoką średnią ważność badanej orientacji.

Jednak analiza wieku Zachodniopomorzan oraz zmiennej *ważność orientacji na samorealizację i autonomię*, stworzonej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe orientacji nie wykazuje istotnych statystycznie różnic między poszczególnymi kategoriami wieku uczestników badania. Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla analizowanych zmiennych: **H (n = 1070, df = 11) = 7,008; p = 0,798 (ni)**.

Analiza orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na rodzaj miejsca zamieszkania, wykształcenie, jak również genezę zachodniopomorskiej tożsamości (rodowici Zachodniopomorzanie oraz osiedleni w regionie), nie wykazała istotnych statystycznie różnic między kategoriami wymienionych zmiennych³¹. Można w związku z tym stwierdzić, że analizowana orientacja ma taką specyfikę, że niewiele cech społeczno-demograficznych różnicuje oceny jej ważności w świadomości Zachodniopomorzan. Innymi słowy, wartości związane z samorealizacją i autonomią – choć są ważniejsze dla części kategorii wiekowych, do których należą Zachodniopomorzanie, a dla części mniej znaczące – to już ani ich miejsce zamieszkania, ani wykształcenie, ani nawet to czy urodzili się w regionie, czy w nim osiedlili, nie różnicują istotnie znaczenia, jakie mieszkańcy województwa tym wartościom przypisują.

Inaczej natomiast przedstawiają się wyniki analizy związku badanej orientacji na wartości ze względu na miasto zamieszkania. Jak wynika z zastosowanych procedur, Szczecinianie różnią się istotnie statystycznie od Koszalinian pod względem ważności tej orientacji w ich życiu. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanych procedur analitycznych.

³¹ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji na samorealizację i autonomię* oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzaje miejscowości zamieszkania* (wieś, miasto): **Z (n = 1070) = -0,891; p = 0,373 (ni)**. Podobnie wynik analizy związku obydwu zmiennych, lecz w przypadku zmiennej *ważność orientacji na samorealizację i autonomię*, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między mieszkańcami wsi i miast. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych: **Z (n = 1070) = -1,611; p = 0,107 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji na samorealizację i autonomię* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *wykształcenie Zachodniopomorzan*: **H (n = 1070, df = 2) = 0,807; p = 0,668 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku tych zmiennych, lecz w przypadku badanej orientacji na wartości, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe tej zmiennej: **H (n = 1070, df = 2) = 1,685; p = 0,431 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji na samorealizację i autonomię* oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *geneza zachodniopomorskiej tożsamości* (Zachodniopomorzanie rodowici oraz osiedleni): **Z (n = 1070) = -1,710; p = 0,087 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych, przy czym w przypadku zmiennej *ważność orientacji na samorealizację i autonomię*, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe: **Z (n = 1070) = -1,411; p = 0,158 (ni)**.

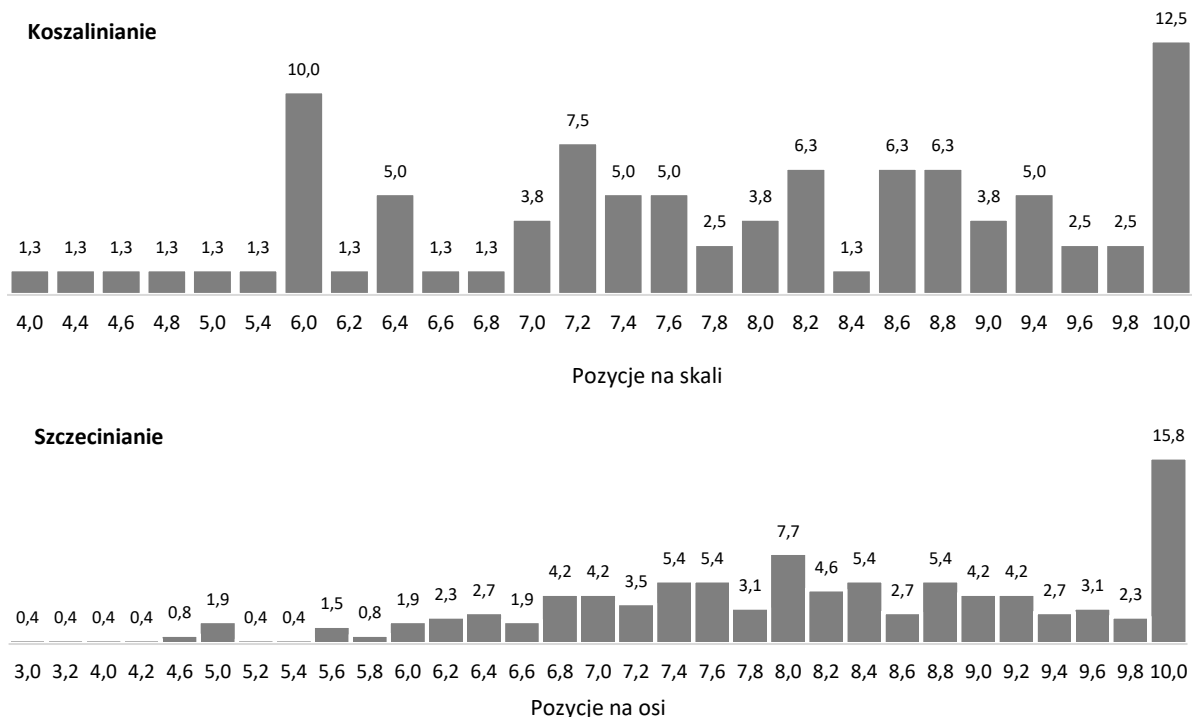
Tabela 151. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na miasto zamieszkania

Miary opisu statystycznego	mieszkańcy w Koszalinie		mieszkańcy w Szczecinie	
	Ważne	80	Ważne	260
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		7,81		8,07
Mediana		7,90		8,20
Dominanta		10,00		10,00
Odchylenie standardowe		1,548		1,469
Skośność		-0,35		-0,62
Błąd standardowy skośności		0,269		0,151
Kurtoza		-0,59		0,18
Błąd standardowy kurtozy		0,532		0,301
Rozstęp		6,00		7,00
Minimum		4,00		3,00
Maksimum		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

Wykres 151. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na miasto zamieszkania

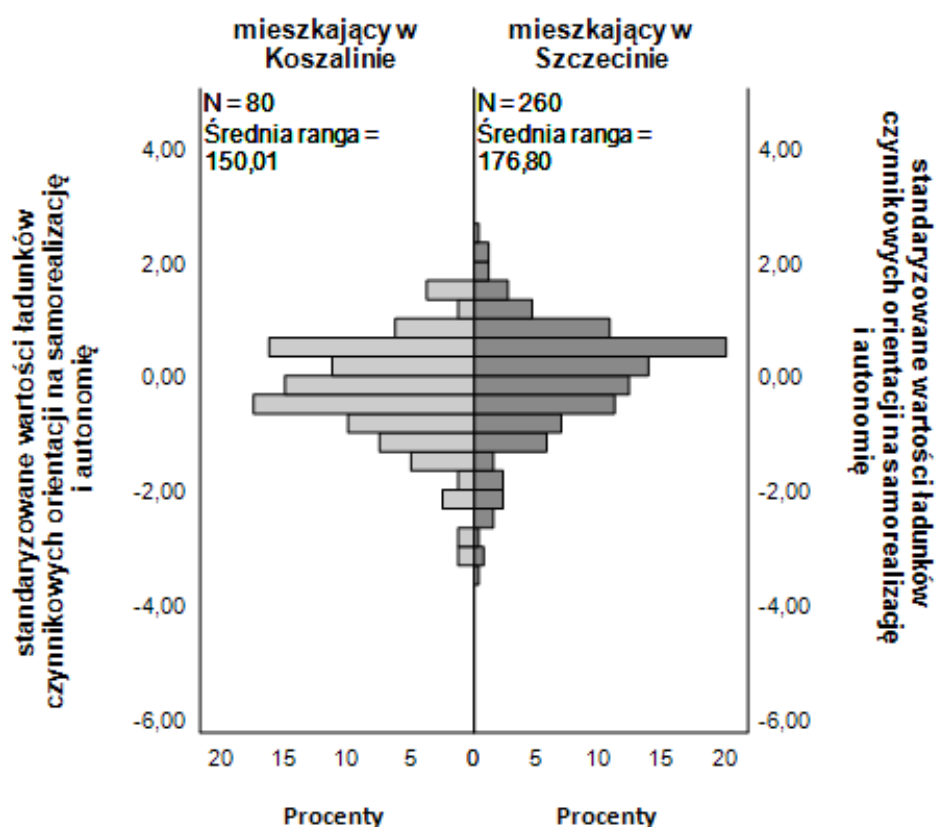

Dane wyrażone w procentach. [n_{Koszalinianie} = 80 = 100%, n_{Szczecinianie} = 260 = 100%

Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na miasto zamieszkania, ponownie mamy do czynienia z sytuacją, odmiennych wyników testów istotności różnic. Empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, przeprowadzonego w oparciu o skalę 1-10, świadczy o tym, że nie zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 340) 1,351; p = 0,177**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między Szczecinianami i Koszalinianami pod względem ważności orientacji na samorealizację i autonomię, wyrażonej wartościami średnich pozycji na skali, nie są istotne. Odmiennie zaś prezentują się wyniki analizy przeprowadzonej w oparciu o zmienną *standaryzowanych ładunków czynnikowych* badanej orientacji. Podobnie jak to miało miejsce w przypadku zależności między płcią Zachodniopomorzan i ważnością orientacji rodzinno-emocjonalnej, bardziej subtelna specyfika orientacji na samorealizację i autonomię, jaką jest ujęcie jej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, ujawnia jednak istotną statystycznie różnicę między mieszkańcami obydwu miast. Zapis formalny: **Z (n = 340) 2,132; p = 0,033**. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 152. Poziom ważności orientacji na samorealizację i autonomię ze względu miasto zamieszkania

Źródło: badanie STS

Można powiedzieć, że zaobserwowane w próbie różnice między Koszalinianami i Szczecinianami, pod względem ważności orientacji na samorealizację i autonomię, są istotne statystycznie i mogą być uogólnione na populację regionu z prawdopodobieństwem 96,7%. Informacje uzyskane z analizy pozwalają stwierdzić, że Koszalinianie oceniają niższą ważność tej orientacji niż Szczecinianie, o czym świadczy różnica średnich rang badanej zmiennej.

Interesująco również przedstawiają się wyniki analizy badanej orientacji na wartości ze względu na zmienną *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim* mieszkańców regionu. Poniższe zestawienia prezentują wyniki przeprowadzonej analizy. Tym razem zmienna zależna *orientacja na samorealizację i autonomię* w obydwu ujęciach: w oparciu o średnie pozycje na skali 1-10 oraz w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, okazują się istotnie statystycznie różnicować ze względu na zmienną niezależną *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim*. Poniższe zestawienia prezentują rezultaty zastosowanych procedur analitycznych.

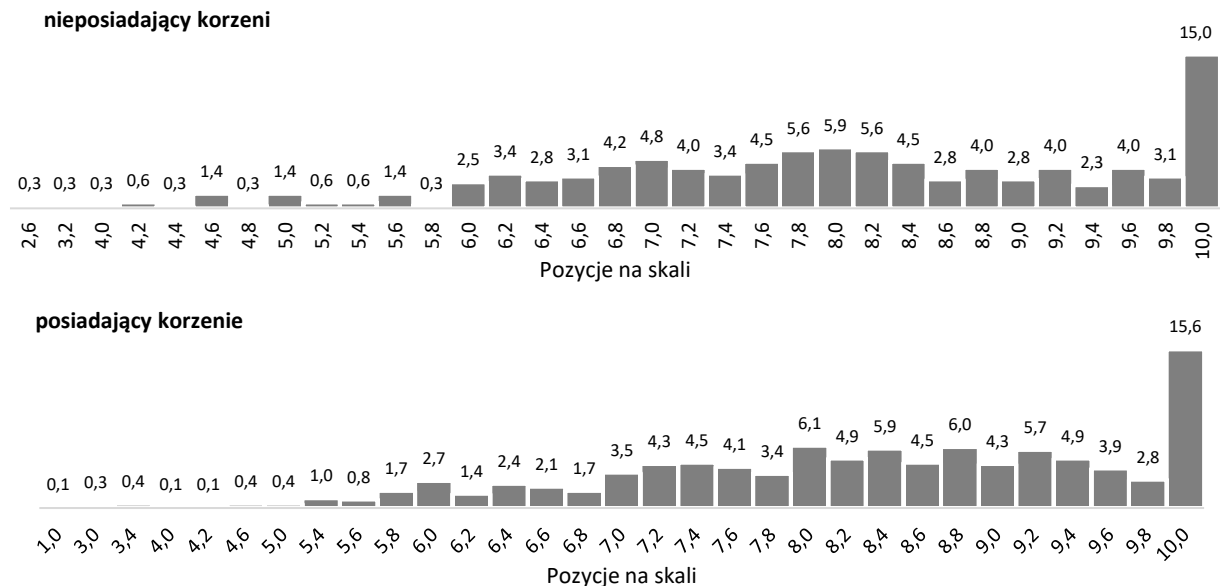
Tabela 152. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Miary opisu statystycznego	nieposiadający rodzinnych korzeni		posiadający rodzinne korzenie	
	Ważne	354	Ważne	716
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		7,98		8,27
Mediana		8,00		8,40
Dominanta		10,00		10,00
Odchylenie standardowe		1,513		1,397
Skośność		-0,51		-0,87
Błąd standardowy skośności		0,130		0,091
Kurtoza		-0,10		1,15
Błąd standardowy kurtozy		0,259		0,182
Rozstęp		7,40		9,00
Minimum		2,60		1,00
Maksimum		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

Wykres 153. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

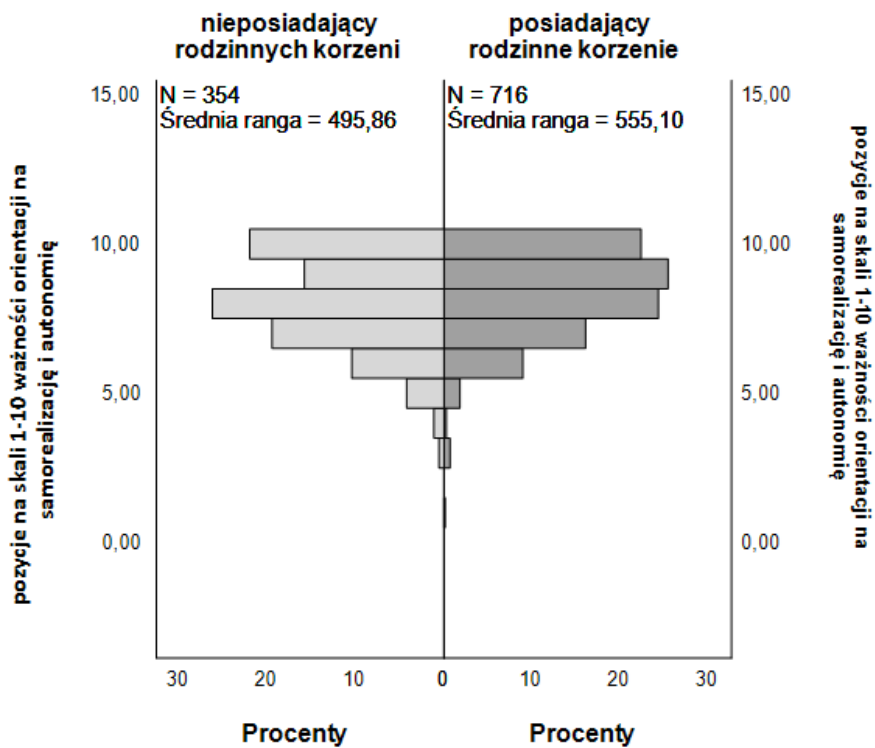

Dane wyrażone w procentach. [n nieposiadających korzeni = 354 = 100%, n posiadających korzenie = 716 = 100%

Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim, mamy do czynienia z sytuacją, analogicznych wyników testów istotności różnic. Empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, przeprowadzonego w oparciu o skalę 1-10, świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 1070) 2,958; p = 0,003**. Oznacza to, że zaobserwowane w próbie różnice między Zachodniopomorzanami zakorzenionymi w regionie i osobami nie posiadającymi tu rodzinnych korzeni, pod względem ważności orientacji na samorealizację i autonomię, wyrażonej wartościami średnich pozycji na skali, są istotne statystycznie i mogą być uogólnione na populację regionu z prawdopodobieństwem 99,7%. Informacje uzyskane z analizy pozwalają stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, osoby zakorzenione w regionie różnią się od niezakorzenionych jego mieszkańców pod względem ocen wartości tworzących analizowaną orientację. Nadto to Zachodniopomorzanie zakorzenieni oceniają zdecydowanie wyżej ważność tej orientacji niż niezakorzenieni, o czym świadczy różnica średnich rang badanej zmiennej. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

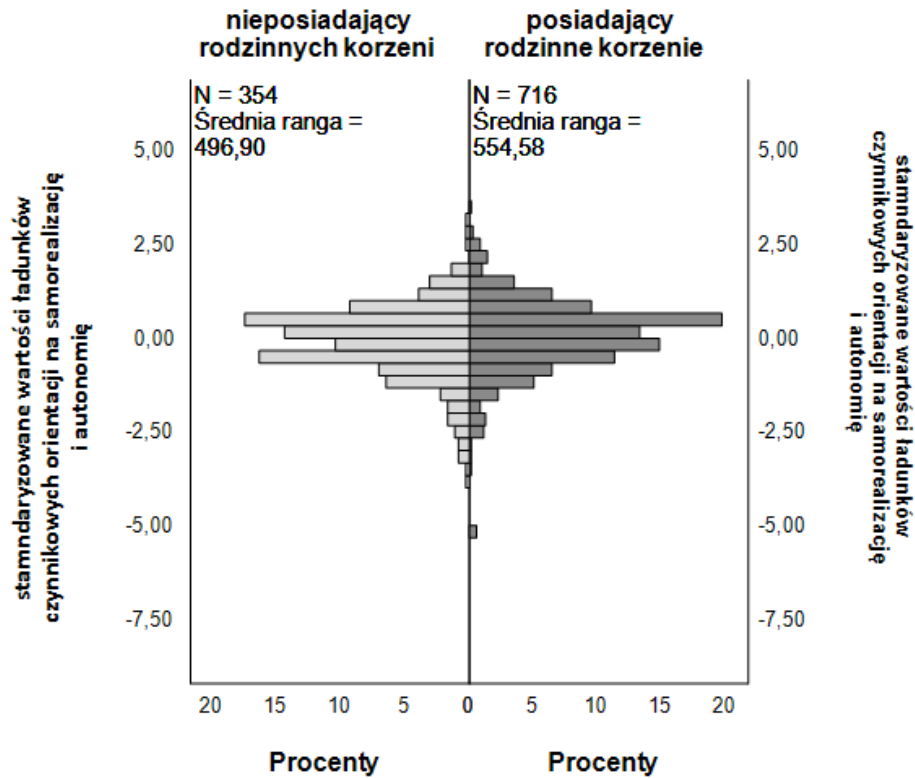
Wykres 154. Poziom ważności orientacji na samorealizację i autonomię, w oparciu o średnie pozycje na skali 1-10, ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Źródło: badanie STS

Z kolei analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną *standaryzowanych ładunków czynnikowych* badanej orientacji, również ujawnia istotną statystycznie różnicę między Zachodniopomorzanami zakorzenionymi i niezakorzenionymi w regionie. Zapis formalny wyniku testu U Manna-Whitney'a: **Z (n = 1070) 2,873; p = 0,004**. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 155. Poziom ważności orientacji na samorealizację i autonomię w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, ze względu rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Źródło: badanie STS

Również w przedstawionym aspekcie analizy istotności różnic między zmiennymi, wyniki okazują się analogicznie pokazującymi prawidłowość wyrażającą się tym, że Zachodniopomorzanie zakorzenieni oceniają zdecydowanie wyżej ważność tej orientacji niż niezakorzenieni.

Orientacja statusowo-materialna

Wyłoniona w toku analizy czynnikowej orientacja statusowo-materialna tworzona jest przez następujące wartości: *Bogactwo, posiadanie pieniędzy; Władza, możliwość organizowania pracy sobie i innym; Minimum wysiłku przy osiągnięciu celów; Własny wygląd zewnętrzny (ubiór, sylwetka); Poczucie, że się jest kimś niezastąpionym w tym, co się robi (kompetencje/fachowość).*

Poniższa tabela zawiera podstawowe dane opisu statystycznego odpowiadające wyłonionej orientacji.

Tabela 153. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji statusowo-materialnej

	ważne 1070
	braki danych 0
	Orientacja statusowo-materialna
Średnia	7,51
Błąd standardowy średniej	0,047
Mediana	7,60
Dominanta	10,00
Odchylenie standardowe	1,556
Skośność	-0,34
Błąd standardowy skośności	0,075
Kurtoza	-0,08
Błąd standardowy kurtozy	0,149
Rozstęp	9,00
Minimum	1,00
Maksimum	10,00

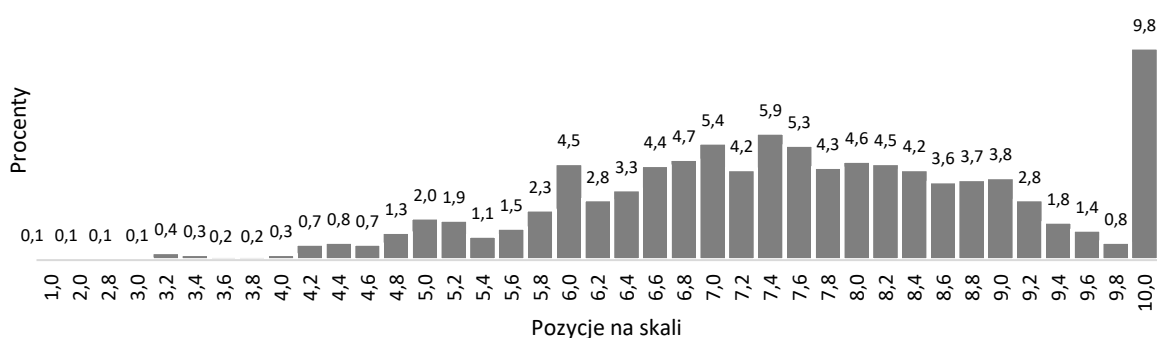
Źródło: badanie STS

Wartość średniej arytmetycznej jest – jak w przypadku wszystkich analizowanych dotąd orientacji na wartości – niższa do wartości mediany oraz znacznie niższa niż wartość dominanty. Oznacza to lewostronną asymetrię rozkładu, co potwierdza ujemna, mieszcząca się w przedziale niskiej asymetrii, wartość współczynnika skośności. I tym razem mamy zatem do czynienia z przewagą wysokich ocen oraz relatywnie niższe udziały ocen niskich, które tworząc wydłużony „ogon” rozkładu, w małym stopniu wpływają na obniżenie wartości średniej; przeciwnie wartość maksymalna – jej udział w próbie ma znaczenie dla wartości średniej. Ujemna, i zarazem bardzo bliska zeru wartość kurtozy, wskazuje na rozkład platykurtyczny, czyli bardziej „spłaszczony” niż rozkład normalny. Oznacza to, że nieznaczna większość uczestników badania formułowała w badaniu oceny rozproszone w stosunku do średniej.

Zróznicowanie wyników można określić jako umiarkowane (o czym świadczy wartość odchylenia standardowego), choć wyższe od dotąd omawianych orientacji na wartości.

Reasumując, stwierdzić należy, że ważność wartości tworzących orientację statusowo-materialną jest **wysoka, choć wyraźnie niższa niż w przypadku orientacji na kapitał społeczno-kulturowy i nieznacznie mniejsza niż w przypadku orientacji na samorealizację i autonomię. Nadto jest ona i stosunkowo jednorodna, z wyraźną przewagą najwyższych pozycji na skali.** Poniższy wykres prezentuje specyfikę rozkładu pozycji na skali ważności analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 156. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji statusowo-materialnej

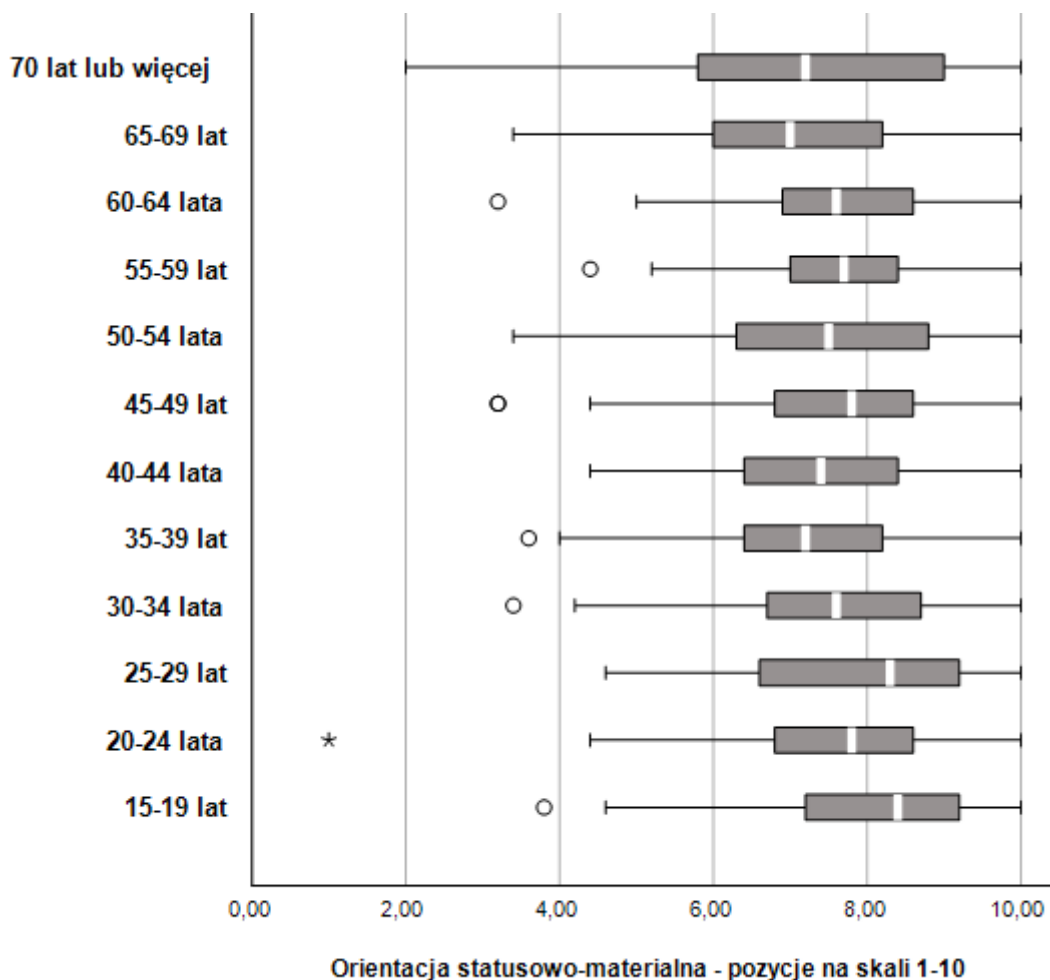
Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na płeć, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie istnieje istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Podobnie jak w przypadku orientacji na samorealizację i autonomię, prawidłowość ta występuje zarówno w sytuacji, w której zmienna *ważność badanej orientacji*, analizowana jest w oparciu o średnie pozycje na skali – zapis formalny wyników testu: **Z (n = 1068) -1,288; p = 0,198 (ni)** – jak i w sytuacji, w której zmienna ta analizowana jest w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe – zapis formalny wyników testu: **Z (n = 1068) -0,434; p = 0,665 (ni)**. Można zatem stwierdzić, że zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami płci mieszkańców Pomorza Zachodniego, pod względem ważności orientacji statusowo-materialnej, nie będąc istotnymi statystycznie, nie mogą stanowić podstawy do uogólnień na całą populację. Konkludując, możemy stwierdzić, że brak istotnej różnicy między kobietami i mężczyznami w ocenie analizowanej orientacji, świadczy o tym, że potrzeba osiągnięcia statusowych i materialnych jest tak samo ważna dla mieszkańców Pomorza Zachodniego bez względu na płeć.

Z kolei analiza ważności orientacji statusowo-materialnej ze względu na wiek Zachodniopomorzan, pozwala stwierdzić występowanie istotnych prawidłowości. W analizie ważności badanej orientacji w oparciu o pozycje na skali 1-10, empiryczne poziomy istotności

testów H Kruskala-Wallisa, świadczą o istotnych statystycznie różnicach między kategoriami wieku uczestników badania. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Tabela 154. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji statusowo-materialnej na skali 1-10, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

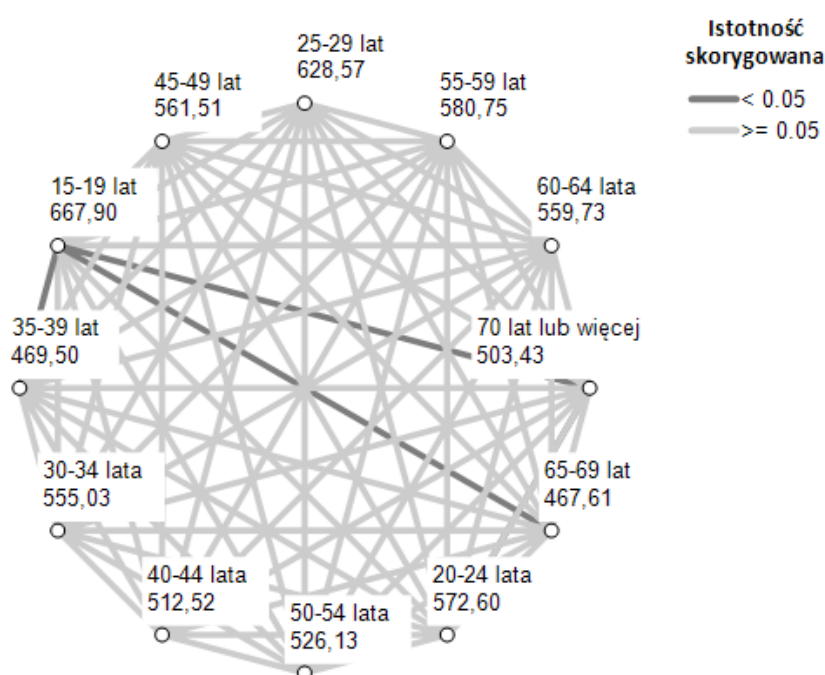

Źródło: badanie własne STS

Należy podkreślić, że najwyższe wartości median (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu), wystąpiły u uczestników badania, należących do dwu kategorii wiekowych: 15-19 lat i 25-29 lat. Są to ci Zachodniopomorzanie, dla których analizowana orientacja, posiada najwyższą ważność. Z kolei mieszkańcy województwa, przypisujący wartościom tworzącym tę orientację najniższą ważność, należą do dwu najstarszych kategorii wiekowych (65-69 lat oraz 70 lat lub więcej). Warto również zwrócić uwagę na stosunkowo nisko usytuowaną medianę ważności analizowanej orientacji w kategorii wiekowej 35-39 lat.

Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla wieku oraz zmiennej pozycje na skali 1-10 orientacji statusowo-materialnej: $H(n = 1070, df = 11) = 35,324; p < 0,001$. Pozwala to stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, wiek ma istotne statystycznie znaczenie dla stosunku mieszkańców tego regionu do wartości tworzących analizowaną orientację. Oznacza to, że możemy dokonywać uogólnień na zbiorowość generalną z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99% Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 157. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji statusowo-materialnej na skali 1-10

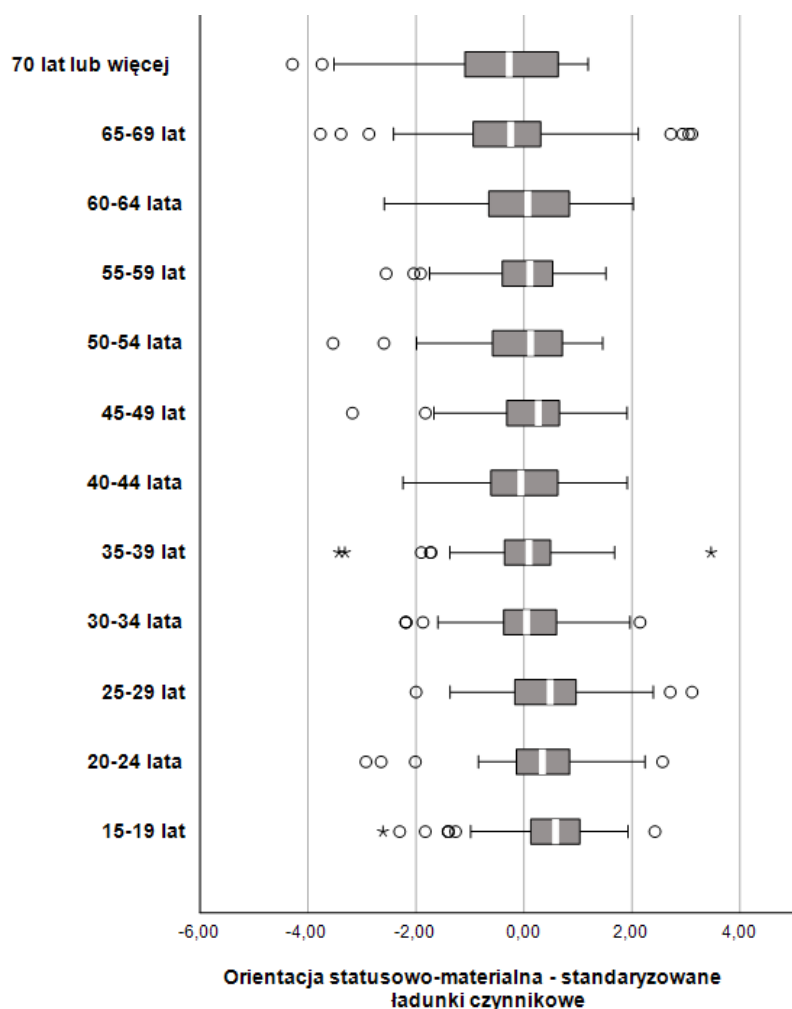
Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotna statystycznie okazuje się różnica między osobami należącymi do czterech kategorii: 15-19 lat (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), 65-69 lat (najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), 35-39 lat i wreszcie 70 lat lub więcej. Potwierdza to uwagi poczynione w oparciu o specyfikę wykresów pudełkowych, obrazujących pozycyjne miary opisu statystycznego (medianę, kwartył pierwszy i kwartył trzeci) oraz prawidłowości związane z wzajemnymi relacjami między tymi miarami.

Analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych, pokazuje relacje średnich pozycji w poszczególnych kategoriach wieku, w stosunku do średniej standaryzowanej. Jak się okazuje „odstępstwa” od średniej ogólnej, dostarczają kilku interesujących informacji. Analiza zmiennej *ważność orientacji statusowo-materialnej*, stworzonej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe orientacji, przeprowadzona ze względu na wiek Zachodniopomorzan, wykazuje istotne statystycznie różnice między poszczególnymi kategoriami wieku uczestników badania. Zapis formalny wyniku testu: $H(n = 1070, df = 11) = 20,130; p = 0,044$. Z prawdopodobieństwem 96,6% możemy uogólnić prawidłowość na zbiorowość regionu. Poniższy wykres prezentuje obraz ważności orientacji statusowo-materialnej, stworzony w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 158. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji statusowo-materialnej na skali standaryzowanych ładunków czynnikowych, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

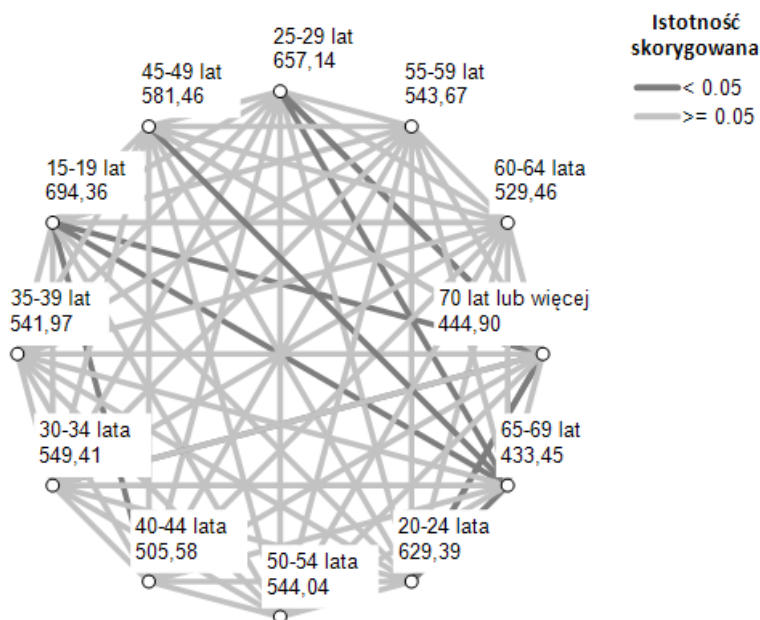

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z powyższego zestawienia, mieszkańcy województwa należący do dziesięciu kategorii wieku: 15-19 lat, 20-24 lata, 25-29 lat, 30-34 lata, 35-39 lat, 45-49 lat, 50-54 lata, 55-59 lat oraz 60-64 lata, osiągnęli wartości mediany powyżej średniej dla całej orientacji. Osoby należące do kategorii: 40-44 lata, 65-69 lat oraz 70 lat lub więcej, osiągnęły wartość mediany poniżej średniej arytmetycznej. Można zatem stwierdzić, że w przypadku dziesięciu wymienionych kategorii wieku, udziały osób oceniających wartości tworzące analizowaną orientację wyżej niż na poziomie średniej, są większe niż udziały oceniających je niżej niż średnia. Prawdopodobnie ta potwierdza wcześniej sformułowany wniosek z analizy, na temat tego, że ujemna asymetria rozkładu decyduje o przewadze pozycji przekraczających średnią ważność nad wartościami mniejszymi. Należy jednak podkreślić, że wartość opisanego wcześniej współczynnika skośności, mieści się w przedziale niskiej asymetrii, na powyższym wykresie „odległości” median w poszczególnych kategoriach wiekowych, są raczej niewielkie. Oznacza to, że przewaga udziałów przekraczających średnią nad udziałami kategorii wieku o medianach niższych niż średnia, wyraża specyfikę ważności badanej orientacji, dla której rozkład wyników wobec średniej jest tylko nieznacznie rozproszony, co zostało stwierdzone na podstawie wartości kurtozy.

Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku ze względu na rangi standaryzowanych ładunków czynnikowych badanej orientacji przedstawia poniższy wykres.

Wykres 159. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji statusowo-materialnej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, można wyróżnić dwa ośrodki ważności badanej orientacji, które tworzą „węzły” istotnych różnic. Kategoriami znajdującymi się w tych węzłach są: 15-19 lat (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), 65-69 lat (najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości). Warto, przy tym podkreślić, że kategoria 65-69 lat cechuje się nieznacznie większą liczbą istotnych statystycznie par, co rzutuje na ogólny obraz badanej orientacji, w której można stwierdzić występowanie swoistej wiekowej kaskady znaczenia wartości tworzących orientację statusowo-materialną. Młodszy mieszkańcy Pomorza Zachodniego przejawiają większe preferencje osiągnięcia i realizacji w życiu tych wartości, niż starsi Zachodniopomorzanie.

Analiza orientacji statusowo-materialnej ze względu na rodzaj miejsca zamieszkania (mieszkańcy wsi, mieszkańcy miast), miasto zamieszkania (Szczecinianie, Koszalinianie), wykształcenie oraz rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim (posiadający korzenie, nieposiadający korzeni), nie wykazała istotnych statystycznie różnic między kategoriami wymienionych zmiennych³². Można w związku z tym stwierdzić, że analizowana orientacja cechuje się względnie jednolitymi ocenami ważności, formułowanymi niezależnie od rodzaju większości cech społeczno-demograficznych Zachodniopomorzan oraz od jednej zmiennej zakorzenienia. Innymi słowy, wartości tworzące orientację statusowo-materialną nie różnicują istotnie mieszkańców regionu ze względu na to, czy są mieszkańcami zachodniopomorskich wsi, czy małych i średnich miast, czy są Szczecinianami czy Koszalinianami, jakie mają wykształcenie, ani też czy mają w regionie rodzinne korzenie, czy też nie są w nim zakorzenieni.

Z kolei wyniki analizy badanej orientacji na wartości ze względu na zmienną *geneza zachodniopomorskiej tożsamości*, odślaniają kilka ważnych prawidłowości. Poniższe zestawienia prezentują wyniki przeprowadzonej analizy.

³² Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji statusowo-materialnej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzaje miejscowości zamieszkania* (wieś, miasto): **Z (n = 1070) = -0,364; p = 0,173 (ni)**. Podobnie wynik analizy związku obydwu zmiennych, lecz w przypadku zmiennej *ważność orientacji statusowo-materialnej*, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między mieszkańcami wsi i miast. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych: **Z (n = 1070) = -0,793; p = 0,428 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji statusowo-materialnej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *miasta zamieszkania* (Szczecinianie, Koszalinianie): **Z (n = 1070) = -0,890; p = 0,374 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku tych zmiennych, przy czym w przypadku zmiennej *ważność orientacji statusowo-materialnej*, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe: **Z (n = 1070) = -1,206; p = 0,228 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji statusowo-materialnej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *wykształcenie Zachodniopomorzan* (połączone kategorie: podstawowe i średnie, wykształcenie wyższe): **H (n = 1070, df = 2) = 1,436; p = 0,488 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji statusowo-materialnej* w oparciu o wartości standaryzowane ładunki czynnikowe ze zmienną *wykształcenie Zachodniopomorzan* (połączone kategorie: podstawowe i średnie, wykształcenie wyższe): **H (n = 1070, df = 2) = 2,509; p = 0,285 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji statusowo-materialnej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim* (o kategoriach: posiadający korzenie oraz nieposiadający korzeni): **Z (n = 1070) = 0,651; p = 0,515 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku tych zmiennych; zmienna *ważność orientacji statusowo-materialnej*, analizowana w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe: **Z (n = 1070) = 0,365; p = 0,715 (ni)**.

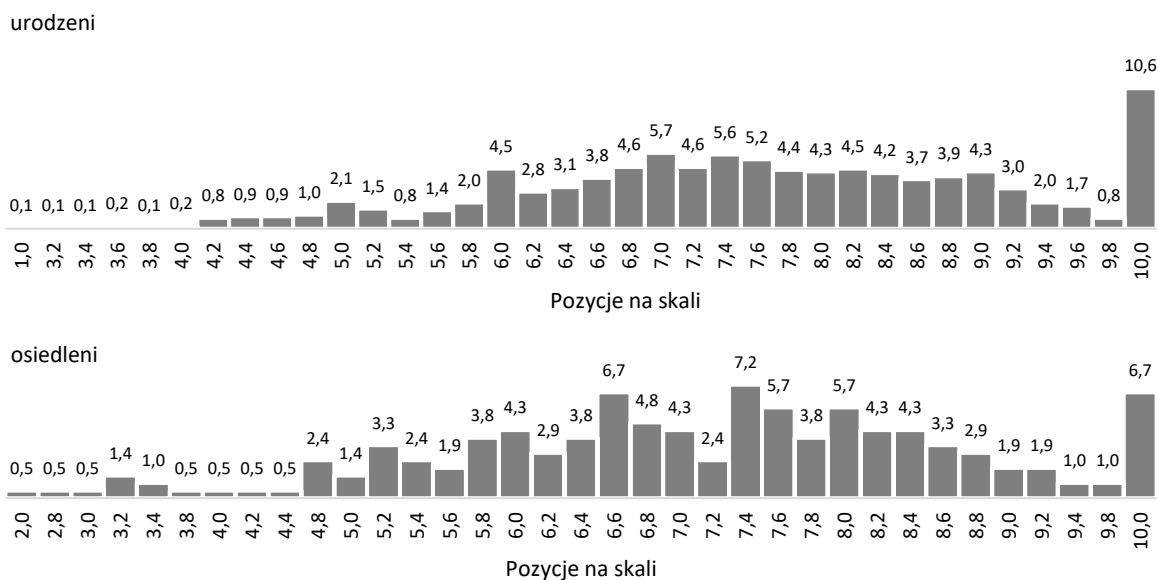
Tabela 155. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

Miary opisu statystycznego	od urodzenia		z osiedlenia	
	Ważne	861	Ważne	209
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		7,61		7,12
Mediana		7,60		7,20
Dominanta		10,00		7,40
Odchylenie standardowe		1,525		1,624
Skośność		-0,31		-0,39
Błąd standardowy skośności		0,083		0,168
Kurtoza		-0,21		0,19
Błąd standardowy kurtozy		0,166		0,335
Rozstęp		9,00		8,00
Minimum		1,00		2,00
Maksimum		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

Wykres 160. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji statusowo-materialnej ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

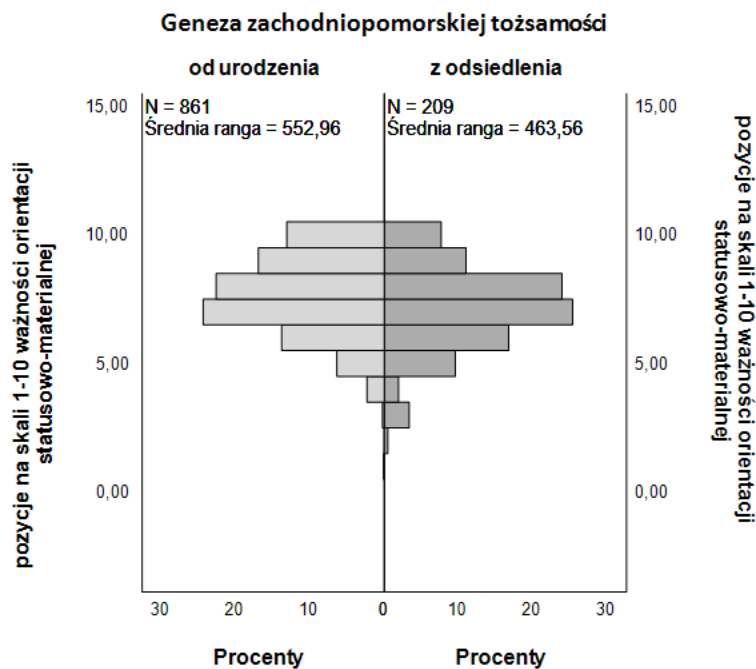
Dane wyrażone w procentach. [n urodzonych na Pomorzu Zachodnim = 861 = 100%, n osiedlonych na Pomorzu Zachodnim = 209 = 100%]

Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości mieszkańców regionu, mamy do czynienia z sytuacją, analogicznych wyników

testów istotności różnic. Empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, przeprowadzonego w oparciu o skalę 1-10, świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: $Z (n = 1070) -3,756; p < 0,001$. Oznacza to, że zaobserwowane w próbie różnice między Zachodniopomorzanami z urodzenia i tymi z osiedlenia, pod względem ważności orientacji statusowo-maturalnej, wyrażonej wartościami średnich pozycji na skali, są istotne statystycznie i mogą być uogólnione na populację regionu z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%. Poniższy wykres prezentuje efekty przeprowadzonej analizy.

Wykres 161. Poziom ważności orientacji na samorealizację i autonomię, w oparciu o średnie pozycje na skali 1-10, ze względu genezę zachodniopomorskiej tożsamości

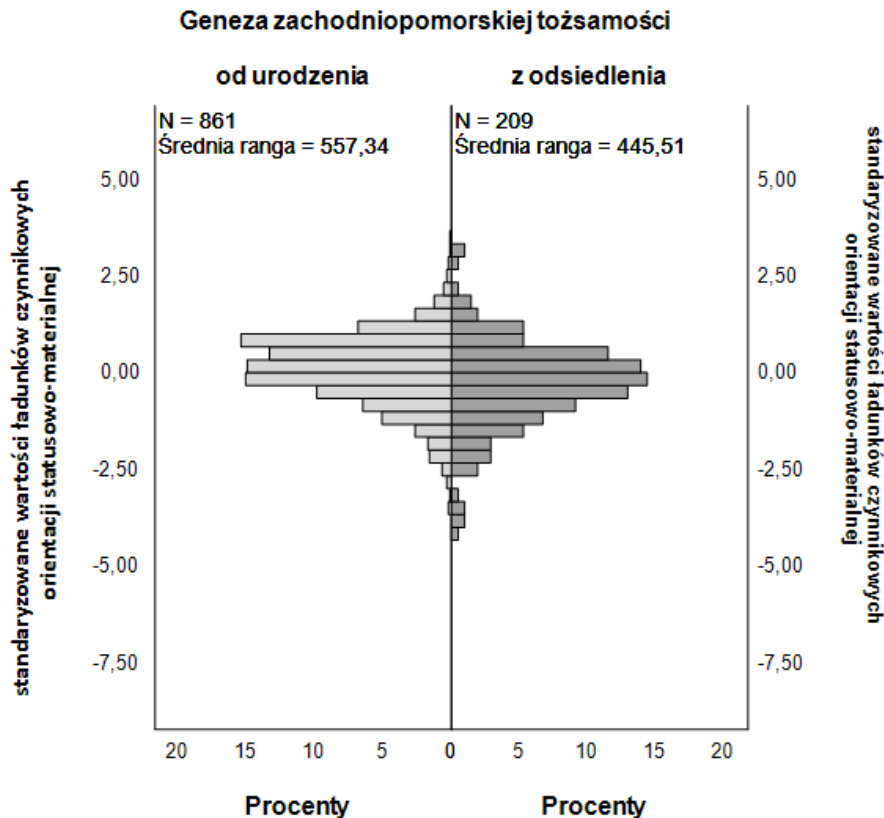
Źródło: badanie STS

Informacje uzyskane z analizy pozwalają stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, osoby urodzone w regionie różnią się od osiedlonych jego mieszkańców pod względem ocen wartości tworzących analizowaną orientację. Nadto to Zachodniopomorzanie z urodzenia oceniają zdecydowanie wyżej ważność tej orientacji niż osiedleni, o czym świadczy różnica średnich rang badanej zmiennej. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Z kolei analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną *standaryzowanych ładunków czynnikowych* badanej orientacji, również ujawnia istotną statystycznie różnicę między

Zachodniopomorzanami urodzonymi i osiedlonymi w regionie. Zapis formalny wyniku testu U Manna-Whitney'a: $Z (n = 1070) -4,693; p < 0,001$. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 162. Poziom ważności orientacji statusowo-materialnej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości

Źródło: badanie STS

Również w przedstawionym aspekcie analizy istotności różnic między zmiennymi, wyniki okazują się analogicznie pokazującymi prawidłowość wyrażającą się tym, że Zachodniopomorzanie urodzeni w regionie oceniają zdecydowanie wyżej ważność tej orientacji niż mieszkańcy tutaj osiedleni.

Orientacja na satysfakcję zawodową

Wyłoniona w toku analizy czynnikowej orientacja na satysfakcję zawodową tworzona jest przez następujące wartości: *Praca zgodna z zainteresowaniami; Praca dająca duże możliwości awansu, kariera zawodowa; Wykształcenie/wiedza; Dobre relacje ze współpracownikami.*

Poniższa tabela zawiera podstawowe dane opisu statystycznego odpowiadające wyłonionej orientacji.

Tabela 156. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową

	ważne 1070 braki danych 0
	Orientacja na satysfakcję zawodową
Średnia	8,14
Błąd standardowy średniej	0,045
Mediana	8,25
Dominanta	10,00
Odchylenie standardowe	1,484
Skośność	-1,01
Błąd standardowy skośności	0,075
Kurtoza	1,45
Błąd standardowy kurtozy	0,149
Rozstęp	9,00
Minimum	1,00
Maksimum	10,00

Źródło: badanie STS

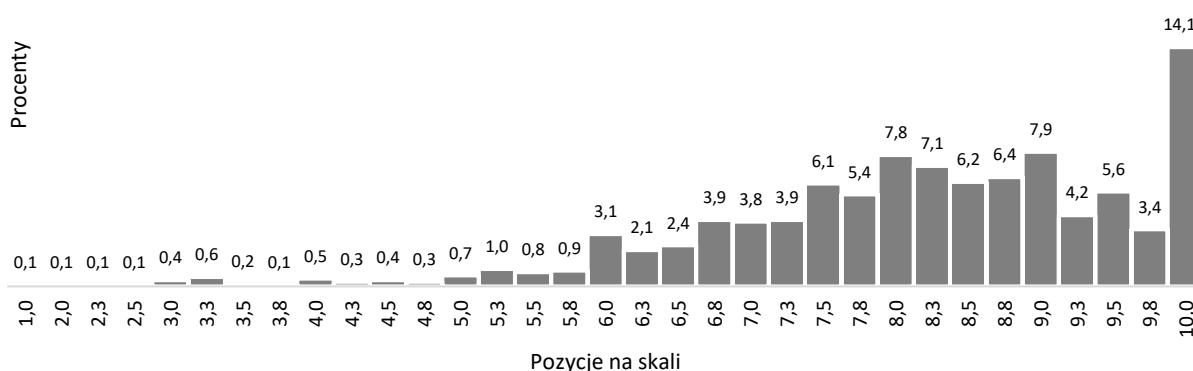
W zakresie miar tendencji centralnej wartość średniej arytmetycznej jest niższa do wartości mediany oraz znacznie niższa niż wartość dominanty. Fakt ten wskazuje na lewostronną asymetrię rozkładu, co potwierdza ujemna, mieszcząca się w przedziale dużej asymetrii, wartość współczynnika skośności. Mamy więc do czynienia z przewagą wysokich ocen oraz relatywnie niższe udziały ocen niskich, które tworząc wydłużony „ogon” rozkładu, w raczej małym stopniu wpływają na obniżenie wartości średniej. Z kolei dodatnia i zarazem wysoka wartość kurtozy, wskazuje na rozkład leptokurtyczny, czyli bardziej „wysmukły” niż rozkład normalny. Oznacza to, że większość respondentów formułowało w badaniu oceny skupione wokół średniej, a przy tym w rozkładzie występują znaczące wartości skrajne.

Zróznicowanie wyników można określić jako umiarkowane. Świadczy o tym wartość odchylenia standardowego.

Reasumując, stwierdzić należy, że ważność wartości tworzących orientację na satysfakcję zawodową jest generalnie wysoka (średnia pozycja na skali jest

większa niż to miało miejsce w przypadku orientacji na kapitał społeczno-kulturowy i nieznacznie mniejsza niż w przypadku orientacji na samorealizację i autonomię. Nadto jest ona i stosunkowo jednorodna, z wyraźną przewagą najwyższych pozycji na skali. Poniższy wykres prezentuje specyfikę rozkładu pozycji na skali ważności analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 163. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na satysfakcję zawodową

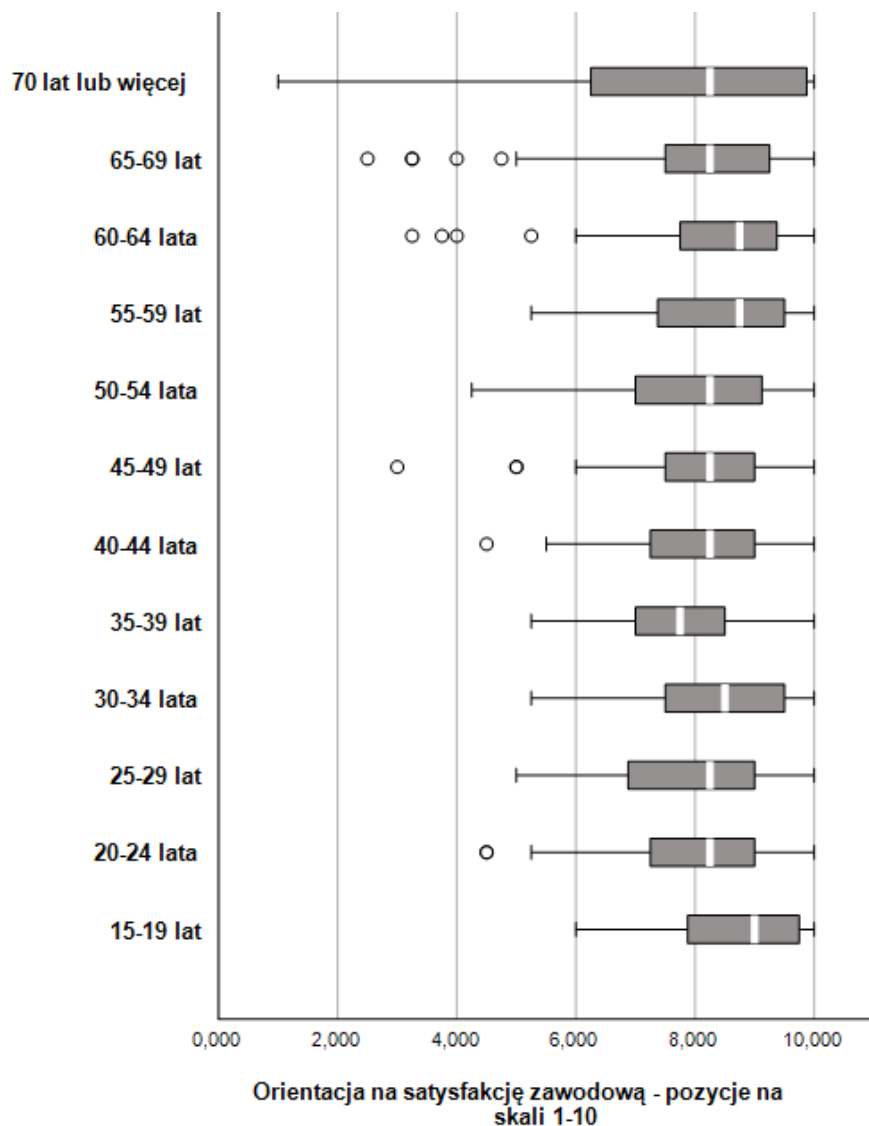

Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na płeć, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie istnieje istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Podobnie jak w przypadku orientacji na samorealizację i autonomię, prawidłowość ta występuje zarówno w sytuacji, w której zmienna *ważność badanej orientacji*, analizowana jest w oparciu o średnie pozycje na skali – zapis formalny wyników testu: **Z (n = 1068) -1,415; p = 0,157 (ni)** – jak i w sytuacji, w której zmienna ta analizowana jest w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe – zapis formalny wyników testu: **Z (n = 1068) -0,051; p = 0,960 (ni)**. Można zatem stwierdzić, że zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami płci mieszkańców Pomorza Zachodniego, pod względem ważności orientacji na satysfakcję zawodową, nie stanowią podstawy do uogólnień na całą populację. Więcej, możemy stwierdzić, że brak istotnej różnicy między kobietami i mężczyznami w ocenie analizowanej orientacji, świadczy o tym, że potrzeba satysfakcji zawodowej jest tak samo ważna dla Zachodniopomorzan bez względu na płeć. Wartości tworzące tę składową mają dla Zachodniopomorzan znaczenie o tyle duże, że średnia pozycji na skali 1-10 jest w przypadku tej orientacji porównywalnie wysoka jak w przypadku orientacji na samorealizację oraz autonomię. Analogicznie porównywalny do niej jest udział osób, których średnia ocena badanej orientacji jest maksymalna.

Z kolei analiza ważności orientacji na satysfakcję zawodową ze względu na wiek Zachodniopomorzan, pozwala dostrzec kilka interesujących prawidłowości. W analizie pozycji na skali 1-10, empiryczne poziomy istotności testów H Kruskala-Wallisa, świadczą o istotnych statystycznie różnicach między kategoriami wieku uczestników badania. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Wykres 164. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową na skali 1-10, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

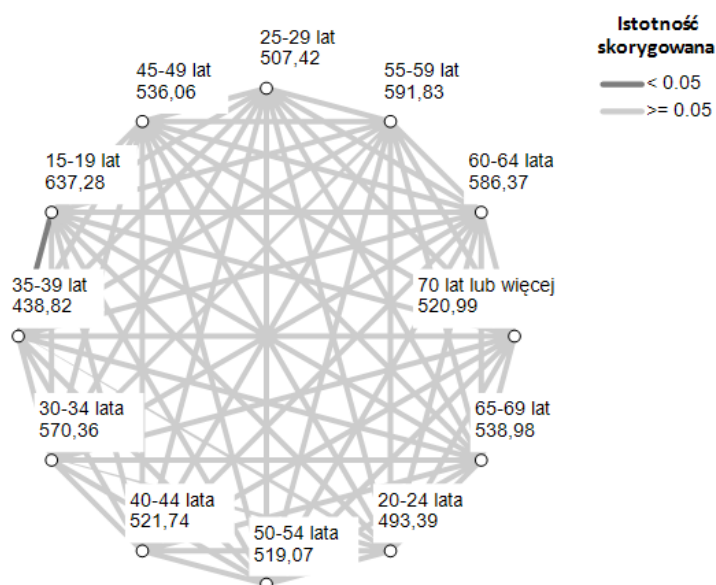

Źródło: badanie własne STS

Należy podkreślić, że najwyższe wartości median (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu), występują u uczestników badania, należących do kategorii wiekowej: 15-19 lat. Są to ci Zachodniopomorzanie, dla których analizowana orientacja, posiada najwyższą ważność. Z kolei osoby należące do kategorii 35-39 lat przypisują omawianej orientacji najniższe znaczenie.

Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla wieku oraz zmiennej *ważność orientacji na satysfakcję zawodową* mierzoną na skali 1-10: $H(n = 1070, df = 11) = 26,160; p = 0,006$. Pozwala to stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, wiek w istotny statystycznie sposób różnicuje stosunek do wartości tworzących analizowaną orientację. Oznacza to, że możemy dokonywać uogólnień na populację regionu z prawdopodobieństwem 99,4% Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 165. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową na skali 1-10

Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

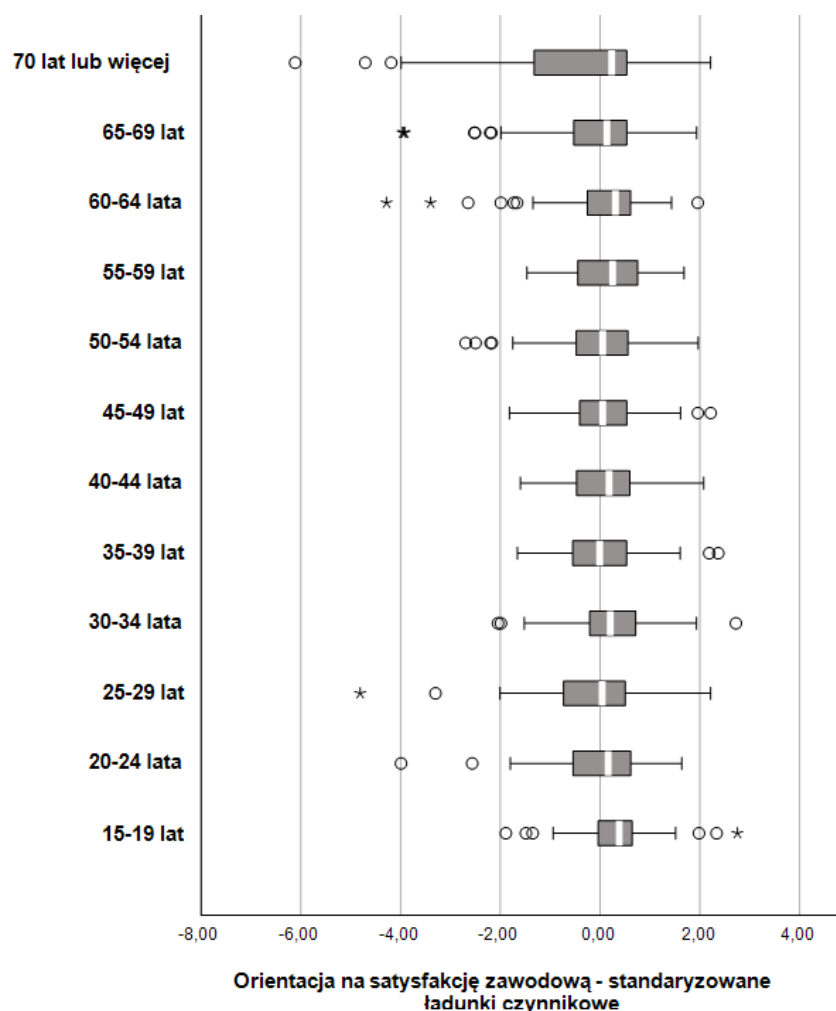
Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotna statystycznie okazuje się różnica między osobami należącymi do kategorii 15-19 lat (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), 35-39 lat (najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości).

Analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych, pokazuje relacje średnich pozycji w poszczególnych kategoriach wieku,

w stosunku do średniej standaryzowanej. Jak się okazuje „odstępstwa” od średniej ogólnej, dostarczają kilka interesujących informacji. Analiza zmiennej *ważność orientacji na satysfakcję zawodową*, stworzonej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe orientacji, przeprowadzona ze względu na wiek Zachodniopomorzan wykazuje istotne statystycznie różnice między poszczególnymi kategoriami wieku uczestników badania. Zapis formalny wyniku testu: $H(n = 1070, df = 11) = 20,130; p = 0,044$. Z prawdopodobieństwem 96,6% możemy uogólnić prawidłowość na zbiorowość regionu. Poniższy wykres prezentuje obraz ważności orientacji na satysfakcję zawodową, stworzony w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 166. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową na skali standaryzowanych ładunków czynnikowych, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

Gwiazdki na wykresie oznaczają wartości obserwacji ekstremalnych. W przeciwieństwie do wartości odstających (ang. outlierów), oznaczonych kółeczkami, są to wartości bardzo odległe od mieszczących się między wąsami.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z powyższego zestawienia mieszkańcy województwa należący do dziewięciu kategorii wieku: 15-19 lat, 20-24 lata, 25-29 lat, 30-34 lata, 40-44 lata, 55-59 lat, 60-64 lata, 65-69 lat, a także 70 lat lub więcej, osiągnęli wartości mediany powyżej średniej dla całej orientacji. Osoby należące do kategorii: 35-39 lat, 45-49 lat 50-54 lata i osiągnęły wartość mediany na poziomie średniej arytmetycznej. Można zatem stwierdzić, że w przypadku dziewięciu wymienionych kategorii wieku, udziały osób oceniających wartości tworzące analizowaną orientację wyżej niż na poziomie średniej, są większe niż udziały osób oceniających je niżej niż średnia lub na poziomie średniej. Prawidłowość ta potwierdza wcześniej sformułowany wniosek z analizy, w myśl którego ujemna asymetria rozkładu decyduje o przewadze pozycji przekraczających średnią ważność nad wartościami mniejszymi. Pozwala to na „mocną” konstatację, istotnego wpływu tej przewagi udziałów na wysoką średnią ważność badanej orientacji, wyników silnie wobec niej skupionych, co zostało stwierdzone na podstawie wartości kurtozy.

Analiza orientacji na satysfakcję zawodową ze względu na rodzaj miejsca zamieszkania, genezę zachodniopomorskiej tożsamości (rodowici Zachodniopomorzanie i osiedleni w regionie) oraz rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między kategoriami wymienionych zmiennych³³. Można w związku z tym stwierdzić, że analizowana orientacja cechuje się względnie jednolitymi ocenami ważności, formułowanymi niezależnie od rodzaju miejsca zamieszkania oraz obydwu zmiennych zakorzenienia. Innymi słowy, wartości związane z satysfakcją zawodową nie różnicują istotnie mieszkańców regionu ze względu na to, czy są mieszkańcami zachodniopomorskich wsi, czy małych i średnich miast, ani też czy urodzili się w regionie, czy w nim się osiedlili oraz czy mają w regionie rodzinne korzenie, czy też nie są w nim zakorzenieni.

Odmienne przedstawiają się wyniki analizy związku badanej orientacji na wartości ze względu na miasto zamieszkania. Jak wynika z zastosowanych procedur, Szczecinianie różnią się istotnie statystycznie od Koszalinian pod względem ważności tej orientacji w ich życiu. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanych procedur analitycznych.

³³ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji na satysfakcję zawodową* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzaje miejscowości zamieszkania* (wieś, miasto): **Z (n = 1070) = -0,319; p = 0,750 (ni)**. Podobnie wynik analizy związku obydwu zmiennych, lecz w przypadku zmiennej *ważność orientacji na satysfakcję zawodową*, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między mieszkańcami wsi i miast. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych: **Z (n = 1070) = 0,925; p = 0,355 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji na satysfakcję zawodową* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *geneza zachodniopomorskiej tożsamości* (o kategoriach: Zachodniopomorzanie rodowici oraz osiedleni): **Z (n = 1070) = -1,512; p = 0,131 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku tych zmiennych, przy czym w przypadku zmiennej *ważność orientacji na satysfakcję zawodową*, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe: **Z (n = 1070) = -0,590; p = 0,555 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji na satysfakcję zawodową* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim* (o kategoriach: posiadający korzenie oraz nieposiadający korzeni): **Z (n = 1070) = 1,745; p = 0,081 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku tych zmiennych; zmienna *ważność orientacji na satysfakcję zawodową*, analizowana w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe: **Z (n = 1070) = 1,783; p = 0,075 (ni)**.

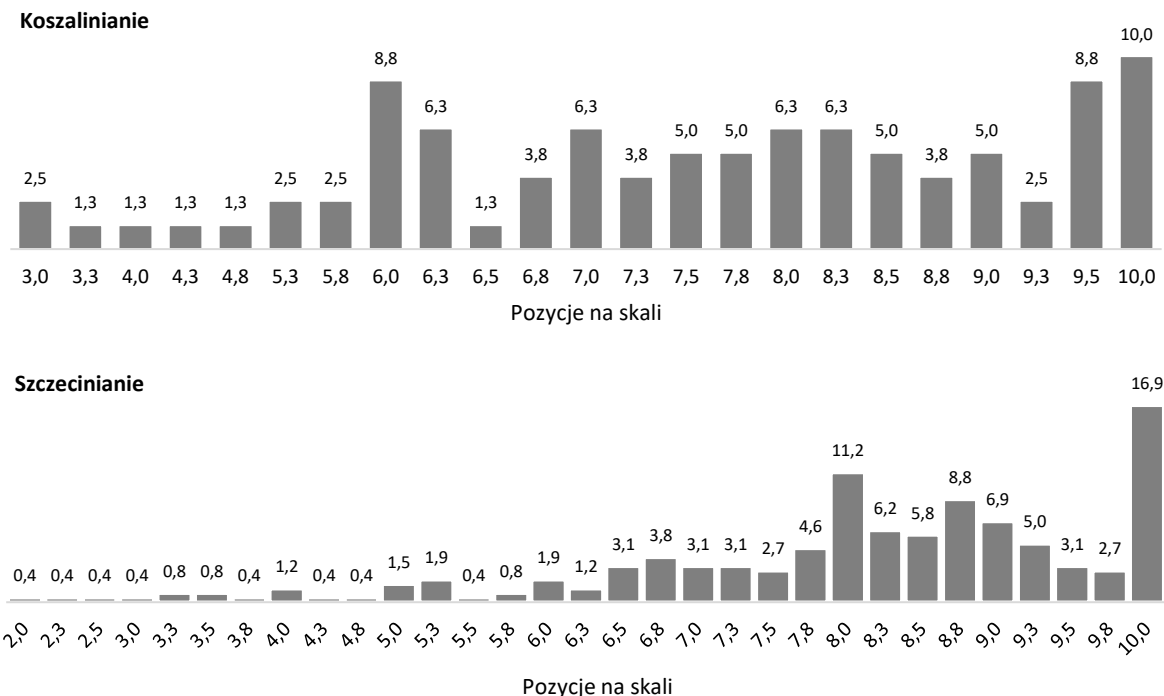
Tabela 157. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową ze względu na miasto zamieszkania

Miary opisu statystycznego	mieszkający w Koszalinie		mieszkający w Szczecinie	
	Ważne	80	Ważne	260
	Braki danych	0	Braki danych	0
Średnia		7,56		8,07
Mediana		7,75		8,25
Dominanta		10,00		10,00
Odchylenie standardowe		1,738		1,689
Skośność		-0,62		-1,21
Błąd standardowy skośności		0,269		0,151
Kurtoza		0,04		1,49
Błąd standardowy kurtozy		0,532		0,301
Rozstęp		7,00		8,00
Minimum		3,00		2,00
Maksimum		10,00		10,00

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

Wykres 167. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji na satysfakcję zawodową ze względu na miasto zamieszkania

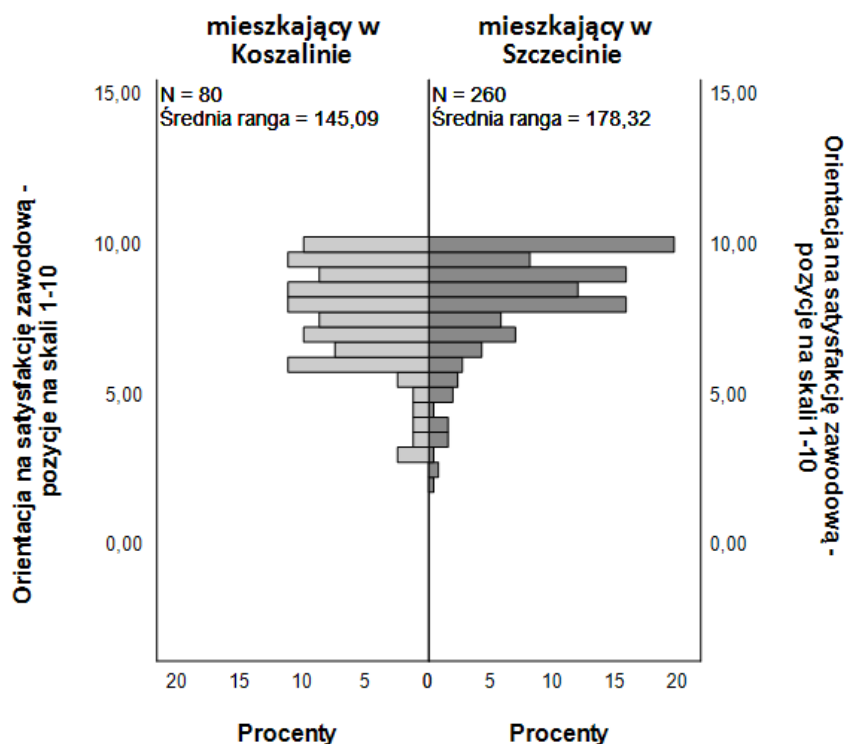

Dane wyrażone w procentach. [n Koszalinian = 80 = 100%, n Szczecinian = 260 = 100%

Źródło: badanie STS

W analizie orientacji na satysfakcję zawodową, ze względu na miasto zamieszkania, mamy do czynienia z sytuacją, dających podobnie istotne wyniki testów istotności różnic. Empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, przeprowadzonego w oparciu o skalę 1-10, świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 340) 2,652; p = 0,008**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między Szczecinianami i Koszalinianami pod względem ważności orientacji na satysfakcję zawodową, wyrażonej wartościami średnich pozycji na skali, są istotne. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 168. Poziom ważności na skali 1-10 orientacji na satysfakcję zawodową ze względu miasto zamieszkania

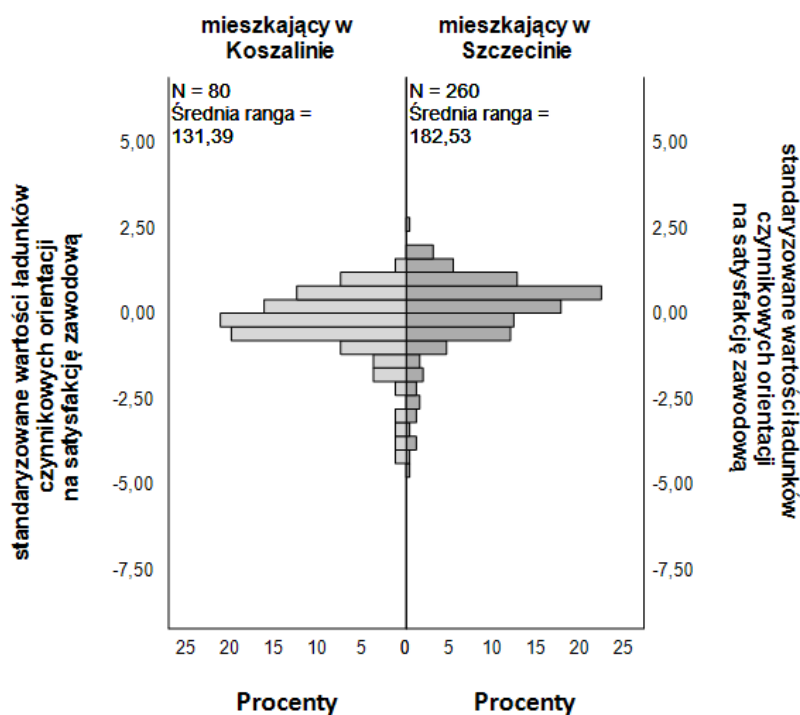
Źródło: badanie STS

Jak wynika z efektów przeprowadzonej analizy, można stwierdzić, że ważność rozpatrywanej orientacji jest w świadomości Szczecinian wyraźnie wyższa niż w świadomości Koszalinian. Świadczy o tym różnica średnich rang ważności, wyliczonych w teście istotności (średnie rangi na wykresie).

Z kolei wyniki analizy przeprowadzonej w oparciu o zmienną *standaryzowanych ładunków czynnikowych* badanej orientacji, również ujawnia istotną statystycznie różnicę między mieszkańcami obydwu miast. Zapis formalny: **Z (n = 340) 4,070; p < 0,001**. Oznacza to,

że zaobserwowana różnica między mieszkańcami Szczecina i Koszalina jest jeszcze bardziej istotna statystycznie. Na jej podstawie można uogólniać wyniki z próby na populację z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 169. Poziom ważności orientacji na satysfakcję zawodową, w oparciu o standaryzowane wartości ładunków czynnikowych, ze względu miasto zamieszkania

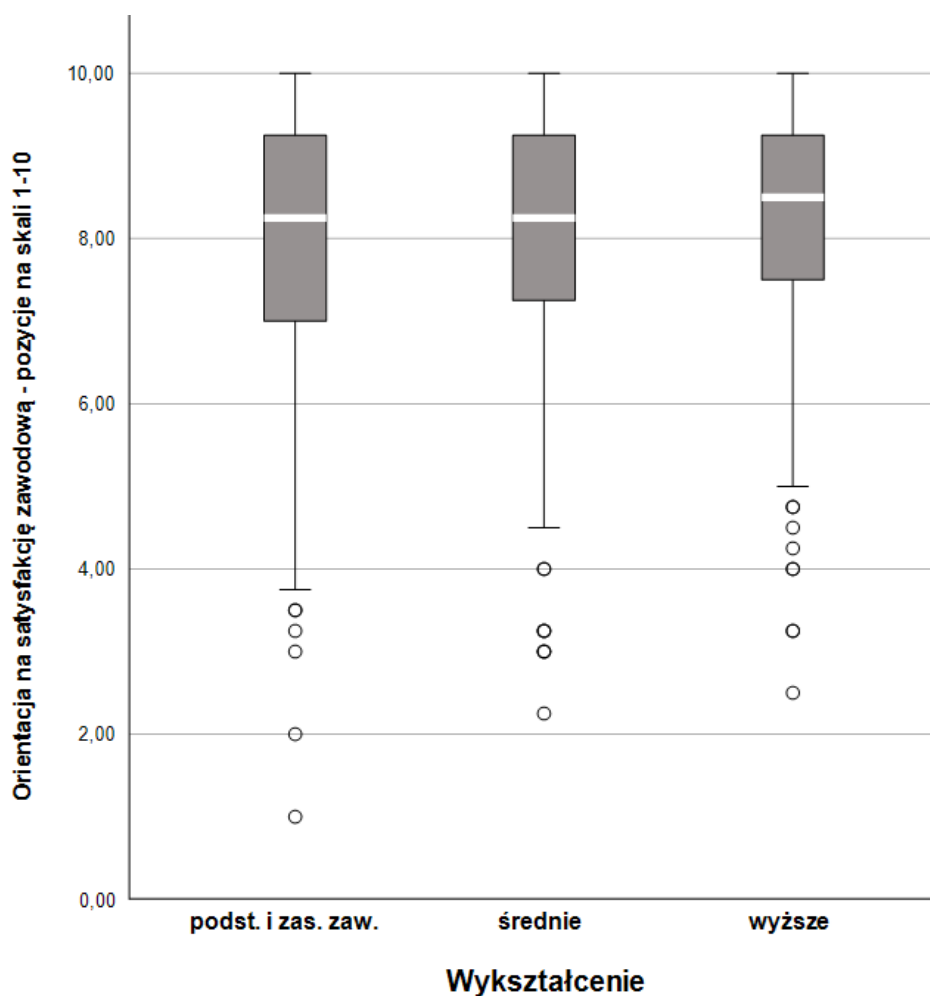
Źródło: badanie STS

Informacje uzyskane z analizy pozwalają stwierdzić, że Szczecinianie wyżej oceniają ważność orientacji na satysfakcję zawodową niż Koszalinianie, o czym świadczy różnica średnich rang badanej zmiennej.

Wyniki analizy badanej orientacji na wartości ze względu na wykształcenie Zachodniopomorzan, pozwalają stwierdzić, że jest ona o tyle szczególnym zestawem wartości, że inaczej niż większość pozostałych, przejawia ona istotne zróżnicowanie wśród osób o odmiennym wykształceniu. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji na satysfakcję zawodową* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *wykształcenie Zachodniopomorzan*: $H(n = 1070, df = 2) = 9,279; p = 0,010$.

Wynik testu pozwala stwierdzić, że zachodzi istotny statystycznie związek między ważnością przypisywaną badanej orientacji a wykształceniem mieszkańców regionu. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

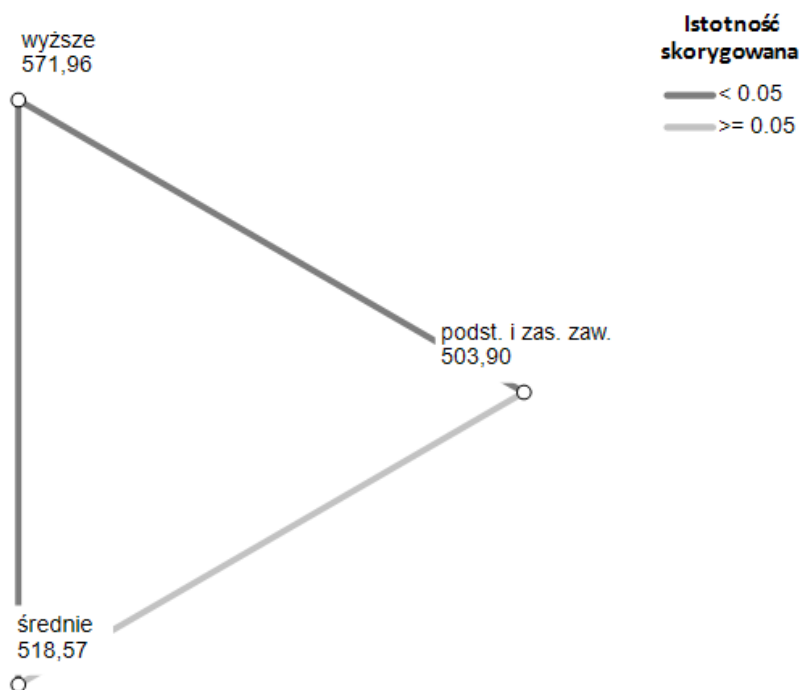
Wykres 170. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową na skali 1-10, ze względu na wykształcenie Zachodniopomorzan

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z powyższego zestawienia, wartości median (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu) oraz „wielkości pudełek” (czyli odległości między trzecim i pierwszym kwartyłem – czyli górnym i dolnym „brzegiem pudełka”, tzw. rozstęp międzykwartyłowy), najwyżej oraz w najmniej zróżnicowanym stopniu oceniają badaną orientację osoby o wykształceniu wyższym. Z kolei dwie pozostałe kategorie wykształcenia wykazują stosunkowo niewielkie różnice. Poniższy wykres prezentuje efekt przeprowadzonej procedury testu statystycznego.

Wykres 171. Obraz relacji między kategoriami wykształcenia Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową na skali 1-10

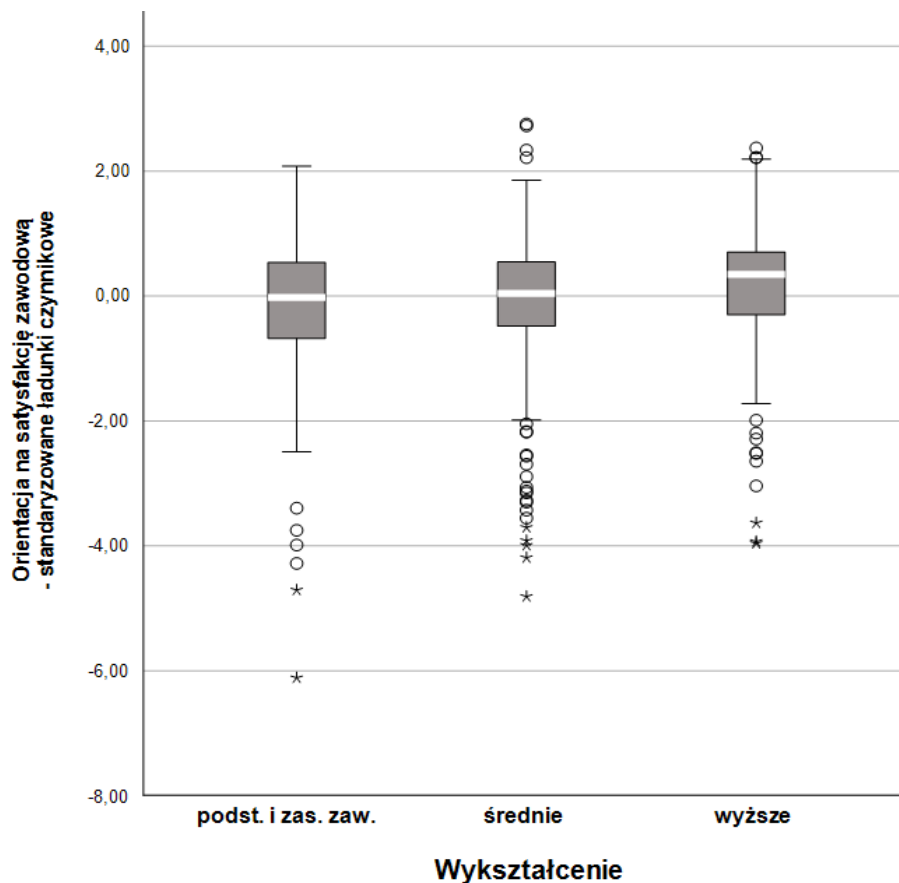
Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wykształcenia Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, jako istotne statystycznie jawią się różnice między kategoriami wykształcenia wyższego (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości) oraz połączonych wykształcenia podstawowego i zasadniczego zawodowego (najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości), a także między kategoriami wykształcenia wyższego oraz wykształcenia średniego. Natomiast różnica między kategoriami połączonych: wykształcenia podstawowego i zasadniczego zawodowego oraz wykształcenia średniego, jest nieistotna statystycznie. Warto podkreślić, że **Zachodniopomorzanie o wyższym wykształceniu, cechują się wyraźnie wyższymi ocenami ważności analizowanej orientacji na wartości oraz najmniejszym zróżnicowaniem tych ocen niż mieszkańcy o niższych poziomach wykształcenia.** Powyższa prawidłowość potwierdza obserwację poczynioną na podstawie wyników przedstawionych na wcześniejszym wykresie pudełkowym.

Analiza związku między zmiennymi, przy zastosowaniu standaryzowanych wartości ładunków czynnikowych badanej orientacji także wykazuje istotność stwierdzonego związku. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku przyjętych zmiennych: **H (n = 1070, df = 2) = 24,869; p < 0,001**. Empiryczny poziom istotności świadczy o tym, że również w tym aspekcie analizy zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi, który można uogólnić na populację regionu z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99%. Dodatkowych interesujących informacji dostarcza wykres powstały w oparciu o zastosowanie standaryzowanych ładunków czynnikowych do zobrazowania różnic między kategoriami wykształcenia Zachodniopomorzan.

Wykres 172. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową na skali standaryzowanych ładunków czynnikowych, ze względu na wykształcenie Zachodniopomorzan

Źródło: badanie własne STS

Zastosowane w analizie standaryzowane wartości ładunków czynnikowych, pozwalają dostrzec „odstępstwa” od poziomu przeciętnego, wyznaczonego średnią, wystandaryzowaną na wykresie w punkcie 0. Jak wynika z zestawionych obrazów rozkładu ważności analizowanej

orientacji, kategoria wykształcenia wyższego jako jedyna cechuje się poziomem ważności orientacji na satysfakcję zawodową przekraczającym poziom przeciętny, odpowiednio najmniej odległym od średniej poziomem najniższych wartości oraz najmniej odległym od średniej wartości ekstremalnych. Można powiedzieć – w związku z powyższymi ustaleniami – że mieszkańcy Pomorza Zachodniego o wyższym wykształceniu wykazują się największą dozą orientacji na kompleks wartości stanowiących esencję dążeń do osiągnięcia stanu satysfakcji zawodowej.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Pomorze
Zachodnie

Orientacja hedonistyczna

Wyłoniona w toku analizy czynnikowej orientacja statusowo-materialna tworzona jest przez następujące wartości: *Rozrywka, zabawa; Przyjemne spędzanie czasu*.

Poniższa tabela zawiera podstawowe dane opisu statystycznego odpowiadające wyłonionej orientacji.

Tabela 158. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji hedonistycznej

	ważne 1070 braki danych 0
	Orientacja hedonistyczna
Średnia	8,19
Błąd standardowy średniej	0,046
Mediana	8,50
Dominanta	10,00
Odchylenie standardowe	1,505
Skośność	-0,70
Błąd standardowy skośności	0,075
Kurtoza	0,21
Błąd standardowy kurtozy	0,149
Rozstęp	9,00
Minimum	1,00
Maksimum	10,00

Źródło: badanie STS

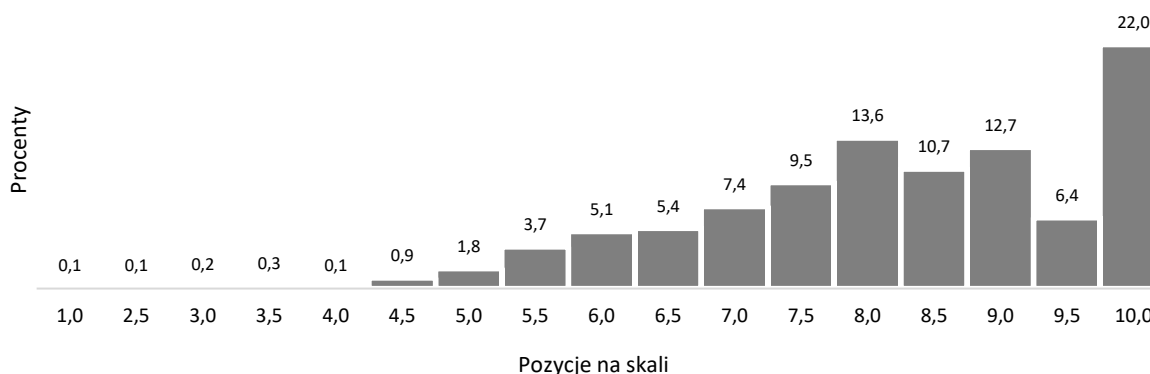
W zakresie miar tendencji centralnej wartość średniej arytmetycznej jest niższa od wartości mediany oraz znacznie niższa niż wartość dominanty. Fakt ten wskazuje na lewostronną asymetrię rozkładu, co potwierdza ujemna wartość współczynnika skośności, mieszcząca się w przedziale umiarkowanej asymetrii. Mamy – w związku z tym – do czynienia z przewagą wysokich ocen oraz relatywnie niższe udziały ocen niskich, które tworząc wydłużony „ogon” rozkładu, w raczej małym stopniu wpływają na obniżenie wartości średniej. Odmiennie przedstawia się wpływ dominanty na wartość średniej. Ze względu na dość duży udział najwyższych ocen wartości tworzących badaną orientację, można mówić – w istocie analogicznie do wszystkich analizowanych orientacji na wartości – o znaczącym ich wpływie na wartość średnich arytmetycznych. Z kolei dodatnia, ale niewysoka wartość kurtozy, wskazuje na rozkład leptokurtyczny, czyli bardziej „wysmukły” niż rozkład normalny. Oznacza to, że większość respondentów formułowało w badaniu oceny skupione wokół średniej, a przy tym w rozkładzie występują znaczące wartości skrajne.

Zróznicowanie wyników można określić jako umiarkowane. Świadczy o tym wartość odchylenia standardowego, jedna z najwyższych wśród analizowanych orientacji. Najbardziej

zróżnicowana jest ważność orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ($S = 1,627$) oraz orientacji statusowo-materialnej ($S = 1,556$), a najmniej zróżnicowana jest ważność orientacji rodzinno-emocjonalnej ($S = 1,208$).

Reasumując, stwierdzić należy, że **ważność** wartości tworzących **orientację hedonistyczną jest wysoka** (średnia pozycja na skali ustępuje tylko orientacji rodzinno-emocjonalnej i pozostaje bardzo zbliżona do wartości średniej orientacji na samorozwój i autonomię $M = 8,17$). **Nadto jest ona i stosunkowo jednorodna, z wyraźną przewagą najwyższych pozycji na skali.** Poniższy wykres prezentuje specyfikę rozkładu pozycji na skali ważności analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 173. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji hedonistycznej

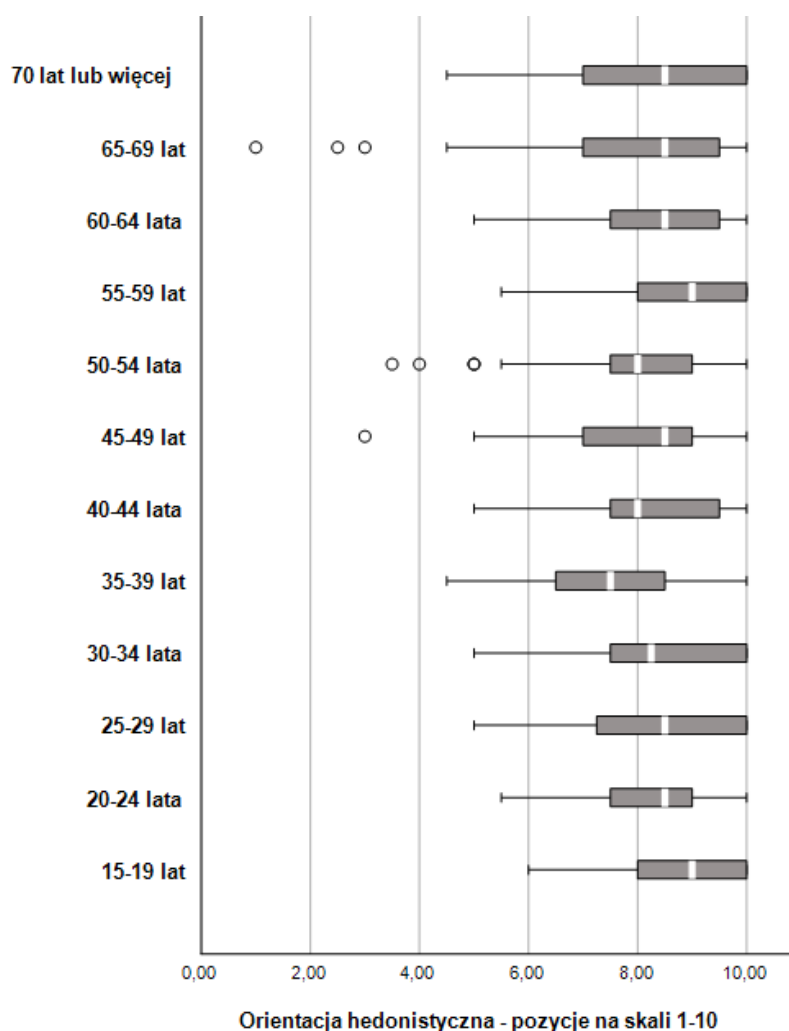
Źródło: badanie STS

W analizie badanej orientacji na wartości, ze względu na ich płęć, empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney'a, świadczy o tym, że nie ma istotnego statystycznie związku między analizowanymi zmiennymi. Prawidłowość ta występuje zarówno w sytuacji, w której zmienna *ważność badanej orientacji*, analizowana jest w oparciu o średnie pozycje na skali – zapis formalny wyników testu: **Z (n = 1068) -0,104; p = 0,918 (ni)** – jak i w sytuacji, w której zmienna ta analizowana jest w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe – zapis formalny wyników testu: **Z (n = 1068) 0,830; p = 0,407 (ni)**. Można zatem stwierdzić, że zaobserwowane w próbie różnice między kategoriami płci mieszkańców Pomorza Zachodniego, pod względem ważności orientacji hedonistycznej, nie stanowią podstawy do uogólnień na całą populację. Więcej, możemy stwierdzić, że brak istotnej różnicy między kobietami i mężczyznami w ocenie analizowanej orientacji, świadczy o tym, że rozrywka, zabawa oraz przyjemne spędzanie czasu, są tak samo ważne dla żyjących na Pomorzu Zachodnim kobiet, jak i dla mężczyzn. Wartości tworzące tę składową mają dla Zachodniopomorzan znaczenie o tyle duże, że średnia pozycji na skali 1-10 ($M = 8,19$) jest – w przypadku tej orientacji – porównywalnie wysoka, jak w przypadku orientacji na samorealizację i autonomię ($M = 8,17$), a ustępuje jedynie ważności

orientacji rodzinno-emocjonalnej (M = 8,74). Warto przy tym podkreślić, że udział osób, których średnia ocena badanej orientacji jest maksymalna, jest największy wśród wszystkich analizowanych orientacji na wartości.

Analiza ważności orientacji hedonistycznej ze względu na wiek Zachodniopomorzan, pozwala dostrzec pewne wartości uwagi prawidłowości. W analizie pozycji na skali 1-10, empiryczne poziomy istotności testów H Kruskala-Wallisa, świadczą o istotnych statystycznie różnicach między kategoriami wieku uczestników badania. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanej procedury.

Wykres 174. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji hedonistycznej na skali 1-10, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

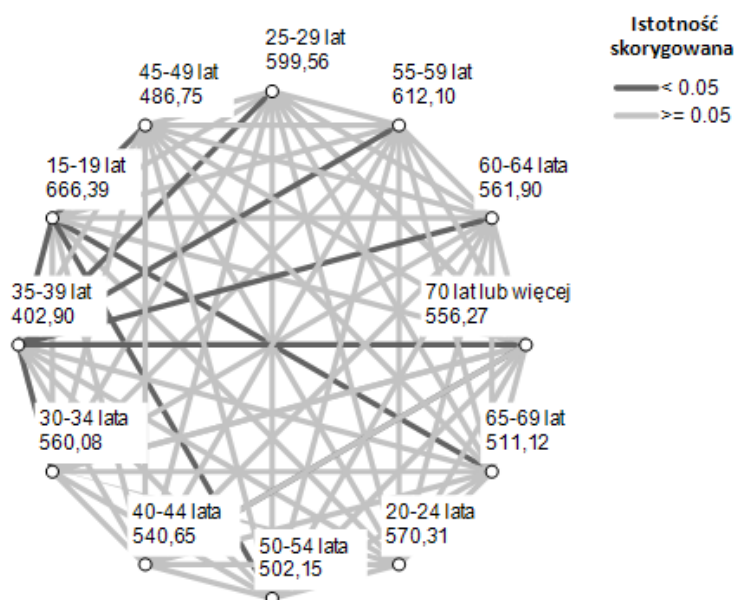

Źródło: badanie własne STS

Należy podkreślić, że najwyższe wartości median (białe kreski wewnątrz pudełek wykresu), występują u uczestników badania, należących do kategorii wiekowej: 15-19 lat. Są to ci Zachodniopomorzanie, dla których analizowana orientacja, ma najwyższą ważność. Z kolei osoby należące do kategorii 35-39 lat przypisują omawianej orientacji najniższe znaczenie.

Zapis formalny wyniku testu H Kruskala-Wallisa dla wieku oraz zmiennej pozycje na skali 1-10 orientacji hedonistycznej: $H(n = 1070, df = 11) = 46,561; p < 0,001$. Pozwala to stwierdzić, że na Pomorzu Zachodnim, wiek w istotny statystycznie sposób różnicuje stosunek do wartości tworzących analizowaną orientację. Oznacza to, że możemy dokonywać uogólnień na populację regionu z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99% Test porównania parami poszczególnych kategorii wieku przedstawia poniższy wykres.

Wykres 175. Obraz relacji między kategoriami wieku Zachodniopomorzan, pod względem poziomu ważności orientacji hedonistycznej na skali 1-10

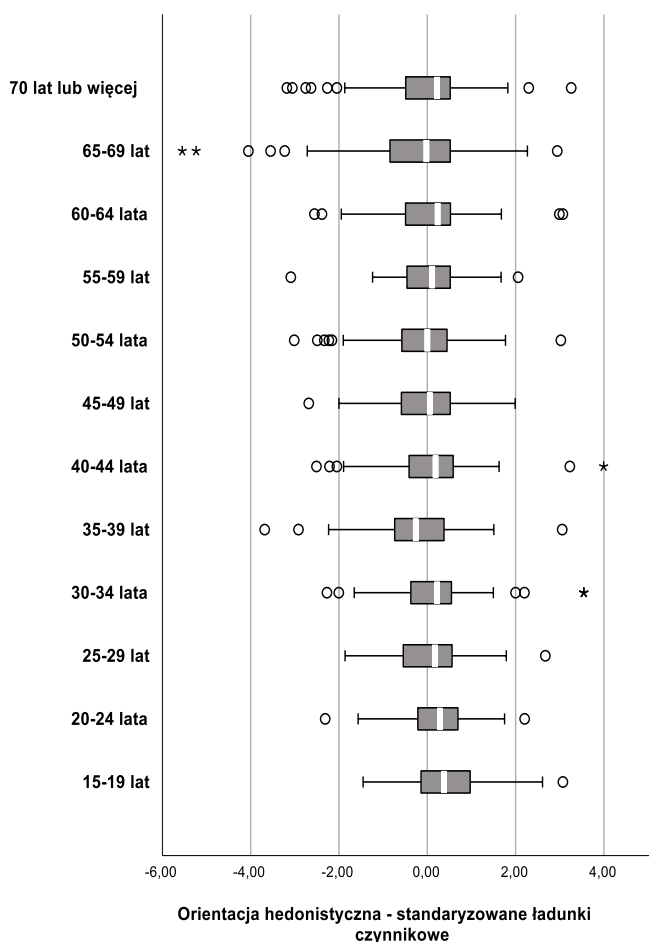
Każdy węzeł pokazuje średnią rangę poziomu ważności analizowanej orientacji w kategorii wieku Zachodniopomorzan uczestniczących w badaniu.

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, istotne statystycznie okazują się różnice między osobami należącymi do dwóch kategorii wiekowych: 15-19 lat (najwyższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości) oraz 35-39 lat (najniższa średnia ranga ważności analizowanej orientacji na wartości). Można powiedzieć, że obie te kategorie tworzą rodzaj skrajnych ośrodków postrzegania wartości tworzących badaną orientację – najbardziej pożądanego realizacji tych wartości oraz najbardziej wstrzemięźliwego w stosunku do nich.

Analiza przeprowadzona w oparciu o zmienną standaryzowanych ładunków czynnikowych, pokazuje relacje średnich pozycji w poszczególnych kategoriach wieku, w stosunku do średniej standaryzowanej. Jak się okazuje „odstępstwa” od średniej ogólnej, dostarczają kilku interesujących informacji. Analiza zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej*, stworzonej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe orientacji, przeprowadzona ze względu na wiek Zachodniopomorzan wykazuje istotne statystycznie różnice między poszczególnymi kategoriami wieku uczestników badania. Zapis formalny wyniku testu: $H(n = 1070, df = 11) = 32,688; p < 0,001$. Z prawdopodobieństwem wyższym niż 99,99% możemy uogólnić prawidłowość na zbiorowość regionu. Poniższy wykres prezentuje obraz ważności orientacji hedonistycznej, stworzony w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe analizowanej orientacji na wartości.

Wykres 176. Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji hedonistycznej na skali standaryzowanych ładunków czynnikowych, ze względu na wiek Zachodniopomorzan

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z powyższego zestawienia tylko Zachodniopomorzanie należący do kategorii wiekowej 35-39 lat osiągnęli wartość mediany poniżej poziomu średniej arytmetycznej analizowanej zmiennej oraz tylko należący do kategorii 50-54 lata osiągają wartość mediany na poziomie średniej. Pozostali sytuują się powyżej poziomu średniego. Prawidłowość ta potwierdza wcześniej sformułowany wniosek z analizy, w myśl którego ujemna asymetria rozkładu decyduje o przewadze pozycji przekraczających średnią ważność nad wartościami mniejszymi. Pozwala to na „mocną” konstatację, istotnego wpływu tej przewagi udziałów na wysoką średnią ważność badanej orientacji, wyników silnie wobec niej skupionych, co zostało stwierdzone na podstawie wartości kurtozy.

Analiza orientacji hedonistycznej ze względu na rodzaj miejsca zamieszkania (mieszkańcy wsi, mieszkańcy miast), miasto zamieszkania (Szczecinianie, Koszalinianie), wykształcenie oraz genezę zachodniopomorskiej tożsamości nie wykazała istotnych statystycznie różnic między kategoriami wymienionych zmiennych³⁴. Można w związku z tym stwierdzić, że analizowana orientacja cechuje się względnie jednolitymi ocenami ważności, formułowanymi niezależnie od rodzaju miejsca zamieszkania oraz obydwu zmiennych zakorzenienia. Innymi słowy, wartości związane z zabawą i przyjemnym spędzaniem czasu nie różnicują istotnie mieszkańców regionu ze względu na to, czy są mieszkańcami zachodniopomorskich wsi, czy małych i średnich miast, ani czy są mieszkańcami Szczecina czy Koszalina, czy też ze względu na to jakie jest ich wykształcenie, bądź czy urodzili się w regionie, czy w nim osiedlili.

Odmienne przedstawiają się wyniki analizy związku badanej orientacji na wartości ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim. Jak wynika z zastosowanych procedur, Zachodniopomorzanie zakorzenieni w regionie różnią się istotnie statystycznie od

³⁴ Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *rodzaje miejscowości zamieszkania* (wieś, miasto): **Z (n = 1070) = -0,883; p = 0,377 (ni)**. Podobnie wynik analizy związku obydwu zmiennych, lecz w przypadku zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej*, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe, nie wykazała istotnych statystycznie różnic między mieszkańcami wsi i miast. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla tych zmiennych: **Z (n = 1070) = 0,641; p = 0,522 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *miasta zamieszkania* (Szczecinianie, Koszalinianie): **Z (n = 1070) = -0,038; p = 0,970 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku tych zmiennych, przy czym w przypadku zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej*, analizowanej w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe: **Z (n = 1070) = 0,168; p = 0,867 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *wykształcenie Zachodniopomorzan* (połączone kategorie: podstawowe i średnie, wykształcenie wyższe): **H (n = 1070, df = 2) = 1,418; p = 0,492 (ni)**. Zapis formalny wyników testu H Kruskala-Wallisa dla związku zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej* w oparciu o wartości standaryzowane ładunki czynnikowe ze zmienną *wykształcenie Zachodniopomorzan* (połączone kategorie: podstawowe i średnie, wykształcenie wyższe): **H (n = 1070, df = 2) = 0,967; p = 0,617 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej* w oparciu o wartości średnie na skali 1-10 ze zmienną *geneza zachodniopomorskiej tożsamości* (o kategoriach: od urodzenia oraz z osiedlenia): **Z (n = 1070) = -0,549; p = 0,583 (ni)**. Zapis formalny wyników testu U Manna-Whitney'a dla związku tych zmiennych; zmienna *ważność orientacji hedonistycznej*, analizowana w oparciu o standaryzowane ładunki czynnikowe: **Z (n = 1070) = -0,292; p = 0,770 (ni)**.

mieszkańców regionu, którzy nie posiadają zachodniopomorskich korzeni w rodzinach pod względem ważności tej orientacji w ich życiu. Poniższe zestawienia prezentują wyniki zastosowanych procedur analitycznych.

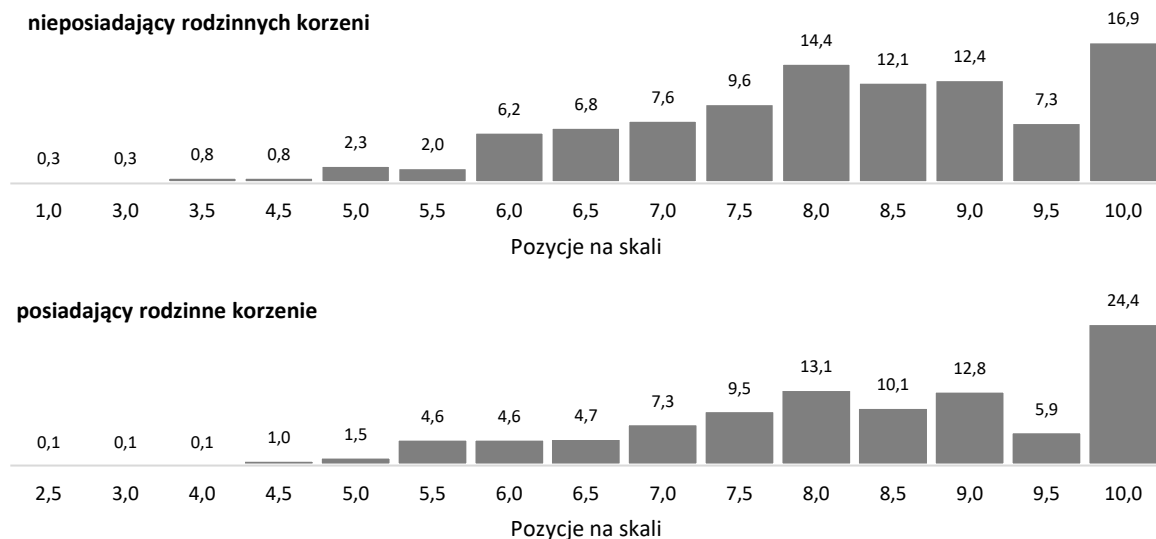
Tabela 159. Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji hedonistycznej ze względu na miasto zamieszkania

Miary opisu statystycznego	nieposiadający korzeni w rodzinach		posiadający korzenie w rodzinach	
	Ważne	Braki danych	Ważne	Braki danych
	354	0	716	0
Średnia	8,06		8,26	
Mediana	8,00		8,50	
Dominanta	10,00		10,00	
Odchylenie standardowe	1,521		1,495	
Skośność	-0,83		-0,63	
Błąd standardowy skośności	0,130		0,091	
Kurtoza	1,02		-0,24	
Błąd standardowy kurtozy	0,259		0,182	
Rozstęp	9,00		7,50	
Minimum	1,00		2,50	
Maksimum	10,00		10,00	

Dane wyrażone w wartościach średnich punktów testu

Źródło: badanie STS

Wykres 177. Rozkład średnich poziomów ważności na skali 1-10 w wymiarze orientacji hedonistycznej ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

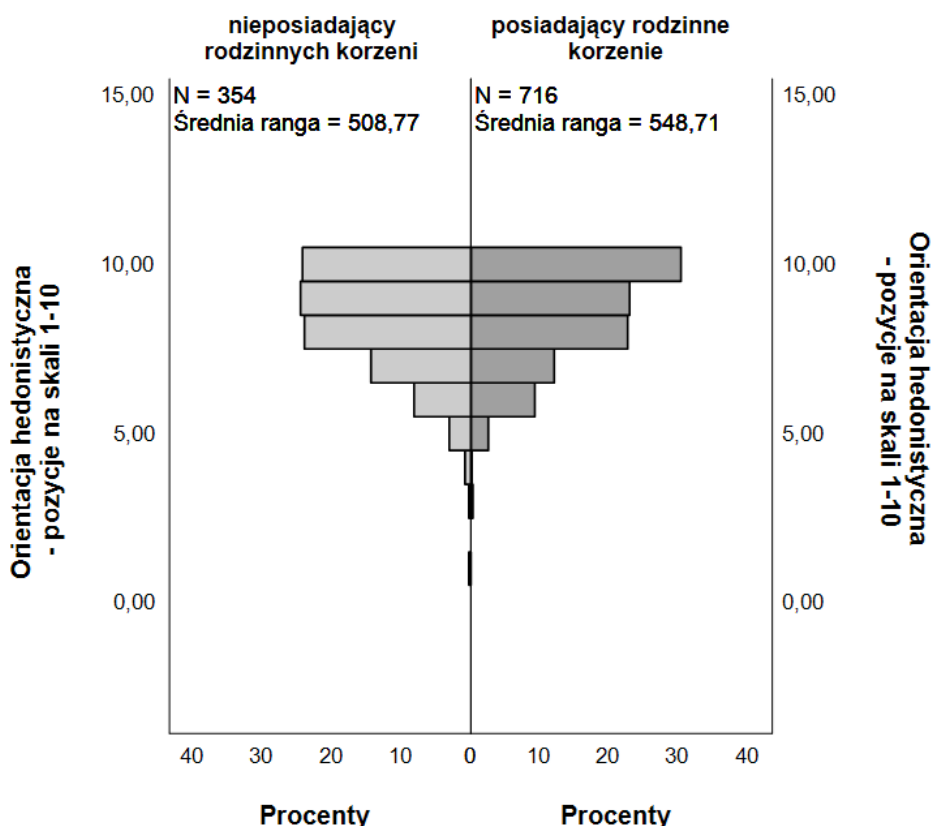

Dane wyrażone w procentach. [n nieposiadających rodzinnych korzeni = 354 = 100%, n posiadających rodzinne korzenie = 716 = 100%

Źródło: badanie STS

W analizie orientacji hedonistycznej, ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim, mamy do czynienia z sytuacją, w której test istotności dla zmiennej *ważność orientacji hedonistycznej* analizowanej w oparciu o pozycje na skali 1-10, daje wynik potwierdzający istotność różnic między posiadającymi i nieposiadającymi rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim, natomiast test, w którym zmienna zależna oparta została o standaryzowane ładunki czynnikowe, daje wynik braku istotności statystycznej różnic. I tak – empiryczny poziom istotności testu U Manna-Whitney’a, przeprowadzonego w oparciu o skalę 1-10, świadczy o tym, że zachodzi istotny statystycznie związek między analizowanymi zmiennymi. Zapis formalny: **Z (n = 1070) 2,008; p = 0,045**. Innymi słowy zaobserwowane w próbie różnice między posiadającymi i nieposiadającymi rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim, pod względem ważności orientacji hedonistycznej, wyrażonej wartościami średnich pozycji na skali, są istotne. Poniższy wykres prezentuje efekty zastosowanej procedury.

Wykres 178. Poziom ważności na skali 1-10 orientacji hedonistycznej ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim

Źródło: badanie STS

Jak wynika z efektów przeprowadzonej analizy, można stwierdzić, że ważność analizowanej orientacji jest w świadomości posiadających rodzinne korzenie w regionie wyraźnie wyższa niż w świadomości niezakorzenionych, o czym świadczy różnica średnich rang ważności, wyliczonych w teście istotności (średnie rangi na wykresie).

Z kolei wyniki analizy przeprowadzonej w oparciu o zmienną *standaryzowanych ładunków czynnikowych* badanej orientacji, ujawniają nieistotność statystyczną różnicy między obiema kategoriami Zachodniopomorzan. Zapis formalny: **Z (n = 1070) 1,580; p = 0,114.**

3.5.3. Tradycje regionalne i wydarzenia historyczne

Realizacja celu szczegółowego nr 5 i rozwiązanie problemu badawczego nr 7 stanowiące przedmiot analizy odpowiedzi udzielonych przez uczestników badania na pytania kwestionariusza, w oparciu o które została przeprowadzona analiza:

16. *W jakim stopniu ważne są dla Pani/Pana następujące sprawy? Proszę określić w skali od 1 do 10, gdzie 1 oznacza „zupełnie nieważne” a 10 „bardzo ważne”*
17. *Jeśli zna Pani/Pan jakieś tradycje regionalne (np. regionalne święta, produkty), to które z nich uważa Pan/Pani za najważniejsze?*
18. *Poniżej przedstawiona została lista wydarzeń i okresów historycznych związanych z ziemią zachodniopomorską, proszę wskazać trzy najważniejsze Pani/Pana zdaniem: (ANKIETER: możliwość wyboru maksymalnie 3 odpowiedzi)*
19. *Poniżej wymienione zostały miejsca na terenie Pomorza Zachodniego. Proszę wskazać do trzech, które uważa Pani/Pan za wizytówki województwa?*
20. *Jakie osoby (niezależnie czy obecnie żyjące czy też postacie historyczne) związane z terenem województwa zachodniopomorskiego, są lub mogłyby być dumą województwa? (ANKIETER: w przypadku osób nieznanymi publicznie poprosić o wskazanie czym ta osoba się zajmuje, np. działacz społeczny, polityk, artysta)*

Pytanie nr 16 obejmuje problematykę wartości ogólnych omówioną we wcześniejszym rozdziale, poniżej natomiast przedstawione zostaną wyniki badania zagadnień ujętych w pytaniach od 17 do 20.

Tradycje regionalne na Pomorzu Zachodnim (2011-2026)

Analiza wyników badań z lat 2011 i 2026 ukazuje postępujący spadek i tak już niskiej świadomości tradycji regionalnych wśród mieszkańców Pomorza Zachodniego. W 2011 roku 41,4% respondentów potrafiło wskazać jakąkolwiek tradycję (wymieniając najczęściej „Dni Morza” – 19,3%, oraz „Paprykarz Szczeciński” – 11,3%). W 2026 roku odsetek ten spadł do zaledwie 31,4%.

Zmieniła się również hierarchia wskazań. W 2026 roku na pierwsze miejsca wysunęły się kulinaria: „Paprykarz szczeciński” (13,2%) oraz „Pasztecik szczeciński” (9,1%), detronizując wydarzenia takie jak „Dni Morza” (7,1%). Utrzymuje się również, a wręcz nasila, zjawisko utożsamiania tradycji regionalnych z ogólnopolskimi świętami narodowymi lub religijnymi („Dożynki” – 5,9%, „Boże Narodzenie” – 3,4%, „Wielkanoc” – 2,9%).

Zestawienie tych danych prowadzi do wniosku, że Pomorze Zachodnie – ze względu na specyfikę osadnictwa po 1945 roku – w sensie ścisłym nie posiada głęboko zakorzenionych, unikalnych, historycznych tradycji kulturowych o szerokim zasięgu społecznym. Tradycje

przedwojenne (niemieckie) zostały przerwane, a kultura osadników z różnych stron II RP, w tym z Kresów Wschodnich, uległa unifikacji w okresie PRL.

W efekcie, „rzeczywistą” tradycją dla współczesnych mieszkańców staje się to, co codzienne, współczesne i „popkulturowe” – jak lokalne przysmaki (paprykarz, pasztecik) czy masowe imprezy miejskie, a nie historyczne obrzędy. Świadomość wydarzeń historycznych (np. zaślubiny z morzem, strajki, bitwa pod Cedynią wskazywane w 2011 r.) w kontekście tradycji ustępuje miejsca elementom związanym z konsumpcją i rozrywką.

W obliczu powyższych wyników nasuwa się fundamentalne pytanie: czy samorząd i instytucje publiczne powinny za wszelką cenę „wymyślać” i sztucznie zaszczebiać tradycje w społeczeństwie postmigracyjnym? Analiza sugeruje zmianę paradygmatu w polityce tożsamościowej regionu w trzech wymiarach:

1. Akceptacja braku „wielkiej tradycji” jako atutu. Brak silnego przywiązania do przeszłości nie musi być traktowany jako deficyt. Społeczeństwo Pomorza Zachodniego jako „młode” i ukształtowane przez migracje, jest z natury bardziej otwarte, nowoczesne i mobilne. Próby sztucznego „ukorzenia” go poprzez odwoływanie się do zamierzonej historii (np. mitów piastowskich) mogą być nieskuteczne. Zamiast tego tożsamość można budować na otwartości i różnorodności.
2. Tożsamość oparta na przyszłości i jakości życia. Zamiast patrzeć w przeszłość, region powinien definiować się przez jakość życia tu i teraz. Skoro mieszkańcy wskazują na walory przyrodnicze (morze, lasy – z poprzedniej analizy) oraz specyficzny styl życia (kulinaria), to właśnie „lifestyle”, nowoczesność, ekologia i mobilność powinny stać się „nową tradycją” Pomorza Zachodniego.
3. Pielęgnowanie mikrotradycji i kulinariów. Zamiast wielkich narracji historycznych, należy wspierać to, co organicznie uznano za tradycję: produkty regionalne, drobne rzemiosło, lokalne festiwale i wydarzenia. Skoro paprykarz i pasztecik budzą pozytywne skojarzenia, warto budować na nich luźną, bezpretensjonalną więź z regionem.

Należy stwierdzić, że dla społeczeństwa zasiedlającego Pomorze Zachodnie po 1945 roku, silniejsze związanie z terenem nie dokona się poprzez odtwarzanie historii, z którą większość mieszkańców nie ma ciągłości genealogicznej. Lepszym i bardziej adekwatnym do współczesnych czasów rozwiązaniem jest promowanie regionu jako miejsca nowoczesnego, przyjaznego do życia, tolerancyjnego, gdzie mobilność i brak sztywnych tradycji stanowią o wolności jednostki.

3.5.4. Znaczący Zachodniopomorzanie oraz ważne miejsca w województwie

Postaci będące powodem do dumy

Analiza wyników badań dotyczących osób, z których mieszkańcy Pomorza Zachodniego mogliby być dumni, ujawnia radykalną zmianę w panteonie regionalnych autorytetów i idoli na przestrzeni lat 2011-2026. W 2011 roku aż 68% badanych nie potrafiło wskazać żadnej osoby, a ci, którzy to zrobili, koncentrowali się wokół lokalnych polityków, samorządowców i duchownych. W 2026 roku odsetek udzielających odpowiedzi spadł jeszcze bardziej (20,5%), jednak jakościowy charakter tych wskazań uległ całkowitej transformacji.

Aby lepiej zobrazować tę zmianę, wprowadzono nowe sposoby grupowania danych (kategorie: Polityka/Administracja, Sport i Podróże, Kultura i Rozrywka, Historia przed 1945 r., Nauka i edukacja, Religia).

Tabela 160. Zestawienie porównawcze osób ważnych dla mieszkańców Pomorza Zachodniego w 2011 i 2026 roku

Kategoria	Rok 2011 (najważniejsze wskazania)	Rok 2026 (najważniejsze wskazania)	Kategoria
Kultura, Sztuka i Rozrywka	Brak reprezentantów w top 10.	Katarzyna Nosowska, Agata Kulesza, Kuba Wojewódzki, Margaret, Cleo, Ewa Minge, Radzimir Dębski	Kultura, Sztuka i Rozrywka
Sport i Podróże	Monika Pyrek	Kamil Grosicki, Radosław Majdan, Florian Krygier, Aleksander Doba, Otylia Jędrzejczak, Mateusz Gamrot	Sport i Podróże
Polityka, Administracja i Działalność Społeczna	Piotr Zaremba (lider), Marian Jurczyk, Aleksander Kwaśniewski, Andrzej Lepper, Sebastian Karpiniuk, Mirosław Mikietyński	Aleksander Kwaśniewski, Piotr Krzystek (znaczny spadek znaczenia polityków na rzecz popkultury)	Polityka, Administracja i Działalność Społeczna
Historia (Postacie sprzed 1945 r.)	Książę Bogusław X	Mieszko I, Bogusław X, Otton z Bambergu, Barnim, Caryca Katarzyna, Johannes Quistorp, Sydonia von Borck	Historia (Postacie sprzed 1945 r.)
Nauka i Edukacja	Aleksander Wolszczan	Janina Szczerska, Aleksander Wolszczan	Nauka i Edukacja
Religia	Bp. Ignacy Jeż, Bp. Kazimierz Majdański	Brak znaczących wskazań w ścisłej czołówce.	Religia

Źródło: Badania własne STS (2026) oraz Rybarska-Jarosz D., Barylski L., *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego. Raport z badań eksploracyjno-diagnostycznych*, Szczecin 2011.

Z przedstawionego zestawienia stwierdzić można o triumfie popkultury nad polityką: W 2011 roku na listach dominowali politycy (Piotr Zaremba, Marian Jurczyk, Andrzej Lepper). W 2026 roku pierwsze miejsca zajmują artyści, piosenkarze i aktorzy (Katarzyna Nosowska, Agata Kulesza). Świadczy to o zmianie definicji „powodu do dumy” – z zasług państwowo-twórczych na sukcesy medialne i rozrywkowe.

Porównanie ukazuje sport jako silne spoiwo tożsamości. Choć w 2011 roku sport miał jedną silną reprezentantkę (Monika Pyrek), to w 2026 roku sportowcy i podróżnicy (Kamil Grosicki, Radosław Majdan, Florian Krygier, Aleksander Doba) stanowią filar regionalnej dumy. Postać Floriana Krygiera (twórcy Pogoni Szczecin) łączy sport z historią powojenną miasta.

Następuje także akceptacja dziedzictwa „Ziem Odzyskanych”. Odmianą zmianą jest pojawienie się w 2026 roku postaci historycznych niezwiązanych stricte z powojenną, polską historią regionu, w tym Niemców (Johannes Quistorp) i postaci z Księstwa Pomorskiego (Barnim, Sydonia von Borck) czy epoki chrystianizacji (Otton z Bambergu). Oznacza to dojrzewanie świadomości historycznej i wychodzenie poza wyłączny mit polskości (Piotr Zaremba).

Jesteśmy wreszcie świadkami laicyzacji autorytetów. Zniknięcie z czołówki hierarchów kościelnych (obecnych w 2011 r.) na rzecz postaci ze świata nauki (Aleksander Wolszczan), edukacji (Janina Szczerska) i rozrywki.

Wizytówki regionu

Problem 5 – nieobecny w badaniu z 2011 roku:

Dlaczego uczestnicy badania identyfikują się z wybranymi przez siebie przestrzeniami i czy (oraz w jaki sposób) zmienił się sposób ich identyfikacji?

Cel szczegółowy nr 2:

Określenie czynników identyfikacji (lub braku identyfikacji) z określonymi obszarami w 2026 r. oraz zestawienie ich z czynnikami określonymi w badaniu tożsamości ROPS UMWZ z 2011 roku.

Problem 9. Czy uwarunkowania geograficzno-przyrodnicze i urbanistyczno-architektoniczne stanowią elementy obecne w autoidentyfikacjach mieszkańców Pomorza Zachodniego?

Analiza wskazań respondentów dotyczących miejsc i zjawisk traktowanych jako wizytówka województwa zachodniopomorskiego ukazuje istotne zmiany w percepcji regionu na przestrzeni piętnastu lat (2011-2026). Zmiany te mają zarówno charakter ilościowy, jak i jakościowy, co w dużej mierze wynika ze sposobu kategoryzacji (od wskazywania konkretnych nazw geograficznych po bardziej ogólne, otwarte odpowiedzi w 2026 r.).

W 2011 roku badani (N=1066) koncentrowali się głównie na największych miastach regionu i konkretnych krainach geograficznych. W pierwszej piątce znalazły się: Szczecin (19%), Kołobrzeg (16%), Międzyzdroje (12%), Świnoujście (11%) oraz Pojezierze Drawskie (9%).

Z kolei w 2026 roku (N=1070), w odpowiedziach całkowicie otwartych, zaobserwowano rozproszenie wskazań i wyraźną dominację ogólnych walorów przyrodniczych nad nazwami własnymi miast. Na czoło wysuwają się: „Morze / Morze Bałtyckie” (11,2% wszystkich odpowiedzi), „Lasy / Przyroda” (6,4%), oraz „Jeziora” (5,1%). Sam „Szczecin” spadł na czwartą pozycję (3,6%), a „Kołobrzeg” na pozycję ósmą (1,6%).

W 2011 roku respondenci myśleli o regionie przez pryzmat mapy administracyjnej i turystycznej (konkretne miasta i pojezierza). W 2026 roku region postrzegany jest bardziej przez pryzmat „idei” i ogólnych zasobów naturalnych – jako kraina morza, lasów i jezior. Oznacza to zinternalizowanie przyrody jako kluczowego, spajającego elementu tożsamościowego dla całego województwa, niezależnie od konkretnej lokalizacji.

Zamiast wskazywać ogólnie „Szczecin”, uczestnicy badania w 2026 roku zaczęli precyzować swoje powody do dumy, wskazując konkretne miejsca: Wały Chrobrego (3,4%), Zamek Książąt Pomorskich (1,2%), Filharmonia, Park Kasprowicza czy Bulwary. Świadczy to o rosnącej świadomości architektoniczno-kulturalnej mieszkańców.

Największym novum w badaniach z 2026 roku jest pojawienie się w zestawieniu elementów, które nie są miejscami w sensie fizycznym. Wizytówką regionu stały się regionalne produkty kulinarne („paprykarz szczeciński”, „paszteciki”), obiekty sportowe/drużyny („Pogoń Szczecin”), a także abstrakcyjne wartości określające jakość życia, takie jak „spokój”, „czyste powietrze” i ogólnie pojęty „klimat”.

To, co pozostało trwałe przez piętnaście lat, to turystyczno-przyrodniczy charakter identyfikacji z regionem. Zachodniopomorskie niezmiennie kojarzy się z wodą (morzem, jeziorami) i naturą (lasami, puszciami). Zmienił się jednak język opisu: z „przewodnikowego” (miasta i pojezierza) na „doświadczeniowy” (plaże, spokój, czyste powietrze, konkretne przysmaki). Warto zwrócić uwagę na tę zmianę podczas kreowania polityki promocyjnej – mieszkańcy są dumni już nie tylko z tego, gdzie żyją, ale z tego, jak tu się żyje i co konkretnie można tu przeżyć (klimat, smak, spokój).

3.5.5. Morze w świadomości mieszkańców regionu

Problem 18. W jaki sposób morze i związana z nią aktywność społeczna i zawodowa wpływa na poczucie tożsamości i identyfikacji terytorialnej (regionalnej, lokalnej, sąsiedzkiej)?

Pyt. 20. Jakie słowa przychodzą Pani/Panu na myśl, gdy słyszy Pani/Pan słowo „morze”?

Procesy demarynizacji na Pomorzu Zachodnim w świetle badań (2026)

Analiza socjologiczna percepcji morza przez mieszkańców Pomorza Zachodniego została osadzona w klasycznej dla regionu teorii marynizacji, sformułowanej przez profesora Ludwika Janiszewskiego (prekursora polskiej socjologii morskiej).

L. Janiszewski definiował marynizację jako proces wpływu czynników morskich (morza i gospodarki morskiej) na życie społeczne, kulturę, strukturę zawodową oraz relacje międzyludzkie. Był to proces paralelny i równie ważny co urbanizacja czy industrializacja. Pełna, strukturalna marynizacja oznacza przeniknięcie spraw morza do codziennej świadomości, poprzez pracę (stocznie, porty, żegluga), kulturę (piosenki żeglarskie, Dni Morza) i edukację.

Analiza obecnych danych frekwencyjnych z 2026 roku stawia pod znakiem zapytania trwanie tego zjawiska w jego pierwotnej, strukturalnej formie.

Tabela 161. Najczęstsze skojarzenia z morzem zdaniem mieszkańców Pomorza Zachodniego w 2026 roku

Kategoria	Liczba wskazań	%
Wypoczynek i rekreacja	796	33.4
Natura i symbole	781	32.8
Brak zaangażowania / Uniki	293	12.3
Wolność i stany emocjonalne	244	10.3
Lokalizacje	126	5.3
Gospodarka i praca	99	4.2
Inne	41	1.7

Źródło: Badania własne STS

Analiza samych wypowiedzi otwartych ukazuje niezwykle „rozrywkowy” sposób percepcji morza, a jednocześnie zauważalny dysonans tożsamościowy w większych miastach (Szczecin).

Bardzo wysoki odsetek odpowiedzi „Nie wiem” lub braku skojarzeń (tzw. uniki) uderza w fundamenty marynizacji. Utrata morskiego zaplecza gospodarczego zredukowała codzienne znaczenie morza dla tysięcy mieszkańców regionu, co jest wyrazistym symptomem demarynizacji. Kobiety częściej niż mężczyźni odżegnują się od skojarzeń, co może sugerować,

że dawna gospodarka morska (porty, stocznie, dalekie wyjazdy morskie) była zdominowana przez paradygmat męski, a jej zanik nie został zastąpiony inkluzywną kulturowo „nową” tożsamością morską.

W dominujących kategoriach ('Wypoczynek', 'Natura') morze widziane jest wyłącznie z perspektywy konsumenta (plażowicza), a nie pracownika, stocznio-wca czy inżyniera morskiego. Ludwik Janiszewski badał morską tożsamość opartą o ciężką pracę, budującą kulturę i solidarność ludzi morza. Dzisiejsze Pomorze Zachodnie postrzega Bałtyk bardziej jako element globalnej infrastruktury czasu wolnego. Wynikają z tego faktu wnioski dla polityki regionalnej. Aby odwrócić negatywny trend demarynizacji strukturalnej (co jest kluczowe w obliczu nowej „niebieskiej gospodarki” i transformacji energetycznej), niezbędne jest budowanie nowej, zredefiniowanej świadomości morskiej. Wymaga to odejścia w komunikacji z mieszkańcami od wyłącznie „wakacyjnych” skojarzeń w stronę ukazywania nowoczesnego przemysłu (np. farmy wiatrowe offshore) i jego powiązania z rynkiem pracy, włączając w to mocniej populację z mniejszych miast oraz głębi terytorium.

3.5.6. Tożsamość regionalna mieszkańców Pomorza Zachodniego w opinii ekspertów

Cel szczegółowy nr 3:

Określenie, czy i jak „tożsamość” mieszkańców województwa zachodniopomorskiego może być wykorzystana dla tworzenia, specyfikacji, realizacji i rozwoju polityki społecznej w regionie.

Problem 8. Jakie postawy wobec osób, instytucji i organizacji obecnych w Województwie przejawiają uczestnicy badania oraz jakie działania podejmowane przez te osoby, instytucje, organizacje oceniane są najwyżej w 2026 roku, w odniesieniu do postaw i działań w 2011 roku.

Cel szczegółowy nr 4:

Analiza specyfiki mieszkańców województwa zachodniopomorskiego, cechujących się wysokim poziomem identyfikacji z danym obszarem (przestrzennym i/lub społecznym), z perspektywy ich działalności na rzecz tego obszaru.

Problem 14. Czy da się silnie skorelować poczucie tożsamości i większe zaangażowanie w życie społeczne i czy istnieje zauważalne powiązanie pomiędzy nimi?

Niniejszy raport stanowi syntetyczne podsumowanie zogniskowanego wywiadu grupowego (FGI) przeprowadzonego z udziałem grona lokalnych ekspertów, samorządowców, pracowników instytucji kultury oraz badaczy. Dyskusja oscylowała wokół zagadnień specyfiki tożsamościowej mieszkańców Pomorza Zachodniego, partycypacji społecznej, edukacji regionalnej oraz wyzwań stojących przed administracją publiczną.

Specyfika tożsamości zachodniopomorskiej

Kluczowym wątkiem dyskusji było zwrócenie uwagi na unikalny charakter tożsamości mieszkańców regionu, który ze względu na powojenną historię osadnictwa nie dysponuje kilkusetletnimi korzeniami obserwowanymi w innych częściach Polski. Eksperti podkreślali, że mieszkańcy regionu są w dużym stopniu 'skądś', co z jednej strony powoduje pewne rozproszenie, a z drugiej daje wolność i dynamikę w kształtowaniu nowej, często bardziej zindywidualizowanej tożsamości lokalnej.

Nie mamy tego genotypu kilkusetletniego jak mieszkańcy Mazowsza czy Małopolski [...] Podoba mi się ta wolność, która jest gdzieś w naszym genotypie, związana z tym, że wszyscy jesteśmy skądś, więc poszukujemy dla siebie różnych rozwiązań.

Zwrócono również uwagę na pewne geograficzne i komunikacyjne odcięcie regionu od reszty kraju (tzw. syndrom wyspy), przy jednoczesnym silnym otwarciu i ciągach komunikacyjnych w stronę Niemiec (np. Berlina). Tożsamość regionu coraz częściej budowana jest mikroskalowo – wokół własnej wsi, gminy lub dzielnicy.

Ta tożsamość to jest taka malutka, to jest to, co tam w sercu najbardziej, to jest właśnie moja gmina, miejscowość, z której ja jestem.”

Trochę jesteście jak te zwierzęta w Australii [...] że to nie jest tak, że ktoś przejeżdża i my jesteście po drodze. Żeby tu przyjechać, trzeba przyjechać specjalnie.

Rola inicjatyw oddolnych i pasjonatów

Uczestnicy zgodnie stwierdzili, że największą wartością w procesie budowania więzi społecznych są działania oddolne inicjowane przez pasjonatów i społeczników. Wspominano o takich projektach jak spacer historyczny, rewitalizacja małych podwórek czy działania artystyczne typu „Dzielnica Cudów”, które jednoczą często bardzo zróżnicowane grupy wiekowe i społeczne.

Trzeba opierać się na pasjonatach [...] tych trzeba chuchać, dmuchać i podlewać codziennie jakimś eliksirem wzrostu, bo oni są zaczynem tej lokalnej tożsamości i współpracy.

Analiza SWOT: Tożsamość regionalna Pomorza Zachodniego

Poniższa analiza SWOT (*Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats*) została przygotowana na podstawie zogniskowanego wywiadu grupowego (*Focus Group Interview FGI*) z ekspertami oraz społecznikami z województwa zachodniopomorskiego. Diagnozuje ona obecny stan tożsamości regionalnej oraz potencjał i wyzwania z nią związane.

Mocne strony

- Otwartość i brak historycznych obciążeń – brak silnego, kilkusetletniego „genotypu” kulturowego daje mieszkańcom wolność w kształtowaniu nowych form przynależności bez nacisku skostniałych tradycji.
- Silna tożsamość mikro-lokalna – bardzo mocne przywiązanie do najbliższego otoczenia (własnej miejscowości, dzielnicy, np. Dąbie w Szczecinie, konkretnej wsi).
- Energia społeczników i pasjonatów – istnienie oddolnych liderów, którzy z dużym zaangażowaniem odkrywają i promują małe ojczyzny (np. lokalne historie, przedwojenną architekturę, sztukę uliczną).

- Wielokulturowy i zróżnicowany tygiel – obecność mieszkańców, których rodziny przyjechały z różnych stron (Kresy, Polska centralna, reemigranci z Zachodu), tworząca unikalną, tolerancyjną mieszankę kulturową.
- Aktywność oddolna i nieformalna – powstawanie oddolnych inicjatyw, które potrafią jednoczyć różne grupy wiekowe (np. projekty międzypokoleniowe wokół street-artu).

Słabe strony

- Rozproszenie i brak jednej, spójnej narracji regionalnej – identyfikacja zatrzymuje się na poziomie małej ojczyzny i rzadko ewoluuje w silne poczucie więzi z całym Pomorzem Zachodnim.
- Brak centralnego ośrodka sieciującego instytucje kultury – brak narzędzi na poziomie administracji wspierających współpracę i wymianę doświadczeń między lokalnymi domami kultury czy stowarzyszeniami.
- Poczucie izolacji geograficznej i komunikacyjnej – syndrom bycia „na krańcu” Polski (jak „w Australii”), z utrudnionym dostępem komunikacyjnym do reszty kraju.
- Zjawisko „neurotyczności społecznej” i roszczeniowość – według ekspertów zauważalny jest spadek zaangażowania szerokich mas społecznych w partycypację, a także tendencja do narzekania i oczekiwania, że działania podejmie władza.
- Niskie zaufanie społeczne – niska gotowość do udziału w oficjalnych strukturach czy inicjatywach instytucjonalnych przez przeciętnego obywatela.

Szanse

- Współpraca transgraniczna – bliskość granicy z Niemcami (w tym Berlina) pozwala na łatwą integrację komunikacyjną, kulturalną i turystyczną, otwierając region na zachodnie wzorce.
- Rosnące zainteresowanie historią regionu – coraz większa popularność książek, reportaży i filmów dokumentalnych o powojennych i przedwojennych losach Pomorza Zachodniego, które przyciągają rzesze odbiorców.
- Wykorzystanie alternatywnych i popkulturowych nośników tożsamości – zaangażowanie środowisk kibiców sportowych (Pogoń Szczecin) oraz subkultur (np. twórców graffiti), które mają bardzo silne poczucie dumy regionalnej.

- Nowoczesna edukacja regionalna – szansa na wprowadzenie do szkół interdyscyplinarnych lekcji z wiedzy o regionie (łączy biologia, krajoznawstwo, historię), co buduje tożsamość młodego pokolenia.
- Rozwój małych grantów (typu „Społecznik”) – mikrowsparcie dla małych lokalnych inicjatyw przynosi doskonałe efekty, o ile jest łatwe w obsłudze.

Zagrożenia

- nadmierna biurokracja – skomplikowane i niezyciowe procedury rozliczania funduszy oraz narzucanie sztucznych wskaźników (np. list obecności, parytetów) prowadzące do wypalenia społeczników.
- wypalenie liderów lokalnych – brak stałego wsparcia instytucjonalnego, „poklepywania po plecach” i pomocy merytorycznej może zniechęcić nielicznych pasjonatów do dalszego działania.
- pogłębiająca się atomizacja społeczeństwa – zamykanie się mieszkańców w cyfrowych „bańkach” (telefony, Internet) i izolacja w domach na przedmieściach, co osłabia więzi międzyludzkie i sąsiedzkie.
- konflikty i rywalizacja o zasoby – zamiast synergii, stowarzyszenia często ze sobą rywalizują o nieliczne granty, co prowadzi do antagonizmów w środowisku pozarządowym.
- Bierność i starzenie się społeczników – widoczne jest zjawisko opierania wielu działań na stałej, ale węższej i często starzejącej się grupie odbiorców, bez dopływu „świeżej krwi”.

Wnioski

Analiza SWOT pokazuje, że Pomorze Zachodnie dysponuje unikalną, nieskrępowaną szablonością energią społeczną, która najlepiej objawia się na szczeblu mikrolokalnym. Kluczem do przekucia tych zasobów w trwałą tożsamość regionalną jest ograniczenie zjawisk biurokratyzujących kulturę na rzecz elastycznego wspierania, sieciowania i promowania liderów oddolnych, przy jednoczesnym rozwijaniu nieszabloności edukacji regionalnej oraz budowaniu głębszych więzi z resztą kraju (przetłumaczenie izolacji) i z sąsiadami zza zachodniej granicy.

Edukacja regionalna i nowe narracje

Silnie wybrzmiała potrzeba modyfikacji podejścia do edukacji w szkołach. Edukacja regionalna powinna wykraczać poza standardową naukę 'wielkiej' historii i skupić się na

najbliższym otoczeniu ucznia – krajobrazie, geografii, przedwojennej architekturze oraz lokalnych opowieściach. Ciekawym punktem dyskusji była też uwaga o subkulturach, np. środowisku kibiców sportowych, jako bardzo silnym nośniku tożsamości regionalnej.

Edukacja regionalna nie skupia się [tylko] na historii. To jest krajobraz, to jest geografia. To jest wszystko to, co nas otacza.

Największą tożsamość taką regionalną mają kibice... z punktu widzenia budowania tożsamości regionalnej, nie można ich pominąć.

Oczekiwania wobec administracji i decydentów

Eksperti bardzo krytycznie odnieśli się do biurokratyzacji procesów wsparcia dla społeczników oraz do trudności w rozliczaniu niewielkich funduszy społecznych. Jednocześnie wskazano na bardzo konkretny brak w systemie administracyjnym województwa – brak centralnej instytucji, która zajmowałaby się sieciowaniem i szkoleniem lokalnych kadr kultury.

Pieniądze z tak zwanego funduszu społecznego [...] najważniejsze jest, żeby była lista obecności, nieważne co zrobisz. To jest chore [...] rozliczanie tych środków to jest katorga.

W zachodniopomorskim nie ma instytucji kultury działającej na rzecz rozwoju kadr. [...] Nie ma narzędzi wspierających i sieciujących organizacje. Zawsze to będą odrębne atomy, a przecież we współpracy jest siła.

Podsumowanie i rekomendacje

Na podstawie przeprowadzonej analizy dyskusji, sformułowano następujące rekomendacje dla władz regionalnych i lokalnych:

- powołanie lub wzmocnienie jednostki odpowiedzialnej za SIECIOWANIE kadr kultury i społeczników – potrzebne jest miejsce wymiany doświadczeń i merytorycznego wsparcia dla małych domów kultury i stowarzyszeń.
- radykalne uproszczenie procedur i de-biurokratyzacja (tzw. „papierologia”) przy ubieganiu się o drobne fundusze na działalność społeczną i sąsiedzką.
- wspieranie 'mikro-tożsamości' – administracja powinna wspierać lokalnych liderów i pasjonatów historii bez narzucania odgórnych, scentralizowanych narracji i projektów (zasada „nie przeszkadzać, a wspierać”).

- zintegrowana edukacja regionalna w szkołach – promowanie programów, które oparte są na krajobrazie, geografii i życiu codziennym, a nie tylko na standardowej narracji historycznej.
- uwzględnienie nieoczywistych nośników tożsamości – wspieranie np. kultury ulicznej (*street art*, murale) czy inicjatyw okołosportowych, które w sposób naturalny i międzypokoleniowy budują przynależność do regionu.

3.6. Wyzwania współczesności w świadomości Zachodniopomorzan

Cel szczegółowy nr 5:

Określenie zmienności w obszarze wartości wokół których ogniskuje się tożsamość indywidualna i społeczna mieszkańców województwa zachodniopomorskiego w latach 2025 i 2011, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży.

Problem 6. Czy oraz w jaki sposób zjawiska takie jak: COVID-19, wojna w Ukrainie oraz rozwój nowych technologii, funkcjonują w świadomości mieszkańców województwa w kontekście zmian społecznych zachodzących na Pomorzu Zachodnim?

Pytania kwestionariusza, w oparciu, o które została przeprowadzona analiza:

22. Pomorze Zachodnie, podobnie jak inne województwa, stoi przed globalnymi wyzwaniami. Jakie słowa przychodzą Pani/Panu na myśl, gdy mowa jest o tych wyzwaniach? (proszę wpisać)
- ¹⁾ Epidemia COVID-19
- ²⁾ Wojna w Ukrainie
- ³⁾ Rozwój nowych technologii
23. Jaki jest Pani/Pana stosunek do wymienionych niżej stwierdzeń na temat globalnych wyzwań mogących oddziaływać na województwo zachodniopomorskie?
24. Wyzwaniom współczesności (Covid-19, wojna w Ukrainie, rozwój nowoczesnych technologii) przyporządkowano szereg przeciwstawnych cech. Proszę w każdej parze przeciwstawnych stwierdzeń wskazać to, które jest Pani/Panu bliższe, w taki sposób, że 1 oznacza – minimalnie się z nim zgadzam, natomiast 5 oznacza – bardzo się z nim zgadzam (w bardzo dużym stopniu wyraża to, co myślę).

3.6.1. Poczucie zagrożenia związane z COVID-19

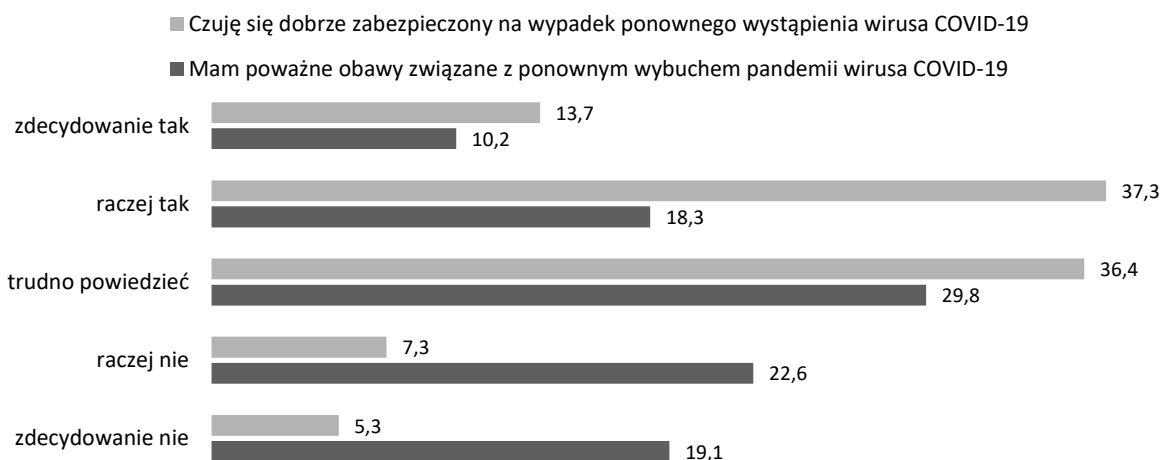
Poniższe zestawienia odnoszą się do wypowiedzi udzielonych napytanie nr 23, zawierające pary zdań, reprezentujących odmienne poglądy.

Tabela 162. Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska

Mam poważne obawy związane z ponownym wybuchem pandemii wirusa COVID-19		Czuję się dobrze zabezpieczony na wypadek ponownego wystąpienia wirusa COVID-19		
Częstości	Procenty	Częstości	Procenty	
204	19,1	zdecydowanie nie	57	5,3
242	22,6	raczej nie	78	7,3
319	29,8	trudno powiedzieć	389	36,4
196	18,3	raczej tak	399	37,3
109	10,2	zdecydowanie tak	147	13,7
1070	100,0	Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie STS

Wykres 179. Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Analiza na podstawie surowych danych ankietowych odpowiadająca na pytanie: czy i w jaki sposób wirus zmienił funkcjonowanie mieszkańców Pomorza Zachodniego, oraz jakie płyną z tego wyzwania dla decydentów została przeprowadzona w oparciu o cztery kategorie odpowiedzi wyodrębnione na podstawie analizy treści. Są nimi:

1. Zdrowie psychiczne i trauma (dominująca narracja o samotności i lęku).
2. Izolacja i ograniczenie wolności (zakazy, maseczki).
3. Transformacja cyfrowa i systemowa (wymuszona praca zdalna, kryzys gospodarczy).
4. Negacja i kryzys zaufania społecznego (odrzućenie reżimu sanitarnego przez część społeczeństwa).

Izolacja i ograniczenie wolności. Dla ogromnej rzeszy mieszkańców główną zmianą funkcjonowania była ingerencja w ich wolność fizyczną. Konieczność noszenia masek, zakazy wychodzenia, zamknięcie biznesów czy nawet lasów, odcisnęły piętno na poczuciu bycia wolnym obywatelem. Odpowiedzi tego rodzaju udzieliło 175 badanych, tj. 39,6%.

Zdrowie psychiczne i trauma. Zdecydowanie największym echem pandemii jest zmiana w obszarze psychiki. Sposób funkcjonowania został drastycznie zaburzony przez lęk o zdrowie i życie oraz wszechogarniającą samotność. Pandemia nie tylko zmusiła ludzi do pozostania w domach, ale zmieniła ich funkcjonowanie mentalne na pełne obaw i izolacji emocjonalnej. Opinie takie wyraziło 139 uczestników badania (31,4%).

Transformacja i skutki systemowe. Dla 93 respondentów (21%) nastąpiła zmiana bardzo namacalna w sferze zawodowej i edukacyjnej (szkoła zdalna, praca z domu). Tryb funkcjonowania przeniósł się przed ekrany, a skutki gospodarcze (kryzys, bezrobocie) zmuszają do redefinicji planów życiowych.

Negacja i kryzys zaufania. To zjawisko wskazuje na całkowitą zmianę paradygmatu funkcjonowania w społeczeństwie obywatelskim. Dla wielu osób wirus nie spowodował zmiany trybu życia ze strachu przed chorobą, lecz wywołał bunt i utratę zaufania do rządu, mediów i nauki. Opnie takie wyraziło 37 badanych (8,4%)³⁵.

Zgromadzony materiał badawczy pozwala zauważyć, że wśród mieszkańców województwa, w związku z dotychczasowym doświadczeniem pandemii COVID-19, przeważa poczucie bezpieczeństwa związane z przekonaniem, że jest się odpowiednio przygotowanym na wypadek ponownego wystąpienia tego rodzaju zagrożenia. Postawę taką deklaruje co drugi Zachodniopomorzanin (łącznie 51,0%). Jednocześnie do posiadania poważnych obaw związanych z ponownym wybuchem pandemii przyznaje się łącznie 28,5% respondentów. Obraz przekonań związanych z ryzykiem ponownego pojawiania się sytuacji pandemicznej, uzupełnia stosunkowo wysoki udział osób niemających zdania z w tym względzie, odpowiednio 36,4% oraz 29,8%.

³⁵ Wartości nie sumują się do 100%, gdyż niektóre wypowiedzi sklasyfikowano do więcej niż jednej kategorii.

3.6.2. Obawy związane z wojną w Ukrainie

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, województwo zachodniopomorskie (liczące ok. 1,65 mln mieszkańców) charakteryzuje się jednym z wyższych wskaźników nasycenia migracją w Polsce. Obywatele Ukrainy (zarówno migracja zarobkowa, jak i uchodźcy wojenni) stanowią tu szacunkowo ok. 6-7% populacji, podczas gdy średnia krajowa oscyluje wokół 4,5-5%. Zjawisko to potęguje transgraniczny charakter regionu oraz zapotrzebowanie na pracowników w sektorze usług, turystyki i gospodarki morskiej.

Pomorze Zachodnie to klasyczne dla polskiej socjologii „laboratorium” procesów osadniczych. W wyniku wymiany ludności po II wojnie światowej, region ten stał się „tygłem kulturowym” ukształtowanym przez Kresowian, osadników z centrum oraz repatriantów z zachodniej Europy. Obecny napływ ludności ukraińskiej rodzi pytanie: czy społeczeństwo regionu integruje nową falę migracji na bazie otwartości wywodzącej się z historycznego dziedzictwa, czy też obserwujemy narastanie dystansu etnicznego?

Tabela 163. Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska

Obawiam się eskalacji wojny w Ukrainie w stronę Polski		Czuję się dobrze zabezpieczony na wypadek eskalacji wojny w Ukrainie		
Częstości	Procenty		Częstości	Procenty
94	8,8	zdecydowanie nie	132	12,3
129	12,1	raczej nie	221	20,7
309	28,9	trudno powiedzieć	423	39,5
349	32,6	raczej tak	229	21,4
189	17,7	zdecydowanie tak	65	6,1
1070	100,0	Ogółem	1070	100,0

Źródło: badanie STS

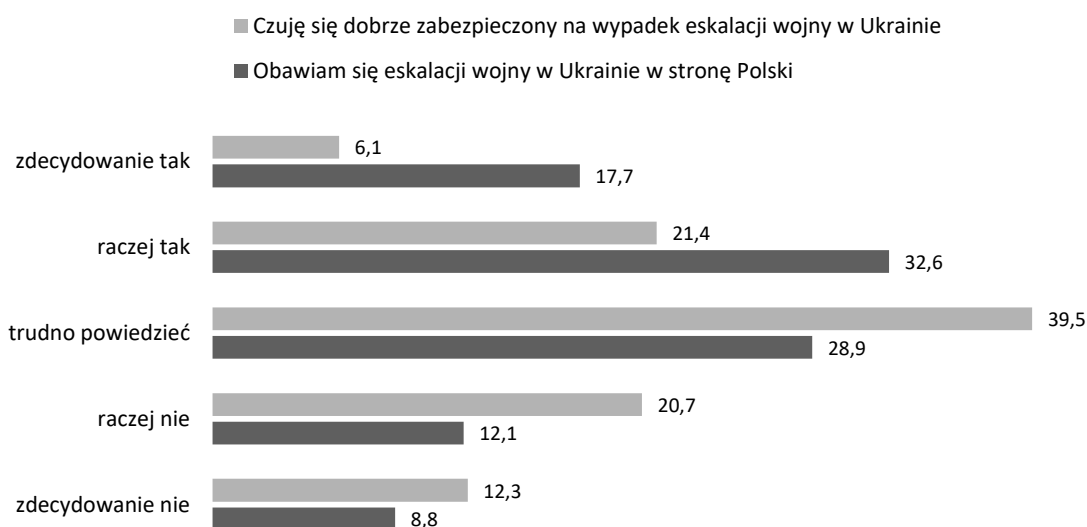
Trwająca na terenie Ukrainy czwarty rok wojna może budzić rozliczne obawy związane z bezpieczeństwem. Obawy związane z ewentualną eskalacją wojny na Ukrainie w stronę Polski deklaruje co drugi uczestnik badania (łącznie 50,3%), ale jednocześnie co czwarty ankietowany deklaruje jednak, iż czuje się dobrze zabezpieczony na wypadek tego rodzaju eskalacji (łącznie 27,5%). Jednocześnie zagadnienie jest o tyle skomplikowane, że najliczniej reprezentowane są kategorie osób nie potrafiących skonkretyzować swoich poglądów w odniesieniu do omawianych kwestii (odpowiednio 39,5% i 28,9%).

Postawa otwartości wobec „innych” została wzmocniona empatią wobec uchodźców napływających do Polski w związku z agresją Rosji na Ukrainę w 2022 roku. Nie mniej jednak, analiza danych wykazuje, że dystans etniczny i lęk jest bardzo silnie artykułowany. Pojawiają się obawy o koszty, roszczeniowość oraz zagrożenie kulturowe. Dystans ten jest wyraźniej

zarysowany u populacji wiejskiej i starszej, co może sugerować, że ideał otwartego „tygla”, charakterystyczny dla miast, napotyka na opór w środowiskach homogenicznych.

Zestawiając ze sobą wypowiedzi respondentów można zauważyć dychotomię w postrzeganiu obecności Ukraińców. Część badanych wyraźnie kategoryzuje zjawisko wciąż w ramach „uchodźstwa” (czyli stanu tymczasowego), inni z kolei widzą osadnictwo stałe („sąsiad”, „osiedlanie się”). Wymaga to od administracji wypracowania polityki integrującej, traktującej imigrację nie jako anomalię kryzysową, lecz stały element demograficzny nowej tożsamości Ziemi Zachodnich.

Wykres 180. Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

W kontekście teorii wielokulturowości, tożsamość mieszkańców ulega polaryzacji. Część społeczeństwa przyjmuje nowe grupy jako naturalny element imigranckiego dziedzictwa Ziemi Odzyskanych. Inna grupa buduje swoją tożsamość w opozycji do nowo przybyłych, używając kategorii wykluczających (np. akcentowanie „polskości”, „naszego interesu”).

Z przeprowadzonej analizy wynika konieczność monitorowania nastrojów oraz lokalnych napięć. Należy także stymulować narracją o polityce socjalnej: Konieczne jest klarowne tłumaczenie w mediach lokalnych zasad wsparcia ekonomicznego uchodźców, aby unikać zjawiska „fake news” dotyczącego przywilejów. Oznacza to konieczność edukacji opartej na faktach, np. wskazywanie na korzyści gospodarcze, które obecnie są słabo dostrzegalne w społecznej świadomości.

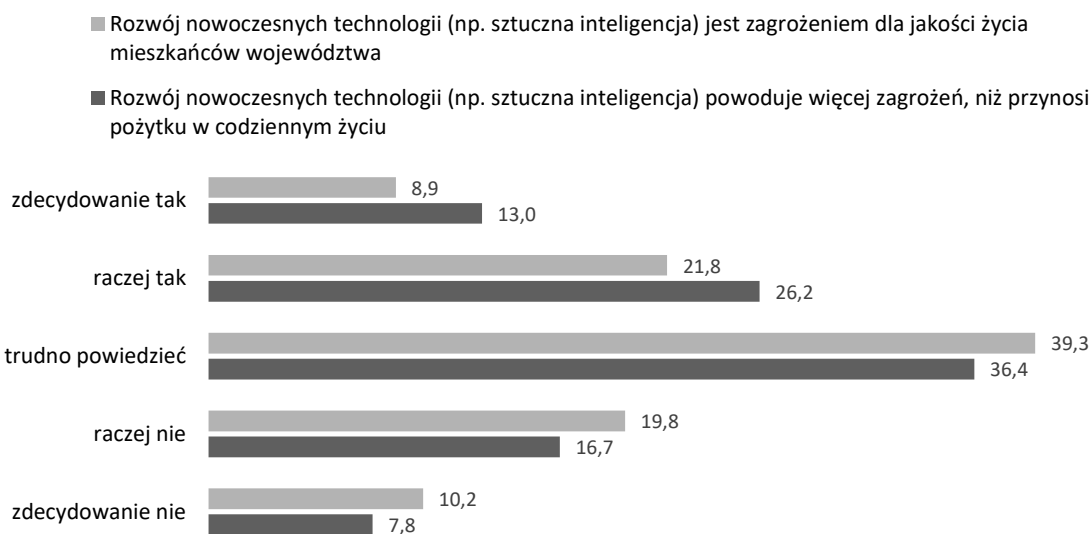
3.6.3. Wyzwania związane z nowoczesnymi technologiami

Tabela 164. Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska

Rozwój nowoczesnych technologii (np. sztuczna inteligencja) powoduje więcej zagrożeń, niż przynosi pożytku w codziennym życiu		Rozwój nowoczesnych technologii (np. sztuczna inteligencja) jest zagrożeniem dla jakości życia mieszkańców województwa	
Częstości	Procenty	Częstości	Procenty
83	7,8	zdecydowanie nie	10,2
179	16,7	raczej nie	19,8
389	36,4	trudno powiedzieć	39,3
280	26,2	raczej tak	21,8
139	13,0	zdecydowanie tak	8,9
1070	100,0	Ogółem	100,0

Źródło: badanie STS

Wykres 181. Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Do rozlicznych wyzwań jakie współczesność stawia zarówno przed władzami samorządowymi, rządowymi, jak i przed samymi mieszkańcami, należy intensywny rozwój nowoczesnych technologii. Częściej niż co trzeci uczestnik badania (łącznie 39,2%) jest przekonany, że rozwój nowoczesnych technologii (np. sztuczna inteligencja) powoduje więcej zagrożeń, niż przynosi pożytku w codziennym życiu. Więcej jeszcze, niemal co trzeci

ankietowany (łącznie 30,7%) jest przekonany, że rozwój nowoczesnych technologii (np. sztuczna inteligencja) jest zagrożeniem dla jakości życia mieszkańców województwa.

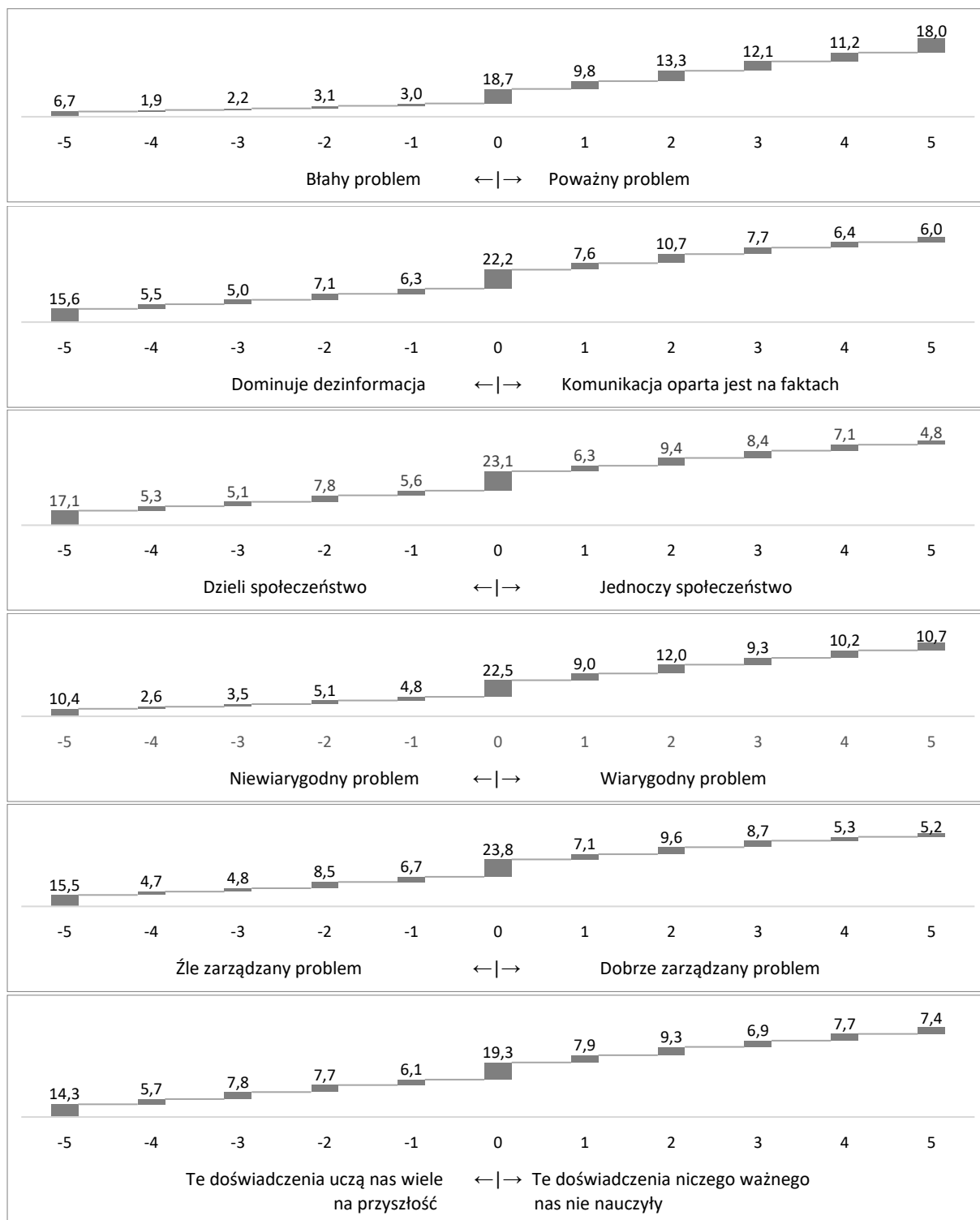
Z drugiej jednak strony z tym negatywnym obrazem wpływu nowoczesnych technologii na jakość życia mieszkańców nie zgadza się łącznie 30,0% respondentów. Natomiast o tym, że nowoczesne technologie stanowią dla Zachodniopomorzan wciąż wielką niewiadomą świadczą udziały wypowiedzi „trudno powiedzieć” – odpowiednio 39,3% oraz 36,4%.

Poniższy zestaw trzech multiwykresów prezentuje wyniki analizy odpowiedzi udzielonych na pytanie 24 kwestionariusza:

Wyzwaniom współczesności (Covid-19, wojna w Ukrainie, rozwój nowoczesnych technologii) przyporządkowano szereg przeciwstawnych cech. Proszę w każdej parze przeciwstawnych stwierdzić wskazać to, które jest Pani/Panu bliższe, w taki sposób, że 1 oznacza – minimalnie się z nim zgadzam, natomiast 5 oznacza – bardzo się z nim zgadzam (w bardzo dużym stopniu wyraża to, co myślę.

Każdy wykres zawiera zatem rozkłady stosunku respondentów do par przeciwstawnych zdań sformułowanych w odniesieniu do trzech wybranych do analizy wyzwań współczesności, pierwszym z nich jest epidemia COVID-19.

Wykres 182. Rozkłady stosunku do przeciwstawnych zdań na temat epidemii Covid-19

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Trwająca od marca 2020 roku do maja 2023 roku pandemia Covid-19, jako jedno z ważniejszych zbiorowych doświadczeń społeczeństw na całym świecie, w tym mieszkańców Pomorza Zachodniego, pozostawiła trudne do zatarcia wrażenie. Znajduje to odzwierciedlenie w wypowiedziach Zachodniopomorzan koncentrujących się przede wszystkim na oglądzie zjawiska pandemicznego, prawdopodobnie związanego z trudnymi doświadczeniami, które dotknęły wielu środowisk i rodzin. Poniższe zestawienie zawiera skoncentrowane dane dotyczące wskazań na opinie dotyczące zjawiska (powyższy multiwykres zawiera dane szczegółowe, odnoszące się do wskazań realizowanych na pięciostopniowej skali dla każdego z przeciwstawnych zdań).

Tabela 165. Sumy udziałów wskazań na przeciwstawne zdania dotyczące pandemii COVID-19

	Sumy udziałów wskazań	neutralne	Sumy udziałów wskazań	
Błahy problem	16,9	18,7	64,4³⁶	Poważny problem
Dominuje dezinformacja	39,4	22,2	38,3	Komunikacja oparta jest na faktach
Dzieli społeczeństwo	40,9³⁷	23,1	36,0	Jednoczy społeczeństwo
Niewiarygodny problem	26,4	22,5	51,1³⁸	Wiarygodny problem
Źle zarządzany problem	40,2³⁹	23,8	30,6	Dobrze zarządzany problem
Te doświadczenia uczą nas wiele na przyszłość	41,5 ⁴⁰	19,3	39,3	Te doświadczenia niczego ważnego nas nie nauczyły

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Jak wynika z powyższego zestawienia profil postawy wobec zjawiska pandemii COVID-19, rysujący się w zgromadzonym materiale empirycznym (sumach wskazań na poszczególne przeciwstawne poglądy), cechuje się równowagą opinii negatywnych i pozytywnych (dwa wierzchołki w profilu stwierdzeń negatywnych – pogrubione wartości w tabeli po lewej stronie; oraz dwa wierzchołki profilu pozytywnego – pogrubione wartości w tabeli po prawej stronie). Różnica między ostatnimi stwierdzeniami w zestawieniu jest nieistotna statystycznie, a zatem nie można mówić o przewadze po żadnej ze stron. Ze względu na stosunkowo niski udział wskazań neutralnych, można w tym wypadku mówić o znaczącym spolaryzowaniu stanowisk na temat tego, czy doświadczenia pandemiczne dostarczyły nam ważnej nauki na przyszłość. Względna równowaga w wypowiedziach dotyczących dwóch zdań, została zaznaczona jaśniejszą czcionką.

³⁶ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z (n = 1070) = 41,455; p < 0,001$.

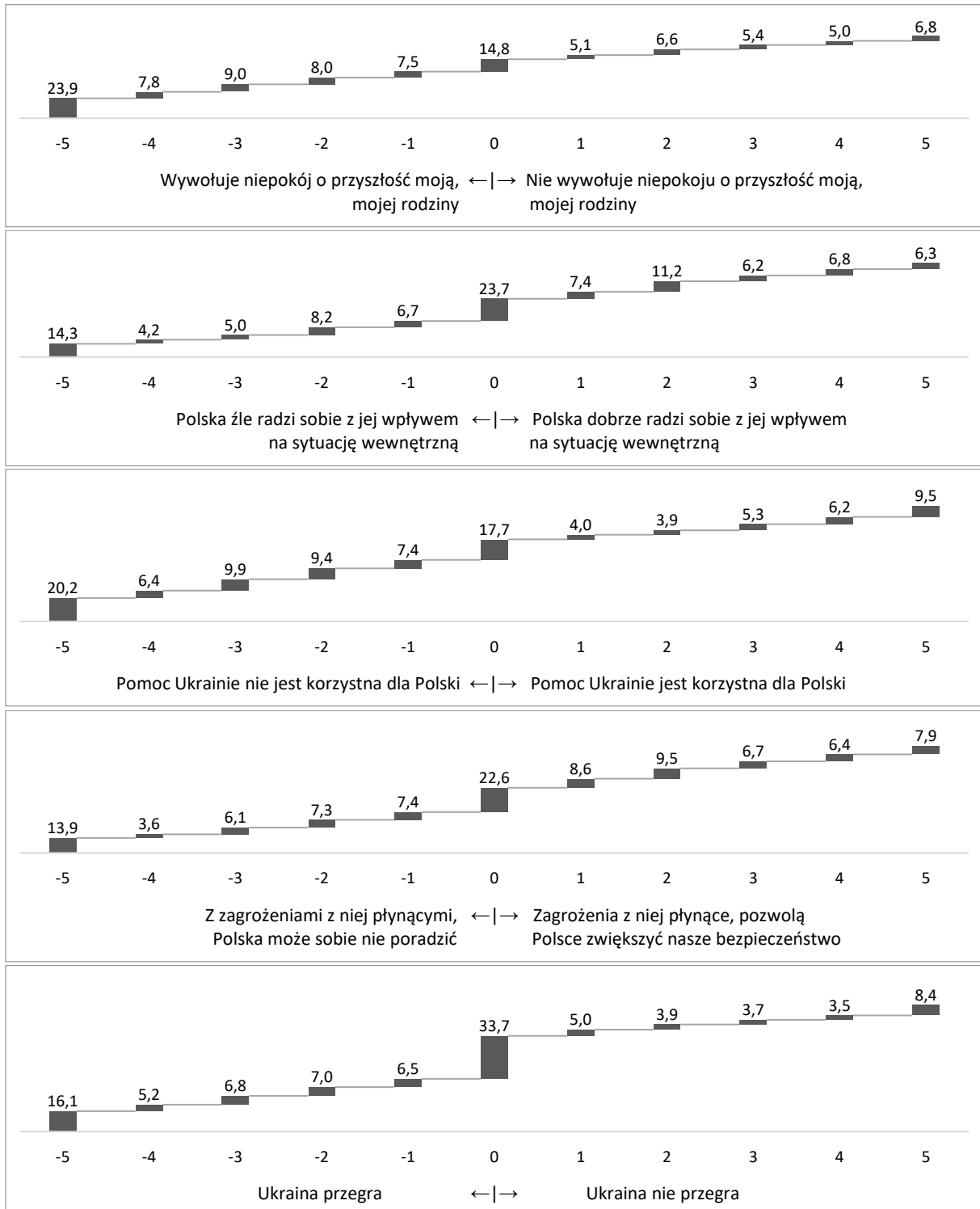
³⁷ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z (n = 1070) = -3,273; p < 0,001$.

³⁸ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z (n = 1070) = 18,345; p < 0,001$.

³⁹ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z (n = 1070) = -2,815; p = 0,02$.

⁴⁰ Różnica nieistotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z (n = 1070) Z = -1,492; p = 0,068 (ni)$.

Wykres 183. Rozkłady stosunku do przeciwstawnych zdań na temat wojny na Ukrainie

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Kolejnym zagadnieniem, intensywnie budującym w ostatnich latach zbiorowe przeżycia Polaków, w tym również mieszkańców Pomorza Zachodniego, są wydarzenia związane z wojną trwającą na Ukrainie od 2014 roku, natomiast zintensyfikowaną do wymiaru pełnoskalowej inwazji Rosji w lutym 2022 roku. Związana z tym szeroko zakrojona społeczna solidarność z Ukraińcami, zarówno w wymiarze różnych form pomocy, jak i intensywnych ruchów migracyjnych – uchodźczych, znajduje odzwierciedlenie w wypowiedziach uczestników wyrażających szereg niepokojów związanych z trwającym od, z górką czterech lat konflikcie zbrojnym na terenie naszego południowowschodniego sąsiada.

Poniższe zestawienie zawiera skoncentrowane dane dotyczące wskazań na opinie dotyczące omawianego zagadnienia (powyższy multiwykres zawiera dane szczegółowe, odnoszące się do wskazań realizowanych na pięciostopniowej skali dla każdego z przeciwstawnych zdań).

Tabela 166. Sumy udziałów wskazań na przeciwstawne zdania dotyczące wojny na Ukrainie

	Sumy udziałów wskazań	neutralne	Sumy udziałów wskazań	
Wywołuje niepokój o przyszłość moją, mojej rodziny	56,2 ⁴¹	14,8	29,1	Nie wywołuje niepokoju o przyszłość moją, mojej rodziny
Polska źle radzi sobie z jej wpływem na sytuację wewnętrzną	38,4	23,7	37,9	Polska dobrze radzi sobie z jej wpływem na sytuację wewnętrzną
Pomoc Ukrainie nie jest korzystna dla Polski	53,4 ⁴²	17,7	29,0	Pomoc Ukrainie jest korzystna dla Polski
Z zagrożeniami z niej płynącymi Polska może sobie nie poradzić	38,2	22,6	39,2	Zagrożenia z niej płynące, pozwolą Polsce zwiększyć nasze bezpieczeństwo
Ukraina przegra	41,7 ⁴³	33,7	24,6	Ukraina nie przegra

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

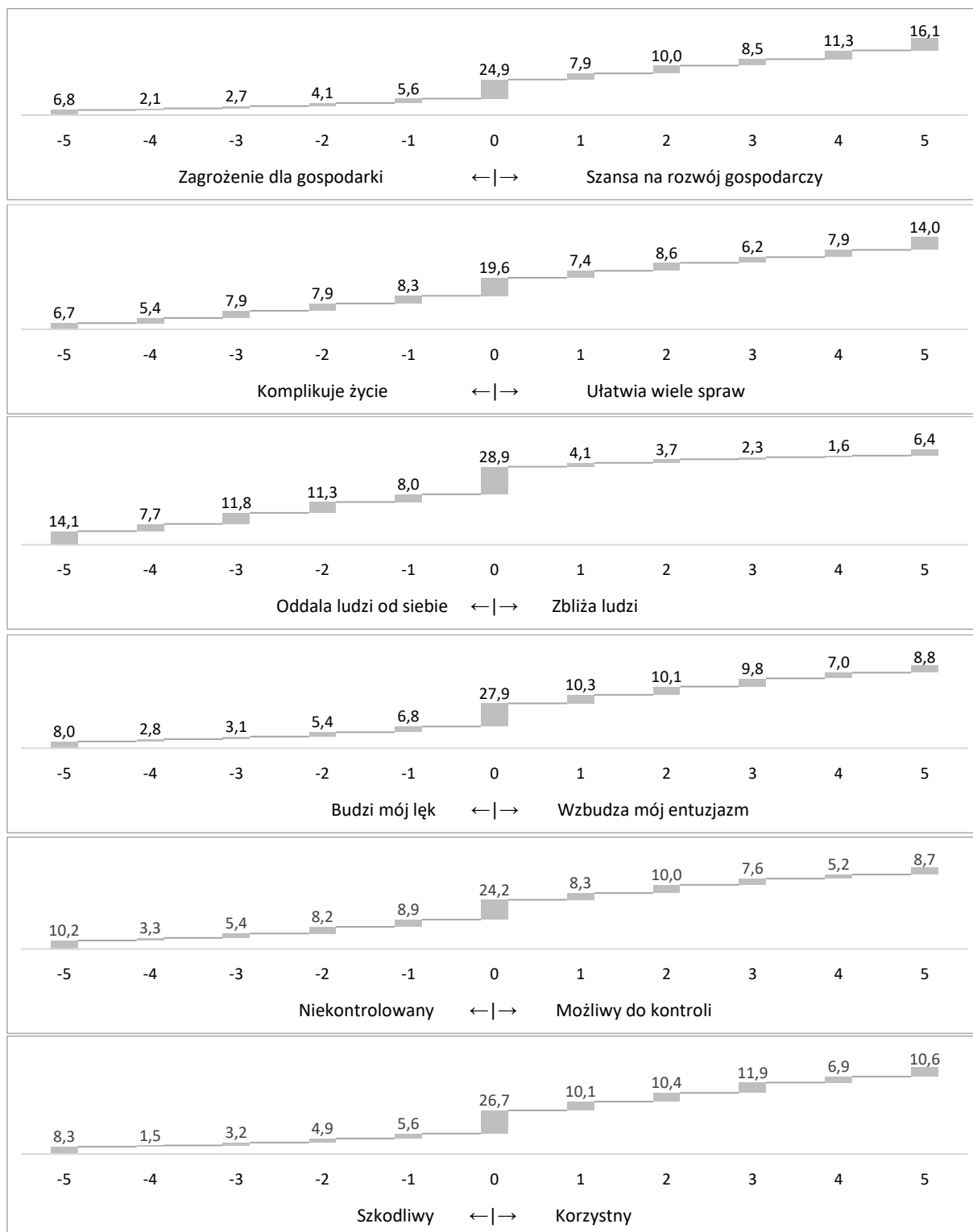
Obawy mieszkańców Pomorza Zachodniego dotyczą się przede wszystkim zagadnień związanych z przyszłością mieszkańców oraz ich rodzin, niekorzystnego bilansu wynikającego ze skali polskiej pomocy dla napadniętego sąsiada oraz ryzykiem związanym z ewentualną militarną przegraną Ukrainy. Po stronie stwierdzeń obrazujących negatywne aspekty trwającej sytuacji nie wystąpiło mniej niż 38,2 % wskazań. Pozwala to wyobrazić sobie skalę społecznego rezonansu dla wojny trwającej na naszą wschodnią granicą.

⁴¹ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) = -17,890$; $p < 0,001$.

⁴² Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) = 17,564$; $p < 0,001$.

⁴³ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) = 12,974$; $p < 0,001$.

Wykres 184. Rozkłady stosunku do przeciwstawnych zdań na temat wojny rozwoju nowoczesnych technologii

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Jeszcze jednym zagadnieniem z potencjałem wywoływania poczucia niepewności oraz rozlicznych zmian – często niełatwych do przewidzenia i kontroli – jest rozwój nowoczesnych technologii. Pojawienie się Internetu (1991 rok), upowszechnienie się smartfonów (2007 rok), czy obserwowany ostatnio „boom” na sztuczną inteligencję z najpowszechniejszym chatem GPT (rok 2022) pokazują siłę z jaką tego rodzaju wynalazki indukują społeczne zmiany w różnych wymiarach życia, od relacji gospodarczych, aż po kwestie interakcji osobistych. Wszystko to znajduje odzwierciedlenie w wypowiedziach uczestników badania.

Poniższe zestawienie zawiera skoncentrowane dane dotyczące wskazań na opinie dotyczące omawianego zagadnienia (powyższy multiwykres zawiera dane szczegółowe, odnoszące się do wskazań realizowanych na pięciostopniowej skali dla każdego z przeciwstawnych zdań).

Tabela 167. Sumy udziałów wskazań na przeciwstawne zdania dotyczące nowoczesnych technologii

	Sumy udziałów wskazań	neutralne	Sumy udziałów wskazań	
Zagrożenie dla gospodarki	21,3	24,9	53,8⁴⁴	Szansa na rozwój gospodarczy
Komplikuje życie	36,3	19,6	44,1⁴⁵	Ułatwia wiele spraw
Oddala ludzi od siebie	52,9⁴⁶	28,9	18,2	Zbliża ludzi
Budzi mój lęk	26,2	27,9	46,0⁴⁷	Wzbudza mój entuzjazm
Niekontrolowany	36,0	24,2	39,8⁴⁸	Możliwy do kontroli
Szkodliwy	23,5	26,7	49,8⁴⁹	Korzystny

Dane wyrażone w procentach [n = 1070 = 100%]

Źródło: badanie własne STS

Profil postawy wobec najnowszych technologii, płynący z analizy zgromadzonego materiału empirycznego, wyrażający się w sumach wskazań na poszczególne przeciwstawne poglądy, cechuje się przewagą opinii pozytywnych (pięć wierzchołków profilu pozytywnego – pogrubione wartości w tabeli po prawej stronie) nad negatywnymi (jeden wierzchołek w profilu – pogrubiona wartość w tabeli po lewej stronie). Warto podkreślić, iż opinie wyrażające nowoczesną postawę otwartości technologicznej, koncentrujące się wokół szans na rozwój gospodarczy, jakie dają nowoczesne technologie cyfrowe i związane z nimi

⁴⁴ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) = 25,991$; $p < 0,001$.

⁴⁵ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) = -5,164$; $p < 0,001$.

⁴⁶ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) = 29,415$; $p < 0,001$.

⁴⁷ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) Z = 14,715$; $p < 0,001$.

⁴⁸ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) = 2,599$; $p = 0,005$.

⁴⁹ Różnica istotna statystycznie – zapis formalny testu istotności różnicy proporcji: $Z(n = 1070) = 20,300$; $p < 0,001$.

ułatwienia wielu spraw, towarzyszy świadomość istniejących, a związanych ze stosowaniem tych technologii zagrożeń w przestrzeni kontaktów międzyludzkich. Jednakowoż podkreślić należy stosunkowo wysokie udziały niezdecydowanych opinii, co świadczy o dość wysokiej dozie ostrożności wynikającej prawdopodobnie z tego, że nowinki o których mowa są stosunkowo nowe.

3.6.4. Podsumowanie: jakie są nasze obawy

Współczesne społeczeństwo funkcjonuje w warunkach permanentnego polikryzysu. Nie jest inaczej w przypadku województwa zachodniopomorskiego. Badania socjologiczne zrealizowane w 2026 roku na reprezentatywnej próbie 1070 respondentów dostarczają unikalnego materiału empirycznego, pozwalającego na dogłębną diagnozę obaw, lęków, a także nadziei pokładanych w przyszłości przez mieszkańców regionu. Analiza ta koncentruje się na trzech głównych osiach zmian i zagrożeń globalnych: konsekwencjach wojny w Ukrainie, długofalowym wpływie pandemii COVID-19 oraz wyzwaniach i szansach niesionych przez dynamiczny rozwój nowych technologii (w tym sztucznej inteligencji). Zestawienie to pozwala dostrzec, jak makrostrukturalne zjawiska o charakterze globalnym są filtrowane i adaptowane na poziomie mikrospołecznym w specyficznym kontekście tożsamościowym Pomorza Zachodniego.

3.6.4.1. Wojna w Ukrainie: Między lękiem geopolitycznym a solidarnością i dystansem etnicznym

Wojna w Ukrainie stanowi dla mieszkańców Pomorza Zachodniego najsilniejsze źródło niepokoju o charakterze geopolitycznym i militarnym. Wskaźniki obaw są tu znacznie wyższe niż w przypadku zagrożeń epidemicznych. Połowa (50%) badanych deklaruje poważny lęk przed eskalacją konfliktu zbrojnego w stronę terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przy jednoczesnym poczuciu braku satysfakcjonującego zabezpieczenia militarnego kraju. Dominującą emocją towarzyszącą temu wyzwaniu jest strach, lęk i poczucie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa osobistego oraz rodzinnego. Spontaniczne skojarzenia uczestników badania krążą wokół pojęć takich jak śmierć, ludobójstwo, zbrodnia oraz tragedia niewinnych.

Równolegle jednak, obecność migrantów z Ukrainy – szacowana w województwie na poziomie około 6-7% ogółu mieszkańców (czyli powyżej średniej krajowej wynoszącej 4,5-5%) – ujawnia interesującą dynamikę społeczną. Z jednej strony, badania pokazują bardzo wysoki kapitał solidarności społecznej: pomoc, wsparcie oraz solidarność humanitarna były wskazywane przez ponad 11% respondentów jako główne skojarzenie. Młode pokolenia i mieszkańcy dużych ośrodków miejskich (głównie Szczecina i Koszalina) wykazują w tym obszarze znaczący optymizm. Dostrzegają oni w napływie ludności ukraińskiej kapitał

demograficzny, impuls rozwojowy dla lokalnej gospodarki oraz szansę na ożywienie rynku pracy (uzupełnienie braków kadrowych).

Z drugiej strony, w małych miejscowościach oraz wśród starszych respondentów silnie artykułowany jest dystans etniczny. Pojawiają się obawy przed konkurencją o zasoby deficytowe (dostęp do lekarzy, mieszkań, szkół), a także narracje obronne dotyczące domniemanej „roszczeniowości” i lęku przed rozmyciem rodzimej tożsamości kulturowej. Stereotyp uchodźcy-ofiary z lat 2022–2023 ewoluje wyraźnie wizerunkowo w stronę konkurenta ekonomicznego. Dla decydentów regionalnych oznacza to konieczność przejścia od strategii doraźnej pomocy do systemowych programów asymilacji i integracji, przy jednoczesnym dofinansowaniu usług publicznych, by zapobiec polaryzacji społecznej na prowincji.

3.6.4.2. Epidemia COVID-19: Doświadczenie traumy, zmiana funkcjonowania i kryzys zaufania

Epidemia COVID-19 w badaniach z 2026 roku jawi się nie tylko jako minione zjawisko medyczne, lecz przede wszystkim jako głęboka cezura społeczna, która trwale przeobraziła codzienne funkcjonowanie jednostek. Choć samo ryzyko nawrotu pandemii budzi obecnie lęk u stosunkowo niewielkiej części populacji (nieco ponad 28% respondentów deklaruje aktywne obawy), to skutki psychologiczne i systemowe pozostają bardzo wyraźne. Wśród spontanicznych skojarzeń na pierwszym planie znajdują się pojęcia związane z izolacją fizyczną: lockdown, kwarantanna, zakazy, ograniczenia wolności osobistej (np. głośno wspomniane zakazy wejścia do lasu) oraz konieczność noszenia maseczek.

Kluczową zmianą w funkcjonowaniu, na którą wskazują respondenci, jest trauma psychiczna. Alienacja, samotność, bezradność, stres oraz lęk o zdrowie najbliższych trwale uszkodziły tkankę relacji sąsiedzkich i towarzyskich. Nadzieją na poziomie funkcjonalnym okazała się transformacja cyfrowa – upowszechnienie pracy zdalnej, hybrydowych modeli edukacji i e-usług, co ułatwiło życie wielu mieszkańcom dużych miast. Niemniej jednak, zjawiskiem o ogromnej sile jest tzw. kategoria negacji. Dla blisko 6% ankietowanych epidemia kojarzy się głównie ze określeniami takimi jak „oszustwo”, „kłamstwo”, „ściema”, „bzdura” czy „zamordyzm”. Świadczy to o dramatycznym spadku zaufania społecznego do instytucji państwowych, rządu, mediów głównego nurtu oraz ekspertów medycznych. Kryzys ten wymaga od decydentów całkowitej redefinicji komunikacji kryzysowej: przejścia od polityki nakazów do transparentnego dialogu opartego na partnerstwie i budowaniu wiarygodności instytucji publicznych.

3.6.4.3. Nowe technologie i Sztuczna Inteligencja: Pęknięcie generacyjne szans i zagrożeń

Rozwój nowoczesnych technologii, w szczególności Sztucznej Inteligencji (AI) i robotyzacji, wywołuje wśród mieszkańców województwa najbardziej spolaryzowane i niejednoznaczne oceny. Badanie wyraźnie pokazuje głęboką przepaść pokoleniową w percepcji innowacji technicznych. Pokolenie Z oraz Millenialsi prezentują postawę zdecydowanego techno optymizmu. Technologia jest przez nich postrzegana jako szansa, nadzieja, przyszłość oraz wygoda, która ułatwia codzienne życie, poprawia komunikację, stymuluje edukację oraz stwarza nowoczesne i atrakcyjne miejsca pracy w sektorze ICT. Młodzi mieszkańcy widzą w AI partnera w pracy i nauce, który znosi rutynowe obowiązki i przyspiesza rozwój kompetencji.

Biegunowo odmienne postawy reprezentują generacje Baby Boomers oraz część Pokolenia X. W tych grupach dominuje technofobia i głęboki niepokój. Nowe technologie kojarzą się im ze strachem, inwigilacją, utratą prywatności, oszustwami internetowymi oraz alienacją i uzależnieniem młodego pokolenia. Bardzo silną obawą jest także bezrobocie technologiczne – lęk przed zastąpieniem człowieka przez maszyny i AI na rynku pracy. 39% ogółu badanych uważa, że rozwój technologii generuje więcej zagrożeń niż pożytku w codziennym życiu. Dodatkowo, wysokie wskaźniki odpowiedzi typu „trudno powiedzieć” (ponad 420 wskazań) świadczą o zagubieniu i szumie informacyjnym, w jakim znajdują się starsi obywatele. Dla samorządu województwa stanowi to palące wyzwanie: aby nie dopuścić do pogłębienia wykluczenia cyfrowego osób starszych i zredukować pęknięcie pokoleniowe, konieczne jest aktywne wdrażanie programów edukacji cyfrowej finansowanych np. ze środków unijnych (m.in. FERC 2021-2027).

3.6.4.4. Rekomendacje dla decydentów

Z przeprowadzonej analizy wyłania się obraz społeczeństwa Pomorza Zachodniego jako zróżnicowanego, mocno spolaryzowanego w swoich reakcjach na wyzwania globalne. Podczas gdy młoda, wielkomięjska populacja adaptuje się do nowych realiów cyfrowych i geopolitycznych, dostrzegając w nich szanse (rozwój ICT, napływ pracowników), starsza i prowincjonalna część mieszkańców wycofuje się w prywatne azyle pod wpływem lęku przed wojną, kryzysu zaufania po pandemii oraz wykluczenia cyfrowego. W celu przeciwdziałania tym negatywnym trendom rekomenduje się:

1. Uruchomienie szerokiego wsparcia psychologicznego i psychiatrycznego na szczeblu lokalnym (walka z długofalową traumą COVID-19).
2. Wdrożenie transparentnych i partnerskich metod komunikowania ryzyka przez urzędy w celu odbudowy zaufania obywateli.

3. Prowadzenie systemowych programów edukacji cyfrowej i integracji technologicznej dla seniorów, zapobiegających wykluczeniu społecznemu.
4. Stworzenie spójnej i długofalowej regionalnej polityki integracyjnej dla imigrantów z Ukrainy, która rozbroi mity o ich rzekomym uprzywilejowaniu i zapobiegnie dystansowi etnicznemu.

Spis tablic

Tabela 1.	Liczebności oraz udziały respondentów w podziale na podstawowe wskaźniki strukturalne w 2011 i 2026 roku	14
Tabela 2. cd.	Liczebności oraz udziały respondentów w podziale na podstawowe wskaźniki strukturalne w 2011 i 2026 roku	15
Tabela 3.	Rozkład płci w próbie badawczej	16
Tabela 4.	Rozkład wieku w próbie badawczej	17
Tabela 5.	Rozkład wykształcenia w próbie badawczej	18
Tabela 6.	Rozkład w próbie badawczej narodowości Zachodniopomorzan	19
Tabela 7.	Rozkład w próbie badawczej wyznań religijnych Zachodniopomorzan	19
Tabela 8.	Rozkład w próbie badawczej „innych” wyznań religijnych Zachodniopomorzan	20
Tabela 9.	Rozkład w próbie badawczej praktyk religijnych Zachodniopomorzan	21
Tabela 10.	Rozkład w próbie badawczej typów miejsca zamieszkania Zachodniopomorzan	21
Tabela 11.	Rozkład w próbie badawczej zamieszkania w Szczecinie i Koszalinie	22
Tabela 12.	Rozkład w próbie badawczej zamieszkania w powiatach województwa Zachodniopomorskiego	23
Tabela 13.	Geneza zachodniopomorskiej tożsamości	25
Tabela 14.	Rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim	28
Tabela 15.	Zakres zakorzenienia na Pomorzu Zachodnim	29
Tabela 16.	Typy Zachodniopomorzan ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości oraz zakorzenienie	30
Tabela 17.	Czas zamieszkiwania na Pomorzu Zachodnim	31
Tabela 18.	Miary opisu statystycznego dla czasu pozostawiania mieszkańcem Pomorza Zachodniego, wśród osiedlonych	32
Tabela 19.	Najczęściej używane autodefinicje przez mieszkańców Pomorza Zachodniego w 2011 i 2026 roku	33
Tabela 20.	Autodefinicje kobiet (2011 vs 2026)	34
Tabela 21.	Autodefinicje mężczyzn (2011 vs 2026)	34
Tabela 22.	Typy organizacji społecznych posiadających pozytywne konotacje emocjonalne w badaniach w 2011 i 2026 roku	36
Tabela 23.	Zmiany w przynależności do organizacji społecznych pomiędzy 2011 a 2026 rokiem	37
Tabela 24.	Najczęściej wskazywane miejsca ważne emocjonalnie w 2011 roku	38
Tabela 25.	Najczęściej wskazywane miejsca ważne emocjonalnie w 2026 roku	39
Tabela 26.	Motywy pozostania w regionie w badaniach z 2011 i 2026 roku	40
Tabela 27.	Rozkłady w próbie autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan	43
Tabela 28.	Test proporcji wskaźników autoidentyfikacji jako Polak	45

Tabela 29.	Test proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Europejczyk	46
Tabela 30.	Test proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanin	47
Tabela 31.	Test proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Mieszkaniec swojej miejscowości 48	48
Tabela 32.	Test proporcji wskazań autoidentyfikacji jako Mieszkaniec swojego osiedla/dzielnicy.....	49
Tabela 33.	Typologia autoidentyfikacji, uwzględniająca pozycje wskazań	53
Tabela 34.	Rozkład typów autoidentyfikacji mieszkańców Pomorza Zachodniego	53
Tabela 35.	Miary opisowe dla typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan.....	56
Tabela 36.	Test jednoczynnikowy ANOVA.....	56
Tabela 37.	Test Tukey'a HSD ^{a,b}	57
Tabela 38.	Miary opisowe dla typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan.....	58
Tabela 39.	Test jednoczynnikowy ANOVA.....	58
Tabela 40.	Test Tukey'a HSD ^{a,b}	59
Tabela 41.	Miary opisowe dla typów autoidentyfikacji Zachodniopomorzan.....	61
Tabela 42.	Test jednoczynnikowy ANOVA.....	61
Tabela 43.	Test Tukey'a HSD ^{a,b}	62
Tabela 44.	Rozkłady oraz miary opisu statystycznego autoidentyfikacji społecznych Zachodniopomorzan	64
Tabela 45.	Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem Zachodniopomorzan i poziomem ważności ich autoidentyfikacji jako Polacy ...	68
Tabela 46.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako Polak i genezą zachodniopomorskiej tożsamości 70	70
Tabela 47.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako Polak i rodzinnymi korzeniami na Pomorzu Zachodnim.....	71
Tabela 48.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako Europejczyk i płcią uczestników badania	73
Tabela 49.	Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem Zachodniopomorzan i poziomem ważności ich autoidentyfikacji jako Europejczycy.....	76
Tabela 50.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako Europejczyk i genezą zachodniopomorskiej tożsamości.....	78
Tabela 51.	Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem uczestników badania i poziomem ważności ich autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie	82

Tabela 52.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie i rodzinnymi korzeniami na Pomorzu Zachodnim	85
Tabela 53.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzan, ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim	86
Tabela 54.	Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem uczestników badania i poziomem ważności ich autoidentyfikacji jako Mieszkańcy swoich miejscowości	90
Tabela 55.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem ważności autoidentyfikacji jako Mieszkańcy swoich miejscowości i rodzajami ich miejscowości zamieszkania	92
Tabela 56.	Miary opisu statystycznego dla poziomu identyfikacji z Polską, ze względu na wskazania autoidentyfikacji Zachodniopomorzan jako Polacy	100
Tabela 57.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Polską, i wskazaniami autoidentyfikacji jako Polacy	101
Tabela 58.	Miary opisu statystycznego dla poziomu identyfikacji z Europą, ze względu na wskazania autoidentyfikacji Zachodniopomorzan jako Europejczycy.....	102
Tabela 59.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Europą, i wskazaniami autoidentyfikacji jako Europejczycy	103
Tabela 60.	Miary opisu statystycznego dla poziomu identyfikacji z Pomorzem Zachodnim, ze względu na wskazania autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie	104
Tabela 61.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Pomorzem zachodnim i wskazaniami autoidentyfikacji jako Zachodniopomorzanie	105
Tabela 62.	Miary opisu statystycznego dla poziomu identyfikacji ze swoimi miejscowościami, ze względu na wskazania autoidentyfikacji Zachodniopomorzan jako mieszkańcy swoich miejscowości	106
Tabela 63.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z miejscowościami, w których żyją i wskazaniami autoidentyfikacji jako mieszkańcy swoich miejscowości	107
Tabela 64.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg płci	109
Tabela 65.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg wieku	110
Tabela 66.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg poziomu wykształcenia	111
Tabela 67.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg genezy zachodniopomorskiej tożsamości	112
Tabela 68.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z Polską, wg zachodniopomorskich korzeni w rodzinie.....	112

Tabela 69.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg płci	114
Tabela 70.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg wieku	114
Tabela 71.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg poziomu wykształcenia.....	115
Tabela 72.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg genezy zachodniopomorskiej tożsamości	116
Tabela 73.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z miejscowością zamieszkania, wg zachodniopomorskich korzeni w rodzinie	117
Tabela 74.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim, wg płci.....	118
Tabela 75.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim, wg wieku.....	119
Tabela 76.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z regionem, wg poziomu wykształcenia	120
Tabela 77.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim, wg genezy zachodniopomorskiej tożsamości.....	121
Tabela 78.	Deklaracje bardzo wysokiego poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim, wg zachodniopomorskich korzeni w rodzinie	122
Tabela 79.	Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wiekiem Zachodniopomorzan i poziomem ważności ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim.....	125
Tabela 80.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Pomorzem Zachodnim i zamieszkiwaniem w dużych miastach Pomorza Zachodniego.....	127
Tabela 81.	Test H Kruskala-Wallisa dla hipotezy zerowej o braku związku między wykształceniem Zachodniopomorzan i poziomem ich identyfikacji z Pomorzem Zachodnim.....	129
Tabela 82.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Pomorzem Zachodnim i genezą zachodniopomorskiej tożsamości	131
Tabela 83.	Test U Manna-Whitneya dla hipotezy zerowej o braku związku między poziomem identyfikacji z Pomorzem Zachodnim i rodzinnymi korzeniami na Pomorzu Zachodnim.....	133
Tabela 84.	Motywy pozostania w regionie w badaniach z 2011 i 2026 roku	135
Tabela 85.	Podejmowanie aktywności na rzecz województwa zachodniopomorskiego ...	138
Tabela 86.	Podejmowanie aktywności na rzecz powiatu	138
Tabela 87.	Podejmowanie aktywności na rzecz gminy.....	139

Tabela 88.	Podejmowanie aktywności na rzecz miejscowości	139
Tabela 89.	Podejmowanie aktywności na rzecz dzielnicy/osiedla.....	139
Tabela 90.	Podejmowanie aktywności na rzecz przestrzeni sąsiedzkiej.....	140
Tabela 91.	Podejmowanie aktywności na rzecz pracy zawodowej.....	141
Tabela 92.	Podejmowanie aktywności na rzecz szkoły/uczelni	141
Tabela 93.	Działania na rzecz społeczności lokalnej	142
Tabela 94.	Uczestnictwo w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc (np. klęski żywiołowe...)	142
Tabela 95.	Statystyki opisowe dla poczucia związania z wybranymi obszarami w regionie 144	
Tabela 96.	Korelacje między poziomami identyfikacji z wyróżnionymi obszarami	145
Tabela 97.	Rozkład poziomu identyfikacji z województwem zachodniopomorskim a podejmowanie aktywności społecznych w regionie	146
Tabela 98.	Rozkład poczucia związania z województwem zachodniopomorskim a podejmowanie uczestnictwo w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc.....	149
Tabela 99.	Test Chi-kwadrat dla zależności między deklaracjami uczestnictwa w wydarzeniach w regionie, w których ludzie jednoczyli się by sobie pomóc a poczuciem związania z województwem zachodniopomorskim.....	149
Tabela 100.	Rozkład poziomu identyfikacji z powiatami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do powiatów	151
Tabela 101.	Rozkład poziomu identyfikacji z gminami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do gmin	154
Tabela 102.	Rozkład poziomu identyfikacji z miejscowościami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości	157
Tabela 103.	Rozkład poczucia związania Zachodniopomorzan z miejscowościami, w których żyją a udzielanie się na rzecz lokalnej społeczności	159
Tabela 104.	Test Chi-kwadrat dla zależności między deklaracjami udzielania się na rzecz lokalnych społeczności, a poczuciem związania z miejscowościami zamieszkania 160	
Tabela 105.	Rozkład poziomu identyfikacji z osiedlami/dzielnicami a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych osiedli/dzielnic	161
Tabela 106.	Rozkład poziomu identyfikacji z przestrzeniami sąsiedzkimi a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do tych przestrzeni	164
Tabela 107.	Rozkład poziomu identyfikacji z pracą zawodową a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do pracy.....	167
Tabela 108.	Obraz relacji między kategoriami liczby podejmowanych przez Zachodniopomorzan aktywności społecznych w odniesieniu do ich pracy zawodowej, pod względem poziomu ich związania z pracą	168

Tabela 109.	Rozkład poziomu identyfikacji ze szkołą/uczelnią a podejmowanie aktywności społecznych w odniesieniu do szkoły/uczelni	170
Tabela 110.	Korelacje między poziomami identyfikacji z wyróżnionymi obszarami i aktywnościami na rzecz tych obszarów	172
Tabela 111.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Kocham moją miejscowość.....	174
Tabela 112.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Moja miejscowość ma dobrego sołtysa/władze	175
Tabela 113.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Moja miejscowość z roku na rok staje się piękniejsza i lepiej się w niej mieszka	176
Tabela 114.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Mieszkaniec mojej miejscowości to brzmi dumnie	177
Tabela 115.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: W mojej miejscowości panują dogodne warunki dla osiągania sukcesu przez ludzi, którym się chce.....	178
Tabela 116.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Zmiany, jakie zachodzą w mojej miejscowości, idą w dobrą stronę	179
Tabela 117.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Wolałabym/wolałbym mieszkać w innym miejscu Polski	180
Tabela 118.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Wolałabym/wolałbym mieszkać poza Polską	181
Tabela 119.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: To, co jest dobre w mojej miejscowości częściej jest wykorzystywane dla jej świetności niż marnotrawione.....	182
Tabela 120.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Inne podobne do mojej miejscowości, które znam, rozwijają się lepiej niż moja miejscowość	183
Tabela 121.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Mieszkańcom mojej miejscowości brakuje wzajemnej więzi	184
Tabela 122.	Rozkład stosunku do stwierdzenia: Gdy myślę ogólnie o mieszkańcach mojej miejscowości, to mogę o nich powiedzieć więcej dobrego niż złego	185
Tabela 123.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania – skala	187
Tabela 124.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na ich płeć	189
Tabela 125.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na wiek Zachodniopomorzan.....	190
Tabela 126.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na rodzaj miejscowości ich zamieszkania	192
Tabela 127.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na miasto ich zamieszkania.....	193
Tabela 128.	Miary opisu statystycznego dla stosunku do miasta zamieszkania Koszalinian i Szczecinian	196

Tabela 129.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na ich wykształcenie	198
Tabela 130.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości.....	199
Tabela 131.	Miary opisu statystycznego dla stosunku do miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan z urodzenia oraz z osiedlenia	202
Tabela 132.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim	204
Tabela 133.	Miary opisu statystycznego postaw wobec miejscowości zamieszkania, ze względu powiaty, w których mieszkają Zachodniopomorzanie	205
Tabela 134.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan a podejmowanie przez nich aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości	207
Tabela 135.	Test Chi-kwadrat dla zależności między podejmowaniem aktywności społecznych w odniesieniu do miejscowości, a postawami wobec miejscowości zamieszkania	208
Tabela 136.	Rozkład postaw wobec miejscowości zamieszkania Zachodniopomorzan a podejmowanie przez nich aktywności społecznych w odniesieniu do tych miejscowości	209
Tabela 137.	Test Chi-kwadrat dla zależności między udzielaniem się na rzecz społeczności lokalnych, a postawami wobec miejscowości zamieszkania.....	210
Tabela 138.	Miary opisu statystycznego wartości deklarowanych przez Zachodniopomorzan	212
Tabela 139.	Rozkłady poziomów ważności wartości wyznawanych przez Zachodniopomorzan w ujęciu porównawczym 2011-2026	214
Tabela 140.	Hierarchie wartości skonstruowane w oparciu o średnie arytmetyczne – ujęcie porównawcze 2011-2026.....	217
Tabela 141.	Analiza głównych składowych. Macierz rotowanych składowych dla stwierdzeń charakteryzujących wartości Zachodniopomorzan.....	222
Tabela 142.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej.....	224
Tabela 143.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej.....	226
Tabela 144.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji rodzinno-emocjonalnej ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości	234
Tabela 145.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy	236
Tabela 146.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji kapitał społeczno-kulturowy ze względu na płeć Zachodniopomorzan.....	238

Tabela 147.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości	244
Tabela 148.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na praktyki religijne Zachodniopomorzan ...	246
Tabela 149.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na kapitał społeczno-kulturowy ze względu na wyznania religijne Zachodniopomorzan .	250
Tabela 150.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji samorealizację i autonomię	254
Tabela 151.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na miasto zamieszkania	260
Tabela 152.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na rodzinne korzenie na Pomorzu Zachodnim	262
Tabela 153.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji statusowo-materialnej	266
Tabela 154.	Pozycyjne miary tendencji centralnej poziomu ważności orientacji statusowo-materialnej na skali 1-10, ze względu na wiek Zachodniopomorzan.....	268
Tabela 155.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na samorealizację i autonomię ze względu na genezę zachodniopomorskiej tożsamości.....	273
Tabela 156.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową	276
Tabela 157.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji na satysfakcję zawodową ze względu na miasto zamieszkania.....	282
Tabela 158.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji hedonistycznej .	289
Tabela 159.	Miary opisu statystycznego dla poziomu ważności orientacji hedonistycznej ze względu na miasto zamieszkania	295
Tabela 160.	Zestawienie porównawcze osób ważnych dla mieszkańców Pomorza Zachodniego w 2011 i 2026 roku.....	300
Tabela 161.	Najczęstsze skojarzenia z morzem zdaniem mieszkańców Pomorza Zachodniego w 2026 roku.....	303
Tabela 162.	Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska	311
Tabela 163.	Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska	314
Tabela 164.	Rozkłady wypowiedzi w odniesieniu do zdań wyrażających odmienne stanowiska	316
Tabela 165.	Sumy udziałów wskazań na przeciwstawne zdania dotyczące pandemii COVID-19	319

Tabela 166. Sumy udziałów wskazań na przeciwstawne zdania dotyczące wojny na Ukrainie
321

Tabela 167. Sumy udziałów wskazań na przeciwstawne zdania dotyczące nowoczesnych
technologii..... 323

Summary of the Regional Identity Survey Results for the Inhabitants of Western Pomerania (2011–2026)

Introduction and Methodological Context

This report constitutes a comprehensive summary and analysis of the results of the regional identity survey of the inhabitants of the West Pomeranian Voivodeship, conducted at the turn of March and April 2026. This study is a direct continuation of the diagnosis carried out in 2011, which allows capturing a fifteen-year cycle of changes in the attitudes, beliefs, and social practices of the region's inhabitants. The research project was implemented as part of wide-ranging activities in the field of social policy coordination in Western Pomerania, co-financed by the European Social Fund Plus. The methodology of both editions of the research was carefully planned to enable a reliable comparative analysis. In 2011, the computer-assisted telephone interviewing (CATI) technique was used, whereas in 2026, responding to technological changes and respondents' preferences, a computer-assisted web interview (CAWI) was applied. In both cases, a high representativeness of the sample was ensured: 1066 and 1070 respondents respectively, taking into account key sampling strata such as age, gender, size of the place of residence, and division into individual counties. The West Pomeranian region, due to its historical, geographical, and social specificity (in particular as a key area of the so-called Recovered Territories), constitutes a fascinating field for sociological research on the processes of shaping territorial ties, building identity by choice, and adapting to new, global and local challenges. The analysis of the collected data reveals profound transformations that have taken place in society over the last fifteen years, highlighting, among other things, the processes of far-reaching individualization, the deconstruction of grand national narratives in favor of smaller, intimate identifications, as well as the transformation of spatial relations from the macro-regional to the micro-environmental level. All these phenomena can be analyzed through the prism of Zygmunt Bauman's concept of liquid modernity, Robert Putnam's theory of social capital, and, in relation to the specificity of the region, Professor Ludwik Janiszewski's concept of marinization.

Objective I: Transformation of Individual and Social Identity – From Nation to Gender and Individual

The first and most fundamental research area was the analysis of the evolution of the inhabitants' self-definitions. The results show an unprecedented decline in the importance of national identity. In 2011, the category 'Pole' (Polak/Polka) was the dominant axis of identification, indicated by almost 41% of respondents as the first and most important term describing themselves. Fifteen years later, in 2026, this percentage dropped drastically to a mere 18.6%. This phenomenon corresponds with a noticeable increase in universal,

existential identification – the term 'Human' (Człowiek) recorded a significant increase in indications (from 8.7% to 14.7%). These changes indicate a strong retreat from large group, institutional categories towards highly individualized and universal identities.

At the same time, an extremely clear trend is the emergence of gender-based identification in the foreground. The percentage of women defining themselves primarily as 'Woman' more than doubled (from 15.1% in 2011 to 39.2% in 2026). A similar, though slightly weaker, mechanism was observed among men, where the identification 'Man' advanced from 7.5% to 20.1%. This reorientation of self-definition shows that in an unstable and rapidly transforming world, gender becomes the most certain, basic point of reference, an anchor in a reality characterized by fluidity and the uncertainty of other social roles. Concurrently, a peculiar privatization of identity is observed: professional roles, public functions, and general state definitions give way to strictly family roles. Although the overall frequency of mentioning many smaller family roles (like grandmother, grandfather) has slightly decreased, the role of mother or father is the foundation of self-definition for people of working age. From a sociological point of view, this evidences the building of a 'looking-glass self' (in the spirit of symbolic interactionism) in the smallest circles, in close interactions with others, and the rejection of 'projects' imposed from above by the state or traditional hierarchical structures.

Objective II: Territorial Identity in the Recovered Territories – Rootedness and Stabilization

Another research aspect was the assessment of territorial identity and the inhabitants' ties with the area of Western Pomerania. Given the fact that after 1945 this area was subject to intensive settlement processes and a peculiar cultural melting pot, long-term research on regional identification is of paramount importance here. The 2026 data allow formulating a clear conclusion about the full, deep rootedness of the population and the ultimate development of a lasting bond with the region. The respondents' declarations show that the region is no longer merely a forced 'patrimony' (ojcowizna), a place assigned by history, but has become an autonomous, conscious choice of living space.

This is extremely evident in the inhabitants' migration plans. In the face of increasing societal mobility on a macro scale, while in 2011, 88.0% of respondents in Western Pomerania declared that they did not plan to leave the region, in 2026 this percentage dropped to 75.9% (indicating an increase in migration willingness). Accordingly, intentions to leave the region permanently rose from 5.3% in 2011 to 9.5% in 2026. When asked why they want to stay in this area, in 2026 the respondents pointed to a sense of satisfaction, comfort, and the conviction that they 'feel good here, they like it here' (an increase in indications to 26%), which replaced earlier narratives based mainly on professional requirements or attachment due to ancestors. This is a clear signal of the transition from an emotional-historical identity to a pragmatic identity. The inhabitants stay here out of convenience, assessing Western Pomerania as an attractive place to live.

Objective III: Dynamics of Social Activity and the Metropolization of Civic Capital

Changes in the social activity of the inhabitants constitute another key element of the analysis. The comparison of the results from 2011 and 2026 reveals a tendency to fragment forms of civic engagement and a shift in the center of gravity of activity towards large agglomerations – a phenomenon that can be termed the metropolization of social capital. While in 2011 a strong and spontaneous belonging to local associations and organizations was recorded more frequently in small counties and towns (e.g., in the Łobez county), in 2026 these indicators significantly decreased in the provinces, and urban centers such as Szczecin or Koszalin became the heart of activities.

The very structure of engagement has evolved from hard, established belonging to political parties or formalized religious organizations and trade unions towards entertainment and hobby activities (fitness clubs, interest groups, associations of lovers of specific sports activities) and action-oriented, ad hoc, relief activities (WOŚP, Caritas, local fundraisers). This confirms diagnoses about a declining willingness to engage in stable, macro-structural initiatives at the expense of short-term projects that provide immediate gratification or achieve a specific, ad hoc goal. This fragmented, loose structure of ties is another manifestation of the progressing 'liquidity' of modern society. Activity for the benefit of one's own local community remained at the level of approximately 65% of at least one-time participation, however, it has a clearly different, more local or purposefully focused vector.

Objective IV: Socio-Cultural Values, Traditions, and Historical Heritage

The study of the axiological preferences of the inhabitants clearly documented the transformation of dominant normative paradigms. Regardless of political or historical changes, two unwavering, constant values in the region for 15 years remain the 'Good of the family' and 'Health' (coefficients oscillating at the highest level above 9/10). These are the classic pillars of a private, secure life. The change is evident in the second ten choices. Values promoting lasting relationships, such as 'having friends', underwent severe marginalization, and in their place appeared desires characteristic of a late-consumption lifestyle: 'spending time pleasantly', 'freedom in satisfying desires', and 'independence and individualism'. This can be seen as a manifestation of the weakening of the social fabric that builds obligations, and a focus on short-term joy and maximizing personal well-being.

In the context of cultural and traditional heritage, a significant deficit in collective memory was noted. Knowledge of regional traditions is very negligible – only 31.4% of the inhabitants can spontaneously name any tradition (in 2011 this percentage was slightly over 41%). It is significant here that the former 'Days of the Sea' (Dni Morza) gave way to identification based on culinary arts ('Paprykarz szczeciński', 'Pasztecik szczeciński'). Regional traditions are often identified with universal Polish church holidays or harvest festivals

(dożynki), which proves a low saturation with own, authentic ethno-cultural elements of Western Pomerania.

Objective V: Sense of Security and Fears in the Era of Polycrisis

A novelty in the 2026 research module was the inclusion of questions about the impact of current global crises: the COVID-19 pandemic, the war in Ukraine, and the development of artificial intelligence. The collected data illustrate that in the community of Western Pomerania, fears related to military threats significantly outweigh fears of an epidemiological nature. A little over 28% of respondents fear a resurgence of the virus pandemic, while more than half have developed a subjective sense of security against the virus. Meanwhile, the escalation of the war in Ukraine towards the territory of the Republic of Poland raises concerns among at least half (50%) of the surveyed, and a vast minority feels a satisfactory level of military security.

Furthermore, the presence of a significant number of economic immigrants and refugees, estimated in the voivodeship at 6-7% of the total population (a value above the national average), generates both attitudes of empathy, deriving from the traditional openness of the settlement region, as well as a clear ethnic distance due to competition on the labor market and cultural fears. The picture is completed by a strong feeling of disorientation regarding the development of new technologies. The development of Artificial Intelligence causes uncertainty and a sense of threat among a large number of respondents – as many as 39% indicate that these innovations generate more risks than benefits in everyday life. The high percentage of 'hard to say' answers in all these issues illustrates the deep information noise and the anxiety of individuals towards macro-global changes.

Objective VI: Marinization, De-marinization, Nature, and Religiosity

A research element specific to Western Pomerania was the verification of Ludwik Janiszewski's theory of marinization, which assumes the permeation of the broadly understood 'sea' (economy, culture, and the ethos of a shipyard worker/sailor) into all spheres of social life. The 2026 measurements prove the end of the paradigm of structural marinization, signaling an advanced process of de-marinization. The collapse of the shipbuilding industry and the loss of the former port power meant that for the vast majority of the region's inhabitants, the Baltic Sea is no longer a place of ethos, hard work, and a source of livelihood (the category 'Economy and work' gathered a mere 4.2% of indications). The sea is currently perceived almost exclusively in consumption and recreational categories: as infrastructure for leisure and the basis of natural resources. Consequently, we observe the feminization of the concept of the sea – the hard, masculine, sailor image has given way to a gentler, universal tourist and leisure perspective.

Moreover, it is nature that has become the key axis of pride and a true 'showcase' of the region. Former indicators referring to specific industrial facilities or administrative center cities have been replaced by references to cleanliness, greenery, forests, and waters, building a strong so-called Green Identity. As for the influence of religious variables: despite a relatively low rate of participation in sacred practices in Western Pomerania compared to Poland, people actively participating in religious life showed a higher percentage of identification with the region in the 2026 research. This confirms Robert Putnam's sociological thesis about a positive correlation between strong involvement in the life of a religious community and broad social capital of ties and higher territorial rootedness, however, the very size of these differences was not strongly statistically significant, because both groups (believers and non-believers) currently feel strongly assimilated in the region.

Summary and Final Recommendations

Over the last fifteen years (2011–2026), the West Pomeranian Voivodeship has become a laboratory of dynamic postmodern processes. The inhabitants have strongly privatized their own lives, rejecting powerful categories such as Nation in favor of individual identities (Human, Gender, family roles). The ultimate and positive dimension of historical rootedness has been achieved – the region is no longer just a point on the map assigned after the war, but a voluntarily chosen, safe, and aesthetically attractive (thanks to pristine nature) haven that one does not want to leave. At the same time, local government authorities and local social policy makers must respond to the challenges of polycrisis and the deconstruction of civic engagement. Activities to strengthen social participation must be remodeled – hard institutions have ceased to work; it is necessary to flexibly direct funds towards micro-communities, loose action movements in urban spaces, and initiatives taking into account the new, fragmented type of activity and the recreational approach to the sea and the region.

